

UK | RS

*Reform assistance
to Serbia*

*Подршка реформама
у Србији*

ПРИРУЧНИК ЗА ОБУКУ СУДИЈА

СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Аутори: СНЕЖАНА АНДРЕЈЕВИЋ • ЉУБИЦА МИЛУТИНОВИЋ • ИВАНА КРСТИЋ •
СИЛВИЈА ПАНОВИЋ-ЂУРИЋ • ДУШАН ИГЊАТОВИЋ • ЈОВАН МИЉКОВИЋ

Датум: Мај 2016

САДРЖАЈ

I. МЕТОДОЛОГИЈА ПРЕНОШЕЊА ЗНАЊА ОДРАСЛИМА	6
1. Учење и образовање одраслих	6
2. Организациони облици образовања одраслих	10
3. Облици образовног рада	10
3.1. Образовне радионице	11
3.2. Структура образовне радионице	14
3.2.1. Уводни део образовне радионице	15
3.2.1.1. Предлози за активности упознавања	16
3.2.2. Главни део образовне радионице.....	18
3.2.2.1. Методе и технике применљиве у образовној радионици	19
3.2.3. Завршни део образовне радионице.....	27
4. Водитељ радионице.....	30
5. Аспекти на које треба обратити пажњу приликом организације и реализације образовних радионица	30
II. ПРАВО НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА	34
1. Савет Европе и суђење у разумном року	35
2. Пракса Европског суда за људска права	37
2.1. Значај пилот пресуда.....	37
2.2. Узрок дуготрајности поступка.....	39
2.3. Промена става Суда у Стразбуру у вези суђења у неразумно дугом року.....	39
2.4. Однос члана 6 и члана 13 Европске конвенције.....	40
2.5. Улога националних судова.....	41
3. Рачунање рока.....	43
3.1. Период који треба узети у обзир у грађанским поступцима	44
3.1.1. Почетак периода	44
3.1.2. Крај периода	45
3.2. Период који треба узети у обзир у кривичним поступцима.....	47
3.2.1. Почетак периода	47
3.2.2. Крај периода	50
4. Посебне ситуације.....	53
4.1. Поступци пред Уставним судом.....	53
4.2. Надлежност <i>rationae temporis</i>	54
5. Критеријуми за оцену дужине трајања поступка	55
5.1 Критеријуми установљени у пракси Европског суда за људска права	55
5.1.1. Сложеност предмета.....	58
5.1.2. Понашање подносиоца представке	58
5.1.3 Понашање власти	60
5.1.4.Значај предмета спора за подносиоца представке – ризик са којим се суочава.....	62
5.2. Критеријуми према извештају СЕРЕЈ-а из 2006. године	64
5.2.1. Опште напомене.....	64
5.2.2. Приоритетни предмети	64

5.2.3. Критеријуми	65
III. ПРАВНИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	71
1. Закон о заштити права на суђење у разумном року	72
1.1. Примена Закона	72
1.2. Структура Закона	73
1.3. Нова концепцијска решења и недоумице.....	74
1.4. Правна средства заштите права на суђење у разумном року.....	77
1.4.1. Приговор	77
1.4.1.1. Суд	77
1.4.1.2. Фазе	78
1.4.1.3. Налози судије.....	79
1.4.1.4. Налози јавном тужиоцу који спроводи истрагу	79
1.4.1.5. Нови приговор	80
1.4.2. Жалба.....	80
1.4.2.1. Рок за жалбу.....	81
1.4.2.2. Одлучивање по жалби.....	82
1.4.2.3. Налози јавном тужиоцу који спроводи истрагу	83
1.4.2.4. Остала правила поступка по жалби	84
2. Заштита права на суђење у разумном року: поступак за правично задовољење	85
2.1. Доказивање по општим правилима парничног поступка	85
2.1.1. Поступак у споровима мале вредности	87
2.2. Ко има право на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року.....	88
2.2.1. Када се то право стиче	89
2.2.2. Врсте правичног задовољења.....	89
2.2.3. Ко ме се подноси захтев за правично задовољење	89
2.3. Тужба за накнаду имовинске штете	93
2.4. Могућност поравнања и тужбе ако се води поступак пред Европским судом за људска права	95
2.5. Обезбеђење средстава за исплату	95
IV. ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	97
1. Преглед релевантних пресуда	99
1.1. ГРУЈОВИЋ против СРБИЈЕ (2015).....	99
1.2. РИЋИЋ И ДРУГИ против СРБИЈЕ (2014).....	103
1.3. ПЕЈЧИЋ против СРБИЈЕ (2013).....	105
1.4. АДАМОВИЋ против СРБИЈЕ (2012).....	107
1.5. ШОРГИЋ против СРБИЈЕ (2011).....	109
1.6. ВЕЉКОВ против СРБИЈЕ (2011).....	112
1.7. РИСТИЋ против СРБИЈЕ (2011)	116
1.8. СТАНКОВИЋ против СРБИЈЕ (2008)	121
1.9. ЦВЕТКОВИЋ против СРБИЈЕ (2008)	122
1.10. ЧЕХ против СРБИЈЕ (2008).....	124
1.11. ИЛИЋ против СРБИЈЕ (2007)	124
1.12. В.А.М. против СРБИЈЕ (2007)	126

1.13. ПОПОВИЋ против СРБИЈЕ (2007)	127
2. Накнада штете	129
V. ПРИМЕНА ЗАКОНА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ	135
1. ПРАКТИЧНИ ПРИМЕРИ	135
2. ПРИМЕНА ЗАКОНА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ	155
3. РЕШЕЊА ТЕСТА	163
ПРИЛОЗИ	164
1. ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ	164
2. РЕЛЕВАНТНЕ СЕНТЕНЦЕ ИЗ РЕШЕЊА ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА	175
3. СТАВОВИ И ЗАКЉУЧЦИ ОДЕЉЕЊА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ	226
4. ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА ПРОТИВ СРБИЈЕ	237

І ДЕО

I. МЕТОДОЛОГИЈА ПРЕНОШЕЊА ЗНАЊА ОДРАСЛИМА

Уводне напомене

Овај део приручника је писан са циљем да предавачима Правосудне академије приближи дидактику рада са одраслим полазницима, са посебним акцентом на образовној радионици као организационом облику. Образовне радионице нуде велике могућности за размену искустава стручњака и њихово даље мотивисање за примену различитих иновација у раду.

Како би испунио своју намену, текст је подељен на неколико међусобно повезаних делова.

У првом делу је акценат на феноменима учења и образовања, чије је разумевање од есенцијалног значаја за адекватно реализовање образовних радионица као организационог облика образовања. Након ове тематске целине, приказани су организациони облици образовања и облици образовног рада, а потом је детаљније разрађена образовна радионица као организациони облик образовања. У оквиру образовне радионице, представљени су саставни делови овог организационог облика, са детаљним и таксативним набрајањем и појашњењем различитих метода и техника образовног рада које се могу адекватно применити у оквиру ње. Последњи део је посвећен водитељу радионице као интегралној личности која реализује (а често и планира, организује и евалуира) образовну радионицу, и која прави кључну разлику између осредње и одличне радионице.

1. Учење и образовање одраслих

Учење је шири појам од образовања, који се налази у његовој основи и који је заправо његов циљ, а изузетно га је тешко „ухватити“, „омеђити“, „укротити“. Ово најбоље илуструје неколико дефиниција учења, које не раздваја само временска дистанца од преко две деценије, већ и филозофска основа у виду модерног и постмодерног разумевања света.

„Учење је трајна или релативно трајна и релативно специфична промена индивидуе која се под одређеним условима може манифестовати у њеном доживљавању или активности и која је резултат њеног претходног доживљавања или активности“.¹

¹ С. Радоњић, *Психологија учења*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1985, стр. 34.

„Учење је процес 'помоћу кога се ствара знање кроз трансформацију искуства', односно 'процес трансформације искуства у знање, вештине и ставове, вредности и осећања'“.²

Више је разлога за “неухватљивост” феномена учења:

- Учење се често јавља спонтано, без намере за учењем, подстакнуто спољним стимулусима, ситуацијом и властитом интерпретацијом перципиране ситуације;
- Оно је некада више конструкција и/или реконструкција постојећих информација, чињеница и искуства, него што је то процес усвајања потпуно нових информација;
- Оно може бити индивидуални и колективни (групни) феномен;
- Не уче сви људи на апсолутно идентичан начин.

Када се говори о спонтаном (неформалном) учењу, важно је напоменути да је то свакодневни феномен. У времену билборда, телевизора, радија, интернета, новина и најразличитијих промотивних активности, немогуће је један дан партиципирати у животу заједнице, а хтели то или не, не усвојити неку информацију, податак или коментар. Али, када се говори о сврсисходном учењу, које је *циљем* оријентисано, сигурно је да се не можемо ослонити на информално учење да ће развити компетенције које су нам потребне. Стога се ипак, морамо окренути **образовању**, које би се, на најједноставнији начин, могло дефинисати *као организовано учење*.

Када се говори о конструкцији/реконструкцији као процесу учења, насупрот *tabula rasa* у коју се утискују информације, подаци или вештине које треба развити код особе која учи, треба подсетити да је одрастао човек комплексно, холистичко биће, саткано од способности, потреба, мотива, баријера, веровања, претходног искуства које заједно чине „мреже знања“³. Овај појам указује да људско биће није скуп информација и података, који су међусобно неповезани и у индиферентном односу, већ те информације представљају више-мање кохерентну целину, интегрисану личношћу сваке поједине особе, која врши улогу „когнитивног филтера“. Оно што је у складу са нашим веровањима, очекивањима, мотивима се просто „лепи“ за ове мреже, подржавајући их и чинећи још јачим и гушћим, док се садржај који није у складу са нашим виђењем света, игнорише, активно одбацује у складу са нашим уверењима. Повремено се дешава да се деси неки догађај толико обојен емоцијама, или бременим информацијама, које због њихове очигледности не можемо игнорисати и тада долази до раскидања постојећих мрежа знања, и конструисања нових, од већ постојећих и нових информација и чињеница, на квалитативно другачији начин.

² Јарвис према Колб, према: Р. Кулић, М. Деспотовић, *Увод у андрагогију*, Свет књиге, Београд, 2005, стр. 92.

³ Више о овоме у Р. Кулић, Р. М. Деспотовић, *Оп. цит.*

Врло је битно нагласити да је улога наставника⁴ у (ре)конструкцији знања велика и да се ове улоге не би смели одрећи, као ни целокупног образовног процеса, јер не можемо развијање неких битних образовних исхода препустити свакој индивидуи на вољу, а надати се оптималном учинку. Из наведених разлога, свако ће вероватно нову информацију „схватити“ на начин на који је и до сада „схватао“ цео процес, а то је у неким случајевима и дијаметрално супротно од онога што нам је био циљ.

Учење може бити индивидуални, али и колективни феномен. Као индивидуални феномен јавља се унутар индивидуе и о ефектима учења можемо закључивати само на основу испољеног понашања. Као колективни феномен, може се јавити на нивоу организације (организација која учи) или на нивоу целокупног друштва (друштво које учи)⁵. Оно што је са аспекта Приручника посебно занимљиво је да организационо учење не зависи само од образовних активности које су се десиле у оквиру организације, већ од читавог система охрабривања понашања чланова организације да се понашују на одређени начин и да примењују оно што су у образовним активностима развили. То значи да организација или систем (у овом случају правосудни систем) морају организовати образовне активности у циљу увођења промена, али морају саме промене генерисати и на друге начине који подржавају њихову имплементацију и спречавају њихово опструисање.

Опште је познато да не учимо сви на исти начин. Разлике између учења деце и одраслих, али и самих одраслих, могу се укратко сагледати на основу неколико њихових карактеристика: слике о себи, искуства, спремности за учење, временске перспективе и оријентације у учењу.⁶ Када се говори о деци, њих (углавном) карактерише зависност од других; оскудно искуство по питању многих феномена; биолошки развој и социјални притисак их чине “спремним” за учење; углавном уче за примену некога знања у будућности; у школском систему су усмерена углавном на учење предмета (ово је социјално условљено). С друге стране, када се говори о одраслима њих (би требало да) карактерише: самоусмереност и независност у учењу; имају богато искуство које може да помаже, али и да одмаже приликом учења; на учење их често “терају” социјалне улоге и различити развојни животни задаци (нпр. улога родитеља); уче онда када им треба нека компетенција или део ње, а ретко уче нешто што “ће им некада можда затребати у будућности”; при учењу су усмерени на проблем. Иако се о свакој од ових поставки може дуго полемисати, циљ је да се укаже да је особеност учења одраслих условљена биолошком димензијом (формиране способности које су у постепеном опадању), социјалном димензијом (разне улоге и задаци) и искуственом димензијом (са многим појавама смо се сусретали у животу, са неким имамо подстицајно искуство, а са неким инхибирајуће).

⁴ У овом приручнику термин наставник сматрамо генеричким термином који обухвата, поред наставника у традиционалном смислу и тренера, коуча, фасилитатора, саветника.

⁵ Више о овоме у: К. Овесни, *Организација која учи: андрагошка перспектива*, ИПА, Београд, 2014.

⁶ Р. Кулић, Р. М. Деспотовић, *Оп. цит.*, стр. 58.

Такође, људи се међусобно разликују и према доминантним стиливима учења. Постоји доста теорија о стиливима учења (Колбови стилови искуственог учења, ВАК стилови учења – Визуелни, Аудитивни, Кинестетички) које се константно преиспитују и допуњују, али све говоре у прилог томе да постоје различити стилови учења. То значи да образовање треба конципирати тако да одговара и особама које првенствено уче користећи визуелне сазнајне канале, али и онима који преферирају аудитивне, кинестетичке, као и особама које имају личну преферирану комбинацију различитих канала учења. Ако су тачни подаци које износе Алибабић, Поповић и Авдагић, према којима запамтимо 10% онога што смо прочитали; 20% онога што чујемо; 30% онога што видимо; 50% онога што видимо и чујемо; 75% онога што кажемо и напишемо и чак 90% онога што радимо, уз истовремено гледање, вербализацију, слушање и читање, јасно је да образовање мора тако бити конципирано да не користио најчешће један, евентуално два канала (слушање и гледање), што је случај у традиционално схваћеним предавањима, већ што је могуће више канала, што се везује за интерактивну наставу.⁷ Ово може резимирати, одличном, али већ дуго и често коришћеном кинеском мудрошћу: “Реци ми ... И ја ћу заборавити; Покажи ми ... И ја ћу запамтити нешто од тога. Укључи ме ... И ја ћу то разумети!”⁸

Битно је нагласити да се људи разликују према још много карактеристика које утичу на учење и којих у конципирању образовног процеса морамо бити свесни, попут индивидуалне мотивације за учење; индивидуалне способности за учење (укључујући и менталну кондицију); различито искуство са неким феноменима; подстицајност атмосфере (не) учења која влада у образовној групи.

Образовање има одличан потенцијал да, ако је организовано и спроведено на оптималан начин, активирајући више перцептивних канала, као и више менталне процесе, и структурирајући искуство полазника на адекватан начин, обезбеди жељену промену. Стога кадрови који организују и спроводе образовне активности са одраслима морају имати и одговарајуће андрагошке компетенције.

Дакле, иако је учење прави циљ овога Приручника, у наредним редовима биће речи о образовању као начину да се оптимално изазове жељено учење.

⁷ Ш. Алибабић, К. Поповић и Е. Авдагић, *Накнадно стицање основног образовања*, Андрагошки приручник за наставнике, Сарајево, ГИЗ, 2012, стр. 19.

⁸ П. Роедерс, *Интерактивна настава – Динамика ефикасног учења и наставе*, Друштво за образовање одраслих, Београд, 2003, стр. 97.

2. Организациони облици образовања одраслих

Организациони облици образовања су “разноврсне андрагошко артикулационо-тематске целине”⁹ које су настале као резултат усклађивања циљева које желимо постићи образовањем и ресурса који нам стоје на располагању.

У оквиру организационих облика образовања разликујемо организационе облике са *сталним* и са *несталним* саставом учесника.

Организациони облици образовања са сталним саставом ученика, који могу бити корисни за учеснике из области правосуђа су: састанак, курс, семинар, тренинг, симпозијум, конференција, саветовање, студијска група, тим билдинг, менторство, образовне радионице.

Организациони облици образовања са несталним саставом учесника, који би могли да буду занимљиви за организаторе образовања и полазнике из области правосуђа су: трибина, јавно предавање и циклус предавања. Организациони облици са несталним саставом учесника су погодни за информисање о некој појави, евентуално за дискусију и размену мишљења учесника (који су у овом случају експерти), али се не можемо на њих ослонити када желимо да развијемо конкретне компетенције. За ту сврху су погодни организациони облици са сталним саставом учесника и са интензивним трајањем. Нарочито се за ту сврху могу препоручити курсеви, тренинзи, студијске групе, менторство и образовне радионице.

3. Облици образовног рада

Сви организациони облици образовања одраслих се реализују кроз облике образовног рада.

Разликују се три основна облика образовног рада:

- Фронтални или колективни облик рада;
- Групни или тимски облик рада; и
- Индивидуални или појединачни облик рада.

Сваки од ова три облика образовног рада има одређене предности, у зависности од образовног циља који желимо постићи. Свакако да се оптималном комбинацијом сва три облика образовног рада могу ефективније и потпуније достићи жељени исходи образовања, што би требало применити и на образовне радионице.

⁹ Група аутора, *Основи андрагогије*, Завод за уџбенике, Сарајево, 1966, стр. 445.

3.1. Образовне радионице

Међу теоретичарима наука о образовању радионица се посматра и као организациони облик и као метод рада. За потребе овога Приручника, образовне радионице се посматрају као организациони облик образовања са сталним саставом учесника, у којем углавном доминира групни (тимски) облик рада.

Да би се говорило о *образовној групи*, неопходано је да међу члановима скупа дође до сврсисходне интеракције. Довољан степен сврсисходности постоји већ онда када су индивидуални циљеви чланова скупа такви да се лакше и потпуније остварују кроз заједничку активност.

У оквиру радионице, као организационог облика образовања са сталним саставом, користе се методе и технике искуственог учења, као и интерактивни приступ образовању одраслих. Квалитет образовног процеса зависи од синергије удруживања учесника, а да би се повећало удруживање учесника, у оквиру радионице је могуће комбиновати индивидуални рад, рад у паровима, као и поделити групу на више подгрупа. При томе је потребно стимулисати развој интеракције међу учесницима радионице.

Радионице могу да заведу учеснике обећавајући „лако“ усвајање знања за врло кратко време. Због тога они који планирају радионичарски рад, морају да предвиде широк опсег деловања овог организационог облика. Пошто су радионице дизајниране да помогну учесницима да одговоре на нека неодложна интересовања или циљеве, стратегије њихове примене постају центар њиховог планирања. Приликом планирања образовних радионица морају бити уважени одређени андрагошки захтеви:

1. *Поштовање учесничког искуства, угла гледања, очекивања и потреба*

Одрасли учесници образовних радионица нису празан лист папира који треба исписати, а нарочито то нису учесници из области правосуђа. То су у великој мери већ формиран и стручњаци, са изграђеним личним и професионалним погледом на различите проблеме из правосудних и граничних области. Организатори и водитељи образовних радионица морају покушати да применом различитих метода омогуће учесницима да слободно искажу властито мишљење и ставове, као и да прикажу и интерпретирају своје властито професионално и лично искуство везано за теме о којима је реч. То што одрасли имају богато искуство може бити „олакшавајућа“ околност за водитеља радионице, у случајевима када нам то искуство „иде на руку“, односно, када је у сагласности са нашим образовним циљевима. Међутим, искуство учесника може бити и супротно са нашим образовним циљевима (неке процедуре, у реалности могу да се „заобиђу“; неке активности у реалности се спроводе другачије него што је то замишљено и сл.). И овакво искуство је врло

драгоцено и ни у ком случају не сме бити “гурано под тепих”, јер ће у најнезгоднијем тренутку по водитеље радионице, демантовати део онога што је речено, а тиме довести у питање и целокупну радионицу. Такво искуство треба осветити, уважити га (никако отворено сумњати у изречено, јер се на тај начин “дисквалификује” учесник), сагледати из различитих аспеката и искористити га за развијање дискусије, као тему за неку вежбу и сл. Ово значи да дизајн радионице мора бити у одређеној мери флексибилан и променљив, јер се ради са људима, а такав рад је увек стохастичког карактера.

2. *Мотивација учесника*

Мотивација се остварује могућношћу да се образовне и психолошке потребе задовоље у оквиру радионице у којој се учествује, али то није једини извор њихове мотивације. Људи су комплексна бића, а мотивација је увек на више нивоа. Потребно је кроз дијалог са учесницима проценити њихову мотивацију и то уважити у прилагођавању тема, начина опхођења и аргументације. Мора се нагласти да, иако се теоријски наводи да је образовање одраслих увек “добровољно”, оно то нажалост у много случаја није. Није мали број учесника који тврди да је “натеран” на обуку од стране претпостављеног, под претњом губитка посла или смањивања плате. Некада се не ради о директном притиску претпостављеног, већ о притиску који систем врши на појединца у виду обавезног усавршавања. Такође, са мотивационог аспекта је изузетно лоше, ако постоји образовна интервенција чији ће се резултати примењивати у даљој будућности – таква ситуација најчешће резултира ставом “када ми (и ако ми) то буде требало, онда ћу научити”. Оно што, према властитом искуству, у великој мери мотивише учеснике је образовна ситуација у којој се сусрећу са колегама које имају исти проблем (дефицит) као и они, и могућност да са њима продискутују, саветују се и размене мишљења о начинима решавања проблема. Пресудно за успех образовне интервенције је да се оствари мотивација учесника за партиципацијом у образовним облицима, а најбољ начин за то је уважавање андрагошких захтева који су наведени у овом поглављу.

3. *Избор адекватних метода у учењу*

Правила рада у радионици дозвољавају избор различитих активности, односно метода и техника извођења. То треба искористити на оптималан начин, бирајући методе које су примерене учесницима образовне радионице, циљевима који се желе постићи образовном радионицом, као и ресурсима (временским, материјалним, просторним, људским) који стоје на располагању. При одабиру метода и техника треба водити рачуна о томе да би њихова комбинација требало да буде таква да:

- код учесника продубљује разумевање појаве која се проучава;
- да учесницима представља нове информације или чињенице;
- да омогућава самоувид учесника у властите могућности, компетенције и ставове према неком проблему;
- да јачају мотивацију учесника за партиципацијом у образовној радионици, али и за примену стечених компетенција;
- да буду довољно “практичне” да омогућавају примену у реалним ситуацијама;
- и на крају, да омогуће разумевање сопственог “метаучења”, односно да освести начине на које све ефикасно уче и да их оспособи и охрабри да те начине и сами примене на себи.

Такође, приликом дизајнирања радионице, треба водити рачуна о задацима који се односе на процедуре реализације радионице. У том смислу, одабир метода треба да обезбеди:

- *размену међу полазницима* (искуства, информација, ставова, погледа, емоција);
- *уважавање идентита и интегритета полазника* – неће се одабрати методе за које се претпоставља да ће бити изузетно непријатне и одбојне полазницима (због њихових година, позиције, културе, религије и сл.);
- *процедуралност образовног рада и уважавање дидактичких правила* која је формулисао још Коменски¹⁰, а која подржавају принцип прилагођености наставе: од познатог ка мање познатом, од лакшег ка тежем, од простог ка сложеном ...
- *динамичност*, јер се на тај начин, између осталог, задржава/ (пре)усмерава пажња учесника, кроз “неразводњен” начин рада;
- *разноврсност метода и техника рада*, којом се постиже поменута динамичност, али и активирање што је могуће више сазнајних канала и да се особама са различитим преферираним стиловима учења омогући оптимално учење;
- *балансираност у одабиру метода* – иако је пожељно да радионица буде динамична, узбудљива и занимљива, ипак треба имати на уму да је наш првенствени циљ да ти људи науче нешто, а не да се “лудо” забаве, и да од образовне радионице не треба “правити циркус”;
- *самоактивност* – када год је могуће да полазници сами дођу до одговора или решења, потребно је користити методе које подржавају такав облик учења. Треба водити рачуна да се ради о учесницима који су професионалци, који

¹⁰ Више о овоме у: Д. Савићевић, *Корени и развој андрагошких идеја*, ИПА, АДС, Београд, 2000.

треба у будућности да сами решавају проблеме, а не навикавати их на мале, “сажвакане” интелектуалне оброке и на “вођење за руку”.

4. *Стимулативна атмосфера за рад*

У току радионичког рада треба да влада атмосфера опуштености, равноправности, активности и креативности. Оваква атмосфера је предуслов да би се било који циљ образовне радионице постигао. То се постиже тиме што се излази у сусрет полазницима колико је то у могућности (модификовање времена рада и пауза, модификовање неких предвиђених вежби), вербално и невербално наглашавање равноправности учесника и водитеља, суштинско уважавање погледа учесника и њиховог искуства и заједничка конструкција знања, избегавање непотребног конфронтирања (некада је оно оправдано, када су угрожени други учесници или смисао радионице) и непотребног “паметовања”.

5. *Двосмерна комуникација*

У оквиру радионичког рада акценат је на комуникацији, која мора бити двосмерна, равноправна и базирана на правилима усвојеним од стране самих учесника. Ситуација у којој се константно понавља уважавање мишљења учесника, а при томе водитељ има израз лица или положај који је супротан тој тврдњи, или полазницима даје могућност да искажу својем мишљење, на које се касније не осврће и које не уважава, мое бити контрапродуктивна и потенцијално конфликтна. При томе, уважавање туђег мишљења не значи да не треба да искажемо властито мишљење (то нам је чак и обавеза као некога ко је ангажован да изврши образовну интервенцију), али је врло битан начин на који ће се то учинити. Готово у сваком приручнику стоји: “Људи ће можда заборавити шта сте их учили, али неће заборавити како сте се опходили према њима”. У том смислу, двосмерна комуникација је *condition sine qua non* сваке образовне радионице.

3.2. Структура образовне радионице

Иако је радионица организациони облик образовања која допушта велики степен слободе у избору метода и техника рада са одраслима, она има врло стриктну структуру. Свака образовна радионица има свој *уводни*, *главни* и *завршни* део. Сваки од ових делова има незаменљив ефекат и један без других појединачно немају смисла, али у оквиру сваког од њих постоји бескрај могућности комбиновања, у складу са циљем радионице, личним стилем водитеља и карактеристикама чланова групе.

Битно је нагласити да једна образовна радионица може садржати више вежби, као што и једна једина вежба може са дискусијом, интерпретацијом и повратном реакцијом учесника чинити целу радионицу.

У процесу учења путем радионица, ангажују се 3 нивоа личности:

1. *когнитивни* – акценат је на учењу, спознаји, откривању, истраживању;
2. *емоционални* – инсистира се на осећању активности, равноправности, давања значаја особи, без подређености, осећање слободе и забаве;
3. *социјални* – остварује се припадност групи, размена, интеракција, упознавање са другима, стварање контаката.

3.2.1. Уводни део образовне радионице

Овај део је предвиђен за међусобно упознавање учесника радионице, представљање садржаја и дефинисање начина рада. С обзиром на то да се у овом делу стичу први утисци и позиционирају учесници у смислу групне динамике, увод носи велики потенцијал за креирање доброг оквира за извођење каснијих метода, али и за размену међу учесницима, без које радионица не може дати задовољавајуће резултате. Велики потенцијал носи и велику опасност – у случају да се овај део радионице лоше спроведе, на овај организациони облик се може применити латинска пословица: *Лош почетак, лош завршетак (Ab initio nullum, semper nullum)*.

Методе за увод и отварање имају троструку функцију: смањивање почетне напетости, упознавање и проверу међусобних очекивања.¹¹

Сигурно је да на почетку сваке нове радионице постоји одређена напетост, узрокована очекивањима, мотивима уласка у образовни процес, различитим баријерама (најчешће временским, понекада и финансијским и породичним), претходним искуством, како образовним, тако и пословним. Очекивања полазника су усмерена на водитеља радионице, али такође и на друге учеснике, а не треба заборавити ни очекивања која учесници имају и од себе самих (одбрана или потврђивање селф-а).

Стога у планирању радионице посебно место треба посветити осмишљавању вежбе за упознавање. За упознавање треба одабрати активност која је занимљива, информативна (у мери у којој је потребна), а у исто време добро избалансирана. Савет је да се водитељ(и) представи(е) на исти начин као што ће се представити и други учесници, чиме наглашава једнакост у образовном процесу. Важно је имати на уму да циљ упознавања није само добијање информација како се ко зове, већ се успостављају односи и указује на начин рада

¹¹ S., Lattke, K., Popović, J. Weickert, (2014). *Globalni kurikulum za obrazovanje i učenje odraslih*, DVV Internacional, DIE, Beograd, 2014, стр. 41.

(дух) који ће превладавати у даљем образовном раду. Одабир активности за упознавање, између осталог, зависи и од дужине целокупне радионице. Ако се ради о дводневној радионици, није претерано ако се цео први блок посвети уводним активностима, али то сигурно не може ако водитељ има на располагању укупно 3 блока од сат и по времена.

Пре почетка радионице (најмање 20 минута) пожељно је стићи у просторију за рад. Ово је потребно из неколико разлога. Прво, потребно је повезати и проверити технику (лап топ, пројектор) и поставити презентацију. Треба рачунати да је увек могуће да из неког разлога то неће моћи да се учини из првог покушаја, а за тренера је врло непријатно да то ради пред учесницима у тренутку када је обука већ требало да почне. Друго, потребно је припремити и расподелити други материјал (папир, маркере, креп траку, маказе, *hand out* који је припремљен за учеснике, фасцикле, блокове (свеске) и оловке за писање и слично) и проверити да је распоред седења одговарајући. Треће, ово водитељу омогућава да боље „доживи“ простор у којем ће радити, као и да визуализује просторно активности које су замишљене. Ту предност треба искористити и кратко и срдечно поздрављати учеснике како долазе.

На почетку самог тренинга треба званично поздравити учеснике, врло кратко се представити (име и презиме, институција из које долазимо) и прећи на кратко **представљање теме и циљева радионице**. Приликом представљања не треба претеривати са конкретним садржајем, већ треба покушати да се укаже на значај теме, као и покушати додатно мотивисати учеснике и заинтригирати их за даљи рад. Овај део би временски требало да траје од 5 до 10 минута. Водитељ може да приликом увођења у значај и важност теме користи и презентацију или плакат који не би требало да буду преоптерећени информацијама. У случају да је водитељ радионице искусан и да му то по стилу рада одговара, може користити простор, приближивши се просторно учесницима и одржавајући контакт очима са сваким учесником понаособ, остављајући утисак индивидуалног обраћања.

Након представљања тренинга прелази се на упознавање учесника радионице.

3.2.1.1. Предлози за активности упознавања

1. Цртање потернице - за ову активност је потребно: $\frac{1}{2}$ *flip chart* папира по учеснику, маркер по учеснику, једна креп трака. Трајање активности: од 45 минута до сат времена, у зависности од броја учесника, броја ставки на потерници и правца у којем представљање и размена могу да крену.

Опис активности: сви учесници радионице на десној, горњој четвртини *flip chart* папира нацртају свој портрет, карикатуру или симбол који би могао да их предавља на потерници. На осталом делу папира пишу: име и презиме; и све остале ставке су опционе и зависе од тренера. Најчешће се налазе следеће ставке: институција из које учесници долазе

(ако су из различитих институција); очекивања од обуке; претходна искуства из неке области, која су битна за радионицу; хоби. Савет је да се пажљиво одабере неколико ставки које ће се наћи на потерници и од којих водитељ касније може имати вишеструку корист (искористите неки податак за касније активности – нпр. опис претходног искуства из неке области је врло погодан за касније коментаре, или усмеравање будућих дискусија). Пожељно је да имамо и једну необавезну ставку, као што је хоби, како би на основу ње нагласили одређени ниво опуштености, а у исто време и зближили неке полазнике на основу интересовања и на крају, представили особу као комплетну личност, а не само као радну позицију на којој је тренутно.

Након ове активности која траје око петнаестак минута, прелази се на представљање потерница, које тренер лепи (уз помоћ креп траке) на зидове просторије или качи на модерацијску таблу. Водитељ се први представља („пробија лед“), коментаришући и појашњавајући ставке које је написао на својој потерници. Треба водити рачуна да је водитељ радионице у том тренутку модел који демонстрира како би желео да се и други учесници представе, тако да је савет да водитељ буде опуштен, али не превише неозбиљан, умерени хумор је пожељан, а не треба „шкртарити на речима“ приликом упознавања, јер циљ упознавања није само добијање информација, већ и успостављање односа.

Пожељно би било да, уколико то просторне могућности допуштају, учесници представљају своје потернице стојећи, пришавши сви заједно месту на којем су изложене потернице. Тиме се у старту разбија дистанца, успоставља опуштенији однос и најављују потенцијалне активности које нису само мисаоног карактера. Предност ове активности је и то што потернице остају на зиду током целог тренинга, па се водитељ може подсетити неке ставке или имена учесника (повезати име и слику).

2. Годишња доба - за ову активност нису потребна никаква материјално техничка средства. Трајање активности: од 15 минута до 45 минута, у зависности од броја учесника, броја ставки које су интересантне водитељу радионице и правца у којем представљање и размена могу да крену.

Опис активности: Сваки угао просторије у којем се одвија тренинг представља једно годишње доба. Учесници се замоле да се просторно распореде (стану) према годишњем добу у којем су рођени, а када стану у одгређени угао просторије (сходно годишњем добу у којем су рођени) потребно је да се просторно поређају према датуму рођења (не години, већ дану и месецу рођења). Водитељ радионице унапред одреди ставке које су му интересантне за упознавање и које ће учесници поделити једни са другима. Најбоље би било да се те ставке напишу на flip chart папир и ставе на видно место, или да се направи један слајд са конкретним ставкама.

За успостављање редоследа представљања рођења потребно је око 5 минута, током којих учесници ступају у међусобну интеракцију (како би утврдили датум рођења, али увек размењују више личних информација него што је то наметнуто инструкцијом).

Ученици се представљају редом према датумима рођења (нпр. од прве особе рођене у пролеће, до последње особе рођене у зиму), тако што наводе и појашњавају ставке које је издвојио водитељ, који се представља заједно са ученицима, када на њега/њу, према редоследу рођења, дође ред.

Ова активност има предност, што у односу на прошлу описану активност краће траје, а увек има и интересантних детаља, као што су две или више особа рођених истог дана, или стајање у „погрешном годишњем добу“ (нпр. неке особе рођене средином марта не доживљавају да су рођене у зиму, па некада стану са „пролећем“).

Последњи корак у уводном делу образовне радионице је **постављање правила рада радионице**. Ово је посебно битно, с обзиром на то да се ради о одраслим учесницима, са којима се склапа „уговор“ о начину учења, који их као такав обавезује да поштовање. Битно је нагласити да се сва правила рада и договори односе и на водитеља радионице, који увек мора бити пример, нарочито на бихејвиоралном нивоу.

Приликом дефинисања правила рада, битно је узети у обзир циљну групу са којом се ради, циљеве тренинга, као и потребе које тренер има. Правила рада тренер исписује на *flip chart* папиру и нуди их групи на разматрање (допуну и/или ревизију). Када се консензусом успоставе, остају записана на папиру и залепљена креп траком на зид просторије. Потребно је да буду транспарентна у сваком тренутку, како би се могло указати на њихово евентуално кршење.

Неки примери правила рада током трајања радионице могу бити:

- Свако говори само у своје име.
- Поштовање се договорена сатница рада и пауза током радионице.
- Мобилни телефони су искључени, а учесник ако има потребу да користи телефон може да изађе у тишини.
- Поштовање свих учесника кроз цивилизовану комуникацију.

Цео уводни део би требало да траје од 40 минута до максимално сат и по.

3.2.2. Главни део образовне радионице

У главном делу образовне радионице могу се грубо разликовати активности које су *усмерене на процес* – извођење технике (играње улоге, односно игра; писање, цртање, разговор, прављење колажа, вођена фантазија, итд.) и активности којима је циљ *представљање резултата* неке од претходних активности.

Што се тиче наставних метода и техника, оне су заиста бројне. За потребе Приручника биће представљене неке од њих, али се мора нагласити да је могуће (и пожељно) комбиновати неке од метода и техника, као и креирати нове, које више одговарају циљевима који се желе постићи.

Сам одабир образовних метода и техника зависи од образовног циља који се жели постићи, карактеристика образоване групе, склоности и вештине тренера и расположивости ресурса (нарочито временских).

3.2.2.1. Методе и технике применљиве у образовној радионици

Прва метода коју ћемо представити је **предавање**. Иако је радионица интерактивни организациони облик, а предавање се често везује за традиционалније облике, треба нагласити да добро предавање није статичан, једносмеран монолог. Оно је незаменљива метода коју треба користити у радионици када год је потребно дати нову информацију, податак, перспективу, појаснити неку појаву или проблем. Тако се предавање (мини лекција) може дефинисати као „формално излагање у коме наставник или студент презентује одређене информације и знања повезујући идеје и чињенице“.¹² Важно је да водитељ покуша да извуче и нагласи неке животне примере на начин који је занимљив учесницима. Врло је пожељна и умерена доза хумора, али са тим не би требало претеривати. Наравно, ова метода се може комбиновати са другим методама и техникама, тако да је пожељно, када год је то могуће, да се након мини предавања приступи практичном провежбавању у којем се примењују новостечене информације или знања.

Да се ради о методи која је одавно препозната као адекватна за интерактивни рад, говори и залагање Пегелера за методу “импулса”.¹³ Идеја је да се предавање рашчлани у три до пет одломака. После десетак минута излагања, покреће се дискусија од десет до двадесет минута, и тај се поступак понавља неколико пута. “Дискусија се у таквом случају не може ‘разводнити’ јер је кратка и усмерена на уже подручје теме која се обрађује. На крају предавач даје целокупни резиме предавања и дискусије”.¹⁴ Дакле, нема разлога “зазирати” од предавања у оквиру образовне радионице, али је потребно овај метод комбиновати са другим методама.

Када користимо неку методу, врло је битно познавати њене предности и њене мане. Одабир методе предавања је адекватан ако се жели постићи: брзо преношење информација на велику групу слушалаца; презентовање нове информације пре него што се крене у реализацију неке друге активности (нпр. решавање задатка или дискусија); представљање

¹² Ш. Алибабић, К. Поповић и Е. Авдагић, *Оп. цит.*, стр. 100.

¹³ Група аутора, *Оп. цит.*, стр. 489.

¹⁴ *Исто.*

неке теме или појаве; мотивисање учесника у вези са неком темом.¹⁵ Предавање није адекватна метода ако се износе информације које се односе на осећања или ставове (или се жели да се утиче на њих); када је циљ да се код учесника развију психомоторне вештине; када се жели постићи развијање когнитивних вештина код учесника (анализа, синтеза, евалуација).

Ево и прегледа правила доброг предавања:

- На почетку је важно заинтересовати учеснике, а да би се то постигло, морају се узети у обзир потребе, искуства и знања полазника. Треба почети нечим чиме ће се привући пажња и подстаћи заинтересованост;
- Неопходно је истицање кључних идеја предавања. То се може постићи поделом излагања на мање целине, а након сваке целине сумирањем суштине претходног излагања. Такође, препоручљиво је да сами учесници означе кључне идеје и појмове, резимирају и сумирају (у групама или индивидуално) или да постављају или записују питања;
- Почетак и завршетак предавања морају бити ефектни, што значи добро осмишљени;
- Обавезно треба обезбедити неки облик подршке вербалном излагању (презентација, постер, модерацијска табла и картице, тезе исписане на табли и сл);
- У излагању треба користити примере из личног искуства или користити искуства полазника у циљу приближавања теме и њене конкретизације;
- Током предавања активирати што је могуће више чула (канале сазнавања) полазника;
- Потребно је посветити пажњу вербалним и невербалним елементима комуникације, као што су: јачина гласа, паузе у говору, интонација, наглашавање; контакт очима, положај тела;
- Предавање не би требало да буде дуже од 20 минута, осим ако се не укључе секвенце размене са полазницима кроз њихову активност.¹⁶

1. „Brainstorming“ (олуја идеја) - Ова техника омогућава да појединац или група предложе што је могуће више идеја, одговора на проблем или постављено питање. Инструкција коју тренер даје учесницима је да за неки проблем или питање брзо излистају што је могуће више решења и одговора, без дискусије, критике и било каквих ограничења. Тренер записује одговоре на *flip chart* папир или таблу, а након што су идеје излистане приступа се критичкој анализи од стране свих учесника. Могуће је модификовати ову технику и тако да учесници испишу одговоре на модерацијским картицама које тренер лепи на *flip*

¹⁵Ш. Алибабић, К. Поповић и Е. Авдагић, *Оп. цит.*, стр. 102-103.

¹⁶ *Исто*, стр. 103.

chart или качи на модерацијску таблу. На тај начин процес се дешава симултано, а група не губи доста времена које би користио тренер да запише све одговоре учесника. Још једна предност је у томе што би се на овај начин готово сигурно добили одговори од свих учесника, што није увек случај када се усмено излажу предлози.

Предности ове технике су у томе што се на овај брз и динамичан начин добија велики број креативних и различитих одговора од групе, који их (пошто су одговори заједнички), у великој мери мотивишу за даљу дискусију и анализу. Оно што је потенцијална мана ове технике јесте то што представља и неку врсту инструмента социјалне контроле. Без обзира на позивање водитеља да буду апсолутно слободни и креативни, учесници ће, у зависности од састава групе и односа моћи ван образовне ситуације, у различитој мери спровести аутоцензуру. Упркос овој констатацији, продукти ове методе могу некада да изненаде и самога тренера, који мора уложити доста напора у анализи добијеног садржаја и задржавања при томе, непристрасног односа у односу на појединачне полазнике.

2. Округли сто / Рад у малој групи - Могућност примене ове методе је огромна, пошто у оквиру ње учесници решавају најразличитије задатке у малим групама. Од њих се може очекивати да продискутују о својим искуствима, реакцијама, идејама, предлозима и решењима, која се затим записују на заједнички плакат, а који ће касније бити презентован у неком облику (усмено, галеријска изложба). Пошто се ради у малим групама, сваки члан може доћи до изражаја, а потенцијални проблем може правити дужина представљања плаката, нарочито у случају већег броја малих група. То се може предупредити ограничавањем времена за презентацију или структурирањем задатка тако да група треба да апстрахује и продукује 3 до 5 једноставнијих продуката. Презентација резултата групног рада може, али и не мора, бити завршна активност у оквиру ове методе. Поменути плакати, као продукти групног рада могу бити одлична основа за даљу дискусију или неки други задатак који се надовезује на резултате овог групног рада.

3. Рад у пару - Слично као и у претходној методи, учесници размењују мишљења и идеје, али се ипак рад о квалитативно другачијој методи, јер је у овом случају сваки учесник у контакту само са једним учесником. Ово ствара услове за интимнију конверзацију и личне примере, што значи да се садржај може обрадити на дубљем нивоу. Ова метода има и занимљиву могућност презентовања – пар може имати заједнички став, али и свако може представити ставове, личност, потребе и сл. свога саговорника. Потенцијална опасност је да када се ради о учесницима из исте организације, не зна се каква је заједничка историја особа које су “упарене”.

4. Студија случаја - У оквиру ове методе, “група добија опис ситуације са свим подацима (обично је написана нека стварна ситуација). Учесници треба да одговоре на питања о чему се ту ради, које су опције за решавање тог проблема и сл.”¹⁷ Предности ове методе су што се ради о реалним ситуацијама, па се компетенције стечене на овај начин у значајном броју случајева могу пренети и на друге сличне ситуације. Студија случаја, да би постигла свој циљ, мора да буде из реалног живота, веродостојна и релевантна, да би задобила интересовање групе, што захтева брижљиву припрему и одабир репрезентативног случаја од стране тренера.

5. Дебата - Дебата је одлична метода када се ради о разматрању контроверзних тема. У оквиру ове методе појединцу или групама се додељују различите позиције у односу на поменуту тему. Група или појединац добијају одређено време за припрему и структурирање аргументације, која је у складу са добијеном улогом, а један део учесника може (али и не мора) имати улогу судије/пороте, који треба да одлуче која је група изнела јаче аргумент. Након припреме, супротстављене стране износе аргумент, у складу са утврђеним правилима дебате. Употреба ове методе омогућава да се размотре и другачија становишта од доминантних, а “иперсонална”, додељена страна у дебати у великој мери ослобађа учесника да слободно аргументује из додељене позиције, без бојазни да буде посматран од стране групе као онај ко лично заступа поменуту позицију. Такође, „након извесног времена од учесника се тражи да замене позиције“.¹⁸ Ово омогућава свим учесницима да буду на више страна у дебати и да тако свеобухватније разумеју контроверзну тему. Ова метода стилмулише све учеснике да дубље размисле о аргументима и ставовима позиције коју заступају, али је у исто време и одличан повод да размотре своју властиту позицију по том питању. Додатни бенефит је што само коришћење ове методе развија презентационе вештине, као и вештине говорништва, али је проблем што ће вероватно доминирати они који већ поседују те вештине, а интровертни учесници ће вероватно остати бихејвиорално пасивни.

6. Демонстрирање - У питању је метода у којој је у првом делу њеног извођења наглашена улога тренера као инструктора/демонстратора. Тренер(и) демонстрира одређену технику, начин, поступак, методу, уз појашњавање шта се када, како и зашто ради. Уколико постоје могућности, други део реализовања ове методе је практиковање/демонстрирање онога што је тренер радио од стране учесника. Ова метода је врло корисна када се ради о вештинама или техникама, јер омогућава демонстрирање поступка корак по корак, уз давање вербалних појашњења. Код ове технике тренер углавном нема проблема са пажњом

¹⁷ Д. Велат, Р. Радић Дудић, *Активна обука Приручника за тренере/ице*, ДИАЛ, Београд, 2008, стр. 23.

¹⁸ Ш. Алибабић, К. Поповић и Е. Авдагић, *Оп. цит*, стр. 100.

учесника, а потенцијална мана му је што у неким ситуацијама учења треба унапред припремити доста дидактичког материјала, који може бити редак и/или скуп.

7. Панел дискусија - За реализовање ове методе, потребно је обезбедити више особа повезаних са темом, у намери да се учесницима омогући да у интеракцији са њима добију свеобухватну слику о појави која се проучава. Повезаност са темом значи да се могу позвати стручњаци за неку проблематику, корисници неке услуге, али и учесници неких активности. Они излажу своје погледе на проблем или ситуацију о којој је реч, расправљају са другим особама, повезаним са темом као и са учесницима образовне радионице, на чија питања одговарају. Коришћење ове методе носи са собом бројне позитивне и негативне потенцијале. Сјајно је ако се могу довести представници свих заинтересованих страна или познаваоци различитих аспеката неког проблема, јер су они, са својим знањем и/или искуством одличан извор информација и *роле модел* (позитивни или негативни). Са друге стране, довођење различитих (нарочито ретких или врло ангажованих стручњака) може у великој мери повећати цену образовне радионице. Јавља се и етички проблем приликом довођења различитих, у проблем укључених људи (жртава, агресора било које врсте, деце, особа које се баве нелегалним пословима). Улога водитеља је овде од есенцијалног значаја као регулатора социјалних односа - особе која се стара да сви дођу до изражаја и особе која се стара да дискусија остане у границама пристojности, али и особе која покушава да сумира дискусију, размишља је и изведе закључке.

8. Дискусионе / дијалогске групе - У оквиру ове методе, учесници се деле у мале групе. Ове групе добијају исте или различите задатке, а дискусија је средство путем којем покушавају став према одређеним питањима. Да ли ће се групама дати исти или различити задаци зависи од циља радионице и карактеристика образовне групе. Некада је потребно да учесници сагледају цео процес, па ће свако добити други сегмент поменутог процеса, а некада је само један сегмент проблематичан, и тада сви добијају исти задатак како би га комплетније и свеобухватније сагледали. Након дискусије у малим групама на задату тему, прелази се на презентовање резултата дискусије. На крају водитељ може интелисати добијене одговоре и извући закључке, или их искористити за следећу вежбу.

9. Квиз/тест - Ове методе се могу користити на различите начине и у различите сврхе, пре и/или после неке логичке целине или неке активности. Они могу бити средство за утврђивање образовних потреба учесника, степена њиховог напредовања током процеса, евалуације након процеса, а врло су zgodни и као метод рекапитулације (сумирања и закључивања) неке активности. Сугестија је да се ова метода реализује као квиз (који има

више форму игре) него као тестирање (које више асоцира на формални испит). У оквиру ове методе могу се користити облици рада са малим групама, паровима и индивидуално.

10. Играње улога (*Role play*) - У оквиру коришћења ове методе образовног рада учесници играју улогу коју су сами осмисли или коју им је тренер одредио и осмислио. Код ове методе је битно да се учесници у улози глумаца у замишљеним ситуацијама понашају на реалан начин. Ова метода омогућава постизање различитих ефеката: сагледавање ситуације и перспективе улоге из позиције особе која глуми, али и сагледавање ситуације из позиције комплементарних улога, као и из позиције посматрача (учесника који у том тренутку немају улогу). Такође служи да користећи групу као тест-маркер тренер сагледа (заједно са групом) могуће последице и правце развоја неких ситуација. У случају коришћења методе играња улога, могуће су бројне варијације: замена улога после некога времена (како би сви били у свим улогама), играње и доживљавање истог лика кроз различите сценарије више учесника, играње исте улоге прво у сопственој замисли, а после у замисли тренера и сл. Такође, могуће је да учесници добијају „улогу која може али и не мора бити унапред објашњена“.¹⁹ Ово такође оставља могућност да у личној интерпретацији појединог учесника тренер сам (или са целокупном групом) види какав однос неки учесник има према некој личности, функцији или појави, или какав однос има након образовне интервенције. То значи да се ова метода, поред већ поменутих, може користити и у дијагностичке и у евалуативне свхе. Оно што је позитивно код ове методе је што је она динамична, занимљива и учесницима и посматрачима, омогућава им увиде у туђе улоге и обавезе, али може имати и неке негативне ефекте, у зависности од конкретне ситуације. Некада је глума неуверљива и као таква не испуњава своју функцију, или се људи могу више окренути уметничком аспекту глуме него дидактичком, тако да циљеви радионице дођу у други план. Ова метода много више одговара екстровертним, него интровертним особама, а од претходног искуства са другим учесницима радионице донекле зависи како ће се учесници понашати у намењеној улози.

11. Причање приче - Ова метода је вероватно цивилизацијски најстарија – први људи су причањем неке приче или догађаја преносили информације и моралне вредности и поуке. У овој методи учесници причају своја конкретна искуства у вези са темом радионице или активности. Ово је одлична метода за добијање неких реалних података и ситуација које касније могу да буду употребљене у другим методама. Могућа је и варијанта ове методе у којој се приче читају. То могу бити приче људи који су нам просторно и/или временски далеки, али њихово искуство преточено у причу може бити релевантно за образовну групу.

¹⁹ Д. Велат, Д. и Р. Радић Дудић, *Оп. цит.*, стр. 24.

12. Вођење дневника - У оквиру ове методе сви учесници имају задатак да свако за себе забележи властита размишљања о некој теми или проблему. Ова метода омогућава да сваки полазник у следећи задатак/дискусију улази са структуриним мишљењем у које има јасан, аргументован увид.

13. Пирамида - Ово је метода у којој су заступљена сва три поменута облика рада: индивидуални, рад у пару, рад у малој групи и рад са целокупном образовном групом. Сви учесници добијају индивидуални задатак, који када ураде, продискутују са другим учесником, па са неким члановима образовне групе и на крају са целокупном групом. На овај начин, добијају се квалитативно комплекснији продукти рада, а осигурава се да су се сви суочили са задатком, јер, један од проблема у групном раду јесте тај што неки појединци препусте другим члановима групе поједине активности. Овако, сви “морају” имати неки продукт, јер им се при индивидуалном задатку не дају информације да ће касније радити у пару и групи.

14. Попуњавање упитника - У оквиру ове методе учесници могу попуњавати различите упитнике, скале, тестове којима се стиче увид у неке личне карактеристике које су од значаја за циљеве образовне радионице.

15. План акције - У оквиру ове методе учесници, индивидуално или у групама, разрађују планове и процедуре које су последица претходне образовне интервенције у оквиру радионице. У зависности од циља активности, могу бити идентификоване само процедуре како се нешто спроводи; али и ресурси: временски, људски, финансијски, логистички, технички, и сл.; жељени исходи (продукти, оутпут-и) и промене.

16. Вођена фантазија - Ова метода се реализује тако што се полазници опуштају (врло често и уз помоћ умирујуће музике), а водитељ радионице их позива да замисле себе у некој ситуацији, и даје им сугестије шта им се дешава у тој ситуацији. Водитељ их приповедањем усмерава кроз замишљени сценарио, до одређене тачке (догађаја), а затим их замоли да се врате у реалност. Након овога, учесници излажу како су се осећали у одређеном тренутку, о чему су размишљали у одређеном тренутку/дешавању вођене фантазије и сл., у зависности од циља радионице. Метода је захтевна по питању компетенција тренера и не препоручује се за прве тренинге.

17. Асоцијације - Метод асоцијације подразумева да учесници речима, сликом, покретом (у зависности од преференције тренера), одговоре личном, слободном асоцијацијом на неку тему, појам, мисао или проблем. Ово је одлична метода за почињање

обуке или неког њеног дела, опушта полазнике и уноси динамику у обуку, а служи и као “тест балон” тренеру шта може очекивати од полазника (њихов однос према теми, став, предзнање).

18. Игра - Ова метода представља играње неке игре, нпр. слагалице, “монопола”, игре “не љути се човече” и сл. Ове активности су одличне за демонстрирање и учење тимског рада, стварање поверења, развијање идентитета, уносе динамику и темпо у тренинг. Игре се такође могу користити у сврху „пробијања леда“ и успостављања односа, али и као активности којима се поново успоставља концентracија, фокус или се разбија монотонија неке претходне методе. Важно је да игра или свима буде позната од раније или да нема сложена правила, која би заправо захтевала доста учења од стране полазника, што црпи њихову енергију, тражи додатно време, као и уноси пометњу и нервозу међу учеснике. Такође, приликом конципирања радионице, треба водити рачуна о томе да неки учесници доживљавају игре као тривијалне, “недовољно научне”, детињасте, па са њима не треба претеривати, али их свакако треба користити.

19. Двоструко груписање - Ова метода подразумева да се “учесници деле на мање групе. Сваки члан групе добија одређени материјал који треба да научи и да потом научи остале чланове групе. Учесници из сваке групе који имају исти задатак се групишу у експертске групе које заједно обрађују дати материјал. Затим одлазе у своју матичну групу да науче остале чланове”²⁰

20. Акваријум (Fishbowl) - За реализацију ове методе учесници се деле у две групе: група која изводи неку активност и група која посматра ту активност. Битно је да, без обзира на активност коју група која спроводи активност изводи, други део учесника не буде пасиван, већ да добије задатак да прати неку појаву/понашање свих или дела учесника, да то бележи и да касније о томе извести/дискутује са другим учесницима. Могућа је и варијација ове методе, у којој ”неки од посматрача постају извођачи, на знак водитеља”.²¹ Предности коришћења ове методе су то што омогућава да се посматра и/или доживи искуство кроз играње улога, пружа се могућности за давање повратне информације о нечијем понашању или ставовима, али су потребна „јасна правила и добар координатор, да се не би нанела ‘штета’ неком од учесника”.²²

²⁰ Ш. Алибабић, К. Поповић и Е. Авдагић, *Оп. цит.*, стр. 101.

²¹ Д. Велат, Д. и Р. Радић Дудић, *Оп. цит.*, стр. 24.

²² Исто.

3.2.3. Завршни део образовне радионице

Завршни део образовне радионице је као и претходна два (уводни и главни) мултифункционалан и њиме тренер покушава да реализује неколико циљева и задатака:

- давање повратне информације учесницима о њиховом постигнућу, напретку, даљим могућностима за напредовање;
- освешћивање целокупног процеса радионице и значаја појединих продуката заједничког рада;
- интеграција и сумирање свих продуката радионице у једну кохерентну, смисаону целину;
- евалуација радионице од стране учесника – давање повратне информације тренеру о појединим аспектима радионице.

Битно је нагласити да се овде не ради о физички одвојеним секвенцама које се сукцесивно одвијају, већ се често ради о симултаном процесу.

У завршном делу радионице се од тренера очекује да пружи повратну информацију учесницима о различитим аспектима њихових активности. Ово се најчешће врши у виду разговора о оствареним очекивањима, осећањима која су се јавила током процеса, добрим и лошим странама изведене радионице, употребљивости изведених вежби, односно рефлексивности о претходном теоријском и практичном прегледу информација.

Начин давања повратне информације је изузетно битан, јер неспретно срочена формулација може да изазове неразумевање са учесницима, потенцијалне конфликте и да одмогне у постизању образовног циља радионице. У ситуацијама када се поседује мало информација о особи (или групи) која се процењује, када се може рачунати са потенцијалним ефектом повређености, и када постоји снажна потреба да се особа (група) подстакне на даљи развој, препоручује се “сендвич техника” давања повратне информације.²³ Ова техника подразумева пажљиво промишљање и осмишљавање садржаја повратне информације и њихово структурисање у три одвојена, али повезана корака. Ти кораци су: позитиван конкретан опис, конкретан објективан исказ и на крају, идеје и могућности за промену.

“Повратна информација почиње увек са позитивним, а наставља са оним што треба променити. Позитивним делом отворате могућност да вас особа чује”.²⁴

У оквиру првог корака, потребно је дати позитивну процену неког конкретног поступка, продукта, односа или слично, односно дати “комплимент”. Овај “комплимент” не сме бити неоснован (нешто што се није десило, или се није показало), нити сувише општог карактера, већ мора бити конкретан, са примером који учесницима поручује да је тренер пажљиво пратио дешавања и да не даје процену “напамет”.

²³ Ш. Алибабић, К. Поповић и Е. Авдагић, *Оп. цит.* стр. 47.

²⁴ Д. Велат, Д. и Р. Радић Дудић, *Оп. цит.*, стр. 46.

Други део структуре повратне информације је резервисан за оно што није било добро (или је могло бити боље). И у овом делу је потребно бити што је више могуће конкретан и у потпуности усмерен на што је више могуће објективан исказ о активности неке особе или групе, а не неким њиховом општим особинама или карактеристикама. Никако се неће рећи “Ви сте површни”, већ “да рад није био довољно прегледан и структуриран”, или да „неке информације нису процесуиране на начин који би био примерен њиховом значају”. Дакле, битно је бити усмерен на објективно, испољено понашање, а не на личност.

У трећем кораку давања повратне информације је потребно покушати навести онога коме је информација намењена, да самоувидом у грешку, покуша да дође до оптималнијег решења. То се чини у виду питања или сугестије, као нпр. “да ли би ово могло да се уради на другачији начин”, или “ако уважимо “ту и ту” информацију, до чега долазимо” и сл. Овде се у великој мери ради о методу Сократове “мајеутике” или “порађања истине”, односно навођење особе питањима да сама дође до оптималног одговора.

Када се говори о освешћивању целокупног процеса радионице, ту се првенствено мисли на неке елементе сопственог понашања или ситуације, којих лице није било свесно, а имале су утицаја на његово функционисање и којих је током учествовања у радионици постало свесно.

Даље, може да се ради о освешћивању дубље суштине и значаја неких вежби, које након учествовања у свим вежбама, у контексту целине добијају ново значење. Такође, учесници радионице, укључујући и водитеља, освешћују начине на које долазили до решења (значења), односно освешћују начине на које су учили.

Интеграција образовне радионице представља заправо круну радионичарског рада. Интеграцијом се покушава да се сажме значење целе радионице и да се споје циљеви који су постављени у радионицама са оним што се тамо заправо десило. Због тога је потребна прилична вештина и искуство да би се овај део адекватно спровео, јер се он не може у потпуности планирати. Динамика сваке радионице је специфична, као и продукти заједничког рада и увиди до којих су учесници радионице, заједно са водитељем, дошли. То значи да се од водитеља на крају динамичног дана (или често два, па и три дана) очекује висока концентрација, способност апстраховања и указивања на кључне елементе и мотивисање учесника да то примене у свом животу и раду.

Евалуација образовне радионице је потребна како би планерима и реализаторима дала повратну информацију да ли су и у којој мери остварени циљеви који су постављени. У ту сврху се могу користити више метода евалуације. Организатор обуке често захтева да се евалуација уради на начин који њему одговара и у аспектима радионице који су њему занимљиви. То су углавном стандардизовани упитници које су различите организације

развиле за своје потребе. Али то што се ради евалуација по стандардима и потребама наручиоца обуке не значи да се не може урадити евалуација и за сопствене потребе. Она такође може бити писана, у облику скале процене, али на располагању стоје и многе друге методе.

Када год је то могуће, треба добити и објашњење процене некога елемента, а не само нумерички исказ који нам говори да је нешто добро или лоше, али нам не говори зашто је то добро или лоше.

Стога је могуће замолити учеснике, да седећи за крај у кругу, искажу како су се осећали током радионице, шта им је значило, а шта правило проблеме, шта ће “понети” са радионце, а шта “оставити” иза себе и сл. Ово уједно може бити метода за комбиновану евалуацију и интеграцију, где учесници кроз своја запажања и апстраховање појединих детаља, заправо врше интеграцију.

Евалуација и интеграција се може спровести и у симболичком облику: исписивањем порука, цртањем симбола, методом процене, итд. Битно је да тренер добије информације од учесника на основу којих можете евентуално унапредити и побољшати реализацију следеће образовне радионице.

Изузетно је битно не завршити радионицу, а да пре тога нису “умрежени” учесници, који су охрабрени да наставе да сарађују и размењују информације и мишљења, јер су они једни другима најрелевантнији извор сазнања.

На самом крају се, уколико је то предвиђено, врши додела сертификата и/или потврда о учешћу. Ако овај елемент у образовној радионици постоји, онда у треба планирати десетак минута за ову активност.

После евалуације (и евентуално доделе сертификата) водитељ радионице се захваљује учесницима на активности, сарадњи и разумевању, и тиме заокружује радионичарски процес.

Након одржане радионице, уобичајено је да тренер пошаље мејл учесницима у којем им се захваљује на учешћу, још једном охрабрује да наставе да уче и да се усавшавају, а уз то би требало послати презентације и евентуално додатне изворе информација (корисне линкове, књиге, чланке, приручнике, инструменте, и сл.).

4. Водитељ радионице

Водитељ је члан групе, чији је задатак да координира активност групе ка заједничким и индивидуалним циљевима. Да би се тај задатак адекватно реализовао, водитељ образовне радионице мора да комуницира водитељски (емпатично, партиципаторно, демократски и да преферира аргументе) и да буде флексибилан, инвентиван и занимљив.²⁵ Водитељ радионице не би требао да буде конформиста, а треба да ствара поверење и ослања се на сарадњу. Улога водитеља је да ствара повољне услове за рад учесника, подстиче и подржава инвентивност и креативност, придржавајући се заједнички формулисаних правила рада. Водитељ мора бити учтив, са осећањем за меру, толерантан и љубазан и аутентично заинтересован за процес који је покренут и који се одвија међу учесницима радионице, укључујући и њега/њу.

Суштина водитељевог ангажовања је да настоји да чланови групе постигну своје појединачне образовне циљеве, што се може постићи само кроз одговарајући ниво функционисања групе, али и кроз конкретне улоге водитеља:

- Водитељ је преносилац информације, али не нужно онај који увек више зна – током радионице и водитељ учи;
- Водитељ је инструктор – када објашњава вежбе или поступке који ће код учесника произвести одређено понашање или емоцију;
- Водитељ је интерпретатор – када вежба изазива јаку експресију учесника, он сумира осећања групе и вербализује их;
- Водитељ је модератор – помаже групи да почне и доврши процес спознаје и трансфер искуства;
- Водитељ се одриче оцењивања и тумачења – не етикетира учеснике.

5. Аспекти на које треба обратити пажњу приликом организације и реализације образовних радионица

- **Признавање и значај различитости** – мора се бити свестан свих могућих разлика између полазника (пол, раса, етничка припадност, класа, верска припадност, сексуална оријентација, језик, даровитост или недаровитост, политичка припадност, професије). Све ове различитости имају утицаја на планирање радионица. Тачна природа ових утицаја није увек очигледна без брижљиве анализе, али планери који их игноришу раде то на сопствену одговорност.

²⁵ П. Иванек, *Сукоби у комуникацији уленика и наставника*, Танг'арт, Брчко, 2013, стр. 33.

- **Разумевање важности контекста у коме се планирање радионице налази** – социјални, економски, политички, организациони контекст планирања је већ дуго времена поштован као важан. Оно што је мање јасно, је које су све специфичне особине контекста важне за разматрање у процесу планирања.

- **Уједињени процеси радионице који активно укључују учеснике** – радионице су, по дефиницији, активно окружење учења, где учесници очекују показну праксу и висок степен интеракције и учења сарадњом. Нема ничег опаснијег, него створити ова очекивања називајући програм „радионицом“ и онда им дати искуство које је теоријско, непартисипаторно и које није фокусирано на хитне потребе учесника.

- **Брига за физичке и емоционалне потребе учесника радионица** – снага радионице може да увећа ефекте стреса и замора учесника. Интерперсонална динамика и различитост, комбиновани са стресом, замором, временском принудом и другим факторима, могу довести до потребе учесника да се ослобађају притиска физички, интелектуално и емоционално. Планери радионица, који су осетљиви на ову материју, могу усвојити дизајнерске елементе као што су брижљиво планирани временски прекиди, постављање питања, периодичне провере и друге стратегије за ослобађање од стреса, које пружају могућност фацитаторима да прате физичко и емоционално стање учесника.

- **Брижљиво праћење административних детаља** – добро планиране и изведене радионице могу пропасти због административних пропуста који сметају учесницима, који уништавају распоред, мешају се у групни процес и који све учеснике одвраћају од задатка. Често се учесници много више концентришу на инструктивне аспекте програма, те заборављају да прате безбројне административне детаље (простор, проветреност, осветљење, освежење, ...) који су од једнаког инструменталног значаја за успех.

- **Етика** која се презентује другима треба да буде и етика која се практикује у животу (и сами се понашајте током радионице онако како очекујете од учесника).

- **Брижљиво бирање фацитатора/инструктора и инструктивних начина** – интерперсонална динамика радионица може бити изазов за вођење. Фацитатори у радионицама морају поседовати не само вештине неопходне да обавезу и увуку људе у радне задатке, већ такође личне карактеристике и осећајност која им омогућава да адекватно одговоре на непредвидиве исходе процеса, као што су : конфликт, збуњеност и проблем у комуникацији. Физички простор, филмови и видео траке, штампани материјали, морају такође бити одабрани са осећајем за исходе, као што су нпр. укључивање полазника у рад и разумевање.

- **Интензитет радионице** – у току радионице се могу доживети интензивна осећања, искуства, јавити се потресна сећања. То су природне реакције и треба пустити учеснике да их проживе и поделе са другима.

- **Повећање задовољства учесника радионица** – задовољство је често сматрано за пожељан продукт радионица, али фокусирање искључиво на задовољство учесника је проблем. Претпоставка да задовољни учесници морају научити нешто корисно и да незадовољни учесници нису научили ништа корисно је сумњива, јер постоји доста добрих контрапримера за оба случаја.

II ДЕО

II. ПРАВО НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Уводне напомене

Право на суђење у разумном року је људско право, гарантовано бројним међународним инструментима.²⁶ Члан 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту Европска конвенција о људским правима) предвиђа да:

Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона.

Право на (правично) суђење у разумном року јесте елемент, односно дериват права на судску заштиту.

Право на судску заштиту неће бити делотворно уколико није заштићено додатним правима која поспешују његову ефикасност и омогућавају остварење жељеног циља – успостављање владавине права, демократије и истинске заштите људских права. Не може се говорити о поштовању права на судску заштиту ако се судски поступак одуговлачи, толерише неажурност странака у поступку, често мења систем уређења судова и законски прописи, доносе контрадикторне законске одредбе, итд. Право на правично суђење у разумном року има за циљ да заштити појединца од неизвесности, будући део права на правну сигурност, али и да, у ширем смислу, осигура спровођење правде без одлагања, која могу угрозити њену делотворност и кредибилитет.²⁷

²⁶ Интересантно је да Универзална декларација не говори о праву на суђење у разумном року али да већина стручњака сматра да се одредба о праву на "једнако поступање (*equality*)" може повезати са разумним роком пошто се „психолошка и финансијска ситуација људи разликује, те протек времена може постати извор неједнакости“. За разлику од Универзалне декларације, сви други међународни документи садрже децидну одредбу о праву на правично суђење у разумном року: Међународни пакт о грађанским и политичким правима (члан 14. став 3.) Америчка конвенција о људским правима (члан 8. став 1), Афричка повеља о људским правима (члан 7. став 1. тач. д) и наравно Повеља о основним правима ЕУ (Европски суд правде се врло често позива на јуриспруденцију Европског Суда за људска права и стандарде њоме успостављене).

²⁷ *Vernillo v. France*, представка бр. 11889/85, пресуда од 20. фебруара 1991, пар. 38. Видети и *Moreira de Azevedo v. Portugal*, представка бр. 11296/84, пресуда од пар. 74. Овај случај је интересантан и зато што се на повреду права на суђење у разумном року позвао оштећени на основу посебног статуса тзв. *assistente* који одговара нашем оштећеном који се придружио кривичном гоњењу и истакао имовинскоправни захтев.

Принцип делотворности кључни је принцип који Европски суд примењује приликом тумачења одредби садржаних у Европској конвенцији о људским правима. Мото поступања Суда је временом постао да Европска конвенција треба да гарантује права која су “практична и делотворна, а не теоријска и илузорна”. Питање дужине поступка је нужно повезано са питањем делотворности, ефикасности и достижности правде.

Обавеза одлучивања у разумном року повезана је и са правом на приступ суду. Право на приступ суду било би илузорно ако се пресуде не би доносиле у разумном року, будући да се странке обраћају суду управо у циљу решења спора - “обавеза је суда да реши случај и оконча неизвесност”²⁸. Продужено стање неизвесности води ускраћивању правде. Отуда и позната британска изрека – “одложена правда је ускраћена правда” (*justice delayed is justice denied*).

1. Савет Европе и суђење у разумном року

Право на правично суђење у разумном року одувек је имало централно место у пракси Европског суда. Порастом броја представки у којима се позива на повреду овог права, а настојећи да унапреди делотворност примене Европске конвенције на националном нивоу, Комитет министара у неколико наврата усвајао је препоруке чији је циљ био унапређење заштите права из члана 6 став 1 указивањем на добру праксу и опште и конкретне мере које државе могу/треба да предузму како би унапредиле заштиту права на правично суђење у разумном року.

Након Препоруке (2004) 6 о унапређењу унутрашњих правних лекова, чији је само мањи део разматрао питање трајања поступка, Комитет министара усвојио је Препоруку (2010) 3 о делотворним правним лековима за прекомерну дужину поступка, чији је предлог сачинио Комитет експерата за делотворне правне лекове у случајевима прекомерног трајања поступка²⁹. Саставни део предлога Комитета експерата чинио је и “Водич добре праксе”.³⁰

Циљ препоруке није проналажење “идеалног” правног лека, већ свеобухватно сагледавање проблема везаних за поштовање разумног рока и предлагање одрживих мера и корака. Препорука се заснива на:

- Прагматичном, а не академском приступу, како би се обезбедили модалитети оствариви у пракси

²⁸ P. Ricouer, *Le juste*, EsPtit, Paris, 1995, p. 98.

²⁹ Комитет је основан 2009. током које је одржао два састанка - у септембру и новембру. Након новембарског састанка, нацрт Препоруке и Водича добре праксе упућени су Комитету министара на усвајања, а овај Комитет је престао да постоји испунивши свој мандат.

³⁰ Види http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/DH_RE/DH-RE_2009_007%20Addendum%20-%20DRAFT%20Recommendation%20to%20Guide%20to%20Good%20Practice%20_CONSOLIDATED%20VERSION_%20E.pdf, 25.04.2016. Овај Водич не треба мешати са Водичем добре праксе за делотворне правне лекове из 2013. у чијем фокусу разматрања није питање прекомерне дужине поступка. (Guide to good practice on domestic remedies, Strasbourg, 2013).

- Примери су дати само као илустрација, а не као компилација праксе свих држава чланица

Осим Комитета министара, проблемима везаним за разумно трајање поступка бавили су се и Венецијанска комисија³¹ и СЕПЕЈ.

Основ СЕПЕЈ-овог извештаја из 2012. године чини јуриспруденција Европског суда.³² Анализа осликава ситуацију како у државама чланицама, тако и у поступцима пред Европским судом. Анализирани су:

- дужина поступка према врсти случаја (минимум/максимум)
- начини испољавања/видови продуженог трајања и њихови узроци.

Циљ је био установити стандарде и правила који могу послужити као упутство, односно корисни индикатор става Европског суда. У Извештају се наглашава да се при његовом коришћењу мора константно имати у виду да је неопходно сваки случај посматрати посебно, као и да је централна идеја, концепт дужна пажња (*due diligence*) коју треба схватити као настојање да се поступак убрза кад год је то могуће и легитимно, односно правично – “брз поступк није увек и добар/квалитетан поступак”.³³

Извештај се бави:

1. критеријумима који су установљени у пракси Европског суда при утврђивању да ли је дошло до прекорачења разумног рока
2. узроцима дугог трајања поступка и правним лековима којима државе настоје да одговоре на проблем.

Након Самита у Варшави 2005. године, питање разумног рока отворено је *in extenso*, будући да има директне и значајне импликације на читав систем заштите људских права у оквиру Европске конвенције. Стога не чуди што је проблем права на суђење у разумном року био и предмет бројних међународних конференција које су организовале државе чланице (Пољска, Словенија, Румунија, Италија).

Инсистирањем на нужности поштовања права на правично суђење у разумном року као сушинског елемента владавине права и демократског развоја и обезбеђењем подршке државама чланицама, Европски суд за људска права и Савет Европе покренули су бројне правосудне реформе у државама чланицама. Право на правично суђење у разумном року један је од примера директне повезаности три модалитета деловања Савета Европе – постављања стандарда, надзора над њиховом применом и подршке у примени.

³¹Децембра 2006, Венецијанска комисија објавила је извештај о делотворности националних правних лекова у односу на прекомерно трајане поступака, CDL.AD(2006)036rev..

³²Извештај се зове “Анализа дужине трајања судских поступака у државама чланицама Савета Европе на основу јуриспруденције Европског суда за људска права”. СЕПЕЈ је сличан извештај израдио још 2006. године. При томе, не треба занемарити ни рад СЕПЕЈа везан за унапређење ефикасности рада судова кроз смернице и индикаторе везане за управљање временом (time management). Сва документа могуће је наћи на њиховој веб страници http://www.coe.int/T/dghl/cooperation/cepej/default_en.asp, 25.04.2016.

³³ Исто, стр. 11.

Током председавања Пољске Комитетом министара 2006. године, одржана је радионица посвећена неосновано дугом трајању судских поступака³⁴. У свом уводном обраћању Кирштоф Држевицки (*Krzysztof Drzewicki*),³⁵ истакао је да проблем дужине трајања поступка све више добија на значају имајући у виду континуирани пораст броја случајева у којима се позива на ову повреду Европске конвенције, као и њихову све већу географску распрострањеност. Његов став је да се државе чланице Савета Европе могу поделити у две категорије – оне у којима проблем постоји на структурном плану (“malaise” – болест, како га он назива)³⁶ и оне које карактерише само спорадична појава оваквих случајева. Он сматра да ако проблем дужине трајања поступка достигне пандемијске размере, онда долази до паралисања комплетног функционисања правосудног система, а тиме и до негирања права на правично суђење.

Током ове радионице, председник Европског суда Лузијус Вајлдхабер (*Luzius Wildhaber*) је поменуо да се преко 60% пресуда током протеклих година односило се на мериторно решење питања везаних за дужину трајања поступка. Он је истакао да је уверен да када у једној области постоје стотине пресуда Европског суда, проблем треба вратити националним правним системима. Он закључује: “Не треба вам Европски суд за људска права да би сте утврдили да је десет година пред једном инстанцом ипак преууго”.

2. Пракса Европског суда за људска права

2.1. Значај пилот пресуда

Проблем дуготрајног трајања поступка један је од разлога увођења пилот процедура у систем функционисања Европског суда. Пилот пресуде су новина која комбинује унапређење интереса свих страна у поступку:

- Суда: смањењем обима посла
- Националне државе: дефинисањем структурног проблема и решења и
- Појединца/оштећеног: бржи долазак до задовољења

Италија се међу првим државама суочила са озбиљним проблемима трајања судског поступка. Европски суд је 1999. године решио 65 предмета у којима је пред италијанским судовима дошло до повреде дужине трајања поступка (углавном у грађанскоправним поступцима). Европски суд је констатовао да учесталост повреда истог принципа показује да

³⁴ Радионица под називом “The improvement of domestic remedies with particular emphasis on cases of unreasonable length of proceedings” одржана је у Варшави 2006. године. Материјал са радионице објављен је у истоименој публикацији коју је издао Директорат за људска права и владавину права Савета Европе.

³⁵ Некадашњи председник Комитета за људска права (ЦДДХ).

³⁶ Италија, Пољска, Русија, Словенија, а од недавно и Србија, налазе се у тој првој категорији. Србија је зато и приступила доношењу Закона који би требало да помогне у решавању проблема. Имајући у виду да је Закон ступио на снагу тек јануара 2016. године још је рано дати оцену његовог деловања.

се “не ради о изолованим инцидентима, већ да је у питању трајна ситуација за коју не постоји правни лек на унутрашњем плану.”³⁷ Касније, од увођења пилот процедура, овакве ситуације означавају се “као системски проблем, односно пракса неспојива са Конвенцијом.”³⁸ У наредних седам година, до 2006. године, број решених предмета попео се на забрињавајућих 1000.

Иако пресуде из 1999. године нису садржале круцијалне елементе каснијих пилот пресуда (утврђивање континуитета стања, правну обавезу државе да нађе решење, одлагање разматрања других сличних предмета), Италија је предузела меру општег карактера, односно усвојила је тзв. Пинто закон 2001. године, који је предвиђао компензацију за лица чије је право на суђење у разумном року било повређено. Међутим, овај Закон није решио структурне проблеме који су доводили до повреде права из члана 6 став 1 Европске конвенције и поред његових добрих страна.

Од 1991. године, да би утврдио кршење члана 6 став 1 Европске конвенције, Европски суд процењује укупно трајање поступка, а не анализу сваке фазе посебно, али је то детаљно објаснио тек у предмету *Скордино*.³⁹

Суд је такође у низу пресуда⁴⁰ нагласио да члан 6 став 1 Европске конвенције подразумева да су државе чланице “дужне да организују своје правне системе на начин који ће судовима омогућити да одговоре обавези доношења коначних одлука у разумним роковима”. Ово је интересантно зато што у суштини Европски суд терет обавезе ставља на државу, а не на сам судски систем.⁴¹ Истовремено, на овај начин, Европски суд настоји да оснажи принцип супсидијарности, будући да је циљ гарантовања примене права из Европске конвенције њихова делотворна имплементација на националном нивоу.⁴² То је наглашено и у пресуди *З. и други против Уједињеног Краљевства*:

“Суд истиче да су предмет и сврха на којима се Конвенција заснива, што се види у члану 1, такви да државе уговорнице у оквиру своје надлежности треба да јемче права и слободе. Од фундаменталног значаја за механизам заштите који је утврђен Конвенцијом јесте да сами национални системи буду ти који обезбеђују правно задовољење због кршења његових одредби, а да је Суд тај који врши улогу надгледања у складу с начелом супсидијарности.”⁴³

³⁷ *Bottazzi v. Italy*, (BB), представка бр. 34884/97, пресуда од 28. јула 1999, пар. 22.

³⁸ *Broniowski v. Poland*, (BB), представка бр. 31443/96, пресуда од 22. јула 2004, пар. 189.

³⁹ Види *Scordino v. Italy*, представка бр. 36813/97, пресуда од 23. јуна 2006, пар. 173-175.

⁴⁰ Видети *Brigandi v Italy*, представка бр. 11460/85, пресуда од 19. фебруара 1991; *Santilli v Italy*, представка бр. 11634/85, пресуда од 19. фебруара 1991; *Botazzi v Italy*, представка бр. 34884/97, пресуда од 28. јула 1999. Међутим, чињеница је да се позивање на постојање обавезе државе први пут појавило у пресуди *Buchholz v. Germany*, представка бр. 7759/77, пресуда од 6. маја 1981, пар. 51 а затим у *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*, представка бр. 8737/79, пресуда од 13. јула 1983, пар. 29 и 31.

⁴¹ Било би препоручљиво да ХЈЦ и Државно веће тужилаштва ураде анализу пресуда у којима је установљена повреда права на разумни рок и да са таквом анализом изађу пред Министарство правде и затраже предузимање мера у оним случајевима у којима се узроци налазе изван самог правосудног система – нпр. neodговарајуће просторије, недовољан број судија, итд. Наиме, Република је Закон о заштити права на суђење у разумном року. Представљање његових одредби предмет је другог дела ове публикације, али је овом приликом неопходно нагласити да је дубинска анализа предмета у којима буде установљена повреда права на суђење у разумном року *sine qua non* правилног решења проблема и да би требало спровести годину дана након примене Закона, када буде постојао упоредиви узорак из кога је могуће установити корене проблема. Након тога Србија мора, зависно од налаза, предузети мере за превазилажење проблема на стратешком и/или оперативном нивоу.

⁴² Вајлдхабер је тврдио да ако држава не предузме потребне мере у случајевима који су условљени системским проблемима, да се поновљеним решавањем (од стране Суда) сличних случајева који остају без ефекта подрива кредибилитет Суда. Види L. Wildhaber, *The European Court of Human Rights in Action*, *Ritsumeikan Law Review*, no. 21, 2004, p. 90.

⁴³ *Z. and Others v. UK*, представка бр. 29392/95, пресуда од 10. маја 2001, пар. 103.

Овакав приступ је уједно довео до анализе предмета која излази изван оквира конкретног случаја и наглашава опште обавезе које су државе чланице преузеле приступањем Европској конвенцији.

2.2. Узрок дуготрајности поступка

Одређивање узрока дуготрајности поступања је корисно средство у припреми стратегија спречавања и кориговања овог феномена. Нажалост, то није лак задатак, пошто је у већини држава проблем настао услед кумулативног деловања бројних узрока.⁴⁴

Португал је тако обавестио Комитет министара да су локални судови ојачани како судијама, тако и судским особљем, и да је спроведена реформа института судске медицине.⁴⁵

Шпанија је приступила далекосежној реформи територијалне организације судова и отварању нових места за судије.⁴⁶

Словачка је изменила Закон о парничном поступку и Закон о стечају⁴⁷, итд.

2.3. Промена става Суда у Стразбуру у вези суђења у неразумно дугом року

Суд је увео две новине - да исто веће одлучује о сличним предметима⁴⁸ (стандардизација поступања) и почео да користи табелу правичних накнада. У пресуди *Скордино против Италије*, Европски суд је нагласио да се додељује износ накнада виши од износа додељиваног пре 1999. године. Тај се износ може разликовати од износа који се изриче за друге повреде. Ово повећање накнаде не треба посматрати као казнену (пунитивну) меру, већ као меру која служи испуњењу два циља:

1. служи охрабрењу државе да пронађе сопствено, универзално доступно решење проблема и

2. омогућава подносиоцу представке да не буде кажњен тиме што не постоји делотворан унутрашњи правни лек.⁴⁹

⁴⁴Држевицки сматра да је проблем иницијално настао услед јачања судске власти као "треће" гране власти (види К. Drzewicki, *The improvement of domestic remedies with particular emphasis on cases of unreasonable length of proceedings*, Strasbourg, 2006, р. 13). Експерти Савета Европе у свом извештају "Примена стандарда разумног рока у Србији" навели су низ могућих узрока – политичке промене, транзиционе економске мере, континуиране законодавне реформе, недовољан број судија, преоптерећеност судова, итд., Извештај је објављен у оквиру пројекта "Подршка судству у Србији у примени Европске конвенције за заштиту људских права", октобар 2014, Београд, стр. 24.

⁴⁵Види Комитет министара, Резолуција ДХ (1989) 22.

⁴⁶Види Комитет министара, Резолуција ДХ (1990) 40.

⁴⁷Види Комитет министара, Резолуција ДХ (2005) 67.

⁴⁸Види *Motta v Italy*, представка бр. 11557/85, пресуда од 19. фебруара 1991, где се у пар. 3 наводе сви случајеви који су узети у разматрање.

⁴⁹*Скордино против Италије*, пар. 176.

2.4. Однос члана 6 и члана 13 Европске конвенције

Осим горе наведених помака, случајеви у којима се разматрала повреда права на суђење у разумном року довели су до наглашавања значаја унутрашњих правних лекова. Суд у почетку, приликом оцене (не)постојања повреде неког права гарантованог Европском конвенцијом није улазио и у постојања повреде члана 13, којим се гарантује право на делотворан правни лек. Велики број предмета који указују на повреду системског карактера захтевао је да Суд отвори и питање делотворног правног лека.

Европски суд је 2000. године био принуђен да промени начин тумачења односа између ова два члана Конвенције (члана 6 и члана 13) услед наглог пораста броја појединачних представки: у периоду између 1988. и 2000. године број индивидуалних представки поднетих Суду порастао је са 4.044 на 26.398, што је пораст од преко 500%. Осим тога, од 695 мериторних пресуђења током 2000. године, 485 – 70% – односило се на прекомерно трајање поступка. Овај раст се наставио у 2004. години када је број појединачних представки порастао на 40.943, да би пред крај 2006. достигао цифру од 90.000.

У предмету *Кудла против Пољске*, Европски суд по први пут констатује повреду оба члана (и члана 6 и члана 13 Европске конвенције). Промену своје устаљене праксе, Суд је образложио на следећи начин:

"Ако би се члан 13 тумачио као да нема импликација на члан 6 став 1, појединци би систематски били принуђени да се обраћају Суду у Стразбуру да реши притужбе које би иначе, и по мишљењу Суда, много боље могле бити решене у оквиру националног правног система. На дужи рок, делотворно функционисање система заштите људских права би, и на националном и на међународном нивоу, нужно било ослабљено."⁵⁰

Европски суд је кроз ову пресуду желео да истакне неопходност ефикасне примене начела супсидијарности, које се без делотворних правних лекова и одговарајућег функционисања националних правних система не може постићи. Тиме је Суд дотакао и питање системских, структурних поремећаја у функционисању националаних правних система. Све то има негативан ефекат на функционисање самог Европског суда кроз драстично повећање броја предмета. Питање унутрашњих правних лекова постало је "суштински део обавезе гарантовања дугорочне делотворности Суда."⁵¹ У већ поменутом предмету *Кудла*, Европски суд је подсетио на смисао члана 13 садржан у *travaux préparatoires*. Суд истиче да "члан 13, којим се непосредно изражава обавеза држава да заштите људска права, пре свега у оквиру сопственог правног система, успоставља додатно јемство за

⁵⁰ *Kudla v. Poland*, представка бр. 30210/96, пресуда од 26. октобра 2000, пар. 155.

⁵¹ Види Final Activity Report of the CDDH – Guaranteeing the long-term effectiveness of the ECtHR, 2004.

појединца како би се обезбедило да то лице делотворно ужива наведена права.⁵² Овај члан има за циљ обезбеђење средстава "којима ће појединац моћи на националном нивоу да добије задовољење због кршење својих права из Конвенције, пре но што буде морао да активира међународни механизам притужби пред Судом."⁵³

Европски суд сматра да је правни лек делотворан ако:

- постоји обавезујућа одлука о постојању повреде
- правни лек је доступан нпр. такса није превисока
- адекватан је у погледу дужине трајања самог поступка утврђивања (не)постојања повреде
- одговарајући је и задовољавајући, тј. ако је у питању накнада штете да је одлука извршена у кратком року, као и да је износ одговарајући и
- сам поступак утврђивања (не)постојања повреде је правичан.

2.5. Улога националних судова

Од држава се очекује да редовно прате праксу Европског суда, како би сходно ревидирале своју националну праксу. Као пример може да послужи пресуда *Асанице против Грузије*.⁵⁴ Ова пресуда значајна је из два разлога, јер је изменила начин рачунања рока у кривичним предметима и начин на који су овлашћења Европског суда дефинисана. У овој пресуди, Суд је наложио државним властима да подносиоца представке пусте из притвора, чиме је утрт пут каснијој пракси у којој Суд државама кроз пилот пресуде "даје изричите налоге како да изврше пресуду, односно да ли и које опште мере треба да предузму у том циљу."⁵⁵

Из свега до сада изнетог произилази да се ни у једном тренутку не сме занемарити да национални судови увек морају тежити успостављању баланса између правичног и ефикасног суђења. Европски суд је указао на ову потребу истакавши да члан 6. Европске конвенције "захтева да судски поступци буду ефикасни, али такође поставља општије принципе правилног спровођења правде. У конкретном случају понашање надлежних органа било је у складу са правичним балансом који мора бити успостављен између различитих захтева овог фундаменталног права."⁵⁶

⁵² *Кудла против Пољске*, пар. 152.

⁵³ Исто.

⁵⁴ *Assanidze v Georgia*, представка бр. 71503/01, пресуда од 8. августа 2004.

⁵⁵ Видети D. Heider, *The Pilot-Judgment procedure of the European Court of Human Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, 2013.

⁵⁶ *Boddaert v. Belgium*, представка бр. 12919/87, пресуда од 28. јуна 1999, пар. 39.

Десет година касније, Европски суд је поново нагласио исти принцип да иако "члан 6 захтева да се судски поступци спроводе без одлагања, он такође инсистира на општем принципу правилног спровођења правде."⁵⁷ Европски суд је у конкретном случају пронашао да Уставни суд Словеније "није поступао неосновано водећи дуготрајне расправе и консултујући друге органе како би добио свеобухватни увид у различита правна питања."⁵⁸ Суд је закључио да степен захтеване ревности суда мора да се разматра у оквиру захтева за правилним спровођењем правде.⁵⁹

Имајући све наведено у виду, из праксе Европског суда јасно произилази да посматрање спорних поступака у њиховој целости, односно укупности има два аспекта – временски (што је додатно потврђено ставом Суда у погледу надлежности *rationae temporis*) и суштински – када суд цени да ли постоји баланс између правичног и ефикасног.⁶⁰

Овакав став Европског суда подржали су и Консултативни савет европских судија и Венецијанска комисија, наводећи да је „брзина само један од елемената права на правично суђење“⁶¹, те да стога „суд мора имати на располагању оптимално време за окончање поступка“⁶².

Као додатни аргумент нужности квалитетног спровођења правде може се истаћи да се добро образложеним, аргументованим одлукама смањује број случајева у којима долази до укидања одлука и понављања поступка, што све утиче на пролонгирање поступка. Тако је Европски суд у пресуди *Рутковски и други против Пољске* подсетио да:

"иако није у позицији да анализира правни квалитет судске праксе домаћих судова, до враћања предмета на поновно разматрање обично долази услед грешака нижих судова. Понављање таквих ситуација унутар једног судског поступка открива недостатке у правосудном систему. Штавише, ова мањкавост се приписује надлежним органима, а не подносиоцима представки."⁶³

⁵⁷ *Trickovic v. Slovenia*, представка бр. пар. 65.

⁵⁸ *Исто*, пар. 66.

⁵⁹ *Исто*, пар. 69.

⁶⁰ Ово је подржано и у Мишљењу број 6 Консултативног савета европских судија из 2004, у коме се наводи да је "брзина само један од елемената права на правично суђење." Видети "Opinion on fair trial within reasonable time and judge's role in trials taking into account alternative means of dispute settlement", ССЈЕ (2004) ОР No. 6, str. 8. Идентичан став садржан је и у Мишљењу Венецијанске комисије у коме се наводи да "суд мора да има на располагању оптимално време за окончање поступка". Такође се наводи да "ако постоји мерење радног оптерећења, да би требало да постоје и системи помоћи којих се проценује тежина и степен сложености различитих предмета. Видети Opinion no. 751/2013, доступан на званичној веб страници Венецијанске комисије.

⁶¹ У питању је "Opinion on fair trial within reasonable time and judge's role in trials taking into account alternative means of dispute settlement", ССЈЕ (2004) ОР No. 6, p. 8.

⁶² Opinion No. 751/2013, који је доступан на званичној веб страници Венецијанске комисије. У Мишљењу се такође наводи да „ако постоји мерење радног оптерећења да би требало да постоје и системи помоћу којих се процењује тежина и степен сложености различитих предмета“.

⁶³ *Rutkowski and Others v. Poland*, представка бр. 72287/10 и други, пресуда од 17. јуна 2004, пар. 149.

3. Рачунање рока

Опште напомене

Када се утврђује да ли је дошло до прекорачења разумног рока неопходно је разматрати конкретан случај у две фазе:

- Установити период који треба узети у обзир, тј. одредити почетну и крајњу тачку и
- Оценити да ли је тај рок био разуман

У обе фазе, (пр) оцена се врши на основу критеријума успостављених у пракси Европског суда и захтева дубинску анализу његове јуриспруденције. Циљ је доћи до правно извесне ситуације у разумном временском року.

Европски суд цени целину поступка, осим када се странка позвала само на тачно одређени период, попут предмета *Портингтон против Грчке*, где је Европски суд ценио искључиво трајање пред апелационим судом.⁶⁴ Европски суд је у овом предмету установио да се узима у разматрање период од дана подношења жалбе на пресуду и завршава се када је његова жалба коначно размотрена и донета пресуда Апелационог суда.⁶⁵

Сасвим је одвојено питање шта предузети након утврђивања повреде. Европски суд има богату праксу у погледу оцене прихватљивости мера које државе предузимају. Комбинација акцелераторних и компензаторних правних лекова сматра се најбољим решењем. Не треба занемарити да се некада од држава очекује предузимање општих мера које треба да отклоне системске недостатке. У једном предмету против Француске, Европски суд наводи да је правни лек делотворан "ако спречава настанак повреде или њено даље трајање, а у случају да је до повреде већ дошло ако гарантује одговарајуће обештећење".⁶⁶

Из самог текста члана 6 став 1 видљиво је да постоји разлика између грађанског и кривичног поступка, те је потребно одредити почетну и крајњу тачку за сваки од ових поступака посебно. Притом се мора имати у виду да се концепт "грађанских права и обавеза", односно "кривичне оптужбе" не тумачи на основу националних прописа, већ да је у питању аутономни концепт који произилази из саме Европске конвенције, односно аутономног тумачења Европског суда. Како је то Европски суд нагласио, "право на правично суђење има толико значајну улогу у демократском друштву да се не може оправдати његово рестриктивно тумачење".⁶⁷

Европски суд не обавезују национални прописи у погледу дефинисања природе неког поступка. Суд је доста екстензивно тумачио концепт "одлучивања о грађанским правима и

⁶⁴ *Portington v. Greece*, представка бр. 28523/95, пресуда од 23. септембра 1998.

⁶⁵ *Исто*, пар. 20.

⁶⁶ *Mifsud v. France*, представка бр. 57220/00, одлука од 11. септембра 2002, пар. 17.

⁶⁷ *Морейра де Азеведо против Португала*, пар. 66.

обавезама". Ту су се нашли поступци везани за експропријацију, дозволе за градњу, оспоравање ускраћивања лиценце за служење алкохола, еколошка заштита, социјална давања, вођење приватне клинике, итд. Суд се примарно бавио утврђивањем да ли постоји "спор" (*dispute*), да ли је он истински и озбиљан, да ли његово решење има пресудну улогу на права и обавезе датог лица, с тим да само право/обавеза мора имати правну основу у домаћем праву.

Када је реч о кривичном поступку, Европски суд наглашава да је класификација у националном праву само индикатор и да ће Суд осим тога ценити и природу недозвољеног понашања, као и тежину запрећене казне.⁶⁸ (пара. 82 и 83). Наведени критеријуми не морају бити испуњени кумулативно.⁶⁹

Следећи логику аутономног концепта, у предмету *Озтурк против Немачке*, Европски суд је истакао:

"Конвенција се не супротставља корацима који воде ка "декриминализацији" и који се одвијају на различите начине у државама чланицама Савета Европе.... Без обзира на то, ако би државе имале могућност да, тиме што ће по сопственом нахођењу класификовати дело као "прекршајно" уместо као кривично, искључе примену основних ставова чланова 6. и 7., примена ових чланова била би подређена њиховој сувереној вољи. Оваква слобода могла би довести до резултата који нису у складу са циљем и сврхом Конвенције."⁷⁰

Независно од тога што се Европски суд код одређивања "грађанских права и обавеза", односно "кривичне оптужбе" руководи аутономношћу концепта, у његовој пракси искристалисали су се моменти који се сматрају почетном и крајањом тачком при одмеравању дужине трајања поступка.

3.1. Период који треба узети у обзир у грађанским поступцима

3.1.1. Почетак периода

У грађанским поступцима, рок по правилу почиње да тече од тренутка када је покренут поступак пред надлежним судом, али је у духу Европске конвенције и указујући на аутономност тумачења, Европски суд у предмету *Голдер против Уједињеног Краљевства* навео:

"Замисливо је...да у грађанским стварима разумни рок може почети тећи, у одређеним околностима, чак и пре издавања налога за отпочињање поступка пред судом пред који је тужилац изнео спор."⁷¹

⁶⁸ *Engel and Others v. the Netherlands*, представка бр. 5100/71 и други, пресуда од 21. новембра 1975, пар. 82, 83.

⁶⁹ Европски суд је проширио примену члана 6. Европске конвенције и на неке од дисциплинских поступака (види *Campbell and Fell v. UK*, представка бр. 7819/77, пресуда од 28. јуна 1994), на пореске казне (види *Bendenoun v. France*, представка бр. 3/1993/398/476, пресуда од 24. фебруара 1994), тако да одговор на питање да ли одређени случај потпада под члан. 6 зависи од анализе јуриспруденције Европског суда.

⁷⁰ *Öztürk v. Germany*, представка бр. 8544/79, пресуда од 21. фебруара 1984, пар. 49.

⁷¹ *Golder v. UK*, представка бр. 4451/70, пресуда од 21. фебруара 1975, пар. 32.

У складу с тим је и констатација Европског суда да:

“У грађанским поступцима, “разумни рок” из члана 6. став 1. по правилу почиње да тече од тренутка када је покренут поступак пред надлежним “трибуналом”... а у конкретном случају не постоји ништа у поднетим доказима што би навело Суд да сматра да је спор почео у неком ранијем тренутку.”⁷²

Општи изузетак представљају случајеви у којима је лице дужно да се обрати управном органу, како би могло да иницира судски поступак. Обавезни претходни управни поступак урачунава се у трајање поступка, те се почетак грађанског поступка везује нпр. за датум када је прелиминарни захтев за накнаду штете поднет управном органу,⁷³ дан када је подносилац представке поднео приговор надлежном управном органу због ускраћивања права да води клинику,⁷⁴ тренутак подношења захтева за повраћај непокретности,⁷⁵ дан када је поднет захтев социјалној служби за престанак јавног старања о троје деце,⁷⁶моменат упућивања нотарима по налогу суда⁷⁷, итд.

Тако је у случају *Кониг против Аустрије* Европски суд истакао:

"Да би могао донети одлуку Суд прво мора одредити период који ће се узети у обзир приликом примене члана 6. став 1.

Према Влади и Комисији, време о којем је реч почиње тећи од дана подношења жалбе Управном суду првог степена. Суд не дели ово мишљење. Како је Суд истакао у пресуди *Голдер* “замисливо је...да у грађанским стварима разумни рок може отпочети, у одређеним околностима, чак и пре издавања налога за отпочињање поступка пред судом пред који је тужилац изнео спор.” Ово је случај подносиоца представке пошто се он није могао обратити надлежном суду пре него сто су законитост и сврсисходност оспорених управних аката размотрени у прелиминарном поступку (*Vorverfahren*) пред управном влашћу (члан 68. немачког Закона о управном поступку). Дакле, у овом поступку разуман рок установљен чланом 6. став 1. почиње да тече од дана када је др. Кониг уложио приговор против одузимања дозволе за рад”.⁷⁸

Овде треба напоменути да, када постоји интервенција трећег лица у грађанском поступку, уколико се лице укључило у поступак заступајући сопствени интерес, трајање поступка се рачуна почевши од тог момента, а ако се лице укључило у својству наследника, трајање поступка се узима у целости (узима се у обзир и период који је протекао пре његовог/њеног укључења у поступак).

3.1.2. Крај периода

⁷² Видети *Poiss v. Austria*, представка бр. 816/82, пресуда од 29. септембра 1987, пар. 50.

⁷³ Видети *X. против Француске*, пар. 33.

⁷⁴ Видети *Кониг против Аустрије*, пар.98.

⁷⁵ Видети *Schmidtova v. Czech Republic*, представка бр. 48568/99, пресуда од 22. јула 2003, пар. 54-55.

⁷⁶ Видети *Olssen v. Sweden* (но. 2), представка бр. 13441/87, пресуда од 30. октобра 1992.

⁷⁷ Видети *Siegel v. France*, представка бр. 36350/97, пресуда од 28. новембра 2000.

⁷⁸ *Кониг против Аустрије*, пар. 98.

Неспорно је да период који се разматра обухвата целокупни поступак, тј. све његове фазе до тренутка када је спор решен. Имајући у виду екстензивно и аутономно тумачење концепта “решеног спора” коме Европски суд прибегава, период који се цени може обухватити и фазу у којој се одређује ко сноси трошкове поступка. Наиме, у пресуди *Робинс против Уједињеног Краљевства*, Европски суд је заузео следећи став:

“Међутим, било да се поступак који је предмет разматрања односио на утврђивање одговорности подносилаца представке да накнаде трошкове комшијама са којима су водили спор, или је био лимитиран на утврђивање, у складу са одељком 17. Закона из 1988, финансијског стања подносилаца представке и износа који би било основано да накнаде, Суд сматра да се поступак у вези са трошковима, иако се о њима (трошковима) накнадно одлучивало, мора посматрати као наставак суштине спора и стога као део “одлучивања о... грађанским правима и обавезама”.⁷⁹

Није довољно да је пресуда донета; важно је да је извршена. Пресуде се морају извршавати, а кашњење у краћем периоду се може прихватити али не и кашњење које доводи у питање саму суштину права. Управо проблеми везани за извршење пресуда са којима се грађани суочавају, утицали су на продужење периода који се узима у обзир при рачунању разумног рока. Иницијално, фаза извршења није била обухваћена, да би затим постала редовни саставни део периода који се узима у обзир при процени да ли је дошло до прекомерног трајања поступка.

Извршење пресуде сматра се интегралним делом судског поступка у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције. Европски суд је заузео став да се период који се разматра завршава тек када коначна судска одлука буде и извршена. У складу с тим, Европски суд је констатовао у једном предмету против Португала да се случај подносиоца представке не може сматрати решеним све док год је извршни поступак у току⁸⁰ ако је Европски суд сматрао да је о грађанском праву одлучено “у тренутку када установљена права фактички постану оперативна.”⁸¹

Европски суд не тражи да држава преузима обавезе приватних дужника, али може наћи повреду уколико држава није предузела мере које јој стоје на располагању, како би странци омогућила да оствари своје потраживање. Да ли су предузете неопходне и могуће мере, предмет је испитивања и код разумног рока и код права на приступ суду - цени се да ли (је) није дошло до немара, неактивности суда као и постојање, односно квалитет правног оквира.

У том погледу, интересантни су случајеви међународне правне помоћи у грађанским стварима у вези са неплаћањем алиментације у којима је Европски суд указао на “одсуство одговарајућег деловања (*lack of sufficient efforts*) надлежних француских органа у смислу

⁷⁹*Robins v. UK*, представка бр. 22410/93, пресуда од 23. септембра 1997, пар. 29.

⁸⁰ *Estima Jorge v. Portugal*, представка бр.16/1997/800/1003, пресуда од 21. априла 1998, пар. 34.

⁸¹ *Исто*, пар. 37.

помоћи подносиоцу представке да оствари извршење решења којим се налаже плаћање алиментације”, те је у том смислу и нашао повреду члана 6 Европске конвенције.⁸²

Начин резоновања Суда прегледно је дат у пресуди *Хорнсби против Грчке*:

“Суд понавља да, према његовој утврђеној судској пракси, члан 6 став 1 свакоме осигурава право да пред суд или трибунал изнесе сваки захтев везан за своја грађанска права и обвезе. Овај члан на тај начин утеловљује “право на суд”, а право на приступ, то јест, право на покретање поступка пред судом у грађанским стварима, представља један вид тог права... Међутим, то би право било илузорно кад би домаћи правни систем допустио да правноснажне, обвезујуће судске одлуке остану неоперативне на штету једне странке. Било би незамисливо кад би члан 6. став 1. исцрпно описивао процесна јемства која се пружају странкама у спору, то јест, поступак који је поштен, јаван и брз, а да притом не штити спровођење судских одлука. Тумачити члан 6. на начин као да се тиче искључиво приступа суду и вођења поступка вероватно би довело до ситуација које нису у складу с начелом владавине права, коју су се државе уговорнице обавезале поштовати приликом ратификације Конвенције ... У смислу члана 6, извршење пресуде коју је донео било који суд треба се стога сматрати саставним делом "суђења".

Напред наведена начела од још су веће важности у контексту управног поступка који се односи на спор чији је исход пресудан за грађанска права странке у спору. Подношењем захтева за судско преиспитивање највишем управном суду у држави, странка у спору не тражи само поништење побијане одлуке, већ такође и пре свега отклањање њених учинака. Делотворна заштита странке у том поступку и поновно успостављање законитости претпоставља обвезу управних власти да поступе према пресуди тог суда. Суд у вези с тим примећује да управне власти представљају један елемент државе који подлеже владавини права и њихови се интереси, сходно томе, подударају с потребом правилног вршења судске власти. Када управне власти одбију или пропусте да поступе у складу с тим, па чак и кад с тим одуговлаче, јемства из члана 6. које ужива странка у спору током судске фазе поступка лишена су сврхе.

Суд схвата бригу националних власти, након ... пресуда Врховног управног суда, за уређивање оснивања и рада приватних школа (*frontistiria*) на начин који је у складу с међународним обавезама земље, а који је истовремено срачунат да осигура квалитетну наставу. Осим тога, исправно је и прикладно да власти имају на располагању разумно време како би одабрале најприкладнији начин извршења дотичних пресуда.

[...]

Тиме што више од пет година нису предузеле потребне мере ради поступања према правноснажној и извршној судској одлуци у овом предмету, грчке су власти одредбе члана 6 став 1 Конвенције лишиле сваког корисног учинка.

Према томе, дошло је по повреди тог члана”.⁸³

3.2. Период који треба узети у обзир у кривичним поступцима

3.2.1. Почетак периода

⁸² Видети *Dinu v. Roumanie et France*, представка бр. 6152/02, пресуда од 4. новембра 2008; *Romanczyk v. France*, представка бр. 7618/05, пресуда од 18. новембра 2010.

⁸³ *Hornsby v. Greece*, представка бр. 18357/91, пресуда од 19. марта 1997. пар. 40-45.

Иако се већина одлука у погледу прекомерног трајања поступка односи на грађанскоправне предмете, број кривичноправних случајева није занемарљив. Током 2012. године, Европски суд је донео 72 пресуде везане за прекорачење разумног рока у кривичним поступцима, а у 62 је утврдио повреду члана 6 став 1 Европске конвенције.

Кривичноправни поступак нужно почиње даном оптужења, али оптужења схваћеног не на формалан, већ суштински начин, како је дефинисан у јуриспруденцији Европског суда. Полазећи од аутономног поимања концепта "кривичне оптужбе", Суд је нагласио да истакнуто место које у демократском друштву има право на правично суђење, "наводи Суд да предност да "стварној", рађе него "формалној" концепцији "оптужбе" коју предвиђа члан 6 став 1 Европске конвенције.⁸⁴

Управо стога, Европски суд захтева да се почетак рока не везује искључиво за тренутак формалног оптужења, што је неспорни почетак рока, већ да се рачуна од тренутка који суштински мења дотадашњу ситуацију окривљеног, а тај тренутак се може везати за различите фазе поступка. Наиме:

"У "кривичним" стварима, "разумно време" одређено чланом 6. став 1. "нужно почиње даном када је лице оптужено" ... Ово "разумно време" може понекад да "почне да тече од датума пре заседања суда, "трибунала" који је надлежан за "утврђивање...кривичне оптужбе" ...

[...]

[...] "Оптужба" може, у сврху члана 6 став 1, да буде дефинисана као званично обавештење надлежних власти дато појединцу о наводима да је учинио кривично дело. У неколико одлука и мишљења, Комисија је усвојила тест с овим блиско везан, наиме да ли је "ситуација (осумњиченог) била значајно погођена"... Под овим околностима Суд сматра да је, почев од 30. септембра 1974. године, подносилац представке био под "кривичном оптужбом".⁸⁵

Ова дефиниција кривичне оптужбе поновљена је у бројним пресудама.⁸⁶ Будући флексибилна и заснована на свеобухватној, суштинској процени околности сваког конкретног случаја, омогућила је Европском суду да као полазну тачку одреди:

- отварање претходне истраге
- издавање налога за претрес
- тренутак хапшења окривљеног
- тренутак опозивања права на имунитет
- датум одређивања конфискације предмета
- датум потврђивања секвестрације стана, итд.

⁸⁴ *Deweert v Belgium*, представка бр. 6903/75, пресуда од 27. фебруара 1980, пар. 44.

⁸⁵ *Исто*, пар. 42, 46.

⁸⁶ Видети, између осталог, *Eckle v. Germany*, представка бр. 8130/78, пресуда од 15. јула 1982, пар. 73; *Philippe Bertin-Mouroit v France*, представка бр. 36343/97, пресуда од 2. новембра 2000, пар. 52; *Hozee v. Netherlands*, представка бр. 81/1997/865/1076, пресуда од 22. маја 1998, пар. 43; *Reinhardt and Sliman-Kaid v. France*, представка бр. 29507/95, пресуда од 31. марта 1998, пар. 93; *Grigoryev v. Russia*, представка бр. 22663/06, пресуда од 21. јануара 2013, пар. 90.

Међутим, кампања вођена у новинама иако погађа окривљеног, не може се изједначити са тренутком оптужења:

“Суд сматра да је период који треба узети у обзир отпочео 28. августа 1991. када је извршен претрес куће и пословног простора г-дина Хермануса ... Суд понавља да у кривичним стварима, "разумни рок" одређен чланом 6 став 1 почиње да тече од тренутка када је лице "оптужено": а тај тренутак се може везати и за период пре него што је случај дошао пред судеће веће, попут тренутка хапшења, односно момента када је лице званично обавештено од стране надлежног органа о постојању навода да је извршило кривично дело; при томе ова дефиниција треба да одговара тесту процене да ли је то битно утицало на положај осумњиченог Иако новинска кампања о којој подносилац представке говори не може бити тако схваћена, претреси спроведени 28. августа 1991. могу.”⁸⁷

Такође је интересан став Европског суда у једном предмету против Грчке, у коме је применом теста битног утицаја на положај окривљеног (захтев да је “окривљени значајно погођен” предузетим мерама) као почетна тачка узет тренутак након отпочињања истраге, што је још једна потврда дискреције Суда у одређивању периода трајања поступка али увек у складу са унапред установљеним критеријумима.⁸⁸ Тако:

“Суд констатује да је поступак пред грчким органима почео 6. јуна 1986. године подношењем пријаве против подносиоца представке, након чега је спроведена истрага и предмет упућен суду 26. новембра 1990. године. Међутим, Суд сматра да период који треба узети у обзир применом члана 6 став 1 почиње од 4. септембра 1995. године, од дана хапшења подносиоца представке на аеродрому након њеног повратка из Лондона; током боравка у Уједињеном Краљевству подносиоца представке није била погођена поступком који се одвијао у Грчкој. Период је окончан доношењем пресуде Касационог суда 5. фебруара 2002. Поступак је, дакле, трајао 6 година и 6 месеци.”⁸⁹

На сличан начин, Европски суд је сматрао да тренутак одређивања надзора над телефонском комуникацијом подносиоца представке не може бити узет као почетна тачка:

“Суд је нотирао аргумент подносиоца представке да 29. јануар 1998. године, када је веће Регионалног суда у Линзу допустило надзор над његовом телефонском комуникацијом треба узети као полазну тачку при рачунању дужине поступка [...].

Суд подсећа да у кривичним случајевима поступак који треба окончати у “разумном року” наведеном у члану 6 став 1 почиње да тече од тренутка када је лице “оптужено”. Постојање “оптужења” најчешће постоји и пре него што је предмет доспео пред расправно веће, попут тренутка хапшења, односно момента када је лице званично обавештено да ће се гоњење предузети, односно момент када је прелиминарна истрага отворена. “Оптужба”, у сврху члана 6 став 1 може да буде дефинисана као “званично обавештење надлежних власти дато појединцу о наводима да је учинио кривично дело”, дефиниција која такође мора одговорити тесту да ли је “ситуација (осумњиченог) била значајно погођена” . [...]

Подносилац представке није уверио Суд да 29. јануар 1998. треба узети као почетну тачку отпочињања поступка. У то време, подносилац представке није био “оптужен” у смислу члана 6 став 1: није постојало званично обавештење од стране надежног органа о постојању навода да је извршио кривично дело, нити

⁸⁷ *Coëme and others v. Belgium*, представка бр. 32492/96 и други, пресуда од 18. октобра 2000, пар. 133.

⁸⁸ *Ipsilanti v. Greece*, представка бр. 56599/00, пресуда од 6. марта 2000.

⁸⁹ *Исто*, пар. 33.

се може рећи да је његов положај био “значајно погођен” поступањем надлежних органа. Према схватању Суда, поступак је отпочео 15. маја 1998. године, када је покренута претходна истрага [...]”.⁹⁰

У јуриспруденцији Европског суда било је и случајева у којима предмет има полазну тачку, али не и крајњу, будући да је у тренутку обраћања Суду истрага још увек била у току. У предмету *Визер против Италије*,⁹¹ окривљени је ухапшен 21. маја 1981. године и недуго након тога је пуштен на слободу из здравствених разлога. У периоду од 20. јуна 1981. када је добио позив да се јави суду, до 6. новембра 1986. године када се обратио Комисији, истражне радње нису биле окончане. Дана 26. јуна 1989. године истражни судија Римског суда изнео је потпуно нове оптужбе против окривљеног, мењајући опис дела и датум његовог извршења. Након тога, само део оптужби је био истражен. Суд је у својој пресуди констатовао да је период који треба узети у обзир почео 21. маја 1981. године хапшењем подносиоца представке и да још увек није окончан.⁹²

3.2.2. Крај периода

Приликом одређивања крајње тачке, односно тренутка када се кривични поступак сматра окончаним, Европски суд је у више наврата нагласио да се у обзир узима укупно трајање поступка – све жалбене инстанце⁹³ до доношења правноснажне (коначне) одлуке којом се одлучује о оптужби.⁹⁴ Акцент је на “одлучивању о оптужби”, будући да је циљ члана 6 став 1 као што је горе већ наведено, да “спречи да особа која је оптужена остане предуго у стању неизвесности о сопственој судбини.” Полазећи од тог принципа (коначности, извесности), Европски суд је у једном предмету против Луксембурга констатовао:

“Када је реч о *dies ad quem*, Суд подсећа на своју сталну судску праксу према којој период који би требало узети у обзир у вези с применом члана 6, траје најмање до доношења ослобађајуће или осуђујуће пресуде, па иако је она била донета на основу жалбеног поступка... У овом случају, испоставило се да ниједан суд није решио суштину предмета, тако да подносилац представке није коначно ни ослобођен оптужби, нити осуђен. Дакле, требало би констатовати да је подносилац ишчекивао исход свог предмета све до доношења решења којим је, због застарелости, наређено обустављање поступка који је против њега вођен. Суд стога сматра да је рок који би требало узети у обзир престао да тече тек том пресудом донетом 17. новембра 2000. године.”⁹⁵

⁹⁰ *Polz. v. Austria*, представка бр. 24941/08, пресуда од 25. октобра 2011, пар. 43-45.

⁹¹ *Viezzler v. Italy*, пресуда од 19. фебруара 1991.

⁹² *Исто*, пар. 15.

⁹³ Видети, између осталог, *Neumeister v. Austria*, представка бр. 1936/63, пресуда од 27. јуна 1968, пар. 19; *Delcourt v. Belgium*, представка бр. 2689/65, пресуда од 17. јануара 1970, пар. 25-26, итд. *Кониг против Немачке*, пар. 98;

⁹⁴ Одлука којом се одлучује о оптужби не мора бити искључиво ослобађајућа или осуђујућа. Таквом се сматра и одлука којом је поступак правноснажно обустављен, односно прекинут.

⁹⁵ *Schumacher v. Luxembourg*, представка бр. 63286/00, пресуда од 7. јануара 2003, пар. 28.

У истом духу решен је и један предмет против Румуније, где је Европски суд ценио извесност, односно њено одсуство, у погледу одлука тужиоца о прекиду и/или обустави поступка:

“Суд примећује да се кривични поступак против подносилаца представке састојао од две одвојене фазе. Прва је започела 14. априла 1993. године, када су ухапшени и одређен им је притвор, и окончана је 11. новембра 1997. године када је тужилац Н.О. донео решење о прекидању поступка. Друга фаза је почела 12. маја 1999. године, када је тужилаштво наложило обнову поступка, и завршила се 21. априла 2005. године, када је тужилаштво донело решење о обустави поступка.

Суд не може да прихвати тврдњу Државе да прву фазу не би требало узимати у обзир у смислу члана 6 става 1. Суд сматра да се не може сматрати да је решењем о прекидању поступка које је донео тужилац Н.О. 11. новембра 1997. године обустављен поступак против подносилаца представке, јер то није била правоснажна одлука тужилаштво је имало могућност да обнавља кривични поступак без обавезе тражења дозволе за то од било ког домаћег суда који би био обавезан да захтев размотри по одређеним критеријумима, укључујући правичност обнове поступка, као и да ли је прошао претерано дуг временски период од одлуке о обустављању истраге... У вези с тим, Суд не може да занемари чињеницу да тужиоци у Румунији, који су део Врховног државног тужилаштва, нису задовољили услов независности од извршне власти... Поред тога, основ за обнављање кривичног поступка, дат у решењу, је био непотпуност претходне истраге... Подносиоци представке нису били одговорни за пропусте органа власти и стога не смеју да буду стављени у неповољан положај због њих. На крају, Држава ни на који начин није показала да је поновно активирање оптужнице која је била стављена ван снаге решењем тужиоца, било ванредан корак...”⁹⁶

Међутим, може се десити да ни тренутак у коме је лице ослобођено или осуђено не представља крајњи моменат, ако санкција није коначно одређена. Европски суд је сматрао да се ни тада не може рећи да је одлучено о кривичној тужби:

“У поступку у Триру, након што је Савезни суд правде донео пресуду од 19. фебруара 1976. године, још увек је било неопходно да се утврде јединствене казне комбинацијом оних које је Регионални суд у Сарбрикену претходно одредио 19. фебруара 1970. и 26. марта 1971. године, а затим оних које је одредио Регионални суд у Триру 17. марта 1972. године ... Савезни суд је сам скренуо пажњу Регионалном суду да је, сходно немачком праву (члановима 53. и 55. Кривичног закона), дужност судова да донесу такву одлуку, ако је потребно и на сопствену иницијативу. Даље, за судије у Триру утврђивање јединствених казни није представљало ствар чисте математичке операције, јер су они према члану 54. Кривичног закона дужни да изврше сопствену свеукупну процену свих кривичних дела за које су подносиоци представке осуђени у Сарбрикену и Триру, као и процену карактера преступника; у ствари, они су ово и учинили у својој одлуци од 24. новембра 1977. године. Уз то, Регионални суд је, између осталог, као олакшавајућу околност, морао да узме у обзир време које је протекло од доношења пресуде Савезног суда "до коначне одлуке" ...

Произилази да, након пресуде Савезног суда, подносиоци представке нису били у могућности да одреде величину казне која је требало да им буде одређена. Они су само знали да су ове казне морале да буду мање од укупних казни које су одредила два регионална суда, сваки у свом подручју, а које су им одређене за утврђена различита кривична дела (члан 54. став. 2 Кривичног закона).

У случају осуде, не може да буде "утврђивања...било какве кривичне оптужбе” у смислу значења члана 6. став 1, све док казна није дефинитивно одређена.

⁹⁶ *Stoianova and Nedelcu v. Romania*, 77517/01, 77722/01, пресуда од 4. августа 2005, пар. 20, 21.

Сходно томе, у пресуди у предмету *Рингисен* од 16. јула 1971. године, Суд је као датум окончања поступка узео дан када је суд који је водио поступак одлучио, након жалбеног поступка, да се цео период који је подносилац представке провео у притвору сматра делом казне (серија А, бр. 13, стр. 20 и 45, ставови 48 и 110).

Сходно томе, период који се узима у обзир је завршен 23. јануара 1978. године, када је Апелациони суд у Коблензу донео пресуду потврђујући јединствене казне које је 24. новембра 1977. године изрекао Регионални суд.⁹⁷

Предмет *Ацанице против Грузије* један је од ретких предмета у којима је Суд у кривичном поступку морао да назначи да је извршење пресуде интегрални део судског поступка у смислу члана 6 став 1 и да се период који се разматра завршава тек када коначна судска одлука буде и извршена.⁹⁸ Тако:

“Суд понавља да извршење пресуде донете од стране суда представља саставни део суђења у смислу члана 6 став 1 [...]

Гарантије предвиђене чланом 6 Конвенције биле би илузорне ако би национални правни или административни систем допуштао да коначна, обавезујућа судска одлука, којом се неко лице ослобађа остане неизвршена на штету тог лица. Незамисливо је да став 1 члана 6 узет заједно са ставом 3 захтева од држава уговорница да предузму позитивне мере у односу на лице оптужено за кривично дело ... и да до детаља описује процесне гаранције које припадају оптуженом у поступку – поступку који је правичан, јаван и експедитиван – а да у исто време не штити примену одлуке којом се лице ослобађа, донете по окончању таквог поступка. Кривични поступак представља ентитет и заштита гарантована чланом 6 не престаје доношењем ослобађајуће пресуде [...] Ако државни органи могу да одбију или могу да не поступи у складу са пресудом којом се окривљени ослобађа, или могу да одложе поступање по пресуди, гаранције члана 6. које је окривљени уживао током судске фазе поступка постале би једним делом илузорне.”⁹⁹

Треба нагласити да се одредбе члана 6 став 1, у складу са утврђеном праксом Европског суда не применују на понављање поступка или ванредно ублажавање казне, будући да је Суд заузео став да се у таквим случајевима не ради о “одлучивању о оптужби” с обзиром да правноснажна судска одлука постоји.¹⁰⁰

У кривичним предметима, понекад се поставља питање односа члана 5 став 3 и члана 6 став 1. Европски суд је ову ситуацију први пут разматрао у предмету *Вемкоф против Немачке* из 1968. године.¹⁰¹ Тада је Суд навео да није материјална садржина та која разликује ове две одредбе, већ њихова примена *rationae temporis*. У *Стогмулер против Аустрије*, Суд је објаснио да не постоји конфузија између садржине члана 5 став 3 и члана 6 став 1 Европске конвенције:

„Потоња одредба односи се на све странке у судском поступку и њен циљ је да их заштити од прекомерних процесних кашњења; у кривичним стварима њен циљ је да спречи да особа која је оптужена остане предуго у стању неизвесности о сопственој судбини.

⁹⁷ *Eckle v. Germany*, представка бр. 8130/78, пресуда од 15. јула 1982, пар. 77.

⁹⁸ Троје судија издвојило је мишљење сматрајући да је неизвршење пресуде којом се окривљени ослобађа и налаже његово пуштање на слободу требало разматрати у оквиру члана 5. став 4. Европске конвенције.

⁹⁹ *Асанице против Грузије*, пар. 181-183.

¹⁰⁰ Види: *Hartman v. Slovenia*, представка бр. 42236/05, пресуда од 18. октобра 2012, пар. 40.

¹⁰¹ *Wemhoff v. Germany*, представка бр. 2122/64, пресуда од 2. јула 1964.

Члан 5 став 3, са своје стране, односи се само на особе које су оптужене и притворене. Он захтева да постоји посебна ревност у процесуирању случајева који се односе на такве особе. Већ у том погледу разумни рок који се наводи у овој одредби може се разликовати од оног који је прописан у члану 6.

С друге стране, чак и ако трајање прелиминарне истраге не повлачи критику, трајање самог притвора не сме прекорачити разумни рок.

Стога, члан 5. став 3. представља самосталну одредбу која производи своја сопствена дејства.¹⁰²

Независно од разлике која постоји између разумног рока из члана 5 став 3 - дужина трајања притвора, и разумног рока из члана 6 став 1 – дужина поступка у најширем смислу, чињеница да се осумњичени односно окривљени, налази у притвору представља околност од значаја за процену оправданости дужине трајања поступка.

4. Посебне ситуације

4.1. Поступци пред Уставним судом

Анализа праксе Европског суда у односу на поступке пред уставним судовима може се сажети на следећи начин. И када Уставни суд не разматра меритум спора, уколико његова одлука може да утиче на исход спора и период пред Уставним судом, урачунаће се у трајање поступка.

У једном предмету против Немачке, Европски суд је констатовао да када Савезни уставни суд одлучује у панелу од троје судија проглашавајући представку неприхватљивом и када Уставни суд није био позван да одлучи о спору између подносиоца представке и његовог послодавца, Суд сматра да тај поступак излази изван оквира члана 6, те да се време пред Уставним судом неће урачунати у период трајања поступка.¹⁰³ Суд је такође констатовао да сматра да "нема потребе да одлучи да ли би поступио другачије у измењеним околностима".¹⁰⁴

Међутим, у једном другом предмету против Немачке, поступак пред Савезним уставним судом узет је у обзир и Суд је децидирано навео зашто:

"Савезни уставни суд се мора узети у обзир уколико што иако није имао надлежност да одлучи о меритуму спора, његова одлука је могла да утиче на исход захтева... Сходно томе, поступак је окончан 9. фебруара 1981, када је Савезни уставни суд одбио уставну жалбу г-дина Дојмеланда."¹⁰⁵

Налаз Суда готово је идентичан, само нешто детаљнији, у једном трећем предмету против Немачке:

"У складу са добро установљеном праксом Суда по том питању, релевантан тест за утврђивање да ли се поступак пред уставним судом може узети у обзир

¹⁰² *Stogmüller v. Austria*, представка бр. 1602/62, пресуда од 1. октобра 1964, пар. 3.

¹⁰³ *Buchholz v. Germany*, представка бр. 7759/77, пресуда од 6. маја 1981, пар. 47 и 48.

¹⁰⁴ Исто, пар. 48.

¹⁰⁵ *Deumeland v Germany*, 9384/81, пресуда од 29. маја 1986, пар. 77.

при процени оправданости дужине трајања поступка је да ли резултат поступања пред уставним судом може да утиче на исход спора пред редовним судовима. Суд даље констатује да су покрећући питање уставности, подносиоци представке користили једино иако индиректно средство које им је било на располагању у циљу оспоравања мешања у њихово право на имовину.¹⁰⁶

У конкретом случају, да је Савезни уставни суд утврдио да усвојени амандмани задиру у уставом гарантовано право на имовину и да је ставио ван снаге оспорене одлуке, подносилац представке поново би користио своје право у потпуности. На основу тога, Европски суд је утврдио да је поступак пред Савезним уставним судом био одлучујућег значаја за предметни спор.¹⁰⁷

Некада Суд разматра збирно поступке пред редовним судовима и уставним судом, а некада је у питању само поступак пред уставним судом.¹⁰⁸

У предмету *Тричковић против Словеније*, Суд је отишао корак даље у анализирању поступака пред уставним судовима и констатовао:

“Иако се ова обавеза (обавеза држава да своје судске системе организују на такав начин да могу да одговоре захтевима из члана 6, укључујући и суђење у разумном року, прим. прир.) односи и на уставне судове, није је могуће применити на исти начин као код редовних судова. Улога чувара Устава чини посебно неопходном обавезу Уставног суда да некада узме у обзир и друге основе, а не само хронолошки редослед предмета на листи, попут природе случаја и његовог политичког и социјалног значаја.”¹⁰⁹

Пракса Суда се временом све више консолидовала.

4.2. Надлежност *rationae temporis*

Сасвим посебно питање је питање надлежности Суда *rationae temporis*. Наиме, надлежност Суда за повреду Европске конвенције почиње од тренутка када је она ступила на снагу у односу на конкретну државу, односно од када је признато право на појединачну представку.¹¹⁰ То значи да се само период трајања поступка након ступања Европске конвенције на снагу може узети у обзир. Међутим, иако се сам период до ступања Конвенције на снагу не урачунава у време трајања, у циљу правичности одлучивања, Европски суд узима у обзир статус случаја у тренутку ступања Конвенције на снагу, као посебан фактор при оцени оправданости дужине трајања поступка.

¹⁰⁶ *Süssmann v. Germany*, представка бр. 20024/92, пресуда од 8. септембра 1993, пар. 33.

¹⁰⁷ Исто, пар. 43, 44.

¹⁰⁸ Видите, на пример, *Ruiz-Mateos v. Spain*, представка бр. 2/1992/347/420, пресуда од 23. јуна 1993; *Soto Sanchez v. Spain*, представка бр. 66990/01, пресуда од 20. маја 2003.

¹⁰⁹ *Trickovic v. Slovenia*, представка бр. 39914/98, пресуда од 12. јуна 2001, пар. 63.

¹¹⁰ Раније су државе могле ставити резерву у погледу права на индивидуалну представку.

“Како би се проценила основаност трајања поступка након тог датума (ступања Конвенције на снагу (прим. прир.), неопходно је узети у обзир фазу до које је поступак стигао у том тренутку”.¹¹¹

Један од разлога оваквог приступа Европског суда били су случајеви екстремно прекорачених рокова трајања.¹¹² У једном предмету, иако је поступак који односио се на узгој маслина, и који је улазио у оквир темпоралне надлежности Суда трајао “само” 9 година, иницијални поступак отпочео је далеке 1933. године.¹¹³

Исти принцип важи и за кривичне предмете.¹¹⁴

5. Критеријуми за оцену дужине трајања поступка

5.1 Критеријуми установљени у пракси Европског суда за људска права

Опште напомене

Текст члана 6 став 1 Европске конвенције не одређује разуман рок, односно колики може бити протек времена од почетка поступања пред домаћим судом до окончања поступка, како би се сматрало да разумни рок није прекорачен. Тако и одговор на питање да ли се конкретан рок сматра (не) разумно дугим, зависи од околности сваког конкретног случаја.

Иако не постоји нека утврђена општа смерница који се рок сматра допуштеним на основу овог члана, то превасходно зависи од броја судских инстанци које су укључење у решавање конкретног предмета. Из јуриспруденције Европског суда произлати да ће доћи до повреде члана 6 став 1 Европске конвенције ако је суђење трајало дуже од 3 године у једној инстанци, дуже од 5 година у другој и дуже од 6 година у три судске инстанце.¹¹⁵ Ипак, да ли ће Европски суд пронаћи повреду или неће, зависи од околности сваког случаја, те је могуће установити само благу оријентацију која проистиче из јуриспруденције Суда, а не и чврста правила у погледу конкретних рокова. Ово је посебно важно нагласити, имајући у виду да је

¹¹¹ *Moreira de Azevedo против Португала*, пар. 70. Видети, између осталог, *Стирановски против Пољске*, пар. 45-46; *Proszak v Poland*, пресуда од 16. децембра 1997, представка бр. 25086/94, пар.30-31; *Zandbergs v. Latvia*, представка бр. 1092/01, пресуда од 20. децембра 2011, пар. 86.

¹¹² Видети, на пример, *Yagtzilar and others v. Greece*, представка бр. 41727/98, пресуда од 6. децембра 2001.

¹¹³ Европски суд је нашао повреду и члана 6. и члана 1. Првог протокола у наведеном случају. Видети пар. 27, 31, 41-42. Исто у *Brigandi v. Italy*, представка бр. 11460/85, пресуда од 27. фебруара 1992, пар. 28 – рачунао се период од 1. августа 1973, а не од 14. маја 1962. када је поступак реално отпочео. Иначе, овај случај се такође налази међу “озлоглашено” дугим случајевима (трајао је 28 година).

¹¹⁴ Види *Foti and others v Italy*, представка бр. 7604/76 и други, пресуда од 10. децембра 1982, пар. 53. Иако је поступак почео 9. октобра 1970, Европска Комисија је рачунала рок од 1. августа 1973, дана када је Италија признала право појединачне представке, али наводећи да се “при оцени оправданости времена које је протекло након 31. јула 1973, мора [се] узети у обзир стање поступка у том тренутку”.

¹¹⁵ *D. Vitkauskas, G. Dikov, Заштита права на правично суђење према Европској конвенцији о људским правима*, Савет Европе, Стразбур, 2012, стр. 87.

и сам Европски суд одбио да пружи конкретан одговор на питање држава колико година би се сматрало „природним“ за сваку фазу поступка, истичући да одговор произлази из анализе сваког појединачног случаја.¹¹⁶

До сада, најкраћи рок за који је утврђено да није био разуман износио је 2 године и 4 месеца у предмету у којем су одлучивале две судске инстанце, а најдужи рок у којем је утврђено да није било повреде износио је 8 година (такође код двостепене судске надлежности).¹¹⁷

Иако је већ речено да нема конкретних рокова који се сматрају неразумно ддугим, на основу јуриспруденције Европског суда могуће је указати на једну благу оријентацију Суда:

Формула 3 + 2 + 1 (три године прва инстанца, 2 године друга инстанца и годину трећа инстанца) – за случајеве који нису нарочито сложени

Оријентациони рокови за утврђивање повреде члана 6. став 1. Европске конвенције:

Кривични поступак: дуже од 5 година

Грађански поступак:

- хитни случајеви – дуже од 2 године
- сложени случајеви – дуже од 8 година

Управни поступак:

- хитни случајеви – дуже од 2 године
- редовни, сложени случајеви – дуже од 5 година

Када је првостепени поступак трајао дуже него што би требало, из јуриспруденције Европског суда произлази да у таквим ситуацијама постоји обавеза да се убрза поступак пред другим судским инстанцама. Такође, треба подвући да поједине фазе поступка могу трајати прихватљиво дуго, али Европски суд може пронаћи да је укупно трајање поступка било неразумно дуго.¹¹⁸

Да би се одговорило на питање да ли је суђење било у разумном року, потребно је оценити чињенице целокупног случаја и обратити пажњу на одговарајуће критеријуме,

¹¹⁶ F. Edel, *The length of civil and criminal proceedings in the case law of the European Court of Human Rights*, Human Rights Files no. 16, Strasbourg, 2007, p. 35.

¹¹⁷ D. Vitkauskas, G. Dikov, *Op. cit.*, стр. 87.

¹¹⁸ *Dobbertin v. France*, представка бр. [13089/87](#), пресуда од 25. фебруара 1993, пар. 44.

односно мерила за оцену трајања суђења у разумном року, које треба узети у обзир приликом одлучивања.¹¹⁹

Критеријуми који су се искристалисали у пракси Европског суда за људска права су следећи:

1. Сложеност предмета;
2. Понашање подносиоца представке;
3. Понашање власти; и
4. Значај предмета спора за подносиоца представке.¹²⁰

Међутим, опште је правило да се не мора сваки критеријум детаљно анализирати ако посебне околности случаја, а посебно укупна дужина поступка, доводе до опште оцене да је дошло до повреде члана 6 став 1 Европске конвенције.¹²¹ Другим речима, у неким случајевима, Европски суд ће пронаћи кршење члана 6 став 1 Европске конвенције када је рок сам по себи неразумно дуг, без детаљнијег улажења у анализу других критеријума. На пример, у једном предмету против Италије, Европски суд је пронашао кршење члана 6 став 1 јер је поступак трајао преко девет година у првој инстанци.¹²² То, наравно, не значи да Европски суд неће узети у обзир горе наведене елементе. Тако је у конкретном случају Суд прихватио аргумент Владе да се може сматрати да је предмет био сложенији имајући у виду број особа (њих 35) које су обухваћене истражном процедуром, али је сматрао да ова чињеница не може оправдати овако дуго суђење. Такође, Влада је истакла да су се судови у региону Калабрије суочили са великим приливом нових предмета и да су приоритетно решавали предмете који се односе на лица која се налазе у притвору, те да су запослили више судија и судијских помоћника. Ипак, овај изговор није прихваћен и Европски суд је нагласио да Европска конвенција намеће обавезу држави уговорници да организује свој правни систем на начин којим се омогућава судовима да испуне захтеве из члана 6 став 1 Европске конвенције, укључујући и суђење у разумном року.¹²³ Европски суд је пронашао да се може приватити само привремено оптерећење у раду судова, када држава у питању благовремено предузме мере како би се суочила са изузетном ситуацијом.¹²⁴ Коначно, Европски суд је узео у обзир и политичку и социјалну позадину аката насиља који су се дешавали у овој италијанској области у периоду од октобра 1969. до маја 1973, али је сматрао да она не могу оправдати оволико кашњење у доношењу првостепене одлуке.

¹¹⁹ Видети, између осталог, *Foti and Others v. Italy*, представка бр. 7604/76 и други, пресуда од 10. Децембра 1982.

¹²⁰ Видети, између осталог, *Boddaert v. Belgium*, представка бр. 65/1991/317/38, пресуда од 12. октобра 1992.

¹²¹ *Mianowski v. Poland*, представка бр. 42083/98, 16. децембар 2003, пар. 51. Видети и *Obermeier v. Austria*, представка бр. 11761/85, пресуда од 28. јуна 1990; *Olstowski v. Poland*, представка бр. 34052/96, пресуда од 15. новембра 2001.

¹²² Видети *Milasi v. Italy*, представка бр. 10527/83, пресуда од 25. јуна 1987.

¹²³ Исто, пар. 18.

¹²⁴ Видети и *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*, представка бр. 8737/79, пресуда од 13. јула 1983, пар. 29.

5.1.1. Сложеност предмета

Европски суд испитује да ли сложеност предмета оправдава дуже трајање конкретног поступка. Да би се утврдило да ли је у питању сложен случај, морају се узети у обзир сви аспекти предмета, који се могу односити на сложеност чињеница, али и на сложеност правних питања која проистичу из случаја.

Из јуриспруденције Европског суда произлази да ће се сматрати да је предмет сложен када се намећу комплексна правна питања,¹²⁵ када постоји већи број оптужених и сведока,¹²⁶ када предмет захтева већи број вештачења и експертских налаза,¹²⁷ извођења доказа,¹²⁸ када постоји потреба за превођењем докумената, када се спајају предмети, када постоје интервенијенти, када је неопходна међудржавна сарадња¹²⁹ или када постоји извесна несигурност код судија, јер је закон којим се уводи неки нови институт тек ступио на снагу.¹³⁰

Обично се сматра да су привредни предмети сложени (у случајевима избегавања пореза, проневере, прања новца),¹³¹ исто као и поступци за заштиту животне средине.¹³² У предмету који се тича проневере и који је трајао 5 година и 2 месеца, укључујући и обнову постука у првом степену, Европски суд није пронашао кршење члана 6. став 1. Европске конвенције.¹³³

Уколико је случај сложен, Европски суд може прихватити да дужи временски рок не представља кршење Европске конвенције и обрнуто. На пример, Европски суд је пронашао кршење члана 6. став 1. Европске конвенције када је једноставан поступак вођен преко 4 године,¹³⁴ док није пронашао повреду у случају предмета који се тичао трговине децом, јер су у конкретном случају докази морали да се прибављају упућивањем замолница правосудним органима Италије, Француске и САД.¹³⁵

5.1.2. Понашање подносиоца представке

Овај критеријум је важан јер ће држава бити одговорна само за одуговлачења која јој се могу приписати. Другим речима, не узимају се у обзир одуговлачења која проузрокују саме

¹²⁵ Видети, на пример, *Neumester v. Austria*, представка бр. 1936/63, пресуда од 27. јуна 1968.

¹²⁶ Видети, на пример, *Миановски против Пољске; Њуместер против Аустрије*.

¹²⁷ *Wemhoff v. Germany*, представка бр. 2122/64, пресуда од 27. јуна 1968.

¹²⁸ *Eckle v. Germany*, представка бр. 8130/78, пресуда од 15. јула 1982.

¹²⁹ Видети, на пример, *Ancel v. Turkey*, представка бр. 28514/04, пресуда од 17. фебруара 2009.

¹³⁰ *Pretto and Others v. Italy*, представка бр. 7984/77, пресуда од 8. децембра 1983.

¹³¹ Видети *Де Клерк против Белгије*, где је Европски суд нагласио да је потребна посебна пажња код предмета код којих поступак у току онемогућава предузеће да нормално послује.

¹³² Видети, између осталих, *Metzger v. Germany*, представка бр. 56720/00, пресуда од 17. новембра 2005; Видети и *Цимерман и Стајнер против Швајцарске*, где је Европски суд пронашао кршење члана 6. став 1. Европске конвенције за поступак који је трајао 3 године и 6 месеци у жалбеном поступку у предмету који се односио на сметњу због загађености ваздуха.

¹³³ *Ringeisen v. Austria*, представка бр. 2614/65, пресуда од 22. марта 1971.

¹³⁴ *Robins v. the United Kingdom*, представка бр. 22410/93, пресуда од 23. септембра 1997.

¹³⁵ *Wloch v. Poland*, представка бр. 27785/95, пресуда од 30. марта 2000.

странке, чије понашање конституише објективну чињеницу која се мора узети у обзир приликом оцене да ли је дошло до кршења члана 6 став 1 Европске конвенције.¹³⁶ Тако ће Европски суд узети у обзир да ли се подносилац представке одазивао на позиве суда, да ли је платио судске таксе,¹³⁷ да ли је поступао у складу са својим обећањем да ће поднети одређена документа,¹³⁸ да ли је његов адвокат благовремено захтевао саслушање странака¹³⁹ и слично.

Иако се узима у обзир да ли је подносилац представке одговоран за нека одлагања поступка, не сме бити на његову штету ако он предузима сваки правни лек који му стоји на располагању, или ако поднесе захтев за изузеће судије.¹⁴⁰ У кривичним стварима се не захтева од лица да активно сарађују са судским властима, али уколико до кашњења дође због одбијања да се постави бранилац, то кашњење се не може приписати држави.¹⁴¹ Такође, неће се урачунати период у којем се осумњичени, односно оптужени скрива од власти,¹⁴² осим уколико нема „довољно разлога“ да се и тај период урачуна.¹⁴³

С друге стране, подносилац представке ће бити одговоран у случају злоупотребе права у виду подношења великог броја поднесака, или тражење одлагања већег броја рочишта (тзв. тактика одлагања). Међутим, чак и у таквим ситуацијама, може доћи до повреде члана 6 став 1 Европске конвенције. Илустративан је пример *Гирарди против Аустрије*,¹⁴⁴ где је подносилац представке поднео велики број захтева и тужби, и више пута се није одазивао на позиве државних органа. Иако је Европски суд пронашао да је овакво понашање допринело дужини поступка, сматрао је да оно не може објаснити прекомерно поступање у конкретном случају. Другим речима, одлагања која су последица понашања подносиоца представке представљају само један фактор који Суд узима у обзир приликом одлучивања, и може се десити да Суд пронађе повреду члана 6 став 1 Европске конвенције када остале околности које доводе до неразумно дугог суђења претежу, односно не могу се оправдати.¹⁴⁵

¹³⁶ *Erkner and Hofauer v Austria*, представка бр. 9616/81, пресуда од 24. марта 1987, пар. 69.

¹³⁷ *Peryt v Poland*, представка бр. 42042/98, пресуда од 2. децембра 2003, пар. 56.

¹³⁸ *Ommer v Germany*, представка бр. 26073/03), пресуда бр. 2 од 13. новембра 2008, пар. 70.

¹³⁹ *Sarmano v Italy*, представка бр. 9381/81, пресуда од 19. маја 1987, пар. 28.

¹⁴⁰ Видети, на пример, *Lipowicz v. Poland*, представка бр. [71625/01](#), пресуда од 5. октобра 2004.

¹⁴¹ *Corigliano v. Italy*, представка бр. 8304/78, пресуда од 10. децембра 1982

¹⁴² Видети, на пример, *Girolami v. Italy*, представка бр. 13324/87, пресуда од 19. фебруара 1991; *Smirnova v. Russia*, представка бр. 46133/99, 48183/99, пресуда од 24. јула 2003.

¹⁴³ *Ventura v. Italy*, представка бр. 7438/76, Европска комисија, 15. децембар 1980.

¹⁴⁴ *Girardi v Austria*, представка бр. 50064/99, пресуда од 11. децембра 2003, пар. 57.

¹⁴⁵ Видети, на пример, *Sumerli v Germany* (BB), представка бр. 75529/01, пресуда од 8. јуна 2006. Овде је подносилац представке допринео дужини трајања поступка тражењем продужења рокова, захтевом за изузећем судија, сталним контактирањем суда и сл, али је Суд ипак пронашао кршење члана 6. став 1. Европске конвенције.

5.1.3 Понашање власти

Када Европски суд испитује понашање власти, он заправо испитује да ли се кашњење може приписати држави.¹⁴⁶ Другим речима, Суд испитује да ли надлежне власти (судови или друга тела) поступају са очекиваном ефикасношћу, као и да ли постоје значајни периоди неактивности суда. Посебно се наглашава да када друга странка у поступку изазива кашњење својим радњама (нпр. изостанак са рочишта), суд треба да предузме кораке и убрза поступак, а не да продужава рокове без ваљаног разлога. Од државе се очекује дужна пажња приликом сваке процесне радње у свим кривичним предметима и онда када је државни орган странка у парничном предмету.¹⁴⁷

Међутим, држава неће бити одговорна за одлагање које је последица понашања заступника странке,¹⁴⁸ нити је одговорна за понашање туженог против којег је подносилац представке поднео тужбу у грађанским поступцима.¹⁴⁹ Дозвољено је обуставити поступак да би се сачекало решење о уставности конкретног закона, али оно мора бити предузето у најкраћем могућем року.

Европски суд ће нарочито испитивати да ли постоји период неактивности суда.¹⁵⁰ Тако је у једном предмету против Македоније Европски суд узео у обзир да основни суд у Кучанима није био активан у периоду од 2 године и 8 месеци, као и још једну годину након овог периода.¹⁵¹ Посебно је проблематична тзв. јо-јо пракса (вишекратно отварање или пребацивање надлежности са једног на други суд) која представља озбиљну отежавајућу околност. Тако ће држава бити одговорна за постојање сукоба надлежности, као у једном предмету против Аустрије где је поступак трајао укупно 10 година и 9 месеци и где је предмет више пута упућиван другом суду.¹⁵² Такође, у једном предмету против Румуније суд нижег степена и апелациони суд су један другоме пребацивали предмет, све док Врховни суд није донео одлуку да апелациони суд има надлежност да пресуди конкретан спор.¹⁵³

Други проблем постоји ако је предмет више пута разматран пред другостепеним судом. На пример, у предмету *Паризов против Македоније*, предмет је чак пет пута био разматран пред апелационим судом. Иако је Европски суд пронашао да судови нису у позицији да анализирају квалитет судске праксе домаћих судова, узео је у обзир чињеницу да се предмети преиспитују обично као последица грешака коју су направили нижестепени

¹⁴⁶ Видети, између осталих, *Pejić v. Serbia*, представка бр. 34799/07, пресуда од 8. октобра 2013. године, где је Европски суд пронашао да се кашњење првенствено може приписати државним органима.

¹⁴⁷ *Varaona v. Portugal*, представка бр. 10092/82, пресуда од 8. јула 1987.

¹⁴⁸ Кашњења која проузрокује заступник странке у грађанском поступку не могу се приписати држави, јер иако је он јавно постављен, он делује у интересу странке, а не у интересу државе. Видети *X. против Француске*.

¹⁴⁹ *Bock v. Germany*, представка бр. 11118/84, пресуда од 29. марта 1989.

¹⁵⁰ Видети, на пример, *Vachev v. Bulgaria*, представка бр. 42987/98, пресуда од 8. јула 2004, пар. 96.

¹⁵¹ *Arsov v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 44208/02, пресуда од 19. октобра 2006, пар. 43. Видети и *Dumanovski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 13898/02, пресуда од 8. децембра 2005, пар. 47.

¹⁵² Видети, између осталих, *Löffler v. Austria* (бр. 2), представка бр. [72159/01](#), пресуда од 4. јуна 2004.

¹⁵³ *Gheorghe v. Romania*, представка бр. 19215/04, пресуда од 15. марта 2007.

судови, а понављање одлучивања пред нижим судом открива озбиљне недостатке у судском систему и представља одговорност државе.¹⁵⁴

Такође, држава ће бити одговорна и за изостанак адекватне координације између различитих органа укључених у одлучивање у конкретном предмету,¹⁵⁵ као и у случају непредузимања одговарајућих корака да би се обезбедило понављајуће одсуство странака.¹⁵⁶ Држава ће бити одговорна и када вештак касни са давањем експертског мишљења,¹⁵⁷ или у случају неангажовања вештака на време.¹⁵⁸ Штавише, одговорност државе ће постојати и онда када долази до честе промене састава судског већа,¹⁵⁹ када је суду потребно дужи рок да донесе пресуду од последњег рочишта на којем су странке изнеле своје аргументе,¹⁶⁰ када протекне дужи рок од одлучивања у конкретном предмету и завршетка комплетне писане верзије рада,¹⁶¹ као и онда када постоје кашњења у достављању предмета апелационом суду од стране првостепеног суда.¹⁶²

У неким ситуацијама кашњење које је изазвано потребом да се смире политичке страсти узавреле у некој земљи може бити оправдано.¹⁶³ И кашњење због преоптерећености рада судова може бити прихватљиво одређено време. Међутим, хроничан проблем преоптерећености рада судова доводи до повреде члана 6 став 1 Европске конвенције јер држава није одговорила обавези да организује свој судски систем на делотворан начин¹⁶⁴ и омогући доношење коначне одлуке у разумном року.¹⁶⁵ Како је то Европски суд нагласио: „преоптерећеност националних судова на може се сматрати као фактор који може извинити дугострајно трајање поступка“.¹⁶⁶ Тако и преоптерећеност у раду судова захтева од државе предузимање разумних корака како би се проблем решио. Држава мора обезбедити да суђење траје разумно дуго свим расположивим мерама, укључујући и измену судске праксе, односно уводећи законодавне измене, када је то неопходно.¹⁶⁷ На овом месту занимљиво је поменути предмет *Гинчо против Португала*, где се држава бранила чињеницом да је до кашњења у погледу одлучивања у грађанским поступцима дошло из више разлога: повратка

¹⁵⁴ *Doceviski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 66907/01, пресуда од 1. марта 2007, пар. 58. Видети и *Ilić v. Serbia*, представка бр. 30132/04, пресуда од 9. октобра 2007; *Samardžić and Ad Plastika v. Serbia*, представка бр. 28443/05, пресуда од 17. јула 2007.

¹⁵⁵ Видети *Wiesinger v. Austria*, представка бр. 11796/85, пресуда од 30. октобра 1991; *Vachev v. Bulgaria*, представка бр. 42987/98, пресуда од 8. јула 2004.

¹⁵⁶ *Kusmierek v Poland*, представка бр. 10675/02, пресуда од 21. септембра 2004, пар. 65.

¹⁵⁷ Видети *Wohlmeyer Bau GmbH v Austria*, представка бр. 20077/02, пресуда од 8. јула 2004, пар. 52; *Rachevi v. Bulgaria*, представка бр. 47877/99, пресуда од 23. септембра 2004; *Peryt v Poland*, представка бр. 42042/98, пресуда од 2. децембра 2003, пар. 57.

¹⁵⁸ *Gromzig v. Germany*, представка бр. [13791/06](#), пресуда од 4. фебруара 2010.

¹⁵⁹ *Simonavicius v. Lithuania*, представка бр. 37415/02, пресуда од 27. јуна 2006.

¹⁶⁰ *Martins Moreira v. Portugal*, представка бр. 11371/85, пресуда од 23. октобра 1990.

¹⁶¹ *B. v. Austria*, представка бр. A/175, пресуда од 28. марта 1990.

¹⁶² *Мартинс Мореира против Португала*.

¹⁶³ *Foti and Others v. Italy*, представка бр. 7604/76, пресуда од 10. децембра 1972. У овом предмету Европски суд је пронашао да је постојала посебна политичка и социјална клима која је праћена масовним демонстрацијама и нападима на полицију, и где је постојала основана бојазан да би изрицање озбиљних казни учесницима демонстрација довела до нових сукоба.

¹⁶⁴ *Klein v. Germany*, представка бр. 33379/96, пресуда од 27. јула 2000.

¹⁶⁵ *Parizov v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 14258/03, пресуда од 7. фебруара 2008, пар. 59; *Surmeli v Germany*, представка бр. 75529/01, пресуда од 8. јуна 2006, пар. 129.

¹⁶⁶ Видети *Dimonovski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 13898/02, пресуда од 8. децембра 2005, пар. 45; *Doceviski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 66907/01, пресуда од 1. марта 2007, пар. 34.

¹⁶⁷ *Kitov v. Bulgaria*, представка бр. 37104/97, пресуда од 3. априла 2003, пар. 73.

демократије, повећања спорова који су последица новог устава, повратак држављана из португалских колонија, економске рецесије 70-их година прошлог века. Европски суд је, међутим, истакао да је одуговлашење поступка постао хроничан проблем у овој земљи и да је у извесној мери постао предвидљив.¹⁶⁸ Примењујући исти принцип, Европски суд је пронашао да нема кршења члана 6. став 1. Европске конвенције у једном предмету против Немачке у којем је дошло до одлагања суђења због изненадне економске рецесије која се није могла предвидети, када је држава без одлагања предузела мере у виду повећања броја судија како би проблем решила.¹⁶⁹

5.1.4. Значај предмета спора за подносиоца представке – ризик са којим се суочава

Када је спор веома важан за подносиоца представке због своје природе или околности у којима се налази, чак и краћи временски период трајања поступка може се сматрати неразумно дугим.

Када се ради о кривичним предметима, посебну пажњу заслужују случајеви у којима је лице у притвору,¹⁷⁰ или предмети у којима лицу прети доживотна казна затвора или нека друга озбиљна казна. У овим ситуацијама, преплићу се члан 5 став 3 и члан 6 став 1 Европске конвенције, а први престаје да се примењује оног тренутка када је оптужени осуђен, те члан 6 став 1 једини штити појединце у случају жалбе на одлуку.

Када је у питању грађанска материја, хитност поступања захтевају поступци који се односе на грађански статус,¹⁷¹ грађански капацитет,¹⁷² поступци у области породичног права, нарочито старатељство над децом и издржавање,¹⁷³ поступак за накнаду штете ХИВ позитивних лица¹⁷⁴ и оних који болују од неизлечивих болести,¹⁷⁵ поступци који се тичу остварења права на образовање,¹⁷⁶ поступак по тужби због тешких повреда насталих приликом саобраћајне несреће.¹⁷⁷ Посебну пажњу захтевају и случајеви у којима се одлучује о пензији,¹⁷⁸ односно о инвалиднини.¹⁷⁹

¹⁶⁸ Видети *Guinco v. Portugal*, представка бр. 8990 / 80, пресуда од 10. јула 1984.

¹⁶⁹ Видети *Buchholz v. Germany*, представка бр. 7759/77, пресуда од 6. маја 1981.

¹⁷⁰ *Kreps v. Poland*, представка бр. 34097/96, пресуда од 26. јула 2001, пар. 52-54.

¹⁷¹ *Sylvester v. Austria* (бр. 2), представка бр. 36812/97 и 40104/98, пресуда од 3. маја 2005.

¹⁷² Видети *Gana v. Italy*, представка бр. 13024/87, пресуда од 1. јануара 1990, пар. 17; *Bock v Italy*, представка бр. 111118/84, пресуда од 23. марта 1989, пар. 49.

¹⁷³ *Hokkanen v Finland*, представка бр. 19823/92, пресуда од 23. септембра 1994; *Niederboster v Germany*, представка бр. 39547/98, пресуда од 27. фебруара 2003.

Dinu v. Romania and France, представка бр. 6152/02, пресуда од 4. новембра 2008.

¹⁷⁴ *A. and Others v. Denmark*, представка бр. 60/1995/566/652, пресуда од 8. фебруара 1996.

¹⁷⁵ *De Clerck v. Belgium*, представка бр. [34316/02](#), пресуда од 25. децембра 2007.

¹⁷⁶ *Oršuš and Others v. Croatia*, представка бр. 15766/03, пресуда од 16. марта 2010.

¹⁷⁷ *Silva Pontes v. Portugal*, представка бр. 14940/89, пресуда од 23. марта 1994, пар. 39. Видети и случај *Гинчо против Португала*, где је Европски суд пронашао кршење члана 6. став 1. Европске конвенције за поступак за накнаду штете изазване саобраћајном несрећом, који је трајао 3 године и 10 месеци у једноставном поступку.

¹⁷⁸ *Docovski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 66907/01, пресуда од 1. марта 2007, пар. 35; *Pocisca v. Croatia*, представка бр. 38550/02, пресуда од 29. јуна 2006, пар. 46.

¹⁷⁹ Европски суд је утврдио повреду члана 6. став 1. Европске конвенције јер је поступак трајао 3 године и 3 месеца (*Ciccardi v. Italy*, представка бр. 46521/99, пресуда од 16. новембра 2000), односно 4 године и 8 месеци (*Zironi v. Italy*, представка бр. 37079/97, пресуда од 9. новембра 2000).

У предмету *Бока против Белгије*, Европски суд је пронашао повреду члана 6. став 1. Европске конвенције јер је хитан поступак за доделу старатељства над дететом, вођен пред два степена надлежности, трајао дуже од 2 године и 3 месеца.¹⁸⁰ Повреда постоји и у случају да породични поступак траје 4 године и 13 дана, односно 3 године, 6 месеци и 8 дана.¹⁸¹ Такође, у предмету *Вељков против Србије*,¹⁸² подносиатељка представке је водила парнични поступак за старатељство и издржавање за своју ћерку рођену 2002. године, који је дуже од пет година вођен пред судом истог степена у време подношења представке. Она се жалила да није била у могућности да изгради однос са ћерком, која је остала да живи с оцем, услед дужине трајања поступка и неизвршења решења о привременој мери. Европски суд је пронашао да околности овог случаја указују на недовољну пажњу суда,¹⁸³ а да предмети попут овог захтевају *посебну марљивост* с обзиром на могуће последице које може имати предуго трајање поступка, нарочито на уживање права на поштовање породичног живота (посебно уколико се спорни поступак односи на старатељство над дететом).¹⁸⁴ С друге стране, у случају *Дамњановић против Србије*, установљено је да држава не сноси одговорност за неизвршење пресуде о поверавању деце на старање подносиатељки представке зато што су тешкоће у предаји деце биле првенствено узроковане тиме што деца нису била спремна да оду код ње.¹⁸⁵

Остали поступци који захтевају посебну пажњу јесу поступак за утврђивање неуставности прописа, радни спорови,¹⁸⁶ посебно у случају отпуштања,¹⁸⁷ позне године живота подносиоца представке,¹⁸⁸ поступак за накнаду штете произашле из незаконитог полицијског насиља,¹⁸⁹ поступци који се тичу нечијег здравственог статуса,¹⁹⁰ репутације¹⁹¹ и власништва над земљом.¹⁹² Тако је поступак који се тичао отпуштања с посла због вишка радне снаге и који је трајао 4 године и 7 месеци представљао повреду члана 6 став 1 Европске конвенције.¹⁹³

¹⁸⁰ *Boca v Belgium*, представка бр. 50615/99, пресуда од 15. новембра 2002.

¹⁸¹ *E.O. and V.P. v Slovakia*, представка бр. 56193/00 и 57581/00, пресуда од 27. априла 2004.

¹⁸² *Veljkov v. Serbia*, представка бр. 23087/07, пресуда од 19. априла 2011.

¹⁸³ У овом предмету четири суђења су одложена услед организационих питања у самом суду; суду је требало преко годину дана да обједини поступак по тужбама обе стране у спору; годину и два месеца да одлучи о привременој мери; преко месец дана да достави жалбе туженог на решење о привременој мери вишој судској инстанци; није било активности домаћег суда у периодима између 16. јуна и 18. децембра 2008. и између 9. децембра 2009. и 17. јуна 2010; није дато никакво објашњење за шестомесечно одуговлачење приликом одређивања нове институције која би требало да обави вештачење.

¹⁸⁴ *Случај Вељков*, пар. 90.

¹⁸⁵ *Damjanović v. Serbia*, представка бр. 5222/07, пресуда од 18. новембра 2008.

¹⁸⁶ *Orlova v Russia*, представка бр. 21088/06, пресуда од 9. октобра 2008.

¹⁸⁷ *Dumanovski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр.13898/02), пресуда од 8. децембра 2005, пар. 49.

¹⁸⁸ Видети *Panteleon v Greece*, представка бр. 6571/05, пресуда од 10. маја 2007, где је подносилац представке, стар 80 година, покренуо поступак за доделу војне пензије. Видети и *Sussmann v Germany* (BB), представка бр. 20024/92, пресуда од 31. августа 1996, пар. 61.

¹⁸⁹ *Krastanov v. Bulgaria*, представка бр. 50222/99, пресуда од 30. септембра 2004.

¹⁹⁰ У *R.P.D. v. Poland*, представка бр. 77681/01, пресуда од 19. октобра 2004, Европски суд је пронашао да је поступак за накнаду штете у конкретном случају био од велике важности за подносиоца представке, не само због потребе да добије новчану накнаду за патњу којом је изложен лекарском непажњом, већ и због чињенице да му је тај новац потребан ради остварења бољег медицинског третмана.

¹⁹¹ *Pieniżek v. Poland*, представка бр. 62179/00, пресуда од 28. септембра 2004.

¹⁹² *Hentrich v. France*, представка бр. 13616/88, пресуда од 22. септембра 1994.

¹⁹³ *Fernandes Cascao v. Portugal*, представка бр. 37845/97, пресуда од 1. фебруара 2001.

Нарочито је важно нагласити да када сам закон прописује да се поступак мора решавати хитно,¹⁹⁴ односно са дужном пажњом,¹⁹⁵ ово представља додатни захтев сходно члану 6 став 1 Европске конвенције.

5.2. Критеријуми према извештају СЕРЕЈ-а из 2006. године

5.2.1. Опште напомене

Оцењујући "разумност" дужине трајања поступка, Европски суд даје свеукупну оцену околности случаја, и поштује опште и посебне критеријуме установљене праксом Суда.

Општа запажања указују да се:

- у нормалним (једноставним) предметима, разумним роком сматра трајање поступка до две године
- у приоритетним предметима, разумним роком сматра се краћи рок трајања поступка (и испод две године)
- у сложенијим предметима, разумни рок може бити и дужи од две године (на пример, 36 месеци за сложеније кривичне предмете)
- рокови су дужи ако је поступало више инстанци, али се вишеструко враћање и вишеструко укидање одлука сматра кршењем овог права
- посебно се цене периоди неактивности органа власти (судова и других државних органа)
- кршења права на суђење у разумном року нема ако је сам подносилац допринео дужем трајању поступка.

5.2.2. Приоритетни предмети

Према наведеном извештају приоритетни предмети су:

- **радни спорови** (отказ, престанак радног односа, отпуштање, исплата плата)
- **накнада штете за жртве несрећа** (саобраћајне несреће, друге несреће)
- **случајеви подносилаца поодмаклог животног доба**
- **случајеви у којима је угрожено или критично здравље подносилаца**
- **породични спорови** (породични живот, односи родитеља и деце)

¹⁹⁴ *Simić v. Serbia*, представка бр. 29908/05, пресуда од 24. новембра 2009.

¹⁹⁵ *Mihaloski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia*, представка бр. 44221/02, пресуда од 31. маја 2007, пар. 41.

- **случајеви подносилаца ограниченог физичког или психичког стања** (лица са инвалидитетом, лица потпуно или делимично лишена пословне способности)
- **случајеви у којима подносилац служи затворску казну**
- **случајеви полицијског насиља**

5.2.3. Критеријуми

Основни критеријуми за оцену протеклог времена (дужине трајања поступка), према кумулативном тесту, су (1-3):

1. Сложеност случаја
2. Понашање подносиоца (странака)
3. Понашање надлежних власти
4. Значај случаја за подносиоца

1. Сложеност случаја

- сложеност чињеница које треба утврдити:
 - број и природа оптужби
 - прикривеност и конфузија кривичних дела за која је окривљени оптужен
 - високоосетљива природа кривичних дела у вези са националном безбедношћу
 - број окривљених и сведока
 - потреба за прибављањем мишљења експерата
 - тешкоће због консолидације земљишта које утичу на десетине лица и покривају стотине хектара земљишта
 - расподела недељиве имовине између санаследника
 - испитивање захтева за окончање јавне бриге о деци
 - тешка питања у вези са доказивањем
- сложеност правних питања о којима треба одлучити:
 - примена нових и нејасних закона

- поштовање начела једнакости оружја
 - питања надлежности
 - питања уставности
 - питања закона у области урбанизма
 - тумачење међународних уговора
- сложеност поступка:
 - број странака
 - велики број захтева, велики број захтева за привремене мере поднетих од стране странака
 - велики број странака и сведока
 - прикупљање и проучавање великог броја доказа
 - проналажење и саслушање сведока који су променили имена, адресе
 - поступање по замолницама у земљи и иностранству
 - поткрепљивање одређених тврдњи и процесуирање одређених захтева
 - савадавање огромног досијеа или прибављање досијеа о поступку у иностранству
 - усклађивање активности које се односе на исто лице које су у току пред различитим већима истог суда или расветљавање различитих група паралелних поступака
 - потреба да се предмет изнесе на заједничку седницу касационог суда или да се премести суђење због јавне безбедности

2. Понашање подносиоца (странака)

- Кашњења проузрокована понашањем странака која доприносе дужини трајања поступка су објективне чињенице и не могу се приписати одговорној држави. Понашање странака односи се, на пример, на:
 - иницијално обраћање ненадлежном суду
 - захтеве за мировање, продужење рокова за поступање, предходне истраге
 - више пута поновљене промене адвоката, учешће великог броја саветника странака на расправама
 - подношење доказа
 - нове тврдње у вези са чињеницама за које се тражи проверавање, а које су се показале као нетачне

- непојављивање на расправи, непојављивање у кривичном предмету и поред налога за хапшење
- бекство окривљеног
- случај када је саокривљени који је ослобођен наставио са извршењем кривичних дела због чега се одлагао поступак против подносиоца
- кашњење:
 - у подношењу одговора
 - предузимању поступка против окривљених, након утврђивања ненадлежности и доношење новог налога за њих
 - у идентификовању сведока које треба испитати
 - одговарање на поступке других странака или подношењу сопствених поднесака
 - обавештавању о смрти тужиоца, а потом тражење дозволе да буде старатељ наследства
 - одговору на понуду за поравнање
 - тражењу да поступак буде настављен после смрти адвоката тужиоца или туженог или обраћања суду коме је касациони суд упутио предмет
- неуспешан покушај пријатељског поравнања
- подношење бројних жалби и тако прављење процедуралног лавиринта (молби за ослобађање, изузеће судија, предлози за делегацију надлежности, жалби због пропуштања, жалби због привремених мера, приговора надлежности или кривичним оптужбама
- коришћење скоро свих расположивих правних лекова и рокова
- непреузимање копије пресуде одмах по објављивању у присуству туженог већ чекање да му буде уручена пре жалбе
- кашњење у уручењу грађанске пресуде странци која је изгубила спор или потпуни неуспех уручења
- предузимање нејасних корака или опструкција и некооперативни приступ (одбијање именовања адвоката, давања доказа, потписивања извештаја или подвргавања лекарском прегледу, приговарање на присуство адвоката сведока или давања досијеа на увид)
- штрајк глађу и самоповређивање затвореника

3. Понашање релевантних власти

- понашање судских власти:
 - нарочито се узима у обзир период неактивности судских власти
 - географски проблеми

- неадекватна организација судова
 - судске реформе
 - недовољан број судија (не ослобађа државу одговорности за кршење права на суђење у разумном року), као ни економска неразвијеност и недостатак средстава
 - честа промена судија
 - време које судије проводе у вансудским активностима
 - заостатак предмета ако није привремен представља кршење јер је држава дужна да предузме све мере за решавање структурних проблема
 - системски недостаци у правилима поступка
 - непозивање странака, сведока или оптужених, неуредна достава
 - споро прослеђивање списка жалбеном суду
 - реформа законодавства у току поступка
 - проблеми везани за вештаке
 - тешкоће у прибављању медицинских извештаја
 - злоупотреба процесних овлашћења која нису санкционисана
 - судске грешке у примени права
 - инертност суда у извођењу доказа
 - онемогућавање разматрања новог основа по жаби
- понашање вансудских власти:
 - значајни политички догађаји могу бити од значаја, али не увек (уједињење Немачке, велике реформе, успостављање демократије у Португалији
 - прелазак из планске у тржишну привреду може бити од значаја али не увек

4. Значај случаја за подносиоца представке

- Случајеви који захтевају "специјалну или посебну" марљивост (хитност):
 - грађански статус и способност (нарочито они који утичу на уживање права на поштовање породичног живота)
 - пословна способност
 - старатељство
 - патернитетски поступци
 - бракоразводни поступци
 - жртве саобраћајних несрећа у вези накнаде штете, криминалног насиља и полицијског насиља у вези са накнадом штете

- индивидуалне професионалне активности (велики износи, у вези са радним спором, спорови о пензијама – нарочито инвалидских), као и социјална давања
- окривљени у притвору
- друге области:
 - спорови у вези са враћањем пасоша
 - поступак у вези са инсталирањем телефонске линије у стану старије особе са инвалидитетом
 - поступци консолидације земљишта у вези са привременим преносом земљишта са једног власника на другог
 - захтев за враћање имовине продавцима због погрешног представљања на штету купаца или купцима које су порески органи лишили имовине позивајући се на право прече куповине
 - спор о основаности великог износа новца компанији
 - спор у коме је предмет спора друштвено и економски важнији за земљу него за појединца
- Случајеви који захтевају изузетну марљивост (хитност):
 - родитељи погођени васпитним мерама које су наложили судови и ограничење родитељских права
 - лица са скраћеним животним веком оболела од неизлечивих болести

III ДЕО

III. ПРАВНИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Право на правично суђење зајамчено је чланом 32. Устава Републике Србије,¹⁹⁶ према којем свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљени суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега. Један од сегмената права на правично суђење јесте право на суђење у разумном року, на основу члана 6 Европске конвенције о људским правима, о чему је већ било речи.

Европски суд за људска права је у већем броју представки против Републике Србије истакао потребу да се на националном нивоу успостави делотворни правни лек за убрзање поступка и то све до извршења правноснажне судске одлуке. Раније постојећа притужба Надзорном одбору Врховног суда није постигла квалитет делотворности. Зато је било потребно донети посебан закон у смислу члана 13. Европске конвенције, а ради остварења захтева из члана 6 став 1 Европске конвенције и члана 32. Устава Републике Србије.

Уставна жалба као једини постојећи правни лек за заштиту права на суђење у разумном року до измене Закона о уређењу судова, показала је своју делотворност тек од 7. августа 2008. када је Европски суд за људска права донео пресуду у предмету *Винчић против Србије*.¹⁹⁷ Пре тога, није постојао делотворни правни лек због прекомерне дужине судског поступка. Међутим, уставна жалба није била делотворни правни лек у извршним поступцима по пресудама које су донете против друштвених предузећа у стечају, а касније и предузећа у реструктурирању, да би током 2013. године постала делотворни правни лек и у тим поступцима. Број уставних жалби пред Уставним судом и дужина ових поступака, условила је потребу за успостављањем делотворног правног лека на националном нивоу.

У циљу проналажења могућег решења, Закон о уређењу судова¹⁹⁸ унео је нове одредбе – чланове 8а, 8б. и 8в, којима је у правни поредак Републике Србије унео правно средство заштите – захтев за заштиту права на суђење у разумном року. Пошто те три одредбе нису биле довољне да регулишу поступак правне заштите по новоустановљеном правном средству, Врховни касациони суд је био принуђен да усвајањем ставова интервенише управо у домену потребе за уједначавањем судске праксе, која се у недостатку посебног закона могла развити у више праваца. На тај начин, усвојеним ставовима и честим састанцима Врховног касационог суда са апелационим и вишим судовима у Републици

¹⁹⁶ „Службени гласник РС“, бр. 98/2006

¹⁹⁷ *Винчић и други против Србије*, представка бр. 44698/06 и др, пресуда од 1. децембра 2009.

¹⁹⁸ „Службени гласник РС“, бр. 116/2008 ... 101/2013.

Србији и другим судовима, ради размене искустава, формирана је пракса за даљи рад судова у овој области.

Ипак, потреба за доношењем посебног закона којим ће се регулисати заштита права на суђење у разумном року није изостала, те је средином 2015. године уследило његово усвајање у Народној скупштини. Добро је да је закон донет, јер је боље имати закон него поступати по смерницама и ставовима највишег суда који немају правно обавезујућу снагу (пошто би то нарушавало судску независност).

Иако Закон концепцијски другачије приступа заштити права на суђење у разумном року од чланова 8а, 8б. и 8в. Закона о уређењу судова, досадашња искуства представљају смернице за поступање. Међутим, Закон доноси нове одредбе које се концепцијски разликују од претходних решења, па их је потребно добро проучити, јер неке од њих нису довољно прецизне, а уочене су и одређене правне празнине.

1. Закон о заштити права на суђење у разумном року

1.1. Примена Закона

Закон о заштити права на суђење у разумном року¹⁹⁹ усвојен је на Шестој седници првог редовног заседања Народне скупштине Републике Србије 7. маја 2015. године и истог дана проглашен Указом Председника Републике. Закон је ступио на снагу 1. јануара 2016,²⁰⁰ а до тада су судови су поступали у складу са одредбама Закона о уређењу судова и установљеном праксом²⁰¹ и припремали се за предстојећу примену закона у 2016. години. Међутим, важно је поменути да се на одређени број предмета, започетих на основу одредаба Закона о уређењу судова, примењује Закон о уређењу судова и након 1. јануара 2016. године.²⁰²

Закон о заштити права на суђење у разумном року примењује се на поступке за заштиту права на суђење у разумном року покренуте према овом закону, а који се односе на неокончане судске поступке, ако је евентуална повреда права на суђење у разумном року настала пре почетка примене члана 8а. – 8в. Закона о уређењу судова, а о њој није одлучивао

¹⁹⁹ "Службени гласник Републике Србије", бр. 40/2015.

²⁰⁰ Члан 37. Закона.

²⁰¹ Практика је формирана и врло уједначена у складу и са смерницама и ставовима које је усвојио Врховни касациони суд на својим седницама Одељења за заштиту права на суђење у разумном року, а који су објављени у Билтену Врховног касационог суда намењеног годишњем Саветовању судија Србије 2014. године и Билтену Врховног касационог суда за исту сврху 2015. године.

²⁰² Члан 34. став 1. Закона.

Уставни суд у поступку по уставној жалби.²⁰³ Ово никако не значи да ће се поступци покренути пред Уставним судом наставити пред редовним судом према овом закону.

Закон се примењује и на судске поступке који још нису окончани у време покретања поступка за заштиту према овом закону, ако је евентуална повреда права на суђење у разумном року настала после престанка важења одредаба чланова 8а, 8б. и 8в. Закона о уређењу судова²⁰⁴. Овај став није морао бити унет у члан 34. Закона, јер према одредби члана 37. истог закона, закон ступа на снагу 01. јануара 2016. године, а према члану 36. Закона даном ступања на снагу овог закона престају да важе одредбе чланова 8а – 8в Закона о уређењу судова и члан 82. став 2. Закона о Уставном суду, што значи да је више него очигледно да се једино може примењивати Закон о заштити права на суђење у разумном року на случајеве предвиђене овим ставом.

Закон користи израз окончан поступак, јер се уствари односи и на поступке по ванредним правним лековима, значи и после правноснажности.

1.2. Структура Закона

Закон садржи тридесет и седам чланова, распоређених у четири одељка.

У првом одељку су садржане основне одредбе којима се одређује предмет и сврха закона, активно легитимисана лица за покретање поступка заштите, правна средства којима се штити право на суђење у разумном року и дефинишу мерила за оцену испуњености услова заштите.

Други одељак садржи одредбе о приговору и жалби као правним средствима заштите, почев од садржине приговора, његовог подношења суду, начину одлучивања (без испитног поступка или у испитном поступку) као и налозима судији или јавном тужиоцу који спроводи истрагу, у ситуацији када је приговор усвојен. У овом одељку регулисано је и право на нови приговор.

Други одељак обухвата и одредбе о жалби: жалбене разлоге, рок за изјављивање, надлежност за одлучивање (без испитног поступка или после испитног поступка), налоге јавном тужиоцу који спроводи истрагу, остала правила о поступку по жалби и случај искључења жалбе.

У трећем одељку су одредбе које се тичу захтева за правично задовољење. Њима се регулишу питања: ко стиче право на правично задовољење, под којим условима и врсте правичног задовољења.

²⁰³ Члан 34. став 2. Закона.

²⁰⁴ Члан 34. став 3. Закона.

Стицање права на правично задовољење је услов за подношење тужбе за новчано обештећење (нематеријална штета у смислу члана 23. став 1. тачка 2. Закона), а могуће је поднети и тужбу за накнаду имовинске штете.

У овом одељку су садржане одребе о поступку покушаја поравнања пред правобранилаштвом, стварној и месној надлежности суда, поступку по тужби, садржини пресуде, висини новчаног обештећења и исплати како новчаног обештећења тако и накнаде имовинске штете (ко је исплаћује и из којих средстава).

Четврти одељак закона садржи прелазне и завршне одредбе којима се регулише однос између Закона о уређењу судова и овог Закона у погледу његове примене, престанка важења појединих одредаба других закона и ступање на снагу закона. Ту је и одредба којом се предвиђа могућност поравнања у случају када се води поступак пред Европским судом за људска права у односу на Србију.

1.3. Нова концепцијска решења и недоумице

Већ је поменуто да Закон доноси нове одредбе које се концепцијски разликују од досадашњих решења, па их је потребно добро проучити, јер неке од њих нису довољно прецизне, а уочене су и одређене правне празнине.

Закон диференцира – јасно одваја **правна средства за убрзање поступка** од оних **која служе правичном задовољењу**. Коришћење првих је процесна претпоставка за употребу других. Ту се „инсталира“ и **могућност покушаја поравнања пред правобранилаштвом**, као могућа фаза пре обраћања тужбом суду. Ова могућност је постојала као дужност за тужиоца у Закону о парничном поступку од 2009. године, али се показала неделотворном и неуставном, па је преформулисана као факултативно овлашћење странке, без последица процесне претпоставке.

Заштита права на суђење у разумном року обухвата и део истражног поступка који воде јавни тужиоци, јер он представља део јединственог кривичног поступка. Пошто о повреди права може да одлучује само суд, Закон садржи одредбе о суду пред којим се води поступак (надлежном за утврђење повреде у фази тужилачке истраге) и суду који води поступак (ако је заштита тражена због повреде права на суђење у разумном року у делу поступка који води суд).

Као **имаоци права на суђење у разумном року** према члану 2. Закона појављују се све странке у судском поступку, укључујући и извршни поступак, сваки учесник по закону којим се уређује ванпарнични поступак, а оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац то право имају само ако су истакли имовинско-правни захтев. Јавни

тузилац као странка у кривичном поступку нема право на заштиту због повреде права на суђење у разумном року. Искључење јавног тужиоца као странке од права на заштиту по овом закону је, чини се - неоправдано. Према одредбама Закона о кривичном поступку, странке у кривичном поступку су тужилац и окривљени у смислу тачке 9. члана 2, а према тачки 5. истог члана појам тужилац подразумева јавног тужиоца, приватног тужиоца и оштећеног као тужиоца. Значи, по том основу они имају својство странке у поступку и самим тим су овлашћена лица за подношење захтева, док оштећени није странка у поступку и он то постаје само уз додатни услов – ако је истакао имовинско-правни захтев. Зато се права на суђење у разумном року не може одрећи, нити то право треба ускратити јавном тужиоцу. Треба разликовати ситуацију када он поступа у вођењу дела истражног поступка, од дела у коме учествује као странка у поступку, а поступак води суд. Неосновано је сматрати да јавни тужилац овим захтевом не може да интервенише за убрзање поступка који се води пред судом, јер је и он, свакако, заинтересован да се поступак води без одуговлачења, будући да се накнада штете због кашњења може досуђивати и из средстава намењених за рад тужилаштава.

Закон садржи и **мерила за оцену трајања дужине суђења** тј. суђења у разумном року. Листа наведених мерила је таксативно наведена и није затворена, тако да је судија слободан да користи и друга мерила која одговарају околностима конкретног случаја и која су утврђена у дугогодишњој пракси Европског суда за људска права, пракси Уставног суда и судској пракси судова у примени Закона о уређењу судова, али су набројана она мерила којих се судија мора придржавати.

Ван домашаја овог закона остао је поступак у управним стварима, јер се из закона не види на који начин се мери и оцењује дужина поступка пред органима управе који следи пре судског поступка. Према стандардима Европског суда за људска права и тај поступак чини целину са судским поступком, као што и истражни поступак који проводи јавни тужилац јесте део целине кривичног поступка и не могу се одвојено посматрати. Међутим, будући да се новчано обештећење и имовинска штета исплаћују из средстава намењених покрићу текућих расхода судова и јавних тужилаштава, од којих се изузимају расходи за запослене и текуће одржавање објеката и опреме,²⁰⁵ неизвесно је да ли ће судови поштовати стандарде Европског суда из ове области (обухватити и период поступка пред органом управе), или ће оцењивати само дужину поступка пред судом без оцене дужине трајања поступка пред органом управе. Ово посебно ако се има у виду да је Врховни касациони суд на V седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року одржаној 15. септембра 2014. године усвојио правни став да се почетак разумног рока одређује од подношења тужбе Управном суду и не узима се у обзир време трајања поступка пред органима управе. Супротно усвојеном ставу, према јуриспруденцији Европског суда за људска права, члан 6. Европске

²⁰⁵ Члан 33. Закона.

конвенције се односи на спорове између приватних лица и државних органа уколико управни поступци утичу на остваривање имовинских права.²⁰⁶ Самим тим, заузети став Врховног касационог суда по овом питању, биће поново разматран у примени новог закона.

Тужба за накнаду имовинске штете (члан 31. Закона) и правила поступка по њој су посебно деликатни, јер се примењују правила Закона о облигационим односима, објективна одговорност државе, а примењују се и мерила за оцену дужине трајања поступка из овог Закона, све на основу процесних правила која се тичу поступка у споровима мале вредности, а које уређује Закон о парничном поступку.

Ваља напоменути да се на поступак по приговору странака за убрзање поступка примењују одредбе Закона о ванпарничном поступку. То значи да се не одржава расправа, али се судији или јавном тужиоцу пружа могућност изјашњења, без права на жалбу на одлуку.

Висина новчаног обештећења за неимовинску штету је законом прописана у распону од 300 евра до 3.000 евра у динарској противвредности, што је према образложењу уз предлог закона износ који представља средње вредности накнаде коју је досуђивао Уставни суд када би одлучивао по уставној жалби и усвајао захтев странке одређујући накнаду неимовинске штете због повреде Уставом гарантованог права на суђење у разумном року. Максималан износ од 3.000 евра у динарској противвредности износи нешто више од осам просечних месечних нето зарада у Републици Србији за 2014. годину.²⁰⁷ Ова скала се примењује и пред правобранилаштвом. То може допринети уједначењу судске праксе, али може бити и веома упитно решење. Посебно је деликатна одредба о накнади имовинске штете, у комбинацији са објективном одговорношћу Републике Србије, у ситуацији када суд или јавно тужилаштво нису допринели дужини поступка који је објективно трајао предуго, а накнада се исплаћује из средстава намењених за рад судова и тужилаштава. У том случају, морао би постојати посебан фонд у буџету Републике независан од средстава намењених за рад судова и тужилаштава.²⁰⁸

Добро је што се **лицима која су поднела представку Европском суду** за људска права **пружа могућност поравнања пред правобранилаштвом**, у случају када још није донета одлука о прихватљивости или основаности представке Европском суду. Ово може бити ефикасни пут да се њихови захтеви реше пред домаћим правосуђем, јер им се пружа могућност да уместо предлога за поравнање или пошто одустану од покушаја поравнања, могу у року од једне године од дана ступања на снагу овог Закона **да поднесу тужбу за новчано обештећење против Републике Србије** суду који је надлежан по овом Закону. Наравно, под условом да странка и правобранилаштво нису закључили поравнање. На овај

²⁰⁶ Право на суђење у разумном року из угла јуриспруденције Европског суда за људска права, В. Петровић Шкери и Д. Рајска, објављено у публикацији *Заштита права на суђење у разумном року у судском поступку*, Савет Европе, Београд, 2015. (у пројекта „Подршка судству у Србији у примени Европске конвенције о људским правима“).

²⁰⁷ Наведено у образложењу предлога Закона за заштиту права на суђење у разумном року, упућеног Народној скупштини на усвајање.

²⁰⁸ Закон о заштити права на суђење у разумном року у члану 33. даје другачије решење.

начин би се смањио број представки пред Европским судом за људска права у односу на Србију, а грађанима пружила бржа и делотворнија правна заштита. Ипак, остало је нерегулисано питање основа за накнаду, будући да примена новог закона захтева постојање правноснажне одлуке председника суда о основаности приговора.

1.4. Правна средства заштите права на суђење у разумном року

Правна средства заштите предвиђена Законом су:

1. Приговор

2. Жалба

3. Захтев за правично задовољење

Приговор и жалба су правна средства за убрзање поступка.

1.4.1. Приговор

1.4.1.1. Суд

Подношењем приговора започиње поступак заштите права на суђење у разумном року.

Приговор се подноси суду. Закон термиолошки разликује:

1. суд који води поступак и

2. суд пред којим се води поступак.

Ако је јавни тужилац повредио право странке на суђење у разумном року, приговор се подноси суду пред којим се води поступак, (јер о тој повреди не одлучује јавни тужилац већ председник суда), а ако је повреда настала у поступку пред судом, онда је то суд који води поступак.

Поступак по приговору води и о њему одлучује председник суда.

Председник суда може годишњим распоредом послова да одреди једног или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о приговорима, што зависи од величине суда и броја судија.

Председник суда је дужан да одлучи о приговору у року **од два месеца** од дана пријема приговора.

Усмена расправа се не одржава.

Сходно се примењује закон којим се уређује ванпарнични поступак.

1.4.1.2. Фазе

1. Одлучивање о приговору без испитног поступка

У фази без испитног поступка приговор се:

- а) одбацује или
- б) одбија.

Приговор се **одбацује** ако:

- не садржи неки обавезни елемент из члана 6. Закона који онемогућава да се по њему поступа,
- ако га је поднело неовлашћено лице,
- ако је преурањен.

Приговор се **одбија** без испитног поступка ако је с обзиром на трајање поступка и наводе у приговору, очигедно неоснован.

2. Испитни поступак

У испитном поступку председник суда од судије или јавног тужиоца тражи извештај у року од 15 дана (или краће ако је поступак хитан).

Председник суда може тражити и списе предмета ако је то потребно с обзиром на садржину приговора.

Извештај садржи:

- изјашњење о развоју поступка у времену и
- предлог судије или јавног тужиоца о року у коме поступак може да се оконча.

Председник суда проучава извештај и применом мерила за оцену разумног рока (члан 4. Закона) председник суда приговор:

а) одбија

б) усваја и утврђује повреду права на суђење у разумном року.

Судија и јавни тужилац немају право жалбе на решење којим се приговор усваја.

1.4.1.3. Налози судије

Решење којим се приговор усваја и утврђује повреда права на суђење у разумном року садржи:

- **разлоге** због којих је повређено право странке,
- **налог** судији за предузимање процесних радњи које делотворно убрзавају поступак,
- **рок** у коме је судија дужан да предузме наложене радње (не краћи од 15 дана и не дужи од 4 месеца),
- **примерени рок** у коме судија извештава председника суда о предузетим радњама.

У посебном случају, а нарочито ако је поступак хитан председник суда **може одредити**:

- **првенство** у одлучивању,
- **одузети** предмет судији и доделити га другом, ако је право стране повређено због преоптерећености или дужег одсуства судије.

1.4.1.4. Налози јавном тужиоцу који спроводи истрагу

Решење којим је приговор усвојен и утврђена повреда права на суђење у разумном року, председник суда доставља непосредно Вишем јавном тужиоцу и странци уз извештај јавног тужиоца.

Непосредно Виши јавни тужилац је дужан да у року од 8 дана од пријема решења донесе **обавезно упутство**.

Обавезно упутство садржи:

- **процесне радње** које делотворно убрзавају поступак,

- **рок** у коме је јавни тужилац дужан да их предузме (не краћи од 15 дана и не дужи од 4 месеца),

- **рок** у коме јавни тужилац извештава непосредно вишег јавног тужиоца о предузетим радњама.

Обавезно упутство доставља се председнику суда и странци.

1.4.1.5. Нови приговор

- Ако је приговор странке одбијен, а није се жалила, нови приговор може поднети по протеку 4 месеца од дана пријема решења о одбијању.

- Ако је приговор одбијен, а странка се жалила право на нови приговор стиче по протеку рока од 4 месеца од пријема решења о одбијању жалбе.

- Ако је приговор усвојен а није било жалбе, право на жалбу стиче по протеку рока од 5 месеци од дана пријема решења о усвајању приговора.

- Ако је жалба усвојена или приговор усвојен, а жалба одбијена, право на нови приговор стиче се одмах после истека рока у коме је суд или јавни тужилац био дужан да предузме делотворне процесне радње.

Ограничења права на подношење новог приговора не важе:

- У поступку у коме су предложени или одређени **притвор и привремена мера**

- У **извршном** поступку

- У поступку **против малолетника**

Странка чији су приговори или жалба одбачени, може одмах поднети нови приговор.

1.4.2. Жалба

Странка има **право на жалбу:**

- . ако је њен **приговор одбијен**
- . ако **председник суда о приговору не одлучи у року од два месеца** од дана пријема приговора
- . ако је **приговор усвојен**, али непосредно **Виши јавни тужилац није донео обавезно упутство у року од 8 дана** од дана пријема решења председника суда
- . ако **председник суда или неспоредно Виши јавни тужилац није наложио судији или јавном тужиоцу процесне радње које делотворно убрзавају поступак**
- . ако **судија или јавни тужилац није предузео наложене процесне радње** у року који му је одређен.

Жалба садржи обавезне елементе као и приговор у члану 6. Закона.

1.4.2.1. Рок за жалбу

Жалба се подноси у року од 8 дана од:

- . дана када је истекао рок од два месеца, а председник суда није одлучио о приговору, почев од дана пријема приговора
- . дана када је странка примила решење о одбијању приговора.

Ако је приговор усвојен, а ради се о непоступању јавног тужиоца сагласно члану 14. став 2. Закона, рок од 8 дана почиње да тече:

- . од истека рока у коме је непосредно Виши јавни тужилац био дужан да донесе обавезно упутство а није га донео
- . од дана када је странка примила решење ако председник суда није наложио процесне радње које делотворно убрзавају поступак
- . од дана када је странка примила обавезно упутство а Виши јавни тужилац није наложио јавном тужиоцу процесне радње које делотворно убрзавају поступак
- . од дана истека рока у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме процесне радње, а није их предузео у року који му је одређен.

Жалба се подноси председнику суда који је одлучио о приговору.

Председник суда жалбу и списе **одмах** доставља председнику непосредно вишег суда.

Председник непосредно вишег суда води поступак по жалби и одлучује о њој, а може годишњим распоредом послова да одреди једног или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о жалби.

Ако првостепени поступак води **Врховни касациони суд**, поступак по жалби води и о жалби одлучује **веће од три судије Врховног касационог суда.**

1.4.2.2. Одлучивање по жалби

Одлучивање по жалби може бити без испитног поступка и након испитног поступка.

1. Без испитног поступка

Председник суда **одбацује** или **одбија** жалбу.

Жалба се одбацује:

- ако је непотпуна
- ако је поднета од неовлашћеног лица
- ако је преурањена
- ако је неблаговремена
- ако је поднета од лица које се одрекло права на жалбу
- или је повукло жалбу
- или нема правни интерес за подношење жалбе.

Против решења о одбацивању жалбе није дозвољена жалба.

Жалба се одбија:

- Ако је с обзиром на трајање поступка које је наведено у жалби, очигледно неоснована.

2. После испитног поступка

Председник неспоредно вишег суда после разматрања списа и примене мерила за оцену дужине трајања поступка – разумног рока из члана 4. Закона решењем:

1. **одбија** жалбу и потврђује првостепено решење,
2. **усваја** жалбу и **преиначав**а првостепено решење,
3. **усваја** жалбу и **одлучује** о приговору,
4. **усваја** жалбу и **доставља** је надлежном јавном тужиоцу (члан 19. Закона).

У зависности од околности случаја, а посебно **ако је поступак хитан**, председник непосредно вишег суда **може**:

1. **одредити првенство у одлучивању**
2. **наложити председнику суда** коме је поднесен приговор **да одузме предмет судији** и **додели га другом** ако је право странке повређено због преоптерећености судије или дужег одсуства судије.

Председник непосредно вишег суда у односу на председника нижег суда који није одлучио о приговору има иста овлашћења као председник суда коме је приговор поднет.

1.4.2.3. Налози јавном тужиоцу који спроводи истрагу

Ако председник непосредно вишег суда **преиначи** првостепено решење о одбијању приговора и **утврди повреду**, своје **решење ће доставити непосредно вишем јавном тужиоцу** од оног јавног тужиоца коме се доставља решење председника суда о усвајању приговора.

Истом јавном тужиоцу председник непосредно вишег суда **доставља жалбу и решење о усвајању жалбе зато**:

- а) што председник суда није одлучио о приговору у року од два месеца од пријема приговора
- б) што јавни тужилац није донео обавезно упутство
- в) што непосредно виши јавни тужилац није јавном тужиоцу наложио процесне радње које делотворно убрзавају поступак

г) и што јавни тужилац није предузео наложене процесне радње у року који му је одређен.

Јавни тужилац коме је председник непосредно вишег суда доставио своје решење, има иста права и обавезе као јавни тужилац коме је председник суда доставио решење о усвајању приговора.

1.4.2.4. Остала правила поступка по жалби

- Жалба се не доставља на одговор
- усмена расправа се не одржава
- на остала питања сходно се примењују правила закона који регулише ванпарнични поступак
- **председник непосредно вишег суда дужан је да одлучи о жалби у року од 30 дана од дана пријема жалбе**
- **надлежни јавни тужилац дужан је да донесе обавезно упутство у року од 8 дана од дана када му је председник непосредно вишег суда доставио решење о преиначењу или усвајању жалбе**
- **против решења председника непосредно вишег суда којим одлучује о жалби, није дозвољена жалба.**

* * *

На основу Закона о заштити права на суђење у разумном року, систем заштите је подељен на поступак пред председником суда ради утврђења повреде права, а потом, ако су за то испуњени услови, на поступак ради правичног задовољења, било пред државним правобранилаштвом у циљу постизања поравнања, било тужбом пред месно надлежним основним судом.

Тако су овим Законом нову надлежност добили: председници судова, судије које буду годишњим распоредом послова одређени да поступају у овим предметима, јавни тужиоци, државно правобранилаштво и судије свих основних судова. Стога сви они имају и потребу за савладавање поступка предвиђеног Законом о заштити права на суђење у разумном року.

2. Заштита права на суђење у разумном року: поступак за правично задовољење

2.1. Доказивање по општим правилима парничног поступка

Према правилима парничног поступка²⁰⁹ странке су, у поступку пред судом, дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице. Суд ће, у поступку и приликом одлучивања, да размотри и утврди само чињенице које су странке изнеле и да изведе само доказе које су странке предложиле, ако законом није другачије прописано. Овлашћен је да утврди и чињенице које странке нису изнеле и изведе доказе које странке нису предложиле, ако из резултата расправљања и доказивања произлази да странке располажу захтевима којима не могу да располажу (члан 3 став 3).

Правила о терету доказивања прописују да је странка дужна да изнесе чињенице и предложи доказе на којима заснива свој захтев или којим оспорава наводе и доказе противника, у складу са овим законом, а доказивање обухвата све чињенице које су важне за доношење одлуке. Суд одлучује, по слободном уверењу, који ће се докази извести ради утврђивања битних чињеница.

Не доказују се чињенице које је странка признала пред судом у току парнице, односно чињенице које није оспорила. Суд може да одлучи да се доказују и признате чињенице ако сматра да странка њиховим признањем иде за тим да располаже захтевом којим не може располагати (члан 3 став 3). Суд ће, узимајући у обзир све околности, да оцени да ли ће да узме за признату или оспорену чињеницу коју је странка прво признала, а после потпуно или делимично оспорила или ограничила признање додавањем других чињеница. Не доказују се чињенице које су општепознате.

Ако суд на основу изведених доказа (члан 8) не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању чињенице примениће правила о терету доказивања²¹⁰. Странка која тврди да има неко право, сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остваривање права, ако законом није другачије прописано. Странка која оспорава постојање неког права, сноси терет доказивања чињенице која је спречила настанак или остваривање права или услед које је право престало да постоји, ако законом није другачије прописано.

Суд може да утврди и да странци припада право на накнаду штете, на новчани износ или на заменљиву ствар, а висина износа, односно количина ствари не може да се утврди

²⁰⁹ Члан 7. Закона о парничном поступку (ЗПП), "Службени гласник РС", бр. 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014.

²¹⁰ Члан 228. до 231. ЗПП.

или би могла да се утврди само са несразмерним тешкоћама, суд ће висину новчаног износа, односно количину заменљивих ствари да одреди по слободној оцени.

Докази се изводе на главној расправи, у складу са временским оквиром.²¹¹ Суд може да одлучи да се одређени докази изведу пред замољеним судом.

Странка је дужна да најкасније на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу ако припремно рочиште није обавезно (члан 302) изнесе све чињенице потребне за образложење својих предлога, да предложи доказе којима се потврђују изнете чињенице, да се изјасни о наводима и понуђеним доказима противне странке, као и да предложи временски оквир за спровођење поступка.²¹² Суд ће на овом рочишту да утврди које су чињенице неспорне, односно општепознате и које су чињенице спорне и која би правна питања требало да се расправе. Тада ће одлучити и која ће доказна средства да изведе на главној расправи и решењем ће да одреди временски оквир за спровођење поступка (члан 10 став 2).

Решење о одређивању временског оквира нарочито садржи: број рочишта, време одржавања рочишта, распоред извођења доказа на рочиштима и предузимања других процесних радњи, судске рокове, као и укупно време трајања главне расправе.

Суд ће предлоге за извођење доказа које не сматра битним за доношење одлуке да одбије решењем против кога није дозвољена посебна жалба.

Странке могу, у поднесцима или на каснијим рочиштима, све до закључења главне расправе, да износе нове чињенице и предлажу нове доказе, само ако учине вероватним да без своје кривице нису могле да их изнесу, односно предложе на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано.²¹³

Суд не узима у обзир чињенице и доказе који су изнети, односно предложени супротно правилима из овог члана.

Извођење доказа одређује суд решењем, у коме ће да се назначи спорна чињеница која би требало да се утврди извођењем доказа, доказно средство и рок за извођење доказа у оквиру временског оквира. Предложене доказе које не сматра важним за одлуку, суд ће да одбије и да у решењу наведе разлог одбијања. Против решења којим се одређује или одбија извођење доказа није дозвољена посебна жалба.

Правило *beneficium novorum* ограничено је и у поступку по жалби на исти начин.

Другостепени суд нема овлашћење да отвори расправу у спору мале вредности, а у случају да је првостепена пресуда већ једанпут била укинута, другостепени суд не може да укине пресуду и упути предмет првостепеном суду на поновно суђење.

²¹¹ Члан 233. став 1. ЗПП.

²¹² Члан 308. ЗПП.

²¹³ Исто, члан 314.

2.1.1. Поступак у споровима мале вредности

Спорови мале вредности ²¹⁴ јесу спорови у којима се тужбени захтев односи на потраживање у новцу које не прелази динарску противвредност 3.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе. Промена курса из става након подношења тужбе не утиче на примену правила овог поступка.

Поступак о споровима мале вредности спроводи се пред нижим судовима првог степена, ако овим законом није другачије прописано.

У поступку о споровима мале вредности не доставља се тужба туженом на одговор. Уз позив за главну расправу туженом ће да се достави тужба. У овим парницама не заказује се и не одржава се припремно рочиште.

У позиву за главну расправу навешће се, поред осталог, да ће да се сматра да је тужилац повукао тужбу ако не дође на рочиште за главну расправу, да ће суд, ако тужени изостане са рочишта за главну расправу, да донесе пресуду због изостанка (члан 351). Суд ће да упозори странке да у овом поступку треба да све чињенице и доказе изнесу до закључења првог рочишта за главну расправу, да у жалби против пресуде не могу да се износе нове чињенице и предлажу нови докази, као и да одлука може да се побија само због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 овог закона и због погрешне примене материјалног права.

У поступку о споровима мале вредности, записник о главној расправи, поред података из члана 116. став 1. овог закона, саржи и изјаве странака које су од битног значаја, а нарочито оне којима се, у целости или делимично, признаје тужбени захтев, одриче од тужбеног захтева, преиначава или повлачи тужба, или одриче од жалбе, битну садржину изведених доказа, одлуке против којих је дозвољена жалба и које су објављене на главној расправи, да ли су странке биле присутне објављивању пресуде и ако јесу, да су поучене под којим условима могу да изјаве жалбу.

Ако тужилац не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, сматраће се да је повукао тужбу. Ако тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, суд ће да донесе пресуду због изостанка (члан 351). А ако тужилац преиначи тужбу тако да вредност предмета спора прелази динарску противвредност 3.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије поступак ће да се доврши у складу са одредбама овог закона о општем парничном поступку. Кад тужилац до закључења главне расправе која се води у складу са одредбама овог закона о општем парничном поступку смањи тужбени захтев тако да више не прелази динарску противвредност 3.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије, даљи поступак спровешће се у складу са одредбама овог закона о поступку о споровима мале вредности.

²¹⁴ Исто, члан 468. до 487.

Пресуда у поступку о споровима мале вредности објављује се одмах по закључењу главне расправе. Приликом објављивања пресуде суд ће укратко да је образложи и поучи странку о условима под којима може да изјави жалбу (члан 479). Писано израђена пресуда у образложењу садржи утврђено чињенично стање, навођење доказа на основу којих је оно утврђено и прописе на којима је суд засновао пресуду.

У поступку о споровима мале вредности дозвољена је посебна жалба само против решења којим се окончава поступак. Остала решења против којих је по овом закону дозвољена посебна жалба могу се побијати само жалбом против одлуке којом се поступак окончава.

Пресуда или решење којим се окончава парница у поступку о споровима мале вредности може да се побија само због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. овог закона и због погрешне примене материјалног права. Поводом жалбе у поступку о споровима мале вредности не примењују се одредбе члана 392 овог закона. Против првостепене пресуде, односно решења из става 1. овог члана странке могу да изјаве жалбу у року од осам дана. Рок за жалбу рачуна се од дана објављивања пресуде, односно решења, а ако је пресуда, односно решење достављено странци, рок се рачуна од дана достављања. У поступку о споровима мале вредности, рок из члана 345 став 2, члана 356 став 1 и члана 380 став 1 овог закона је осам дана.

Против одлуке другостепеног суда није дозвољена ревизија.

2.2. Ко има право на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року

Право на правично задовољење имају:

1. странка чији је приговор усвојен, која није поднела жалбу
2. странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора и
3. странка чија је жалба усвојена.

2.2.1. Када се то право стиче

Странке наведене под 1) и 2) право на правично задовољење стичу када истекне рок у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме наложене процесне радње. Странка наведена под 3) то право стиче када прими решење о усвајању жалбе.

2.2.2. Врсте правичног задовољења

Врсте правичног задовољења су:

1. право на исплату новчаног обештећења за неимовинску штету
2. право на објављивање писмене изјаве Државног правобранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року
3. право на објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

При одлучивању о правичном задовољењу, Државно правобранилаштво и судови су везани решењима председника судова којима је утврђена повреда права странке на суђење у разумном року. Одговорност Републике Србије за неимовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року је објективна.

2.2.3. Кома се подноси захтев за правично задовољење

За странку која је стекла право на подношење захтева за правично задовољење закон предвиђа могућност подношења предлога за поравнање Државном правобранилаштву и подношење тужбе суду против Републике Србије.

1. могућност подношења предлога за поравнање Државном правобранилаштву

Предлог за поравнање странка може да поднесе Државном правобранилаштву у року од шест месеци од дана када је стекла право на правично задовољење.

У предлогу за поравнање странка има могућност да тражи:

1. исплату новчаног обештећења,
2. издавање или објављивање писмене изјаве правобранилаштва којом се утврђује да је било повређено њено право на суђење у разумном року и
3. и једно и друго.

У року од два месеца од дана пријема предлога за поравнање Државно правобранилаштво покушава да постигне споразум са странком, те ако споразум буде постигнут правобранилаштво закључује са странком вансудско поравнање које представља извршну исправу. У поступку поравнања правобранилаштво се креће у висини новчаног обештећења одређеног овим законом (члан 30. став 1.), а странка је слободна да у свако доба писмено одустане од покушаја поравнања.

Предлог за поравнање странка може да поднесе Државном правобранилаштву у року од шест месеци од дана када је стекла право на правично задовољење.

У предлогу за поравнање странка има могућност да тражи:

1. исплату новчаног обештећења
2. издавање или објављивање писмене изјаве правобранилаштва којом се утврђује да је било повређено њено право на суђење у разумном року и
3. и једно и друго.

У року од два месеца од дана пријема предлога за поравнање, Државно правобранилаштво покушава да постигне споразум са странком, те ако споразум буде постигнут правобранилаштво закључује са странком вансудско поравнање које представља извршну исправу. У поступку поравнања правобранилаштво се креће у висини новчаног обештећења одређеног овим законом (члан 30. став 1.), а странка је слободна да у свако доба писмено одустане од покушаја поравнања.

Правобранилаштво може предложити странци да јој уместо исплате новчаног обештећења, изда и објави писмену изјаву којом се утврђује да јој је било повређено право. Овај предлог ће уследити после процене првобранилаштва да ли је правично задовољење за неимовинску штету могуће и ако се само објави писмена изјава којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

Када се ради о тежој повреди права на суђење у разумном року, правобранилаштво може на захтев странке, да изда и објави писмену изјаву, као и да странци исплати новчано обештећење.

Писмену изјаву у облику вансудског поравнања правобранилаштво издаје странци и објављује у „Службеном гласнику Републике Србије“.

2. подношење тужбе суду против Републике Србије.

У року од **једне године** од дана када је стекла право на правично задовољење, странка може **да поднесе тужбу** против Републике Србије за новчано обештећење.

Док траје покушај поравнања с правобранилаштвом, тужба се не може поднети, тачније тужба није дозвољена, као и у случају ако су странка и правобранилаштво закључили поравнање.

У овом поступку предвиђена је стварна надлежност основног суда.

Месно надлежан је основни суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, боравиште или седиште. Ако тужилац нема пребивалиште, боравиште или седиште у Републици Србији, месно је надлежан основни суд који има седиште у месту седишта суда који је утврдио повреду права на суђење у разумном року.

У поступку за исплату новчаног обештећења пред судом сходно се примењују одредбе о споровима мале вредности из закона којим се уређује парнични поступак.

Суд не може да досуди новчано обештећење у висини већој од оне која је предвиђена овим законом (члан 30. став 1).

У поступку за исплату новчаног обештећења ревизија није дозвољена.

Када се ради о тежој повреди права на суђење у разумном року, странка има право да поред захтева за новчано обештећење постави захтев за доношење и објављивање пресуде којом ће се утврдити да је странци било повређено право. *Argumentum a contrario*, кад се ради о лакшој повреди права на правично суђење суд би, зависно од околности случаја, био овлашћен да захтев тужиоца за неимовинску штету ово новчано обештећење – одбије.

Квалификацију врсте повреде права на суђење у разумном року (да ли се ради о лакшој или тежој повреди) требало би да врши парнични суд који одлучује о захтеву за новчано обештећење за неимовинску штету, а не председник суда који својом одлуком утврђује повреду права, обзиром на законско решење из члана 11. Закона о заштити права на суђење у разумном року и овлашћења председника суда које има ако усвоји приговор странке за заштиту права на суђење у разумном року.

Ту пресуду суд, или јавно тужилаштво, који су повредили право странке објављују у „Службеном гласнику Републике Србије“ о свом трошку.

Висина новчаног обештећења законом је предвиђена у распону **од 300 евра до 3.000 евра** у динарској противвредности на дан исплате према средњем курсу Народне банке

Србије по предмету а у конкретном случају се одмерава применом мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4.) имајући у виду:

- а) сложеност предмета суђења или истраге
- б) поступање надлежног државног органа
- в) понашање странке током поступка и
- г) значај предмета суђења или истраге по странку.

Досадашња судска пракса дала је одговоре на питања примене мерила за оцену трајања суђења у разумном року, па ће ставови изражени у досадашњим одлукама бити од велике користи.

Међутим, захтеви за делотворност компензаторног правног лека према правилима "о разумном износу - у разумном року" Европског суда за људска права исказаним у пресудама тога суда, попут *Алицела против Италије*,²¹⁵ установљавају доктрину о правичној процени нематеријалне штете због повреде права на суђење у разумном року, која се разликује од позитивних законских решења у Републици Србији.

Тако Европски суд наводи:

"Што се тиче правичне процене нематеријалне штете као резултат дужине поступка, Суд сматра да је износ од 1.000 и 1.500 евра по години трајања поступка (а не по години кашњења) основна цифра за релевантан обрачун. Исход домаћег поступка (да ли подносилац представке изгубио, успео или коначно постигао пријатељско поравнање) је неважан за нематеријалну штету претрпљену због дужине поступка.

Укупан износ ће бити повећан на 2.000 евра уколико је предмет спора значајан, као што су случајеви у вези радног права, грађанског статуса и способности, пензије или посебно озбиљни поступци у вези здравља или живота лица.

Основни износ ће бити умањен у складу са бројем судских инстанци током трајања поступка, понашањем подносиоца представке, посебно бројем месеци или година због неоправданог одлагања за која је одговоран подносилац представке, какав је значај спора, на пример када су финансијске последице од мале важности за подносиоца представке, и на основу животног стандарда у земљи у питању. Умањење је такође могуће када је подносилац представке кратко био укључен у поступак као наследник.

Износ такође може да буде умањен када је подносиоцу представке утврђена повреда у домаћем поступку, као и новчани износ, коришћењем домаћег правног лека. Осим чињенице да је постојање домаћег правног лека у потпуности у складу са принципом супсидијарности садржаним у Конвенцији, такав правни лек је блажи и приступачнији него представка Суду, бржи је и процесуира се на језику подносиоца представке. Стога нуди предности које треба да буду узете у обзир."²¹⁶

Европски суд у пресуди Великог већа, даље наводи:

²¹⁵ *Apicella v. Italy*, представка бр. 64890/01, пресуда већа од 10. новембра 2004. (а у истом предмету пресуда Великог већа донета је 29. марта 2006).

²¹⁶ *Исто*, пресуда већа, став 26.

"Суд указује да износ који ће он досудити на име нематеријалне штете може да буде нижи него онај на који се указује у његовој судској пракси, када су подносиоцу представке на домаћем нивоу већ утврђене повреда и накнада штете, коришћењем домаћег правног лека. Осим чињенице да је постојање домаћег правног лека у потпуности у складу са принципом супсидијарности садржаним у Конвенцији, такав правни лек је ближи и приступачнији него представка Суду, бржи је и поступак се води на језику подносиоца. Стога пружа предности које треба узети у обзир (види став 26. пресуде Већа).

Суд сматра, међутим, да када подносилац представке и даље може да се жали да је "жртва" после исцрпљивања тог домаћег правног лека, њему или њој мора да буде досуђена разлика између износа који је добио од апелационог суда и износа који не би могао да се сматра очигледно неразумним у поређењу са износом досуђеним од стране Суда да је био досуђен од стране апелационог суда и брзо исплаћен.

Подносиоцима представке такође треба да буде досуђен износ у вези фаза поступка које домаћи судови нису могли да узму у обзир у референтном периоду где више нису могли да врате предмет пред суд тражећи промену положаја ... или преостала дужина сама по себи није била довољна да би се сматрало да доводи до друге повреде у истом поступку.

...

Влади треба да буде наложено да плати додатни износ када је подносилац представке морао да трпи кашњење чекајући исплату накнаде штете од државе, ради неутрализовања фрустрације проистекле из кашњења у плаћању".²¹⁷

Изнети ставови указују на смернице у погледу метода обрачуна који обухвата:

- обрачун основног износа (1.000 – 1.500 евра по години)
- корекције ради увећања
- корекције ради умањења износа, зависно од:
 - броја судова који су поступали
 - сваког несавесног поступања подносиоца представке у вези кашњења поступка
 - недостатка значаја предмета спора
 - краткоће трајања статуса "жртве" (наследника подносиоца представке)
 - бруто друштвеног (националног) производа (БДП)
 - сваког утврђивања повреде или накнаде штете од стране домаћих власти (умањење од око 55%, али не испод 45% основног износа (450 – 675 евра по години)

2.3. Тужба за накнаду имовинске штете

Странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року, у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење.

²¹⁷ Исто, пресуда Великог већа, ставови 136 - 138.

Иако Закон о заштити права на суђење у разумном року не прописује, као за неимовинску штету, везаност суда одлуком председника суда о утврђивању повреде права на суђење у разумном року, услов за ову судску заштиту је одлука председника суда о утврђивању повреде права, односно стицање права на правично задовољење.

О основаности захтева за правично задовољење накнадом имовинске штете одлучује се у поступку који се води по општим правилима парничног поступка, будући да је само за новчано обештећење за неимовинску штету закон прописао примену правила поступка за спорове мале вредности. Само уколико вредност предмета спора за накнаду ове имовинске штете не прелази динарску противвредност од 3000 евра по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе, суд ће спровести поступак по посебним правилима поступака у споривима мале вредности.

Поред одредаба закона којим се уређују облигациони односи, суд примењује и мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4).

Одговорност Републике Србије за имовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року – је објективна. То значи да се о радњи узроковања штете одлучује према теорији узрочности. О узроковању штете можемо закључивати на основу утврђених околности, користећи се теоријским концептима еквивалентне, непосредне или адекватне узрочности. Правни теоретичари и судска пракса предност дају теорији адекватне узрочности – или типичним узроцима штете. Ако је штета вишеструко узрокована у низу узајамних збивања узрочно је оно што је адекватно почетном узроку, односно оно што по редовном току ствари следи из првобитне последице, оно што је типично за штету. Имајући у виду утврђени узрочно-последични низ штетник одговара и за потоњу штету ако је она настала као последица збивања која су по редовном току ствари следила првобитну штету под условом да та збивања не представљају разлог за искључење одговорности штетника или основ за конституисање одговорности другог правног субјекта, а о томе шта је штета одлучујемо на основу одредаба члана 155. Закона о облигационим односима.²¹⁸

Кад је у питању одговорност државе за рад њених органа, треба имати у виду да се незаконитим радом службеног лица или органа сматра поступање супротно закону, другом пропису или општем акту, као и пропуштање да се закон, други пропис или општи акт примени. Неправилан рад службеног лица или органа је чињење или нечињење противно уобичајеном и прописаном начину објављивања делатности која штети праву или интересима трећег лица.

²¹⁸ Према члану 155. Закон о облигационим односима, а штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист), као и доношење другог физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета).

Кад постоји подељена одговорност штетника и оштећеног за штету, она одређује и обим њене накнаде. Ако је оштећени допринео да штета настане или да буде већа него што би иначе била оштећени има право на сразмерно смањену накнаду штете.

2.4. Могућност поравнања и тужбе ако се води поступак пред Европским судом за људска права

За лица која су Европском суду за људска права већ поднела представку о којој још није донета одлука о њеној прихватљивости или основаности, закон предвиђа могућност да у року од шест месеци од дана ступања на снагу закона поднесу правобранилаштву предлог за поравнање о новчаном обештећењу. У предлогу ће навести датум подношења представке Европском суду за људска права и број представке. Закључено поравнање представља извршну исправу.

Странка у наведеном случају уместо предлога за поравнање, или након што одустане од покушаја поравнања, може у року од једне године од дана ступања на снагу овог закона да поднесе тужбу за новчано обештећење против Републике Србије, суду који је надлежан по овом закону. Тужба није дозвољена ако странка и правобранилаштво закључе поравнање.

Независно од врсте и висине тужбеног захтева у поступку пред судом, сходно се примењују одредбе о споровима мале вредности из закона којим се уређује парнични поступак као и одредбе овог закона.

2.5. Обезбеђење средстава за исплату

Новчано обештећење и накнаду имовинске штете исплаћује суд или јавно тужилаштво који су повредили право на суђење у разумном року, из средстава обезбеђених у буџету Републике Србије, у оквиру средстава намењених покрићу текућих расхода судова и јавних тужилаштава од којих се изузимају расходи за запослене и текуће одржавање објеката и опреме.²¹⁹

²¹⁹ Члан 33. Закона.

IV ДЕО

IV. ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА ПРОТИВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Уводне напомене

Европски суд за људска права је до сада донео 137 пресуда у предметима против Републике Србије. Тај број се на први поглед не чини забрињавајућим, али се ситуација драстично мења када се у обзир узме да је према расположивим подацима закључно са 2014. годином Србија са више од 12.000 предмета пред Европским судом за људска права имала највећи број представки по глави становника и 11% од укупног броја представки.²²⁰

У више од половине наведених пресуда против Србије Суд је одлучивао о различитим аспектима члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција)²²¹, а међу њима и о онима која се односе на (не)разумну дужину трајања поступака. Очигледно је, дакле, да је дужина трајања поступака један од озбиљнијих проблема са којима наша земља суочава у вези са поштвањем обавеза преузетих из Конвенције.

Пресуде Европског суда за људска права у односу на Србију указују и потврђују нама познату чињеницу да је дужина трајања судских поступака један од препознатљивих проблема српског судства. Неразумна дужина трајања поступака поред неуједначене судске праксе и отежаног извршења правноснажних судских одлука чини Србију земљом у којој грађани немају адекватан степен правне сигурности нити довољно ефикасан пут за остварење својих права.²²²

Значајан број представки против Србије се према подацима Друштва Србије односи на две велике групе:

- а) наводну дискриминацију у исплати дневница учесницима рата 1999. године, и
- б) ненаплаћена потраживања од друштвених предузећа због неизвршења правноснажних одлука о заосталим накнадама из радног односа.

Репетативне представке (предмети који се понављају) високо рангирају Србију у броју предмета пред Европским судом.²²³ Оно што је овде посебно важно приметити то је да се у највећем броју предмета из две поменуте групе поставља и проблем суђења у разумном року. Када се томе додају и представке које немају додирних тачака са два великим групама, а

²²⁰ М. Филатова и други, *Примена стандарда разумног рока у Србији*, Савет Европе, октобар 2014, стр. 10.

²²¹ Релевантни део ове одредба гласи: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона“.

²²² Љ. Милутиновић, *Заштита права на суђење у разумном року у судском поступку*, Савет Европе, Београд 2015, стр. 10.

²²³ М. Филатова и други, *Оп.цит*, стр. 10.

у којима се такође поставља питање суђења у разумном року, може се барем оквирно замислити обим проблема са којим се суочавамо.

Треба стално имати на уму да сврха гаранције суђења у разумном року (која се, дакле, односи и на кривичне и на некривичне/грађанске предмете) јесте *заштита свих странака у судским поступцима против претераних процесних кашњења*²²⁴ као и *посебно истицање потребе да се до правде дође без кашњења које може угрозити ефикасност и кредибилитет (правосуђа)*²²⁵.

У кривичним поступцима ова гаранција служи и томе да се *избегне да окривљени буде предуго у стању неизвесности о својој судбини*²²⁶. У кривичним поступцима се мора узети у обзир и ефекат чињенице да је неко окривљен на његову репутацију.²²⁷

У кривичним поступцима гаранција почиње да тече од момента у коме је окривљени суштински погођен (енг- *substantially affected*) поступком који се води²²⁸. У некривичним/грађанским предметима гаранција нормално важи од почетка судског поступка, али постоје и изузеци да почиње да тече и раније (грађанскоправни предмети обухватају и административне/управне процедуре које им претходе – ако се управни поступци настављају пред судом онда се код обрачуна дужине поступка узима и дужина трајања управног поступка).

И у кривичним и у некривичним поступцима гаранција важи до коначног окончања предмета.

Оно што је такође значајно поменути то је питање извршног поступка, односно извршења правноснажних одлука. Србија се у више предмета суочила са дилемом да ли се извршење судске пресуде има сматрати саставним делом “суђења” или не. Те недоумице је својим експлицитним ставом разрешио Европски суд за људска права. Суд је у више предмета против Србије упорно понављао следеће:

“Европски суд изнова наглашава да се извршење судске пресуде мора сматрати саставним делом “суђења” у смислу члана 6 (...) Мора се признати да се кашњење у извршењу неке пресуде може оправдати у посебним околностима, али то кашњење не сме бити такво да угрози суштину права заштићеног према одредбом из члана 6 став 1.”²²⁹

У грађанским поступцима, дакле, све док је поступак извршења у току, не може се сматрати да је предмет подносиоца представке решен.

²²⁴ *Stogmuller v. Austria*, Европска комисија, представка бр. 160/62, одлука од 1. децембра 1964.

²²⁵ *H. v. France* (1989) пара. 58

²²⁶ *Stogmuller v. Austria*, Оп. цит.

²²⁷ Harris и други, *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2014, p. 440.

²²⁸ Исто.

²²⁹ *Burdov v. Russia*, представка бр. 59498/00, пресуда од 15. јануара 2009. Видети и *Маринковић против Србије*, представка бр. 5353/11, пресуда од 22. јануара 2014, пара. 36; *Маричић и други против Србије*, представка бр. 2007; *Качалор и други против Србије*, представка бр. 2296/06 и други, пресуда од 15. јануара 2008; *Црнишанин и други против Србије*, представка бр. 35835/05 и други, пресуда од 13.01. 2009; *Рашковић и Милуновић против Србије*, представка бр. 1789/07 и 28058/07, пресуда од 31. маја 2011; *Адамовић против Србије*, представка бр. 41703/06, пресуда од 02. октобра 2012.

Европски суд за људска права до сада је доносио пресуде против Републике Србије којима су утврђене повреде права на суђење у разумном року и у односу на кривичне и грађанске предмете. Ставовe које је Суд заузео, као и критеријуме, резонување, и начин поступања које је применио у овим случајевима, као и у случајевима на које се Суд у одлукама позива, требало би узети у најозбиљније разматрање током доношења одлука домаћих судова о праву на суђење у разумном року.

1. Преглед релевантних пресуда

1.1. ГРУЈОВИЋ ПРОТИВ СРБИЈЕ²³⁰ (2015)

У овом предмету подносилац представке био је држављанин Србије који се од 6. јула 2007. године налазио у притвору у Београду. Претходно је господин Грујовић екстрадиран Србији из Аустрије, у којој је против њега покренуто више кривичних поступака.

Оптужбе против Грујовића односиле су се на тешко убиство, неовлашћено коришћење туђег возила, и фалсификовање исправе. Истражни судија је одредио Грујовићу притвор због опасности од бекства и опасности од ометања поступка, а притвор је након одређивања редовно преиспитиван и продужаван на свака два месеца.

Представка Европском суду поднета је због дужине трајања притвора и због дужине трајања самог кривичног поступка.

Јавно тужилаштво је против Грујовића и још два лица (В.С. и Б.А.) подигло оптужницу 31. децембра 2007. године. У односу на В.С. и Б.А. који су били у бекству донета је одлука да им се суди у одсуству.

Главни претрес пред Окружним судом у Београду започео је 7. маја 2008. године. Након тога, заказано је 41 рочиште за главни претрес, од којих је 19 одложено – и то четири на захтев одбране подносиоца представке, а петнаест због различитих процесних разлога (изостанак бранилаца осталих окривљених, изостанак уредно позваних сведока и/или вештака, неуручени позиви сведоцима, кашњење вештака у достављању налаза и мишљења). Такође, суђење је започињало изнова шест пута због промене председника већа и/или чланова већа. Након реформе правосуђа, предмет је у марту 2010. године преузео Виши суд у Београду.

У априлу 2014. године окривљени је оглашен кривим за тешко убиство у саизвршилаштву, неовлашћено коришење туђег возила, и фалсификовање исправе, и изречена му је јединствена казна од 20 година затвора. Пресуда је по жалби укинута у октобру

²³⁰ *Грујовић против Србије*, представка бр. 25381/12, пресуда од 21. јула 2015.

2014. године и предмет је враћен на поновни поступак. Истовремено је продужен и притвор против подносиоца представке.

Уставне жалбе које је окривљени поднео због притвора су одбијене.

На крају се Грујовић обратио Европском суду за људска права тврдећи да су му због неразумно дугог трајања притвора и кривичног поступка повређена права из члана 5 став 3 Конвенције (право на слободу) и из члана 6 став 1 Конвенције (право на правично суђење у разумном року). Грујовић је такође у представци навео да је држава прекршила и члан 34 Конвенције (право на индивидуалну представку) због успорене кореспонденције са Европским судом и отварања тих писама од стране домаћих власти.

Интересантно је да су у овом предмету Уставни суд Републике Србије и Европски суд за људска права заузели супротне ставове о томе да ли је дошло до повреде права или не.

Подносилац је дана 29. децембра 2011. године поднео уставну жалбу Уставном суду указујући на дужину трајања притвора и на дужину трајања кривичног поступка. Дана 27.09.2012. Уставни суд својом одлуком Уж-5125/2012 одбио је уставну жалбу подносиоца. У односу на жалбене наводе о повреди права на суђење у разумном року Уставни суд је истакао следеће:

“Подносилац уставне жалбе наводи да му је право на суђење у разумном року из члана 32. став 1. Устава повређено тиме што суд скоро уопште не поступа у овом предмету, јер је у 2010. и 2011. години одржао по један главни претрес, да су сва образложења досадашњих решења о одређивању притвора истоветна, да наведени разлози за продужење притвора представљају елементе бића кривичног дела, па као такви не могу бити разлог за притвор и да у решењима нема разлога о одлучним чињеницама, а разлози који се наводе су нејасни и противречни.

Како је подносилац уставне жалбе лишен слободе 6. јула 2007. године, а уставну жалбу је изјавио 27. фебруара 2012. године, то период у коме се подносилац налази у притвору износи око четири и по године, за које време траје и кривични поступак против њега и осталих окривљених.

Оптужница против окривљених је подигнута 31. децембра 2007. године, из чега произлази да је истрага трајала око пет месеци.

У конкретној кривично правној ствари поступало је четири председника већа, углавном због прераспоређивања на нове дужности, па је поступак четири пута кретао од почетка.

Од процесних радњи предузетих током трајања кривичног поступка, према извештају поступајућег судије, саслушан је већи број сведока, прибављени су материјални докази везани за криминалистичко – технички преглед лица места, и извршена је реконструкције догађаја на лицу места. У предмету је обављен и већи број вештачења од стране вештака судске медицине и балистичке струке, а ови вештаци су и више пута непосредно саслушани пред различитим судским већима. Списи предмета садрже преко 1000 пописаних страна као и обимну фото-документацију”,²³¹

и на крају закључио да:

²³¹ Исто, пар. 8.

“Имајући у виду наведено, динамику којом је суд заказивао главни претрес, околност да се ради о тешком кривичном делу, као и остале радње које су у том периоду предузимане, Уставни суд је утврдио да, у конкретном случају, подносиоцу уставне жалбе, у периоду до њеног изјављивања, није повређено право на суђење у разумном року из члана 32. став 1. Устава.”²³²

Уставни суд је из истих разлога одбио је и остале уставне жалбе Ненада Грујића које су садржале скоро идентичне жалбене наводе.

Разматрајући ову представку Европски суд је у делу који се односи на право на суђење у разумном року позвао и на члан 32 Устава Републике Србије и члан 16 Законика о кривичном поступку из 2001. године.

Европски суд није прихватио став Владе да комплексност случаја оправдава његово дуго трајање. Влада је такође изнела аргумент да се овај конкретан случај тиче организованог криминала што по самој дефиницији представља више тешкоћа за истражне органе и, касније, за судове у утврђивању чињеница и степена одговорности сваког члана групе. Европски суд је, међутим, ово одбио износећи чињеницу да се у конкретном случају није радило о случају организованог криминала, пошто у предмету није поступало Тужилаштво за организовани криминал.

Суд је, даље, поновио да разумност дужине поступка мора бити цењена у светлу околности конкретног случаја и уз узимање у обзир следећих критеријума: комплексности случаја; поступања подносиоца представке; поступања релевантних власти; и онога што је у изгледу/у питању за подносиоца. Суд се ту позвао на своју одлуку у предмету *Сурмели*.²³³ Суд је такође истакао да је члан 6 Конвенције у кривичним/казненим предметима конципиран тако да обезбеди да лице изложемо кривичном гоњењу не остане предуго у стању правне неизвесности о својој судбини, и ту навео пресуде у предметима *Нахмановић*²³⁴ и *Велиујев*²³⁵. Суд је оценио да је у овом случају за окривљеног у изгледу/у питању (енг – *et stake*) било и превише, имајући у виду да је њему у изгледу била затворска казна, да је био притворен током целог главног претреса, и да је у тренутку одлучивања по представци он и даље био притворен док је чекао поновљени главни претрес.

Суд је ослањајући се на пресуде у случајевима *Недуалков*²³⁶ и *Берхани*²³⁷ оценио да је релевантан период за конкретни случај започео 6. јула 2007. године када је Грујовић испоручен Србији, те да је главни претрес почео 7. маја 2008. и завршио се 1. априла 2014. године, након чега је жалбени суд 31. октобра 2014. године усвојио жалбу, укинуо пресуду и наложио поновни поступак. То даље значи да је овај поступак до момента одлучивања Европског суда за људска права већ трајао скоро осам година и то на два нивоа надлежности.

²³² Исто.

²³³ *Sürmeli v. Germany* [BB], представка бр. 75529/01, пресуда од 08. јуна 2006, пар. 128.

²³⁴ *Nahmanovich v. Russia*, представка бр. 55669/00, пресуда од 02. марта 2006, пар. 89.

²³⁵ *Veliev v. Russia*, представка бр. 24202/05, пресуда од 24. јуна 2010, пар. 173.

²³⁶ *Nedualkov v. Bulgaria*, представка бр. 44241/98, пресуда од 03. новембра 2005.

²³⁷ *Berhani v. Albania*, представка бр. 847/05, пресуда од 27. маја 2010, пар. 65.

Примењујући наведени тест установљен у дотадашњим предметима, Суд је установио да:

(1) конкретан предмет не садржи сложена правна или чињенична питања која би оправдала његово прекомерно трајање, нити се радило о случају организованог криминала;

(2) што се понашања/поступања подносиоца тиче Суд је поновио свој ранији став да се од подносиоца не може очекивати да у потпуности сарађује са правосудним органима, нити он може бити критикован за коришћење правних лекова који су му на располагању за одбрану сопствених интереса (суд се овде позвао на одлуку *Рокхлина против Русије*)²³⁸;

(3) У погледу поступања релевантних власти у предмету пред домаћим органима, Суд је поновио да је било 42 рочишта за главну расправу, од којих је 19 рочишта одложено и то углавном из разлога који се не могу приписати подносиоцу, као и да је поступак због измена у саставу претресног већа почињао шест пута изнова (при чему Влада није дала никакво објашњење за ове измене); и, (4) Суд је поновио да је подносилац представке био у притвору током целог поступка и да је у тренутку доношења одлуке Европског суда и даље притворен, а да су у притворским предметима органи поступка дужни да покажу *посебну ревност* (енг – *special diligence*) у поступању. Сходно томе, у случајевима када је лице у притвору током поступка, сама чињеница да је притворено мора бити узета у обзир приликом доношења одлуке о томе да ли је или није прекорачен разумни рок.²³⁹ Суд је посебно нагласио да су домаћи органи дужни да ефикасно организују суђење и да осигурају да се гаранције из Конвенције у потпуности поштују у поступку. Околности случаја господина Грујовића, међутим, нису увериле Суд да је поступање надлежних органа Србије било у складу са правичним балансом који мора да буде постигнут/успостављен између различитих аспеката овог фундаменталног захтева/услова.²⁴⁰

Узимајући у обзир све околности случаја и укупну дужину поступка, Суд је оценио да услов “разумног трајања” поступка из члана 6 став 1 Конвенције није испоштован у овом случају. Следствено томе, Суд је утврдио да је дошло до повреде наведене одредбе.

Суд је подносиоцу досудио износ од 4.500,00 евра на име нематеријалне штете и износ од 1.500,00 евра на име трошкова.

²³⁸ *Rokhlina v. Russia*, представка бр. 54071/00, пресуда од 07. априла 2005, пар. 88.

²³⁹ Видети нпр. *Abdoella v. the Netherlands*, пресуда од 25. новембра 1992, пар. 24; *Jabłoński v. Poland*, представка бр. 33492/96, пресуда од 21. децембра 2000; *Mõtsnik v. Estonia*, представка бр. 50533/99, пресуда од 29. априла 2003, пар. 40; *Bąk v. Poland*, представка бр. 7870/04, пресуда од 16. јануара 2007, пар. 81.

²⁴⁰ Енглески текст ове реченице гласи: *However, in the circumstances of the case, the Court is not satisfied that the conduct of the authorities was consistent with the fair balance which has to be struck between the various aspects of this fundamental requirement.*

1.2. РИЋИЋ И ДРУГИ ПРОТИВ СРБИЈЕ²⁴¹ (2014)

Предмет је формиран на основу шест посебних/одвојених представки против Србије. Сви подносиоци били су запослени у предузећу „Рудник бакра Мајданпек“ (у даљем тексту: рудник или дужник), и сви они су у периоду од 2001. године до 2005. године засебно покренули парничне поступке против дужника, тражећи материјално обештећење по разним основима, а у вези радног односа.

Подносиоци представки притуживали су се, према члану 6 став 1 Конвенције, на дужину извршног поступка у њиховим предметима. Члан 6 став 1, у релевантном делу гласи како следи: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ... има право на ... расправу у разумном року пред ... судом.“

У односу на господина Риђић Илију, првог подносиоца представке, Општински суд из Мајданпека је 10. јуна 2002. године пресудио у корист првог подносиоца представке и наложио дужнику да му исплати: (а) неисплаћене зараде од 31. маја 1998. године до 20. јула 2001. године, заједно са законском каматом; (б) доприносе за пензијско, инвалидско, здравствено осигурање и друге доприносе за исти период; и (ц) судске трошкове. Пресуда је постала правноснажна 2. октобра 2002. године. Пошто му је дужник исплатио само износе наведене напред под (б), први подносилац представке је 17. децембра 2002. године Општинском суду у Мајданпеку поднео предлог за извршење. Суд је 10. јануара 2003. године усвојио предлог и донео решење о извршењу. Исти суд је 21. јануара 2004. године донео додатно решење. Извршни поступак је прекинут 18. јануара 2006. године. У мају 2011. године, после враћања на посао, првом подносиоцу представке су исплаћени сви износи досуђени у његову корист.

Општински суд у Мајданпеку је 25. априла 2002. године пресудио у корист другог подносиоца представке (господин Слободана Србе) и наложио дужнику да му исплати: (а) неисплаћене зараде од 1. новембра 1999. године до 1. августа 2000. године, заједно са законском каматом; (б) доприносе за пензијско, инвалидско, здравствено осигурање и друге доприносе за исти период; и (ц). Пресуда је постала правоснажна 19. јуна 2002. године. Пошто је примио само износе доприноса, други подносилац представке је 17. децембра 2002. године поднео предлог за извршење Општинском суду у Мајданпеку. Суд је 10. јануара 2003. године донео решење о извршењу. Извршни поступак је прекинут 18. јануара 2006. године. У јулу 2011. године, после враћања на посао, другом подносиоцу представке су исплаћени сви износи досуђени у његову корист. У скоро идентичној ситуацији налазили су се и остали подносиоци представки.

Општински суд у Мајданпеку је пресудио у корист Милана Митића, трећег подносиоца представке и наложио дужнику да му исплати неисплаћене зараде за период од 1. априла

²⁴¹ Риђић и други против Србије, представка бр. 53736/08 и други, пресуда од 01. јула 2014.

1998. године до 28. фебруара 2000. године, заједно са законском каматом, као и судске трошкове. Пресуда је постала правоснажна 12. априла 2002. године. Неодређених датума, трећи подносилац представке је поднео посебне предлоге за извршење Општинском суду у Мајданпеку. Суд је 19. јуна 2001. године, односно 13. новембра 2003. године, донео решења о извршењу. Извршни поступак је прекинут 20. фебруара 2006. године. У мају 2011. године, после враћања на посао, трећем подносиоцу представке су исплаћени сви износи досуђени у његову корист.

У односу на господина Бору Лазаревића, четвртог подносиоца представке, Општински суд у Мајданпеку је 23. октобра 2001. године донео пресуду у корист подносиоца представке и наложио дужнику да му исплати неисплаћене зараде за период од 1. децембра 1998. године до 31. децембра 1999. године, заједно са законском каматом, као и судске трошкове. Ова пресуда је постала правоснажна до 22. новембра 2001. године. Лазаревић је 27. фебруара 2002. године поднео предлог за извршење суду у Мајданпеку, који је суд усвојио истог дана и донео решење о извршењу. Извршни поступак је прекинут 20. фебруара 2006. године. У мају 2011. године, после враћања на посао, четвртог подносиоцу представке су исплаћени сви износи досуђени у његову корист.

Општински суд у Мајданпеку је 11. септембра 2002. године пресудио у корист Милорада Антонијевића, петог подносиоца представке и наложио дужнику да му исплати неисплаћене зараде за период од 19. децембра 1997. године до 28 марта 2002. године, заједно са законском каматом, као и његове судске трошкове. 34. Пресуда је постала правоснажна до 24. октобра 2002. године. Антонијевић је 30. октобра 2002. године поднео предлог за извршење Општинском суду у Мајданпеку, који је суд усвојио 1. новембра 2002. Током 2003. године и 2004. године, дужник је исплатио део потраживања петог подносиоца представке. Извршни поступак је прекинут 3. фебруара 2006. године. У јуну 2011. године, после враћања на посао, петом подносиоцу представке су исплаћени сви износи досуђени у његову корист.

Општински суд у Мајданпеку је 7. децембра 2005. године донео пресуду у корист Горана Побрића, шестог подносиоца представке и наложио дужнику да му исплати накнаду за нематеријалну штету претрпљену због повреде на раду, заједно са законском каматом, и његове судске трошкове. Ова пресуда је постала правоснажна 31. марта 2006. године. Шести подносилац представке је 1. јуна 2006. године поднео предлог за извршење горе наведене пресуде пред Општинским судом у Мајданпеку, који је Суд усвојио 14. јуна 2006. године и донео решење о извршењу. Извршни поступак је прекинут 30. августа 2006. године. У мају 2011. године, после враћања на посао, шестом подносиоцу представке су исплаћени сви износи досуђени у његову корист.

Важно је нагласити да ниједан од подносилаца представки није поднео уставну жалбу ради накнаде нематеријалне штете због дужине извршног поступка.

У априлу 2014. године рудник је и даље био предузеће са претежно друштвеним или државним капиталом и у поступку реструктурирања.

Европски суд за људска права је у овом предмету испитивао представке у којима су подносиоци тврдили да им је повређено право на суђење у разумном року предвиђено чланом 6 став 1 Конвенције. Суд је као релевантно домаће право навео чланове 18, 32. и 170. Устава Републике Србије, као и одредбе из чланова 82. и 84. Закона о Уставном суду. Европски суд је истакао и да је пракса Уставног суда да уобичајено досуђује накнаду нематеријалне штете због повреде права на суђење у разумном року, али је и додао да је Уставни суд у неким предметима одбацио уставне жалбе на пресуде/одлуке донете пре ступања на снагу Устава из 2006. године као некомпатибилне *ratione temporis*. Европски суд се позвао и на правно схватање Врховног касационог суда од 24. фебруара 2011. године у коме јасно стоји да се извршни поступак због исплате материјалних потраживања из радног односа, која су утврђена правоснажним судским пресудама, не може обуставити чак ни када је дужник у поступку реструктурирања.

Суд примећује да српске власти нису изнеле ниједан разлог за пропуст да предузму све неопходне мере како би извршили пресуде у питању у периоду од 3. марта 2004. године до 1. јуна 2006. године, а то су датуми ступања Конвенције на снагу у односу на Србију и покретања извршног поступка у вези са шестим подносиоцем представке, и маја, јуна и јула 2011. године, када су подносиоцима представки коначно исплаћени пуни износи досуђени у њихову корист (видети, уз одговарајуће измене, пресуду у предмету Влаховић, у случају где је правоснажна пресуда донета против друштвеног предузећа извршена после закашњења од три године). Даље се подразумева да, као што је истакао Врховни касациони суд, извршне поступке за исплату свих новчаних потраживања из радног односа не би требало прекидати чак и када је дужник у поступку реструктурирања као дела процеса приватизације.

Европски суд је сагласно наведеном закључио да су подносиоци представки претрпели повреду својих права зајемчених чланом 6 став 1 Конвенције.

Суд је сваком од подносилаца досудио по 2.000,00 евра на име нематеријалне штете.

1.3. ПЕЈЧИЋ ПРОТИВ СРБИЈЕ²⁴² (2013)

Подносилац представке у овом случају је господин Благоја Пејчић, рођен 1925. године са пребивалиштем у Новом Саду, Србија. Подносилац има држављанство и Републике

²⁴² Пејчић против Србије, представка бр. 34799/07, пресуда од 8. октобра 2013.

Србије и Републике Хрватске. Влада Хрватске је искористила право да се као трећа страна умеша у предмет у складу са чланом 36 став 1 Конвенције.

Подносилац представке тврдио је да је одбијањем да му поново исплаћује војну пензију тужена Влада повредила његово право на имовину прокламовано у члану 1 Протокола 1 уз Конвенцију. Господин Пејчић је даље тврдио да је дужина његовог поступка некомпатибилна са захтевом „разумног рока“ из члана 6 став 1 Конвенције.

Представка је дана 29. маја 2012. године достављена Влади, а Суд је одлучио да се допуштеност и основаност представке разматрају истовремено у складу са чланом 29 став 1 Конвенције, као и да се предмету да приоритет у складу са Правилем 41 Пословника Суда).

Подносилац представке се жалио да је дужина његовог поступка била некомпатибилна са захтевом „разумног рока“ из члана 6 став 1 Конвенције, који у релевантном делу гласи како следи: “Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ... има право на ... расправу у разумном року пред ... судом...” Влада је оспорила ту тврдњу, а трећа страна се сложила са подносиоцем представке.

Суд се овде позвао на своју устаљену праксу да када према домаћем законодавству подносилац представке мора да исцрпи све претходне управно-правне лекове пре обраћања суду, поступак пред управним органима се укључује када се рачуна укупна дужина поступка у сврху члана 6 Конвенције.²⁴³

У вези са периодом који треба узети у обзир у конкретном случају, Суд је прво приметити да је управни поступак покренут 11. новембра 2004. године, а да је 11. марта 2005. године Војни фонд донео одлуку којом се захтев подносиоца представке одбија. Међутим, период који треба узети у разматрање почео је да тече тек када се подносилац представке жалио против те одлуке, пошто је тек тада настао „спор“ у смислу члана 6 став 1 Конвенције. Суд је овакав став засновао на одлуци у предмету *Јансен*²⁴⁴. Подносилац представке, истина, није доставио Суду тачан датум изјављивања жалбе, али у сваком случају она није могла бити поднета после 26. марта 2005. године, пошто је рок за жалбу на првостепену одлуку био петнаест дана. Суд је даље приметити да је очигледно још увек у току поступак пред Уставним судом Републике Србије.

До доношења одлуке Европског суда предмет господина Пејчића већ је трајао више од осам година. У том периоду, донето је осам одлука, предмет је разматран на три нивоа судске надлежности, а два пута је враћан на нижу инстанцу.

²⁴³ Видети одлуке у предметима *König v. Germany*, представка бр. 6232/73, пресуда од 28. јуна 1978, пар. 98; *Киуркчиан v. Bulgaria*, представка бр. 44626/98, пресуда од 24. марта 2005, пар. 51; и *Božić v. Croatia*, представка бр. 22457/02, пресуда од 29. јуна 2006, пар. 33.

²⁴⁴ *Janssen v. Germany*, представка бр. 23959/94, пресуда од 20. децембар 2001, пар. 40.

Суд подсећа да се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивајући се на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке и односних органа, те према важности спора за подносиоца представке.²⁴⁵ Суд даље подсећа да је посебна ревност неопходна у споровима о пензијама како је већ раније утврђено у предмету *Х.Т.*²⁴⁶ Суд не сматра конкретан случај случајем такве сложености да би поступак ове дужине трајања био оправдан. Штавише, у списима предмета не постоји ништа што указује да је претерану дужину поступка проузроковало понашање подносиоца представке. Кашњење је углавном проузроковано узастопним враћањима предмета на нижу инстанцу па се према томе одговорност за дужину поступка првенствено има приписати властима.²⁴⁷

У светлу критеријума утврђених у пракси Суда и с обзиром на све околности конкретног предмета, посебно узимајући у обзир важност предмета спора за подносиоца представке, и пошто Влада није понудила никакво образложење за поступање домаћих органа, Суд сматра да је дужина поступка на који се подносилац жали била претерана и није била у складу са захтевом разумног рока.

Према томе, дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Суд је подносиоцу на име повреда члана 1 Протокола 1 уз Конвенцију и члана 6 став 1 Конвенције на име нематеријалне штете досудио износ од 3.900,00 евра, а на име трошкова износ од 4.335,00 евра.

1.4. АДАМОВИЋ ПРОТИВ СРБИЈЕ²⁴⁸ (2012)

Предмет је формиран на основу представке против Србије коју је дана 10. октобра 2006. године Суду поднео држављанин Србије господин Предраг Адамовић. Господин Адамовић је преминуо 15. августа 2007. године, а 27. августа 2007. године, његова супруга, гђа Ружица Адамовић (у даљем тексту: „Подноситељка представке“), обавестила је Секретаријат да она жели да настави поступак пред Судом.

Подносилац представке био је запослен у предузећу Електрон АД, из Београда (у даљем тексту: „предузеће“). Од 1995. године до 1998. године био је ангажован на пројектима у Русији, за који посао је, поред плате, имао право на дневнице обрачунате у америчким доларима (УСД).

²⁴⁵ Видети *Mikulic v. Croatia*, представка бр. 53176/99, пресуда од 07. фебруара 2002, став 44, и, међу многим другим, посебно *Frudlender v. France* [BB], представка бр. 30979/96, пресуда од 27. јуна 2000, пар. 43.

²⁴⁶ *H.T. v. Germany*, представка бр. 38073/97, пресуда од 11. октобра 2001, пар. 37.

²⁴⁷ Видети *Wierciszewska v. Poland*, представка бр. 41431/98, пресуда од 25. новембра.2003, пар. 46.

²⁴⁸ *Адамовић против Србије*, представка бр. 41703/06, пресуда од 2. октобра 2012.

Трговински суд у Београду је 18. јуна 1998. године против овог предузећа покренуо стечајни поступак.

Неодређеног дана после тога господин Адамовић је поднео захтев за материјалну накнаду у оквиру стечајног поступка за исплату заосталих плата, дневница, и разних доприноса по основу социјалног осигурања. Трговински суд је 4. маја 2000. године одбио његов захтев и упутио га да покрене редовни парнични поступак ради утврђивања оспорених потраживања.

Господин Адамовић је, како је упућен, 22. јуна 2000. године поднео посебну парничну тужбу.

Трговински суд је 18. новембра 2002. године одбио део захтева господина Адамовића у вези са платама, пошто се он сматрао повученим, док је захтев за исплату дневница био делимично усвојен.

На основу ове пресуде предузећу је наложено да му исплати 4.258,60 долара на име неисплаћених дневница, заједно са доприносима за социјално осигурање и законском каматом, плус 44.750 југословенских динара на име судских трошкова.

Окружни суд и Врховни суд су 16. априла 2003. године, односно 23. октобра 2003. године потврдили пресуду од 18. новембра 2002. године. Пресуда Врховног суда уручена је подносиоцима представке у фебруару 2004. године.

Потраживање које је утврђено правноснажном пресудом признато је у стечајном поступку.

Трошкови досуђени у парничном поступку су исплаћени 10. септембра 2003. године, док је 5. новембра 2003. године такође исплаћена камата обрачуната на трошкове.

Око дванаест пута у периоду између 15. јула 2003. године и 10. септембра 2007. године предузеће је подносиоцима представке исплатило разне мање износе на име солидарне помоћи, и на име помоћи за лекарске рачуне. Укупан износ свих тих сума свео се на вредност мању од 3.000,00 долара. Нигде, међутим, није било назначено да су ове исплате представљају делимичну исплату дуга, већ као помоћ породици због болести члана породице.

Трговински суд је 28. маја 2008. године донео решење којим се налаже исплата 50% загарантоване плате свим бившим запосленим у предузећу за период од 1. марта 1997. године до 18. јуна 1998. године.

Подносиоцима представке је 5. јуна 2008. године примила исплату по том основу од 91.532 динара (што је била противвредност износа од око 1.800,00 долара).

Позивајући се на више одредаба Конвенције, као и на протоколе уз Конвенцију, подносиоцима представке је у суштини указивала на пропусте тужене државе да из

сопствених средстава у целости изврши пресуду Трговинског суда од 18. новембра 2002. године.

Суд је заузео став да би све захтеве подносиоце требало разматрати у односу на члан 6 став 1 и у доносу на члан 1 Протокола број 1.

У односу на повреду права на суђење у разумном року из члана 6 став 1 Конвенције Суд је истакао следеће:

“Пресуда од 18. новембра 2002. године постала је правоснажна 4. марта 2003. године (пре више од девет година) и тек би требало да се изврши. Суд примећује да кашњење у извршењу неке пресуде може да се оправда у посебним околностима. Закашњење, међутим, не може бити такво да угрожава суштину права заштићеног према члану 6 став 1 Конвенције (видети *Бурдов против Русије*, број 59498/00, став 35, ECHR 2002-III). Суд примећује да је неизвршење пресуде у континуитету од 18. новембра 2002. године лишило подносиоца представке користи од успеха у поступку који се тичао њених имовинских права. Пошто је размотрио сав материјал који му је достављен, Суд сматра да Влада није истакла ниједну другу чињеницу или аргумент који би могли да га убеди да одступи од добро утврђене судске праксе у вези са одговорношћу Државе за кашњење у извршењу правоснажних домаћих одлука донетих против друштвених предузећа.

Према томе, дошло је до повреде члана 6 и члана 1 Протокола број 1.”²⁴⁹

Суд је у овом предмету утврдио и повреду права на имовину из члана 1 Протола бр. 1 уз Конвенцију и повреду права на суђење у разумном року из члана 6 став 1 Конвенције, и досудио износ од 4.700,00 евра на име нематеријалне штете. Суд је заузео став да је подносиоца представке претрпела одређену нематеријалну штету као последицу утврђених повреда, која се не може исправити само тиме што ће Суд утврдити повреду.

1.5. ШОРГИЋ против СРБИЈЕ²⁵⁰ (2011)

Подносилац представке тврдио је да је дошло до повреде члана 6 став 1 и члана 13 Конвенције због дужине оставинског поступка, као и због састава већа парничних судова²⁵¹ у парници покренутој 2000. године.

Суд је размотрио дозвољеност представке *ratione materiae*, а у вези са дужином оставинског поступка, иако сама Влада није приговорила овој надлежности. Суд је закључио да се и спорни оставински поступак и паралелни парнични поступци у суштини односе на исто

²⁴⁹ Исто, пар. 40, 41.

²⁵⁰ *Шоргић против Србије*, представка бр. 34973/06, пресуда од 3. новембра 2011.

²⁵¹ Подносилац представке је навео да су судије Б. и Д. учествовале у разматрању његовог предмета пред Окружним судом и Врховним судом 24. марта 2004. године и 20. априла 2006. године, иако су они већ одлучивали у истом предмету у нижим инстанцама. То је, по мишљењу подносиоца представке, представљало повреду захтева Конвенције да му суди “непристрасан суд” као и „суд образован на основу закона“.

питање, тј. располагање имовином оставиоца у контексту оспорене важности предметног уговора о доживотном издржавању. Суд је стога заузео став да упркос прекиду до окончања паралелних парничних поступака, и сам оставински поступак, као и наведени парнични поступци, спадају у оквире члана 6 став 1 Конвенције.

Влада је истакла да је Пети општински суд у Београду одлучио да прекине оставински поступак на основу релевантног домаћег права и да је касније наложио његов наставак када је то ситуација омогућавала. Трајање оставинског поступка, пре и после његовог прекида, не би се, по ставу Владе, могло сматрати прекомерним одуговлачењем, а паралелне парничне поступке не карактеришу неки значајни периоди судске неактивности.

Најзад, Влада је констатовала да је подносилац представке користио многа средства за добијање надокнаде, чиме је допринео дужини спорног поступка, и тврдила да како се подносилац према домаћем праву не може кривити за коришћење својих процесних права, онда ни државу не би требало кривити за неизбежне последице у вези са кашњењем.

Подносилац представке није коментарисао наведене аргументе Владе.

Европски суд је и овде поновио да се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу конкретних околности предмета и позивањем на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке и релевантних органа, и од које је важности предмет спора за подносиоца представке.²⁵² Даље, поновљено разматрање једног предмета после враћања на нижу инстанцу може само по себи открити озбиљан недостатак у правосудном систему тужене државе.²⁵³

У вези дужине периода који се узима у обзир Суд је приметио да је предметни оставински поступак покренут 22. маја 1995. године и да је у тренутку одлучивања Европског суда 2011. године и даље био у току пред првом инстанцом. Пошто је тужена држава ратификовала Конвенцију 3. марта 2004. године, овај случај је у надлежности Суда *ratione temporis* више од седам година. Суд даље подсећа да се, како би се утврдила разумност кашњења на које се подносилац жали, мора узети у обзир и стање предмета на дан ратификације и констатује да 3. марта 2004. године (на дан када је Србија ратификовала Конвенцију) предметни поступак већ трајао скоро девет година. Најзад, Суд примећује да је спорни оставински поступак био у прекиду између 14. јуна 1995. године и 7. септембра 2010. године, до окончања паралелних парничних поступака. Међутим, пошто се сви ови поступци односе на исто основно питање,²⁵⁴ тј. имовину оставиоца, и пошто су они неодвојиво међусобно повезани, Суд је у обзир узео и вођење паралелних парничних поступака између 3. марта 2004. године и 7. септембра 2010. године.

²⁵² Видети, међу многим другим ауторитетима, *Fruelender v. France* [BB], Оп. цит, пар. 43; *Humen v. Poland* [BB], представка бр. 26614/95, пресуда од 27. јуна 2000, пар. 60; и *Comingersoll S.A. v. Portugal* [BB], представка бр. 35382/97, пресуда од 06. априла 2000; *Philis v. Greece* (број 2), представка бр. [19773/92](#), пресуда од 27. јуна 1997, пар. 35.)

²⁵³ Видети, на пример, *Pavluulenets v. Ukraine*, представка бр. 70767/01, пресуда од 06. септембра 2005, пар. 51.

²⁵⁴ Видети *mutatis mutandis Cravcenko v. Moldova*, представка бр. 13012/02, пресуда од 15. јануара 2008, пар. 49.

Европски суд констатује да је на дан ступања Конвенције на снагу у односу на Србију оставински поступак већ био прекинут, али да други круг паралелних парничних поступака није био завршен по жалби. После враћања на нижу инстанцу и нових одлука донетих у првој и другој инстанци, до 20. априла 2006. године, Врховни суд је одбацио даљу ревизију подносиоца представке.

Подносилац представке је 12. јула 2006. године поднео предлог за понављање наведеног поступка. До 28. априла 2010. године овај предлог је два пута одбачен у првој инстанци, а ове одлуке су два пута укидане по жалби. Почев од 28. априла 2010. године, према томе, предлог подносиоца представке опет је у току пред првом инстанцом, очигледно без икаквих релевантних процесних помака.

Оставински поступак настављен је 7. септембра 2010. године, без даљег чекања на исход захтева подносиоца представке за понављање поступка. У тим околностима остаје нејасно зашто суд пред којим је вођена оставинска расправа то није раније урадио, тј. после доношења одлуке Врховног суда од 20. априла 2006. године. Даље, примећује се да су за 7. септембар 2010. године била планирана два рочишта, али су оба накнадно одложена.

Најзад, понашање подносиоца представке није допринело процесном кашњењу на које се жали, између 15. априла 2010. године и 7. септембра 2010. године, јер се подразумева да према пракси Суда, подносилац представке не може да се криви што је у потпуности искористио правна средства која му пружа домаћи закон у одбрани својих интереса.²⁵⁵

Исто тако, међутим, иако је увек на државама уговорницама да организују своје правосудне системе на такав начин да њихови судови гарантују свакоме право на одлучивање о правима и обавезама „у разумном року“, ова обавеза се не може тумачити тако да се кашњења која настану због тога што је подносилац представке користио разна правна средства могу приписати њима.

С обзиром на критеријуме утврђене у својој његовој пракси и релевантне чињенице овог предмета, укључујући и његову релативну једноставност, као и понашање странака и државних органа, Суд сматра да дужина поступка на коју се подносилац представке жали није испунила захтев разумног рока. Сагласно томе, дошло је до повреде члана 6. став 1. Конвенције.

Суд је обавезао тужену државу да подносиоцу представке на име накнаде нематеријалне штете исплати износ од 1.000,00 евра.

²⁵⁵ Видети *Nankov v. FRYOM*, представка бр. 26541/02, 29. новембра 2007, пар. 47.

1.6. ВЕЉКОВ против СРБИЈЕ²⁵⁶ (2011)

Ослањајући се на одредбе из члана 6. Конвенције и из члана 5. Протокола број 7 уз Конвенцију, подносиатељка представке се жалила због тога што парница за вршење родитељског права у току траје претерано дуго и да је то спречава у вршењу њених родитељских права.

Суд је оценио да захтев подносиатељке представке спада у опсег члана 6. Конвенције који гласи:

“Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ... има право на ... расправу у разумном року пред ... судом“.

Влада је приговорила да подносиатељка представке није исцрпела домаћа правна средства како се тражи према члану 35 став 1 Конвенције, тиме што никада није тражила извршење решења о привременој мери од 11. децембра 2006. године.

Суд понавља да су правна средства која треба да се исцрпе према горе наведеној одредби само она која подносиоцу представке нуде реалне шансе за успех. У конкретном случају, притужба подносиатељке представке према члану 6 односи се искључиво на дужину поступка за вршење родитељског права који је она покренула 2006. године.

Суд, као мериторан у предмету, према томе, разматра аргумент неисцрпљења у односу на питање неизвршења решења о привременој мери према члану 8 Конвенције.

У вези са самом дужином поступка, Суд, међутим, не може да прихвати да се захтев за извршење решења о привременој мери може сматрати правним средством које треба да се исцрпи у вези са дужином главног поступка. Због тога се примедба Владе у вези са овим мора одбити.

Суд констатује да ова притужба није очигледно неоснована у смислу значења члана 35 став 3 Конвенције. Он даље констатује да није недопуштена по било ком основу. Због тога се она мора прогласити допуштеном.

Влада је тврдила да се свеукупна дужина поступка може објаснити сложеношћу парничног поступка. Посебно, он је подразумевао веома осетљива питања породичних односа, разне поступке који се укрштају, многе судске кораке предузете са обимним писаним захтевима, као и чињеницу да подносиатељка представке живи ван Београда, а да се надлежни Општински суд налази у Београду.

Подносиатељка представке је остала при ставу да је поступак трајао предуго. Домаћи органи су превидели шта је у питању у поступку и нису предузели никакве кораке да поступак

²⁵⁶ *Вељков против Србије*, представка бр. 23087/07, пресуда од 19. априла 2011.

убрзају и омогуће подносиоци представке да успостави правилан и сталан квалитетан однос са дететом.

Суд подсећа да се разумност дужине поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивањем на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке и релевантних органа, и која је важност спора за подносиоца представке.

У предметима који се односе на грађански статус, такође је релевантан значај спора за подносиоца представке, па је потребна посебна ревност с обзиром на могуће последице које може имати претерана дужина поступка, посебно уживање права на поштовање породичног живота. Посебна ревност је нарочито потребна у предметима у којима се спорни поступак односи на издржавање детета.

Период који треба узети у обзир почео је 20. фебруара 2006. године, када је подносиоци представке поднела грађанску тужбу, која још није решена. Поднесак од тада траје пет година и два месеца на једном нивоу судске надлежности.

Суд констатује да је на почетку спорни поступак био осетљиве природе у вези са питањима вршења родитељског права и издржавања и да се може сматрати да је донекле сложен. Међутим, с тим у вези, питања о којима је реч у овом поступку су јасно од велике важности за подносиоци представке, и да, штавише, Конвенција као и релевантно домаће право захтевају посебну пажњу у свим питањима у вези са дететом.

У вези са поступањем органа, Суд је идентификовао неколико значајних пропуста у раду и пропусте да се обезбеди брз завршетак поступка о коме је реч:

(а) изгледа да су бројна рочишта одложена од покретања поступка, укључујући и четири рочишта која су одложена из разлога у вези са унутрашњом организацијом (иако се одлагање рочишта због штрајка адвоката не може приписати држави;

(б) било је потребно више од годину дана да се ради решавања у једном поступку споје поступци по тужбама које су поднеле странке у поступку;

(в) било је потребно више од годину дана и два месеца да се донесе одлука о решењу о привременој мери;

(г) Општинском суду је било потребно месец и по дана да жалбу туженог на решење о привременој мери виђања детета проследи Окружном суду у хитном случају као што је овај;

(д) домаћи судови нису предузели суштинске процедуралне кораке, бар у периоду између 16. јуна и 19. децембра 2008. године, као и између 9. децембра 2009. године и 17. јуна 2010. године;

(ђ) Влада није дала никакво објашњење закашњења од шест месеци до ког је дошло због судске одлуке о промени здравствене установе ради обезбеђења извештаја вештака.

На другој страни, понашање подносиоцеке представке није значајно допринело процесном одуговлачењу на које се жали, изузев можда седам дана у вези са њеним захтевом за изузеће председавајућег судије, као и одлагању рочишта заказаног за 30. септембар 2009. године.

Примедба Владе да подносиоцека представке не живи у Београду и да постоји велики број правних аргумената, са обимним писаним захтевима, не може се прихватити као довољан разлог да предмет од таквог значаја за странке буде у току пет година и два месеца без изгледа да ће се брзо завршити. Суд се позвао на своју претходну праксу (види, на пример, *Јохансен против Норвешке*; *Х.Н. против Пољске*), као и на важност предмета поступка, и захтев да се поступа са посебном ревношћу, те дошао до закључка да је укупна дужина поступка у конкретном случају била прекомерна, те да захтев „разумног рока“ није испуњен. Сагласно наведеном, дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Интересантно је поменути и издвојено мишљење судије Давид Тхор Бјорвингсон који се није сложио са ставом већине судија да је у конкретном случају дошло до повреде права на суђење у разумном року. Судија Бјорвингсон је у издвојеном мишљењу навео следеће:

“Гласао сам против већинског мишљења о повреди члана 6 став 1 иако признајем да је период од више од пет година пред једним нивоом судске надлежности дуго време. Међутим, то само по себи није довољно да се утврди повреда члана 6 став 1 пошто се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу околности сваког предмета. На почетку желим да ставим следеће примедбе. Прво, пошто Конвенција штити основна људска права, повреда члана 6 став 1 на основу дужине поступка треба да се утврђује само у предметима који откривају очигледне и озбиљне недостатке у раду домаћих судова у питању који се свode на ускраћивање правде и где се истински може рећи да су прекршена основна процесна права подносиоца представке. Друго, повреде би требало утврдити само када се могу открити дуги периоди неактивности који се јасно приписују Држави. Треће, подносилац представке мора да покаже да је он или она учинио напор да се поступак који наводно касни убрза, чиме се изражава интерес да се поступак води брже. Четврто, подносилац представке мора да покаже да он или она није значајно допринео наводном кашњењу због његовог или њеног сопственог понашања. Користећи ове критеријуме дошао сам до закључка да није било повреде члана 6 став 1 у овом предмету. Моји су разлози следећи: Прво, иако предмети у вези са вршењем родитељског права и издржавањем нису компликовани са правног становишта, сложио бих се са већином да су они осетљиве природе и да они садрже извесну сложеност (види став 87. пресуде). Један од главних фактора који доводе до одуговлачења у таквим поступцима су процене и извештаји вештака који се морају урадити да би се оценило шта је у најбољем интересу детета, а у оквиру овог предмета урађено је неколико таквих извештаја. Међутим, у овом предмету сложеност је углавном процесне природе, пошто су убрзо после покретања главне расправе, странке затражиле привремене мере за поверавање права виђања, односно привремено вршење родитељског права. Поступак се завршио 14. фебруара 2007. године решењем Округног суда у Београду којим се подносиоцеки представке дају ограничена права виђања. Округни суд је захтев туженог за привремено вршење родитељског права усвојио 6. јуна 2007. године. Осим тога, поставила су се питања у вези са извршењем решења о привременом виђању (види ст. 47-65). Штавише, подносиоцека представке је против туженог покренула још два додатна поступка, наиме један за

лишавање његових родитељских права 4. децембра 2006. године и други за привремену судску забрану у вези са насиљем у породици. септембра 2007. године. Изгледа да је овај поступак још у току. Стога ми у овом предмету имамо компликовану ситуацију разних поступака који се преклапају, што прилично доприноси свеопштој сложености поступка за вршење родитељских права и издржавање и проузрокује даља одуговлачења. Друго, не слажем се са оценом већине да подносиатељка представке није значајно допринела процесном одуговлачењу на које се жали, изузев, као што је наведено у пресуди, „можда седам дана у вези са њеним захтевом за изузеће председавајућег судије и, такође, у вези са одлагањем рочишта за 30. септембар 2009. године“ (види став 89.). Ова оцена превиђа чињеницу да је подносиатељка представке истовремено против туженог покренула разне поступке који су, као што је горе речено, неизбежно допринели свеопштем одуговлачењу. Осим тога, примећујем да је, као што је речено у ставу 34, наводно понашање подносиатељке представке допринело одуговлачењу у изради мишљења вештака која су била неопходна и што је подносиатељка представке касније ставила примедбе на мишљења вештака. Иако је то, наравно, процесно право подносиатељке представке, оно неизбежно доводи до даљих одуговлачења (види ст. 40 и 41.). Даље, додао бих да је рочиште планирано за 8. јул 2009. године одложено зато што је подносиатељка представке именовала адвоката коме је било потребно неко време да проучи спис предмета (види став 36.). Тај исти адвокат је затим тражио одлагање рочишта планираног за 30. септембар 2009. године (види став 37.). Касније, рочиште планирано за 11. новембар 2009. године је одложено због штрајка Удружења адвоката, чији је члан вероватно адвокат подносиатељке представке. Ја стога верујем да већина потцењује допринос подносиатељке представке и њеног адвоката свеопштем кашњењу поступка. Треће, ни на једном месту у спису предмета се не указује да је подносиатељка представке учинила било какав напор да се поступак убрза на националном нивоу. Сложио бих се са већином да се, како је наведено у ставу 88 пресуде, могу открити одређене неправилности које се приписују Држави. Међутим, ако се у обзир узме поступак као целина, преклапања разних поступака, допринос саме подносиатељке представке одуговлачењима и чињеница да она ниједном ни у једној фази поступка није учинила никакав напор да се поступак убрза, верујем да ове неправилности не откривају тако очигледне и озбиљне недостатке у раду домаћих судова које представљају кршење основних процесних права подносиатељке представке према члану 6 став 1 Конвенције.”

Не сврставајући се на страну мањине у овом поступку сматрамо да је од велике важности размотрити ставове *pro et contra* за одређене потенцијално компликоване правне дилеме. Издвојено мишљење судије Бјоргвинсона (*Björgvinsson*) указује на комплексност питања и стандарда разумног рока која се може појавити у конкретним случајевима.

Суд је, иначе, подносиатељки представке на име накнаде нематеријалне штете досудио износ од 2.600,00 евра, а на име накнаде трошкова износ од 1.300,00 евра.

1.7. РИСТИЋ против СРБИЈЕ²⁵⁷ (2011)

Подносиоци представке, Јована и Никола Ристић, жалили су се Европском суду због претеране дужине кривичног поступка, у вези са неплаћањем досуђеног издржавања за њих од стране њиховог оца.

Председник већа је представки дао првенство у складу са правилом 41. Пословника Суда.

Подносиоци представке су рођени 1992. године, односно 1996. године и живе у Београду.

Трећи општински суд у Београду је 28. децембра 2000. године развео брак родитеља подносилаца представке и одредио да сваком од њих отац (у даљем тексту: "тужени") плаћа 25% његових месечних прихода на име издржавања. Ова пресуда је постала правоснажна 27. јуна 2001. године.

Мајка подносилаца представке је 2. априла 2003. године поднела кривичну пријаву против туженог, тврдећи да не плаћа издржавање за децу.

Треће општинско јавно тужилаштво је 13. маја 2003. године затражило покретање истраге.

У току преткривичног поступка пред Трећим општинским судом мајка подносилаца представке је 29. маја 2003. године, поступајући у име подносилаца представке, захтевала исплату заосталог издржавања за децу на основу пресуде усвојене 28. децембра 2000. године тј. поднела имовинско-правни захтев.

Треће општинско јавно тужилаштво је 14. јула 2003. године поднело формални оптужни налог против туженог у том смислу. Прво рочиште заказано за 9. децембар 2003. године је одложено. Између марта 2004. године и априла 2005. године одржана су два рочишта, а још три рочишта су одложена из разних процесних разлога.

Трећи општински суд је 25. априла 2005. године одлучио да разматра основаност парничне тужбе подносилаца представке и затражио мишљење вештака у вези са износом неплаћеног издржавања од јануара 2001. године до јуна 2005. године. Вештак је свој извештај доставио 7. јула 2005. године.

У периоду од августа 2005. године до октобра 2006. године, одложена су четири рочишта било због пропуста адвоката туженог да се појави у суду или због пропуста суда да га правилно позове.

У вези са могућношћу поравнања са туженим, пуномоћник подносилаца представке је тражио од суда да одобри кратко одлагање рочишта од 22. новембра 2006. године. Суд је ово рочиште заказао за 8. децембар 2006. године.

²⁵⁷ *Ристић против Србије*, представка бр. 32181, пресуда од 18. јануара 2011.

У периоду од децембра 2006. године до октобра 2007. године, одржана су још два рочишта, а три су одложена из процесних разлога, једно од њих због спречености председавајућег судије.

У допису од 11. септембра 2007. године, упућеном председнику Трећег општинског суда, подносиоци представке су тврдили да је председавајућа судија сама навела да „не зна шта да ради са тим предметом” и да би радо да је замени други судија.

Трећи општински суд је 22. новембра 2007. године затражио допуну налаза и мишљења вештака, коју је вештак доставио 8. јануара 2008. године. Суд је овај налаз уручио странкама на рочишту од 8. фебруара 2008. године, које је одложено како би могле да доставе своје писане примедбе.

Рочиште планирано за 6. март 2008. године је одложено зато што нису дошли тужилац и пуномоћник подносилаца представке, и поново је заказано за 1. април 2008. године.

Пошто се тужени није појавио у суду, суд је одложио рочиште од 1. априла 2008. године и следеће рочиште заказао за 9. јул 2008. године. Изгледа да је и ово рочиште одложено.

Трећи општински суд је 8. октобра 2008. године утврдио да је тужени крив због неплаћања издржавања за дете и осудио га на казну затвора од три месеца, условно на годину дана.

Суд је даље упутио подносиоце представке, према члану 206 Закона о кривичном поступку (види став 35 у даљем тексту), да остваре захтеве за накнаду штете које су поднели у току кривичног поступка посебном парничном тужбом пред парничним судовима. Констатовано је да подаци прикупљени током кривичног поступка не пружају довољан основ да се ствар расправи у кривичном поступку.

Изгледа да ова пресуда није уручена пуномоћнику подносилаца представке.

Окружни суд у Београду је 12. фебруара 2009. године укинуо пресуду Трећег општинског суда и вратио предмет на поновно суђење.

Трећи општински суд је накнадно одложио рочиште планирано за 22. јун 2009. године, пошто се тужени није појавио у суду.

Трећи општински суд је 16. јула 2009. године је обуставио поступак због застарелости кривичног гоњења. Он је даље упутио подносиоце представке да могу да остваре свој имовинско-правни захтев у посебном парничном поступку Пошто жалба није поднета, ова одлука је постала правоснажна 9. октобра 2009. године.

Суд је притужбе изнете у име подносилаца представке разматрао са аспекта права на суђење у разумном року које је предвиђено у члану 6 став 1 Конвенције, а за релевантно домаће право позвао се на оно што је већ навео у пресуди Винчић и други²⁵⁸, као и на

²⁵⁸ У пресуди *Винчић и други против Србије* од 1. децембра 2009. године Суд је као релевантно домаће право навео Устав Републике Србије из 1990. (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 1/90), Устав Републике Србије из 2006. (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 98/06), Уставни закон за спровођење Устава Републике Србије (*Службени лист Републике Србије*, бр. 98/06), Закон о Уставном суду (*Службени гласник РС*, број 109/07), и Пословник о раду Уставног суда (*Службени гласник РС*, бр. 24/08 и 27/08).

релевантне одредбе тада важећег Законика о кривичном поступку,²⁵⁹ пре свега одредбе из чланова 201, 203 и 206. овог закона.

Влада је остала при ставу да подносиоци представке нису исцрпели сва делотворна домаћа правна средства и посебно навела да није поднета уставна жалба Уставном суду Републике Србије. Влада је такође нагласила да су подносиоци представке пропустили да траже извршење парничне пресуде од 27. јуна 2001. године.

Подносиоци представке су одговорили да у датом тренутку нису сматрали да је уставна жалба средство које треба исцрпети пре обраћања Суду. Што се парничне пресуде тиче они су се изјаснили да извршење те пресуде не би било могуће, те да су сматрали да ће кривични поступак убрзати исплату досуђеног издржавања.

Суд је констатовао да је предметна представка поднета 26. јуна 2008. године. Суд даље подсећа да је већ утврдио да уставна жалба треба, у начелу, да се сматра делотворним правним средством у смислу члана 35. став 1. Конвенције у вези са свим представкама поднетим после 7. августа 2008. године (види Винчић и други против Србије). Суд не види ниједан разлог да у предметном случају другачије утврди, због чега се примедба Владе с овим у вези мора одбацити.

У вези са другом примедбом Владе, Суд констатује да према важећем домаћем законодавству, оштећени кривичним делом може тражити накнаду претрпљене штете услед кривичног дела или истицањем имовинско-правног захтева у кривичном поступку према Законика о кривичном поступку, или подношењем посебне парничне тужбе. Суд примећује да су подносиоци представке изабрали кривични пут. Имајући у виду да је кривични суд прихватио да разматра њихове имовинско-правне захтеве, подносиоци представке су према томе оправдано очекивали да ће наведени суд приступити разматрању њихове основаности. У сваком случају, подносиоци се пред Судом нису жалили због неизвршења пресуде од 27. јуна 2001. године, већ само у вези са одуговлачењем кривичног поступка у коме они имају статус оштећених и у коме су поднели имовинско-правни захтев. Стога, у вези са овим предметом, примедба Владе је очигледно ирелевантна и, као таква, мора се одбацити.

С обзиром на горе наведено, Суд закључује да се притужбе подносилаца представке не могу прогласити недопуштеним због неисрпљивања домаћих правних средстава према члану 35 став 1 Конвенције. Суд такође сматра да притужбе нису очигледно неосноване у смислу члана 35 став 3 Конвенције и не налази ниједан други основ да их прогласи недопуштеним. Представка се према томе мора прогласити допуштеном.

У односу на основ Влада је оспорила да је укупна дужина предметног поступка била претерана. Она је посебно остала при ставу да је: (а) иако се може сматрати да је спорни кривични поступак почео 13. маја 2003. године, период који спада у надлежност Суда *ratione temporis* почео 3. марта 2004. године, а то је датум када је Конвенција ступила на снагу у

²⁵⁹ Објављен у *Службеном листу Савезне Републике Југославије*, бр. 70/01 и 68/02, као и у *Службеном гласнику Републике Србије*, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 122/08, 20/09 и 72/09).

односу на Србију; (б) предмет релативно сложен због дужности суда да утврди и елементе кривичног дела и дуга туженог; (в) иако би се одлагање рочишта у неколико наврата могло приписати домаћим органима, понашање пуномоћника подносилаца представке такође је допринело дужини поступка; (г) председавајући судија одложио неколико рочишта како би осигурао право туженог на правично суђење.

Подносиоци представке су оспорили ове аргументе. Они су остали при ставу да је предметни поступак и фактички и правно једноставан. Подносиоци представке су даље изнели да они нису допринели предметном одуговлачењу, већ да су судски органи упутили веома узнемирујућу поруку неодговорним очевима, у смислу да могу да некажњено неплаћају издржавање за децу.

Суд на почетку констатује да подносиоци представке нису били оптужени у кривичном поступку на који се жале, већ да су у њему учествовали као оштећене странке. С тим у вези, он констатује да се члан 6 не примењује на кривични поступак у вези са правом да се трећа лица гоне или казне за кривично дело. Он се може, међутим, применити у оквиру „парничног дела” на кривичне поступке који укључују и одређивање новчаних накнада које су оштећене странке захтевале (такозвани „имовинско-правни захтеви“), па чак и, у одсуству таквих захтева, на оне кривичне поступке чији је исход одлучујући за предметно „грађанско право”.²⁶⁰ Члан 6 се примењује према његовом парничном делу на кривичне поступке од тренутка када се жртве прикључе као парничне странке, односно од тренутка када истакну имовинско-правни захтев за претрпљену штету као последицу кривичног дела,²⁶¹ па чак ако се то догоди и за време предистражне фазе поступка.²⁶²

Суд даље подсећа да се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивањем на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке, поступања релевантних органа, и узимања у обзир какав је значај предмета спора за подносиоца представке.²⁶³

Ако се вратимо на предметни случај, Суд прво констатује да се члан 6. примењује почев од 29. маја 2003. године, а то је датум када је мајка подносилаца представке, поступајући у њихово име, истакла имовинско-правни захтев у току кривичне истраге, па су они тиме легитимисали као оштећени у кривичном поступку.

Суд затим констатује да је, у смислу овог предмета, спорни поступак трајао од 29. маја 2003. године до 9. октобра 2009. године, када је одлука суда од 16. јула 2009. године постала правноснажна. Поступак је према томе, 3. марта 2004. године (датум када је Конвенција ступила на снагу у односу на Србију), био у току девет месеци, а да после тог датума, спада

²⁶⁰ Видети *Perez v. France*[BB], представка бр. 47287/99, пресуда од 12. фебруара 2004, пар. 57-72.

²⁶¹ *Atanasova v. Bulgaria*, представка бр. 72001/01, пресуда од 02.октобра 2008, став 51; *Boris Stojanovski v. FRYOM*, представка бр. 41916/04, пресуда од 06. маја 2010, пар. 40.

²⁶² Видети *Perez v. France*, Оп. цит., пар. 40.

²⁶³ Видети, између осталог, *Cocchiarella v. Italy* [BB], представка бр. 64886/01, пресуда од 29. марта 2006.

у надлежност Суда *ratione temporis* у периоду од пет година и седам месеци пред два нивоа судске надлежности.²⁶⁴

Треће, предметни поступак није био нарочито сложен, он се тицао питања од велике важности за подносиоце представке, а према Конвенцији, као и према релевантном домаћем праву, захтева се посебна ревност у споровима у вези са децом.

Четврто, понашање подносилаца представке није допринело одлагању предметног поступка, осим, можда у вези са њиховим захтевом за одлагање рочишта заказаног за 22. новембар 2006. године за шеснаест дана у циљу постизања поравнања, и само делимично у вези са рочиштем заказаним за 6. март 2008. године, јер њихов пуномоћник није дошао, као ни тужилац.

Даље, други налаз вештака финансијске струке био је потребан да би се обрачунао износ издржавања, као и законска камата, настала током трајања поступка.

Пето, иако би домаћи судови требало да штите прописан поступак у односу на туженог, они би такође требало да пруже одговарајућу заштиту жртвама, посебно ако су оне младе и рањиве.

Шесто, Суд примећује да је гоњене за тужиоца постало застарело и да је због тога подносиоцима представке постало немогуће да добију одлуку о њиховом захтеву у кривичном поступку.

С обзиром на горе наведено, као и на чињеницу да је било неколико значајних периода судске неактивности и један број неоснованих одлагања, Суд сматра да се продужени карактер поступка углавном приписује судским органима тужене државе.

Суд је, стога, мишљења да дужина ожалбеног поступка није у складу са захтевом разумног рока. Према томе, дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Подносиоци представке су тражили 25.500 евра на име претрпљене штете због повреде њихових права зајемчених чланом 6 као и исплату издржавања које су досудили домаћи судови. Суд је сматра да се захтеви подносилаца представке, у оној мери у којој се односе на издржавање, морају одбацити, пошто Суд не види никакву узрочну везу између утврђене повреде и наводне штете. Суд, међутим, сматра да су подносиоци представке претрпели неку нематеријалну штету као последицу утврђене повреде, која се не може исправити само утврђивањем повреде од стране Суда. Процењујући на основу правичности, како се захтева чланом 41 Конвенције, Суд подносиоцима представке досуђује 2.600 евра у овом делу.

²⁶⁴ Видети, између осталог, *Styranowski v. Poland*, представка бр. 28616/95, пресуда од 30. октобра 1998.

1.8. СТАНКОВИЋ против СРБИЈЕ²⁶⁵ (2008)

Подносилац представке радио је као кондуктер у аутобусу и добио отказ 7.11.2001. године. Против одлуке о престанку радног односа Станковић је у децембру исте године поднео тужбу надлежном Општинском суду, којом је тражио поништај спорног решења, враћање на рад, и накнаду материјалне штете у виду зарада које би зарадио да је радио. Првостепени суд донео је пресуду која је укинута 2003. године и предмет враћен на поновни поступак. У јануару 2006. године првостепени суд донео је одлуку којом је одбио тужбени захтев. Подносилац представке се жалио у мају 2006. године, а Окружни суд је у 18. децембра захтевао од првостепеног суда да достави документе који су недостајали у спису, да би након тога у марту 2007. године потврдио првостепену одлуку. Подносилац представке је против правноснажне пресуде изјавио ревизију, али је исту Врховни суд одбио у априлу 2008. године.

Европски суд закључио је да предмет није разматран у разумном року и то на основу пет запажања:

(1) поступак је трајао од децембра 2001. до априла 2008. године, и пошто је Србија ратификовала Конвенцију 3. марта 2004. године поступак је у надлежности Европског суда био нешто више од четири године, у ком периоду је решеван на три нивоа судске надлежности;

(2) предмет је у тренутку приступања Србије Конвенцији већ трајао више од две године;

(3) предмет није одликовала нарочита сложеност;

(4) постојао је значајан период судске неактивности у трајању од скоро годину и по дана;

(5) каснило се са уручењем првостепене пресуде подносиоцу – она му је уручена тек три месеца након што је донета, а било је и додатних кашњења у поступку.

Суд је обавезао тужену да подносиоцу представке на име нематеријалне штете исплати износ од 600,00 евра.

²⁶⁵ *Станковић против Србије*, представка бр. 29907/05, пресуда од 16. децембра 2008.

1.9. ЦВЕТКОВИЋ ПРОТИВ СРБИЈЕ²⁶⁶ (2008)

Предмет је формиран на основу представке против Државне заједнице Србија и Црна Гора, коју је Суду 19. априла 2004. године поднео њен држављанин Милорад Цветковић. Од 3. јуна 2006. године, након декларације о независности Црне Горе, Србија је Висока страна уговорница у поступцима пред Судом.

Подносилац представке је рођен 1934. године и живи у Лесковцу.

Општина Лесковац је подносиоца представке, инспектора рада, 6. децембра 1988. године прогласила за технолошки вишак, а ово решење је ступило на снагу 29. децембра 1990. године. Подносилац представке је 22. фебруара 1991. године поднео жалбу Основном суду удруженог рада у Врању, тражећи да буде враћен на посао или да добије отпремнину за престанак радног односа. После усвајања жалбе и враћања предмета на нижу инстанцу, дана 3. септембра 1991. године надлежност за решавање овог предмета припала је Општинском суду у Лесковцу. Од 1992. до јануара 1998. године првостепени суд у Лесковцу донео је 14 посебних решења у овом поступку, Окружни суд у Лесковцу је поступао по жалби, а Врховни суд Србије у трећој инстанци. Предмет је поново враћен првостепеном суду који је у марту 1998. године поново донела пресуду у корист подносиоца представке. Првостепену пресуду је у јуну 1998. године у поступку по жалби потврдио Окружни суд у Лесковцу. У марту 1999. године донето је решење о извршењу. Међутим, 21. новембра 2000. године Општински суд у Лесковцу је по предлогу туженог донео решење о понављању поступка. Исто је потврђено на вишим инстанцама и поступак је поново започео 2002. године. Рочиште заказано за 21. април 2004. године је одложено због болести поступајућег судије. Председник Општинског суда је 3. марта 2005. године именовано другог поступајућег судију да води овај предмет, из разлога што је подносилац представке, у међувремену, поднео кривичну тужбу против претходног. Рочишта су одржана 18. априла 2005. године и 18. маја 2005. године. Општински суд је 24. маја 2005. године одредио финансијско вештачење са задатком обрачуна износа заосталих плата које тражи подносилац представке. Општински суд је 5. априла 2006. године именовано другог вештака да обави наведени задатак. Дана 19. јула 2006. године Општински суд је донео делимичну пресуду у корист подносиоца представке. Досудио му је већину заосталих плата и тражену отпремнину због раскида радног односа, али је одбио његов захтев да буде враћен на посао пошто је у међувремену стекао године за пензионисање. Окружни суд је 1. децембра 2006. године укинуо ову пресуду по жалби и вратио предмет Општинском суду. Општински суд је 24. јануара 2007. године поново донео делимичну пресуду у корист подносиоца представке. Окружни суд је, међутим, 26. априла 2007. године преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев подносиоца представке у целисти. Након тога подносилац представке је изјавио ревизију. У тренутку одлучивања

²⁶⁶ *Цветковић против Србије*, представка бр. 17271/04, пресуда од 10. јуна 2008.

Европског суда за људска права по овој представи Врховни суд и даље није одлучио по ревизији.

Влада је истакла да је спорни поступак почео тек 21. новембра 2002. године, када је предмет поново започет, и додала да овај поступак спада у надлежност Суда *ratione temporis* тек од 3. марта 2004. године, односно од момента када је Конвенција ступила на снагу у односу на Србију. Влада је приметила да је подносилац представке пензионер са редовним примањима и да његова средства за живот према томе немају везе са исходом поступка о коме је реч. Четврто, Влада је истакла да је подносилац представке допринео трајању поступка на које се жали и да је предмет веома сложен. Најзад, Влада је закључила да нема повреде захтева разумног рока који је садржан у члану 6, став 1 Конвенције.

Подносилац представке је остао код свих навода из представке.

Суд је оценио да се разумност дужине трајања поступка мора процењивати у светлу околности предмета и позивањем на критеријуме утврђене његовом судском праксом, посебно на сложеност предмета, понашање страна у спору и надлежних органа власти, као и која је важност предмета спора за подносиоца представке (видети, међу многим другим ауторитетима, одлуку *Стевановић против Србије*). Даље је примећено да се поступци враћања лица на посао морају обављати „експедитивно“ (видети *Стевановић против Србије*, став 55) и да поновљено разматрање једног предмета после враћања на нижу инстанцу може, само по себи, открити озбиљан недостатак у правном систему тужене државе.²⁶⁷

Суд примећује да радни спор очигледно још није решен пред трећом инстанцом. Пошто је тужена држава ратификовала Конвенцију 3. марта 2004. године, он је у надлежности Суда *ratione temporis* у периоду од више од четири године и два месеца, почев од датума доношења предметне пресуде.

Суд подсећа да се, како би се одредила разумност рока о коме је реч, мора узети у обзир стање предмета на дан ратификације и примећује да је 3. марта 2004. године предмет већ трајао дуже од тринаест година, при чему су поступци пре и после поновног покретања предмета разматрани заједно.²⁶⁸

С обзиром на критеријуме утврђене његовом судском надлежношћу и релевантне чињенице конкретног предмета, Суд је мишљења да дужина поступка није задовољила критеријум разумног рока. Према томе, дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Одлучујући о захтеву за накнаду трошкова Суд је узео у обзир да је поступак пред домаћим судовима и даље у току и закључио да се, због тога, захтев подносиоца представке за накнаду материјалне штете мора одбити. Међутим, проценом на правичној основи и с

²⁶⁷ Видети *Pavluulunets v. Ukraine*, представка бр. 70767/01, пресуда од 06. септембра 2005, пар. 51.

²⁶⁸ Видети, *Ivanova v. Russia*, представка бр. 74705/01, пресуда од 01. априла 2004.

обзиром на околности предмета, Суд је подносиоцу представке доделио износ од 2.400 евра на име претрпљене нематеријалне штете.

1.10. ЧЕХ против СРБИЈЕ²⁶⁹ (2008)

Суд је закључио да је предмет трајао дуже од 17 година, од чега последње четири године од тренутка када је Србија ратификовала Конвенцију. Суд је утврдио да је дошло до повреде члан 6 ста 1 Конвенције, и истакао да поновљено разматрање једног предмета након што је претходна првостепена одлука укинута по жалби указује на озбиљне недостатке у судском систему. У предмету Чех то је било очигледно јер је предмет четири пута укидан по жалби, а сва четири пута првостепена одлука гласила је у корист подносиоце представке. Предмет је, иначе, имао велику важност за подносиоца јер се односио на станарско право.

Суд је подносиоци представке доделио износ од 2.400 евра на име претрпљене нематеријалне штете.

1.11. ИЛИЋ против СРБИЈЕ²⁷⁰ (2007)

Представка је поднета 2004. године због повреда права из члана 6 став 1 Конвенције и члана 1 Протокола бр. 1 уз Конвенцију. Подносилац представке је господин Александар Илић, рођен 1935. године, који живи у Београду.

Поведа права на суђење у разумном року у овом предмету односила се на парнични поступак који је подносилац представке покренуо против Општине Палилула за накнаду материјалне штете због немогућности да користи непокретност на којој је имао право својине, али је у истој био тзв “заштићени подстанар”.

Подносилац је парнични поступак покренуо 1996. године. Исте године је Први општински суд у Београду донео делимичну пресуду у корист подносиоца представке, али је иста укинута 30. јуна 1997. године и предмет је враћен на поновно суђење. Првостепени суд је 26. Јуна 2001. године пресудио против подносиоца представке, и та пресуда потврђена је од стране Окружног суда у Београду у децембру 2001. године. Дана 18. марта 2002. године подносилац представке изјавио је ревизију коју је 9. октобра 2003. године Врховни суд усвојио, и укинуо и првостепену и другостепену пресуду, и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

²⁶⁹ Чех против Србије, предмет бр. 9906/04, пресуда од 01. јула 2008.

²⁷⁰ Илић против Србије, представка бр. 30132/04, пресуда од 9. октобра 2007.

Подносилац представке је примио одлуку Врховног суда Србије дана 17. децембра 2004. године.

Дана 29. децембра 2004. године подносилац представке је Општинском суду доставио поднесак, покушавајући да преиначи свој првобитни захтев, али суд није дозволио преиначење тужбеног захтева. Подносилац представке се жалио на ову одлуку, али је дана 28. септембра 2005. године Окружни суд одбацио његову жалбу.

Поступак пред Општинским судом је тако настављен на основу првобитног захтева подносиоца представке за накнаду штете.

Дана 12. априла 2006. године Општински суд је пресудио у корист подносиоца представке.

По жалби тужене општине Палилуле Окружни суд је 29. новембра 2006. године укинуо пресуду и предмет вратио првостепеном суду на поновни поступак.

Дана 7. јуна 2007. године Општински суд је донео делимичну пресуду у корист подносиоца представке. У тренутку доношења одлуке Европског суда за људска права није било података да ли је ова пресуда постала правноснажна.

У односу на дужину трајања поступка Влада се изјаснила да је тужена држава ратификовала Конвенцију дана 3. марта 2004. године. Поступак на који се жали је према томе у надлежности Суда *ratione temporis* нешто око три године, у ком периоду су домаћи судови били активни и донето је неколико одлука.

Влада је даље признала важност онога шта је у питању за подносиоца представке, али је приметила да је овај предмет посебно сложен, пошто је подразумевао осетљива питања становања.

Најзад, Влада је изнела да је подносилац представке лично допринео дужини поступка у питању, пошто је покушао да преиначи свој првобитни захтев поднет Општинском суду.

Подносилац представке је истакао да је парнични поступак покренут 1996. године.

Суд је оценио да се разумност дужине трајања поступка мора процењивати у светлу околности предмета и позивајући се на критеријуме утврђене судском праксом, посебно сложеност предмета, понашање подносиоца представке и надлежних органа власти, као и која је важност предмета за подносиоца представке.²⁷¹

Хронична пренатрпаност предметима није ваљано објашњење за прекомерно трајање поступака, а поновно разматрање једног предмета после упућивања на нижу инстанцу може само по себи открити озбиљан недостатак у систему судства тужене државе.²⁷²

У сваком случају, на државама уговорницама је да организују своје судове на такав начин да сваком гарантују право на остваривање грађанских права и обавеза „у разумном року“.²⁷³

²⁷¹ Видети, између осталих, *Mikulic v. Croatia*, Оп. цит., пар. 38.

²⁷² Видети, између осталих, *Pavluulunets v. Ukraine*, Оп. цит., пар. 51.

²⁷³ Видети, између осталих, *G.H. v. Austria*, пар. 20.

Суд примећује да је спорни поступак почео 1996. године и подсећа да је тужена држава ратификовала Конвенцију дана 3. марта 2004. године. Произилази да је грађанска парница о којој је реч у надлежности Суда *ratione temporis* три године и шест месеци.

Суд примећује да се, како би се утврдила оправданост одлагања на које се жали, мора такође узети у обзир стање предмета на дан ратификације и примећује да је на дан 3. марта 2004. године поступак већ трајао отприлике осам година.

Суд примећује да су, пошто је тужена држава ратификовала Конвенцију, општински суд и Окружни судови донели укупно три одлуке о основаности захтева подносиоца представке. Постојао је, међутим, бар један значајан период судске неактивности у надлежности Суда *ratione temporis*, од 3. марта 2004. године до 17. децембра 2004. године. Штавише, према информацијама које су стране доставиле, поступак у питању тек треба да се заврши.

Најзад, српским судовима је требало скоро девет месеци да одбаце покушај подносиоца представке да преиначи свој првобитни захтев, иако после одлуке Окружног суда од 29. новембра 2006. године, подносилац представке практично није имао избора већ да преиначи свој захтев у складу са оним који је првобитно поднео 1996. године.

Узимајући у обзир критеријуме утврђене његовом судском праксом и релевантне чињенице овог предмета, укључујући његову сложеност и стање на дан ратификације, као и понашање страна и органа власти, Суд сматра да дужина поступка на коју се жали није испунила захтев разумног времена. Сходно томе дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Суд је подносиоцу на име накнаде нематеријалне штете досудио износ од 3.700,00 евра.

1.12. В.А.М. против СРБИЈЕ²⁷⁴ (2007)

Представка се односила на парнични поступак који је госпођа В.А.М. покренула у фебруару 1999. године, а у којем је тражила развод брак од супруга Д.М, добијање родитељског старања над ћерком - С.М., и алиментацију за дете. Чини се да је слом њиховог брака и одбијање њеног супруга да јој дозволи било какав контакт са ћерком резултат тога што је она заражена вирусом ХИВ-а. На крају, одлука првостепеног суда да се госпођи В.А.М. додели привремено старање над дететом укинута је по жалби у новембру 2006. године. Поступак по тужби против Д.М. је у тренутку одлучивања Европског суда и даље био у току. Иако јој је решењем суда од 23. јула 1999. године било дозвољено да виђа дете два пута месечно до правноснажног окончања поступка, госпођа В.А.М. није била у прилици да своје

²⁷⁴ В.А.М. против Србије, представка бр. 39117/05, пресуда од 13. марта 2007.

дете види за осам година, а решење којим је регулисано виђање детета са мајком није формално достављено њеном супругу Д.М.

Госпођа В.А.М. се у својој представци притужила на дужину и правичност парничног поступка, који је до тада трајао осам година (од којих је две године и 11 месеци предмет био у надлежности Европског суда *ratione temporis*), и на то што није могла да виђа своје једино дете и да врши своје родитељско право. Подносиатељка представка позвала се на члан 6 став 1 (право на правично суђење у разумном року), члан 13 (право на делотворан правни лек), члан 8 (право на поштовање приватног и породичног живота) и члан 14 (забрана дискриминације).

С обзиром на велики значај које је ово питање имало за госпођу В.А.М. и њено дете, и посебно узимајући у обзир здравствено стање г-ђе В.А.М, Суд је утврдио да су домаћи органи, уместо да покажу изузетну ревност у убрзању поступка, упорно пропуштале да искористе постојеће процедуре да обавезу Д.М. да се повинује одлукама. Суд је стога једногласно установио да је дошло до повреде члана 6 став 1 и члана 8 Конвенције у погледу дужине трајања парничног поступка. Поред тога, имајући у виду чињенице случаја, проток времена и најбољи интерес С.М, Суд је сматрао да је дошло до повреде члана 8 и у вези са неизвршењем привремене мере. Такође је једногласно утврђено да је дошло до повреде члана 13. Остатак пријаве је проглашен неприхватљивим.

Суд је подносиатељки представке досудио 15.000,00 евра на име накнаде нематеријалне штете и 4.350,00 евра на име трошкова поступка.

1.13. ПОПОВИЋ ПРОТИВ СРБИЈЕ²⁷⁵ (2007)

Предмет је Суду поднео држављанин Босне и Херцеговине, г. Милован Поповић по члану 34 Европске конвенције (у даљем тексту звани “подносилац представке”), дана 7. октобра 2004. године.

Подносилац представке је рођен 1939. године и живи у месту Бијела Брда. Дана 9. априла 1984. године подносилац представке је поднео парничну тужбу Трећем општинском суду у Београду против извесног Н. Д. којом тражи исплату позајмице.

Пошто је подносиоца представке лично саслушао на рочишту од 20. јуна 2002. године, дана 5. новембра 2002. године суд је донео пресуду којом је усвојио његов захтев. Дана 26. новембра 2003. године Окружни суд у Београду је укинуо ту пресуду због непотпуно утврђеног чињеничног стања и вратио предмет нижем суду. У својој одлуци, Окружни суд је дао упутство првостепеном суду да стране у спору саслуша и суочи, као и да саслуша друге сведоке које

²⁷⁵ Поповић против Србије, представка бр. 38350/04, пресуда од 20. новембра 2007.

је предложио подносилац представке ради утврђивања, интер алиа, да ли је позајмица дата Н. Д. или његовом оцу, да ли је његов део у међувремену исплаћен и да ли је захтев застарео.

У новом поступку, суд је дана 16. новембра 2004. године одржао рочиште коме подносилац представке није присуствовао иако је прописно позван. Том приликом, његов адвокат је обавестио суд да је подносилац представке лошег здравља и да му је потребна операција. Према томе, подносилац представке не би био у стању да присуствује судским рочиштима, али је остао при свим својим захтевима, као што је раније усмено навео и изнео у својим поднесцима суду.

Дана 1. априла 2005. године подносилац представке је доставио лекарско уверење, у коме се наводи да он болује од параноидне психозе са знацима хипохондрије, и да није у стању да присуствује рочиштима.

Испоставило се да је суд одржао даља рочишта дана 17. јуна и 7. октобра 2005. године, којима је присуствовао адвокат подносиоца представке. Он је такође прибавио стручно мишљење дана 27. маја 2005. године.

Суд је накнадно наложио адвокату подносиоца представке да га обавести о тачном датуму и месту где ће се подносилац представке лечити. Он се затим обратио медицинској установи која је издала уверење од 1. априла 2005. године, тражећи њено мишљење да ли здравље подносиоцу представке дозвољава да буде страна у поступку. Испоставило се да ниједан судски налог није ниједном испоштован.

На рочишту које је одржано дана 26. септембра 2006. године, адвокат подносиоца представке је прецизирао захтев, при чему је тужени изнео да, ако је подносилац представке болестан, суд не може да настави поступак.

Поступак још није решен пред првостепеним судом.

Суд је подсетио да се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивањем на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке и односних органа и од каквог је значаја предмет спора за подносиоца представке.

Тако Суд не може прихватити тврдњу Владе да се одуговлачење поступка углавном приписује подносиоцу представке. По домаћем праву, саслушање страна у спору се предузима само ако не постоји други расположив доказ или ако нема довољно података за утврђивање релевантних чињеница (видети члан 262. Закона о парничном поступку). Пошто је утврђено да подносилац представке није у могућности да долази у суд због лошег здравља, није био задатак суда да се распитује о његовој способности поступања. Међутим, пошто је адвокат подносиоца представке присуствовао сваком рочишту, није било процедуралних препрека да се предмет настави и узму други докази, како је наведено у решењу Окружног суда.

Штавише, суд је могао прочитати белешку из изјаве подносиоца представке из 2002. године (члан 263. Закона о парничном поступку), или га позвати да поднесе све додатне

информације у писаној форми, ако је то од виталног значаја за одлучивање о основаности предмета. Најзад, на суду је било да оцени пропуст подносиоца представке да у поступку да изјаву (члан 267 Закона о парничном поступку). Сходно томе, Суд закључује да неспособност подносиоца представке да буде саслушан није требала да проузрокује трајање поступка, после његовог враћања нижем суду, више од четири године на једном нивоу судске надлежности.

Суд је често налазио повреде члана 6 став 1 Конвенције у предметима који покрећу слична питања као што је ово у предметној представи (видети одлуку Фрудлендер).

Пошто је прегледао достављене материјале, Суд сматра да Влада није изнела ни једну чињеницу ни уверљиви аргумент који би могао да га убеди да донесе другачији закључак у конкретном предмету. Позивајући се на своју судску праксу по овом питању, а посебно на чињеницу да поступак још није завршен у првој инстанци без изгледа да ће бити брзо закључен, Суд сматра да је дужина поступка претерана и да не испуњава захтев “разумног рока”.

Према томе дошло је до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

Суд је обавезао тужену да подносицу представке на име накнаде нематеријалне штете исплати износ од 1.200,00 евра.

2. Накнада штете

У складу са чланом 41 Конвенције, Европски суд може досудити накнаду штете подносиоцу представке. Та штета најчешће нема везе са предметом спора, нити са успехом подносиоца у поступку пред домаћим органима, и подносиоци представки најчешће траже нематеријалну штету која се односи на период чекања/трајања поступка пред домаћим органима, претпљени стрес, психички или физички бол или патњу, или осећај несигурности проузрокован дужином поступка. Накнада за материјалну штету такође се може досудити, али се за њу морају пружити докази о узрочно-последичној вези између повреде суђења у разумном року и настале материјалне штете. Случајеви повреде права на суђење у разумном року у којима је Суд досуђивао накнаду материјалне штете су ретки.

Иначе, када одлучује о висини нематеријалне штете коју је основано досудити у овим случајевима Суд узима у обзир ниво дохотка у конкретной држави. Као што је наведено износи досуђивани за накнаду нематеријалне штете од стране Европског суда за људска права у случајевима против Србије крећу се од неколико стотина до неколико хиљада евра. Иако већ на први поглед не представљају значајне суме новца, накнаде које досуђује Европски суд за људска права су многоструко веће од износа које досуђују српски судови у сличним ситуацијама.

Било је питање тренутка када ће се неки од предмета у коме ће се пред Европским судом поставити питање веома малих износа накнада за повреде права на суђење у разумном року досуђених од стране српских органа.

Више представки је овим поводом поднето Европском суду и Суд је недавно донео одлуку *Савић и други против Србије*²⁷⁶ у којој је заузео став по овом питању.

Овај предмет формиран је на основу осам представки поднетих Суду против Србије у периоду од 2009. до 2015. године.

Подносиоци представки притуживали су се на неразумно дуго трајање различитих кривичних и парничних поступака које по њима представља кршење права на суђење у разумном року предвиђено чланом 6. став 1. Конвенције.

Сви подносиоци су успели са уставном жалбом и сви су издејствовали одлуке Уставног суда којима су утврђене повреде права на суђење у разумном року и чак досуђени одређени износи на име накнаде нематеријалне штете.

Суд је одлучио да је оправдано да све ове представке размотри заједно и да одлучи о свима у једној пресуди.

Влада је изнела аргумент да се подносиоци не могу сматрати жртвама у смислу члана 34 Конвенције, јер су сви они добили позитивне одлуке Уставног суда и стога изгубили статус жртве. Одлука Уставног суда да је дошло до кршења права, као и досуђивање износа на име накнаде за нематеријалну штету, по ставу Владе представљају довољно задовољење/надокнаду за повреду права подносилаца представки на суђење у разумном року.

Подносиоци представки се нису сагласили са Владом.

Европски суд је подсетио да статус *жртва* подносилаца представке у смислу члана 34 Конвенције зависи од чињенице да ли су:

(1) домаће власти прихватиле, било експлицитно или у суштини, да је дошло до повреде Конвенције; и

(2) уколико је то неопходно, пружиле неопходно задовољење за наведене повреде.

Тек када су ти услови испуњени супсидијарна природа заштитног механизма Конвенције ће спречити даље разматрање представке.

У овом случају Суд је примио к знању да је Уставни суд утврдио повреду права подносилаца на суђење у разумном року, чиме је испуњен први услов. Стога статус жртве подносилаца представки зависи од тога да ли је пружена надокнада била адекватна и довољна за правично задовољење које предвиђа члан 41 Конвенције.

²⁷⁶ *Савић и други против Србије*, представка бр. 22080/09 и други, пресуда од 5. априла 2016.

Суд подсећа да у предметима који се односе на дужину поступка једна од важних ствари за разматрање јесте висина досуђене накнаде. Досуђена накнада зависи посебно од карактеристика и ефикасности правног средства којим се постиже. Стога, државе, које су као Србија изабрале правно средство којим се и убрзава поступак и може досудити накнада, слободне су да досуде накнаде које су ниже од накнада које досуђује Европски суд, с тим да висина тих накнада није неразумно ниска.

Оцењујући конкретне износе досуђене подносиоцима представки Суд је нашао да су ти износи значајно мањи од оних које Суд досуђује сличним случајевима. Суд је овде истакао важност досуђивања разумних износа као накнаде за повреду права у домаћем систему да би се правно средство које постоји у домаћем систему могло сматрати ефикасним правним средством са становишта Конвенције. Суд сматра да питање разумности износа треба испитати у светлу околности конкретног случаја, и у то спада не само узимање у обзир дужине трајања поступка, већ и досуђени износ у односу на животни стандард у конкретној држави, као и чињеница да ће генерално накнада пред домаћим органима бити и брже и досуђена и брже исплаћена него уколико случај доспе пред Европским судом за људска права.

Узимајући у обзир све конкретне околности ових случајева и материјале у спису, Суд је заузео став да се износи досуђени подносиоцима представки не могу сматрати довољним за повреде права које су претрпели, и на основу тога није прихватио аргументе Владе да се подносиоци не могу сматрати жртвама.

У светлу наведеног, а посебно узимајући у обзир став Суда да подносиоци нису изгубили статус жртава у овом поступку, Суд је закључио да је трајање поступака било претерано и да не испуњава услове *разумног рока*.

Суд је, стога, утврдио да је дошло до повреде члана 6. став 1. Конвенције.

Суд је подносиоцима представки досудио на име накнаде нематеријалне штете и трошкова следеће износе:

- 1) Видану Савићу за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао осам година и два месеца и укључивао две судске инстанце износ од 2.200,00 евра (претходно му је одлуком Уставног суда досуђено 400,00 евра);
- 2) Драгици Костић за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао осам година и 11 месеци и укључивао две судске инстанце износ од 500,00 евра (претходно јој је одлуком Уставног суда досуђено 600,00 евра) – напомена: *подносиатељка није тражила накнаду нематеријалне штете па јој је суд износ од 500,00 евра досудио искључиво на име трошкова;*
- 3) Гордани Курлагић за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао шест година и шест месеци и укључивао две судске инстанце износ од 2.800,00 евра (претходно јој је одлуком Уставног суда досуђено 300,00 евра);

4) Ромеу Вученову за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао шест година и два месеца и укључивао две судске инстанце износ од 2.500,00 евра (претходно му је одлуком Уставног суда досуђено 400,00 евра);

5) Родољубу Грујићу за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао седам година и један месец и укључивао две судске инстанце износ од 1.500,00 евра (претходно му је одлуком Уставног суда досуђено 300,00 евра);

6) Влајку Стишовићу за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао седам година и један месец и укључивао две судске инстанце износ од 1.500,00 евра (претходно му је одлуком Уставног суда досуђено 300,00 евра);

7) Славку Панићу за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао седам година и један месец и укључивао две судске инстанце износ од 1.500,00 евра (претходно му је одлуком Уставног суда досуђено 300,00 евра);

8) Бориши Јовановићу за поступак који је од ступања на снагу Конвенције за Србију трајао седам година и један месец и укључивао две судске инстанце износ од 1.500,00 евра (претходно му је одлуком Уставног суда досуђено 300,00 евра).

* * *

Критеријум суђења у разумном року један је од критеријума предвиђених у члану 6 став 1 Конвенције који морају бити испуњени да би се суђење сматрало фер и правичним.

Питањем дужине поступка првенствено треба да се баве домаћи судови и у идеалним околностима то би питање требало да буде решено на националном нивоу. То се, међутим, не дешава и у многим случајевима ће се пред Европским судом наћи представка која садржи притужбу на дужину трајања поступка. Република Србија није једина држава која има проблем са разумним роком. Многе друге државе се са овим суочавају, а посебно илустративне примере да се схвати да је држава та која је одговорна за обезбеђење услова за остваривање права на суђење у разумном року јесу Русија и Италија.

Прекомерна дужина судских поступака представља по схватању Европског суда за људска права знаком лошег функционисања правосуђа, и Европски суд је у својој пракси више пута истицао да Конвенција обавезује државе уговорнице да своје правне системе организују на начин који ће поступајућим националним судовима омогућити да испуњавају обавезе из члана 6 Конвенције.

Приговори да су судови пренатрпани предметима и да је то *објективна* тешкоћа и проблем не могу ослободити власти одговорности за прекомерно трајање поступака.

Стога се чини неопходним радити на више колосека подизања капацитета правосуђа да се боље ухвати у коштац са овим проблемом. Поред унапређења опремљености судова у техничком, кадровском, и логистичком аспекту, свакако је неопходно и усвајање критеријума

и мерила *разумног рока* које у својој пракси примењује Европски суд за људска права и њихова неодложна примена у конкретним предметима наших судова.

Коначно, приликом будућих досуђивања накнада за повреду права на суђење у разумном року, и то посебно у погледу одређивања висине накнаде, требало би узети у обзир одлуку Европског суда за људска права у предмету *Савић и други*.

V ДЕО

V. ПРИМЕНА ЗАКОНА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

1. ПРАКТИЧНИ ПРИМЕРИ

ПРИМЕР БР. 1

ХИПОТЕТИЧКА СИТУАЦИЈА

Предлагач Н.Н. из Београда, улица ... , је преко пуномоћника адвоката поднела Врховном касационом суду приговор ради утврђења повреде права на суђење у разумном року, убрзања поступка и одређивања примерене накнаде због повреде права на суђење у разумном року у износу од 300.000,00 динара. Трошкове је тражила. Уз захтев је приложила пуномоћје за адвоката.

Према наводима из приговора предлагач је Основном суду у Београду (не наводећи коме) поднела тужбу ради утврђења права својине, те како поступак до данас није окончан, иако је донета правноснажна пресуда, јер је тужени изјавио ревизију, тражила је да Врховни касациони суд утврди повреду права на суђење у разумном року пред основним судом и апелационим судом и наложи надлежним судовима да предузме све мере да се спор хитно оконча. У предлогу није наведена ознака Основног суда у Београду, број предмета, време трајања поступка као ни подаци о предмету спора који указују на то да суд непотребно касни са одлучивањем.

Провером у парничној писарници Врховног касационог суда утврђено је да не постоји ревизија у предмету странке означене именом предлагача.

На основу изложених података потребно је донети одговарајућу одлуку.

ПРИМЕР ОДЛУКЕ

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Предмет бр.
15.04.2016. године
Београд

Врховни касациони суд, судија Љ.М. у предмету предлагача Н.Н. из Београда, улица ..., чији је пуномоћник адвокат М.М. из Београда, улица ... , одлучујући о приговору за убрзање поступка у смислу члана 7. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року, донео је дана 15.04.2016. године, без испитног поступка,

РЕШЕЊЕ

ОДБАЦУЈЕ СЕ приговор предлагача Н.Н. из Београда.

Образложење

Предлагач Н.Н. из Београда, преко пуномоћника адвоката поднео је Врховном касационом суду приговор ради утврђења повреде права на суђење у разумном року, убрзања поступка и одређивања примерене накнаде због повреде права на суђење у разумном року у износу од 300.000,00 динара. Трошкове је тражио. Уз захтев је приложено пуномоћје за пуномоћника адвоката.

Према наводима из приговора – предлагач је Основном суду у Београду поднео тужбу ради утврђења права својине, те како поступак до дана подношења захтева за заштиту права на суђење у разумном року није окончан, иако је донета правноснажна пресуда, јер је тужени изјавио ревизију, предложио је да Врховни касациони суд утврди повреду права на суђење у разумном року пред Основним судом и Апелационим судом и наложи надлежним судовима да предузму све мере да се спор хитно оконча. У приговору није означен Основни суд у Београду коме се подноси приговор (има три основна суда), број предмета, време трајања поступка као и подаци о предмету спора који указују на то да суд непотребно касни са одлучивањем. Провером у парничној писарници Врховног касационог суда утврђено је да не постоји ревизија у предмету странке означене именом предлагача.

Поступајући по приговору предлагача у смислу Закона о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник Републике Србије“ број 40/15) и то члана 6. до 9. тог закона, Врховни касациони суд је донео одлуку да се приговор одбацује без испитног поступка.

О приговору је одлучивао судија одређен годишњим распоредом послова у суду у смислу члана 7. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року, којом одредбом је предвиђено да поступак по приговору води председник суда, који и одлучује о приговору, а годишњим распоредом послова у суду он може да одреди једног судију или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о приговорима.

Према члану 6. став 2. наведеног закона приговор садржи обавезне елементе, између осталог: пословни број судског предмета, време трајања поступка, податке о предмету суђења који указују на то да суд непотребно касни са одлучивањем, а према члану 7. став 1. истог закона странка подноси приговор суду који води поступак.

Одредбом члана 8. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано је да се приговор одбацује, ако одсуство неког обавезног елемента приговора онемогућава да се по њему поступа, или ако је преурањен, решењем против кога није дозвољена жалба, и то без испитног поступка.

Пошто је предлагач поднео приговор Врховном касационом суду, не наводећи број предмета, тачан назив суда, време трајања поступка као ни податке о предмету спора који указују на то да суд непотребно касни са одлучивањем, а провером у парничној писарници Врховног касационог суда утврђено је да не постоји ревизија у предмету странке означене именом предлагача, приговор предлагача је неуредан.

Са изнетих разлога, приговор је ваљало одбацити у смислу члана 8. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року у вези са чланом 6. став 2. истог закона.

Против решења о одбацивању приговора није дозвољена жалба, у смислу члана 8. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року.

Са изложеног, одлучено је као у изреци.

Судија

Љ.М.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења није дозвољена жалба.

ДНА: решење доставити

пуномоћнику предлагача

1 овом суду

СР

ПРИМЕР БР. 2

ХИПОТЕТИЧКА СИТУАЦИЈА

Предлагач Н.Н. из Београда, улица ..., преко пуномоћника адвоката С.С. из Београда, улица ... , поднео је приговор Вишем суду у Београду ради утврђења повреде права на суђење у разумном року у парничном предмету П. број ... наводећи:

Предлагач је Вишем суду у Београду поднео тужбу 30.06.2015. године ради утврђења права својине на објекту изграђеном на туђем земљишту (вредност спора 10.000.000,00 динара), наводећи да је грађење извршено на основу сагласности власника земљишта. Дана 10.07.2015. године тужба је достављена туженом на одговор. Тужени је 07.08. 2015. године доставио писани одговор на тужбу и истовремено противтужбу са захтевом да суд обавезе туженог да уклони изграђени објекат, будући да га је саградио без

његове сагласности. Навео је да је био на привременом раду у иностранству, да је за изградњу објекта сазнао када је дошао на годишњи одмор, у ком тренутку је објекат већ био изграђен.

Суд је одговор на тужбу са противтужбом доставио тужиоцу и заказао припремно рочиште за 10.09.2015. године.

Припремно рочиште није одржано, јер позив тужиоцу са захтевом за достављање одговора на противтужбу није уредно уручен, будући да се налазио на годишњем одмору. Стога је наредно припремно рочиште заказано за 01.10.2015. године.

На припремном рочишту тужилац је предложио извођење доказа саслушањем сведока Милана М. и Марка П. из Београда, означавајући њихове адресе, на околност да је тужени дао сагласност за изградњу предметног објекта. Чак је то и потписао, али је тужилац тај писани доказ загубио. Навео је да овај предмет за њега има изузетан значај, јер треба да подигне кредит и као обезбеђење за подингути кредит треба да хипотекује своју непокретност. Зато је предложио временски оквир од шест месеци за завршетак овог предмета.

Тужени је остајући при одговору на тужбу и захтеву из противтужбе оспорио наводе тужиоца предлажући саслушање два сведока која је именовао са пуним адресама, на околност да је први пут сазнао за изградњу објекта када је дошао са годишњег одмора и да је пред тим сведоцима изразио велико незадовољство и револт због ове околности. Навео је да је изграђени објекат неупоредиво мање вредности од земљишта на коме је саграђен. Предложио је временски оквир од шест месеци.

У даљем току поступка на припремном рочишту тужилац је предложио да суд изведе доказ вештачењем ради утврђивања вредности саграђеног објекта у односу на вредност земљишта на коме је објекат саграђен.

Тужени се овом предлогу није противио.

Суд је на припремном рочишту утврдио временски оквир од 18 месеци за довршетак предмета, одредио извођење доказа вештачењем, саслушањем сведока и парничних странака и утврдио динамику извођења ових доказа на следећим рочиштима.

Рочиште за главну расправу одредио је за 01.12.2015. године. На рочиште је позвао вештака налажући му да у смислу одредаба Закона о парничном поступку благовремено достави писани налаз и мишљење.

На рочиште које је заказано за 01.12.2015. године вештак није приступио, и није доставио писани налаз, наводећи да се радило о веома кратком року и веома захтевном вештачењу, због чега је замолио суд да му остави још 15 дана ради достављања писаног налаза.

Суд је рочиште одложио за 10.01.2016. године.

Тужилац као предлагач - подносилац приговора за заштиту права на суђење у разумном року, сматра да је његово право на суђење у разумном року повређено и тражи да суд о томе донесе одлуку.

Урадити одговарајућу одлуку.

ПРИМЕР ОДЛУКЕ

Република Србија
ВИШИ СУД У
БЕОГРАДУ
Предмет бр.
15.04.2016. године
Београд

Виши суд у Београду, судија Љ.М., у поступку предлагача Н.Н. из Београда, улица ..., чији је пуномоћник адвокат С.С. из Београда, улица ..., одлучујући о приговору за утврђење повреде права на суђење у разумном року поступка у смислу члана 7. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року, донео је дана 03.02.2016. године, без испитног поступка,

РЕШЕЊЕ

ОДБИЈА СЕ приговор предлагача Н.Н. из Београда.

Образложење

Предлагач Н.Н. из Београда, поднео је преко пуномоћника приговор Вишем суду у Београду ради утврђења повреде права на суђење у разумном року у парничном предмету П. број, наводећи да је Вишем суду у Београду поднео тужбу ради утврђења права својине на објекту изграђеном на туђем земљишту (вредност спора 10.000.000,00 динара), да је грађење извршено на основу сагласности власника земљишта. Тужба је поднета 30.06.2015. године а достављена туженом на одговор 10.07.2015. године. Тужени је 07.08.2015. године доставио писани одговор на тужбу а истовремено и противтужбу са захтевом да суд обавезе тужиоца да уклони изграђени објекат, будући да га је саградио без његове сагласности. Навео је да је био на привременом раду у иностранству, да је за изградњу објекта сазнао када је дошао на годишњи одмор, у ком тренутку је објекат већ био изграђен.

Суд је одговор на тужбу са противтужбом доставио тужиоцу и заказао припремно рочиште за 10.09.2015. године. Припремно рочиште није одржано јер позив тужиоцу са захтевом за достављање одговора на противтужбу није уредно уручен, будући да се налази

на годишњем одмору. Стога је наредно припремно рочиште заказано за 01.10.2015.године. На припремном рочишту тужилац је предложио извођење доказа саслушањем сведока Милана М. и Марка П. из Београда, означавајући њихове адресе, на околност да је тужени дао сагласност за изградњу предметног објекта, чак је то и потписао, али је тужилац тај писани доказ загубио. Навео је, да овај предмет за њега има изузетан значај, јер треба да подигне кредит и као обезбеђење за подигнути кредит треба да хипотекује своју непокретност. Зато је предложио временски оквир од шест месеци за завршетак овог предмета.

Тужени је остајући при одговору на тужбу и захтеву из противтужбе оспорио наводе тужиоца предлажући саслушање два сведока, које је именовао са пуним адресама на околност да је први пут сазнао за изградњу објекта када је дошао са годишњег одмора и да је пред тим сведоцима изразио велико незадовољство и револт због ове околности. Навео је да је изграђени објекат неупоредиво мање вредности од вредности земљишта на коме је саграђен и предложио временски оквир од шест месеци за окончање поступка. У даљем току поступка на припремном рочишту тужилац је предложио да се изведе доказ вештачењем ради утврђивања вредности саграђеног објекта у односу на вредност земљишта на коме је објекат саграђен. Тужени се овом предлогу није поротивио.

Суд је на припремном рочишту утврдио временски оквир од 18 месеци за завршетак предмета, одредио извођење доказа вештачењем, саслушањем сведока и парничних странака и утврдио динамику извођења ових доказа на следећим рочиштима. Рочиште за главну расправу одредио је за 01.12.2015. године. На рочиште је позвао вештака налажући му да у смислу одредаба Закона о парничном поступку бљговремено достави писани налаз и мишљење.

На рочиште које је заказано за 01.12.2015. године вештак није приступио, и није доставио писани налаз, наводећи да се радило о веома кратком року и веома захтевном вештачењу, због чега је замолио суд да му остави рок од 15 дана ради достављања писаног налаза. Суд је рочиште одложио за 10.01.2016. године.

Тужилац као предлагач и подносилац приговора за заштиту права на суђење у разумном року сматра, да је његово право на суђење у разумном року повређено и тражи да суд о томе донесе одлуку.

Поступајући по приговору предлагача у смислу Закона о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник Републике Србије“ број 40/15) и то члана 6. до 9. тог закона, Врховни касациони суд је донео одлуку да се приговор одбија без испитног поступка.

О приговору је одлучивао судија одређен годишњим распоредом послова у суду у смислу члана 7. став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року, којом одредбом је предвиђено да поступак по приговору води председник суда, који и одлучује о приговору, а годишњим распоредом послова у суду он може да одреди једног судију или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о приговорима.

Одредбом члана 8. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року је прописано да се приговор одбија без испитног поступка, ако је с обзиром на трајање поступка које је наведено у приговору, очигледно неоснован.

Анализирајући наводе из поднетог приговора предлагача несумњиво се утврђује да је тужба у овом спору поднета 30.06.2015. године, да је суд уредно поступао по поднетој тужби, одржао припремно рочиште, утврдио временски оквир за довршетак предмета и рочиште за главну расправу одложио за 10.01.2016. године до ког тренутка вештак треба да достави писани налаз и приступи ради саслушања. Укупно протекло време до тог тренутка износи мање од шест месеци, па како се ради о предмету који чињенично захтева извођење доказа који су странке и предложили, а суд је уредно заказивао рочишта поштујући одредбе Закона о парничном поступку, то је приговор предлагача очигледно неоснован у смислу члана 8. став 3. ЗПП, због чега га је ваљало одбити без испитног поступка.

Са изложеног, одлучено је као у изреци.

Судија

Љ.М.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења дозвољена је жалба у року од 8 дана од дана пријема решења, председнику Апелационог суда у Београду а преко председника Вишег суда у 3 примерка.

ДНА: решење доставити
пуномоћнику предлагача
1 овом суду

СР

ПРИМЕР БР. 3

ХИПОТЕТИЧКА СИТУАЦИЈА

Предлагач сматра да јој је повређено право на заштиту права на суђење у разумном року, због чега је поднела приговор тражећи да суд утврди повреду овог права сагласно Закону о заштити права на суђење у разумном року.

Судија известилац је у испитном поступку доставио извештај у смислу члана 9. Закона о заштити права на суђење у разумном року, из кога је утврђено следеће:

Предлагач је мајка која у парници пред Основним судом у В. тражи да суд измени одлуку о вршењу родитељског права, тако што ће вршење родитељског права детета поверити њој и уредити начин одржавања односа детета са туженим као оцем.

Брак парничних странака је разведен пресудом Вишег суда у В. П. број ... од 01.03.2010. године. Странке су закључиле споразум о заједничком вршењу родитељског права и суд је проценио да је тај споразум у најбољем интересу детета. Споразумели су се да се пребивалиштем детета сматра адреса становања мајке. У тренутку развода брака дете је старо 8 година.

У међувремену, након само два месеца тужени се одселио у други град и са собом повео дете, без сагласности мајке.

Мајка је поднела тужбу за измену одлуке о вршењу родитељског права Основном суду у В. дана 01.06.2010. године. Тужба је достављена туженом на одговор и прво рочиште заказано за 10. 08.2010. године.

Тужени није доставио одговор на тужбу и није приступио на заказано рочиште, па је суд донео пресуду због пропуштања.

Тужилца је изјавила жалбу на пресуду позивајуће се на одредбе члана 269. Породичног закона (нарочита хитност поступка) и 271. Породичног закона (забрана доношења ове врсте одлуке).

Предмет је достављен Вишем суду у В. дана 28.12.2010. године. Виши суд у В. је дана 12.01.2011. године укинуо пресуду због пропуштања и предмет вратио првостепеном суду на поновни поступак.

Првостепени суд је након овога заказао рочиште за главну расправу за 15.03.2011. године и одредио саслушање парничних странака. Тужени је приступио на рочиште и истакао приговор месне ненадлежности суда у В, будући да он и малолетно дете станују у другом граду, наводећи назив града и адресу.

Суд се огласио месно ненадлежним и одлучио да се по правноснажности решења списи доставе на надлежност том другом означеном суду.

По жалби тужилце ово решење је укинуто одлуком Вишег суда у В. 25.06.2011. године и предмет враћен првостепеном суду у В. на даљи поступак.

Основни суд у Ваљевоу је заказао рочиште за 10.10.2011. године и поново позвао парничне странке ради саслушања.

Тужени уредно позван није приступио, па је суд рочиште одржао и одлучио да затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства. Због овога је рочиште одложено.

Орган старатељства је имао проблем са позивањем туженог, јер се није одазивао, па је половином 2012. године доставио налаз на основу опсервације мајке, са предлогом да се дете повери мајци.

Поново је заказано рочиште за саслушање парничних странака за 15.10.2012. године.

Тужени је доставио суду поднесак са примедбама на налаз органа старатељства а на рочиште није приступио.

Од органа старатељства је тражено изјашњење по примедбама и рочиште је одложено за 20.12.2012. године.

Рочиште које је заказано за 20.12.2012. године није одржано због одласка у пензију поступајућег судије.

Након доделе у рад предмета другом судији, следеће рочиште је заказано за 15.03.2013. године. Тужени је поднео противтужбу тражећи да се вршење родитељског права повери њему јер дете успешно функционише у средини у којој сада живе, и да се од надлежног Центра за социјални рад из тог града затражи мишљење.

Суђење по тужби и противтужби је спојено и следеће рочиште је одређено за 08.06.2013. године. Затражено је мишљење Центра за социјални рад тог другог града.

Рочиште заказано за 08.06.2013. године није одржано јер тражено мишљење Центра за социјални рад није стигло, због чега је одложено за 03.09.2013. године.

Након одржаног рочишта 03.09.2013. године расправа је закључена.

Пресуда је израђена и достављена странкама 01.12.2013. године.

По жалби туженог на пресуду, пресуда је укинута 20.02.2014. године и предмет враћен првостепеном суду, јер није прибављено мишљење детета, које сада има 12 година.

У поновном поступку прибављено је мишљење детета, које не жели да иде са мајком, већ жели да остане са оцем (налаз од 15.05.2014. године).

Суд је поново саслушао стручњаке оба Центра за социјални рад на рочишту од 25.06.2014. године и рочиште одложио ради поновног саслушања парничних странака за 17.09.2014. године.

На рочишту које је одржано 17.09.2014. године тужилца је тражила изузеће поступајућег судије, због чега је рочиште одложено и следеће заказано за 12.12.2014. године, након што је захтев за изузеће одбијен као неоснован.

На рочишту 12.12.2014. године странке су саслушане и расправа је закључена.

Одлука је достављена странкама 01.03.2015. године.

Тужилца је изјавила жалбу и предмет је од 10.06.2015. године у апелационом суду на одлуци по жалби.

Написати одговарајућу одлуку.

ПРИМЕР ОДЛУКЕ

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ СУД У
БЕОГРАДУ
Предмет бр.
15.04.2016. године
Б е о г р а д

Апелациони суд у Београду, председник суда Д.М., у предмету предлагача М.М. из В. улица ..., чији је пуномоћник адвокат Л.К. из В., улица ... , одлучујући о приговору за убрзање поступка у смислу члана 7. став 2. Закона о Закона о заштити права на суђење у разумном року, после испитног поступка, донео је дана 15.04.2016. године,

Р Е Ш Е Њ Е

УСВАЈА СЕ приговор предлагача М-М.. из В. и **УТВРЂУЈЕ** да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року у предмету Основног суда у В. П.број и Апелационог суда у Београду у предмету Гж. број

НАЛАЖЕ СЕ судији известиоцу да у року од 15 дана проучи предмет и изнесе на седницу већа, а већу да донесе одлуку по жалби предлагача, као тужиоца у том спору.

НАЛАЖЕ СЕ судији известиоцу да у року од 30 дана извести председника суда да ли је одлучено о жалби предлагача и да ли је одлука отправљена из суда.

Образложење

Предлагач М.М. поднела је приговор ради убрзања поступка председнику Апелационог суда у Београду са захтевом да суд утврди повреду права на суђење у разумном року у предмету који је вођен пред Основним судом у В. и пред Апелационим судом у Београду и да наложи убрзање поступка. У приговору је навела да се пред тим судом у жалбеном поступку налази предмет у породичном спору по жалби на пресуду Основног суда у В. почев од 10.06.2015. до подношења приговора. Поступак је започет 01.06.2010. године пред Основним судом, али ни после пуних 5 година није донета правноснажна пресуда.

Пошто се ради о породичном спору који се односи на вршење родитељског права, овај спор је приоритетан за решавање, и непоступањем оновног суда као и апелационог, дошло је до одуговлачења поступка и кршења законом прописаних рокова.

Поступајући по приговору предлагача у смислу Закона о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник Републике Србије“ број 40/15) члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“ бр. 25/82 ... „Службени гласник РС“ бр. 46/95 ... „Службени гласник РС“ бр. 55/14) и Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 72/11...55/14) Апелациони суд у Београду је донео одлуку, после испитног поступка, да се приговор усваја.

Председник суда је на основу овлашћења из члана 9. Закона о заштити права на суђење у разумном року од судије известиоца затражио извештај о развоју поступка у времену, са предлогом рока у коме поступак може да се оконча, па је након достављеног извештаја утврдио следеће:

Предлагач је мајка која је у својству тужилге поднела тужбу основном суду у В. тражећи да се измени одлука о вршењу родитељског права. Тужба је поднета 01.06.2010. године. Тужба је достављена туженом на одговор и прво рочиште је заказано за 10.08.2010. године, а након што тужени није доставио одговор на тужбу нити приступио на заказано рочиште суд је донео пресуду због пропуштања. По жалби на пресуду због пропуштања, Виши суд у В. је дана 12.01.2011. године укинуо пресуду због пропуштања и предмет вратио првостепеном суду на поновни поступак. У поновном поступку тужени је истакао приговор месне ненадлежности, па се Основни суд у В. огласио месно ненадлежним и одлучио да по правноснажности списе достави на надлежност суду означеном по пребивалишту туженом. И то решење је укинуто по жалби тужилге 25.06.2011. године и предмет враћен првостепеном Основном суду на даљи поступак.

Основни суд је заказао рочиште за 10.10.2011. године ради саслушања парничних странака, на које тужени уредно позван није приступио, због чега је рочиште одржано у одсутности туженог а затим одложено ради тражења стручног мишљења органа старатељства. Половином 2012. године орган старатељства је доставио налаз и мишљење на основу опсервације мајке, будући да се тужени није одазивао. Суд је поново заказао рочиште за саслушање парничних странака за 15.10.2012. године, на које тужени није приступио, али је упутио поднесак са примедбама на налаз и мишљење органа старатељства, поводом чега је тражено изјашњење о примедбама туженог а рочиште

одложено за 20.12.2012.године. Међутим, ни то рочиште није одржано због одласка у пензију поступајућег судије.

Следеће рочиште је заказано тек за 15.03.2013. године када је тужени поднео противтужбу, тражећи да се вршење родитељског права повери њему, па је поводом противтужбе тражено мишљење Центра за социјални рад из града у коме тужени живи. Пошто мишљење центра за социјални рад није стигло до заказаног рочишта од 08.06.2013. године, рочиште је одложено за 03.09.2013. године, када је и одржано, изведени су докази и расправа закључена. Пресуда је израђена и достављена странкама 01.12.2013. године.

По жалби туженог на пресуду, пресуда је укинута 20.02.2014. године и предмет враћен првостепеном суду, јер није прибављено мишљење детета, које сада већ има 12 година. У поновљеном поступку прибављено је мишљење детета, које не жели да живи са мајком, већ да остане са оцем. Суд је поново саслушао стручњаке оба Центра за социјални рад на рочишту 25.06.2014. године и потом рочиште одложио ради поновног саслушања парничних странака за 17.09.2014. године.

На рочишту које је одржано 17.09.2014. године тужилца је тражила изузеће поступајућег судије, због чега је рочиште одложено и следеће заказано за 12.12.2014. године, након што је захтев за изузеће одбијен као неоснован. На том рочишту странке су саслушане и расправа је закључена а одлука је достављена странкама 01.03.2015. године. Предмет се налази у Апелационом суду у Београду од 10.06.2015. године на одлучивању по жалби тужилце.

Након проучавања извештаја судије известиоца, навода из поднетог приговора и применом мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4. Закона о заштити права на суђење у разумном року) председник суда је на основу овлашћења из члана 10. наведеног закона одлучио да се приговор усваја, утврђена је повреда права на суђење у разумном року и судији дати одговарајући налози у смислу члана 11. Закона о заштити права на суђење у разумном року.

Наиме, у конкретном случају се ради о спору из породичних односа – ради вршења родитељског права, који спор се сматра приоритетним како на основу националног законодавства тако и према критеријумима Европског суда за људска права. У поступцима у вези са породичним односима Породични закон Републике Србије прописује хитност поступка ако се поступак односи на дете или родитеља који врши родитељско право, тако да

се тужба не доставља туженом на одговор а поступак по правилу треба да се спроведе на највише два рочишта, с тим да се прво рочиште заказује тако да се одржи у року од 15 дана од дана када су тужба или предлог примљени у суду, а другостепени суд је дужан да донесе одлуку у року од 30 дана од дана када му је достављена жалба (члан 204. Породичног закона). Према члану 269. Породичног закона поступак за заштиту права детета и поступак за лишење родитељског права нарочито је хитан, тако да се прво рочиште заказује и одржава у року од 8 дана од дана када је тужба примљена у суду а другостепени суд је дужан да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба (члан 269. Породичног закона), не може се изрећи пресуда због пропуштања нити пресуда на основу признања или одрицања, нити странке могу да закључе судско поравнање (члан 271. Породичног закона).

Анализирајући чињенично стање утврђено читањем извештаја судије известиоца и ценећи наводе из приговора предлагача, очигледно је да су прекршене наведене процесне одредбе прописане Породичним законом. Наиме, у конкретном случају тужба је достављена на одговор, што је супротно одредби члана 204. став 2. Породичног закона а прво рочиште за расправу заказано за 10.08.2010. године што значи по протеклу два месеца и 10 дана од дана пријема тужбе, што је супротно члану 204. став 4., и члану 269. став 2. Породичног закона који у овој врсти поступака прописује нарочиту хитност тако да се прво рочиште заказује и одржава у року од 8 дана од дана када је тужба примљена у суду. У даљем току поступка, суд је донео и пресуду због пропуштања, што је супротно одредби члана 271. Породичног закона која садржи изричиту забрану доношења те пресуде.

Према члану 270. Породичног закона пре него што донесе одлуку о заштити права детета или вршења родитељског права суд је дужан да затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима. Имајући у виду императивне одредбе Породичног закона, које су већ наведене, према којима се захтева нарочита хитност у поступању суд је био дужан да стручно мишљење затражи одмах после првог заказаног рочишта за главну расправу, што није учинио, већ је два пута заказивао рочиште за саслушање парничних странака, оглашавао се месно ненадлежним, па тек потом затражио мишљење органа старатељства. Иако је и сам орган старатељства имао тешкоћа са благовременим достављањем мишљења, због неодазивања туженог, суд је кашњењем са тражењем стручног мишљења органа старатељства, допринео даљем пролонгирању поступка. Рочиште које је било заказано за 210.12.2012. године и неодржано због одласка поступајућег судије у пензију, довело је до доделе предмета у рад другом судији, па је следеће рочиште заказано за 15.03.2013. године. Када се има у виду да је претходно заказано рочиште било 15.10.2012. године, а неодржавање рочишта од 20.12.2012. године проузроковало да је следеће

заказано рочиште 15.03.2013. године, такво поступање не може се сматрати оправданим, јер је размак између рочишта од 15.10.2012. и 15.03.2013. године пуних пет месеци, што је у овој врсти спора потпуно недопустиво. Одлазак судије у пензију није непредвидива околност, па је било потребно благовремено одредити другог судију за поступање у овом спору.

Даљем одуговлачењу поступка допринело је и прихватање одлучивања по тужби и противтужби, иако је противтужба поднета 15.03.2013. године а поступак по тужби започео 01.06.2010. године. Тражење стручног мишљења од другог Центра за социјални рад, тек након поднете противтужбе такође је уследило са закашњењем, а додатни пропуст суда је што није затражио мишљење детета у смислу члана 65. Породичног закона. Одредбом члана 65. став 1. Породичног закона предвиђено је да дете које је способно да формира своје мишљење има право слободног изражавања мишљења а у смислу става 4. тог члана дете које је навршило десету годину живота може слободно и непосредно изразити своје мишљење у сваком судском и управном поступку у коме се одлучује о његовим правима. У конкретном случају радило се о детету које је у тренутку прибављања мишљења органа старатељства било старије од 10 година, па је кршење ове одредбе довело до укидања првостепене пресуде 20.02.2014. године, ради прибављања мишљења детета. У поновном поступку суд није извршио концентрацију доказног поступка па је саслушао стручњаке Центара за социјални рад на рочишту 25.06.2014. године које је потом одложено ради поновног саслушања парничних странака за 17.09.2014. године, да би и оно било одложено због захтева тужилге за изузећа поступајућег судије, након чега је следеће рочиште када је расправа и закључена, заказано за 12.12.2014. године.

Након одржаног рочишта 03.09.2013. године када је расправа закључена, пресуда је израђена и достављена странкама 01.12.2013. године, што значи након три месеца од дана закључене расправе а следећи пут када је расправа закључена након укидања прве пресуде на рочишту 12.12.2014. године, одлука је отправљена и достављена странкама 01.03.2015. године, такође три месеца после закључене расправе.

И сам Апелациони суд је прекршио разумну дужину трајања поступка не одлучујући по жалби од 10.06.2015. године, до подношења приговора за заштиту права на суђење у разумном року у јануару 2016. године, иако је одредбом члана 269. став 3. Породичног закона прописано да другостепени суд је дужан да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба.

Одредбом члана 4. Закона о заштити права на суђење у разумном року је предвиђено да при одлучивању о правним средствима којима се штити право на суђење у

разумном року уважавају се све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења и истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и за израду одлука.

Сагледавајући утврђено чињенично стање и применом мерила за оцену трајања суђења у разумном року председник Апелационог суда закључује да у конкретном случају се ради о сложеним чињеничним питањима од којих зависи и одлука о правном питању, јер је нужно укључити и други орган ван судског система – Центар за социјални рад, који је у овом случају и сам допринео дужини трајања поступка. Природа и врста предмета суђења, затим значај предмета спора по странку, су захтевали много веће и ревносније поштовање процесних права и дужности од стране суда. На основу изложеног је очигледно, да нису поштовани законски рокови за заказивање рочишта и израду одлука, а кршене су и друге одредбе Породичног закона којима се регулише поступак у овој врсти спора које су већ наведене и чије непоштовање је допринело дужини трајања поступка, као што су достављање тужбе на одговор, доношење пресуде због пропуштања, усвајање приговора месне ненадлежности, супротно одредбама закона, неконцентрисање извођења доказа.

Подносилац приговора као тужилца у спору својим радњама није допринела дужини трајања поступка, чак ни захтевом за изузеће судије, јер је на основу свих околности овог случаја могла да изрази сумњу у некоректност вођења овог поступка и да закључи да је судија пристрасан у конкретном случају. Без обзира што тај њен закључак није био основан, не може се узети као њен допринос дужини трајања поступка одлагање једног рочишта због захтева за изузеће, ако се има у виду да је целокупна дужина поступка преко 5 година, почев од подношења тужбе, а да још увек поступак правноснажно није окончан.

Са изнетих разлога, суд је усвојио приговор предлагача – тужилце у текућем предмету вршења родитељског права имајући у виду и праксу Европског суда за људска права изражену у предметима сличне природе, а посебно у предмету Томић против Србије у коме је утврђена повреда члана 6. став 1., члана 8. и члана 13. Европске конвенције, када је Европски суд закључио да органи Србије нису предузели довољне мере како би се омогућило спајање подносиољке представке и њене ћерке, па је дужнику дозвољено да искористи правосудни систем док се чињенично стање протеклом времена није довољно изменило.

Дужина поступка која се у овом случају сматра неразумном, несме бити од утицаја на чињенична и правна питања која су предмет суђења, због чега је судија известилац дужан

да у року од 15 дана припреми предмет за изношење на седницу већа, детаљно проучавајући утврђено чињенично стање, да би веће у року од 15 дана донело одлуку по жалби предлагача.

Сагласно члану 11. Закона о заштити права на суђење у разумном року наложено је судији известиоцу да у року од 30 дана извести председника суда да ли је одлучено о жалби предлагача и да ли је одлука отправљена из суда.

Са изложеног, одлучено је као у изреци.

Председник суда

Д.М.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против овог решења дозвољена је жалба председнику Врховног касационог суда у року од 8 дана од дана истека рока у коме је судија дужан да предузме наложене процесне радње, а није их предузео. Жалба се подноси у 3 примерка председнику Врховног касационог суда а преко председника Апелационог суда у Београду.

ДНА: решење доставити

пуномоћнику предлагача

1 овом суду

СР

2. ПРИМЕНА ЗАКОНА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

ТЕСТ

1. Судска заштита права на суђење у разумном року укључује истрагу коју спроводи јавни тужилац:

- а) да
- б) не

Заокружите један од понуђена два одговора

2. Ко има право на суђење у разумном року?

- а) свака странка у судском поступку
- б) учесник по закону о ванпарничном поступку
- в) оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац, ако су истакли имовинскоправни захтев
- г) јавни тужилац
- д) заступник, старалац, пуномоћник, бранилац

Заокружите одговоре које сматрате тачним

3. Која су правна средства којима се штити право на суђење у разумном року по Закону за заштиту права на суђење у разумном року?

- а) приговор ради убрзања поступка
- б) жалба
- в) захтев за правично задовољење
- г) дисциплинска одговорност судије
- д) притужба председнику суда

Заокружите одговоре које сматрате тачним

4. Који су основни критеријуми за оцену дужине трајања поступка према пракси Европског суда за људска права?

Упишите основне критеријуме

5. Која су мерила за оцену дужине трајања поступка према Закону о заштити права на суђење у разумном року?

Упишите мерила

6. Приговор и жалба могу да се поднесу док се поступак не оконча.

- а) да
- б) не

7. Шта садржи приговор и који су обавезни елементи приговора?

Упишите обавезне елементе приговора

8. Који суд је надлежан да одлучи о приговору?

- а) суд који води поступак, односно суд пред којим се води поступак
- б) непосредно виши суд

Заокружите један од понуђена два одговора

9. Ко у надлежном суду одлучује о приговору?

- а) председник суда
- б) судија одређен годишњим распоредом послова
- в) веће састављено од троје судија

Заокружите одговоре које сматрате тачним

10. Да ли се у поступку решавања о приговору одржава усмена расправа?

- а) да
- б) не

Заокружите један од понуђена два одговора

11. Који закон се примењује на остала питања у поступку одлучивања о приговору изјављеном после 1.1.2016. године?

- а) Закон о уређењу судова
- б) Закон о ванпарничном поступку

Заокружите један од понуђена два одговора

12. Када председник одлучује о приговору без испитног поступка?

Упишите одговор

13. Које одлуке о приговору се доносе после испитног поступка?

Упишите одговор

14. Шта садржи решење о усвајању приговора?

- а) само одлуку да се усваја се приговор
- б) одлуку да се приговор усваја и утврђује повреда права
- в) налог за предузимање процесних радњи којима се делотворно убрзава поступак
- г) рок за предузимање процесних радњи
- д) налог непосредно вишем јавном тужиоцу за предузимање радњи

Заокружите одговоре које сматрате тачним

15. Да ли се одлуком о усвајању приговора и утврђивању повреде права, у зависности од околности случаја, поред налога за предузимање процесних радњи, може одредити првенство у одлучивању или одузети предмет од судије?

- а) да
- б) не

Заокружите један од понуђена два одговора

16. У ком случају се предмет може одузети судији због повреде права на суђење у разумном року?

- а) због привремене спречености судије (у краћем трајању)
- б) коришћења годишњег одмора
- в) преоптерећености судије
- г) дужег отсуства судије

Заокружите одговоре које сматрате тачним

17. Да ли странка има право на нови приговор?

- а) да
- б) не

Заокружите један од понуђена два одговора

18. Који су разлози за жалбу?

Упишите одговор

19. У ком року се жалба може изјавити?

- а) у року од осам дана у случајевима из члана 15 Закона о заштити права на суђење у разумном року
- б) у року од 15 дана од уручења одлуке, односно у случајевима из члана 15 Закона о заштити права на суђење у разумном року

Заокружите један од понуђена два одговора

20. Ко одлучује о жалби?

- а) председник истог суда који је одлучио о приговору
- б) председник непосредно вшег суда
- в) Врховни касациони суд

Заокружите један од понуђена три одговора

21. Када се о жалби одлучује без испитног поступка?

Упишите одговор

22. Које се одлуке о жалби доносе - када се о жалби одлучује у испитном поступку?

Упишите одговор

23. Која су правила жалбеног поступка по Закону о заштити права на суђење у разумном року?

Упишите одговор

24. Ко има право на правично задовољење?

- а) странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу
- б) странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора
- в) странка чија је жалба усвојена
- г) Република Србија

Заокружите одговоре које сматрате тачним

25. Које су врсте правичног задовољења?

Упишите одговор

26. Каква је одговорност Републике Србије за неимовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року?

- а) одговорност по основу кривице
- б) посебан случај одговорности за другог
- в) објективна одговорност

Заокружите један од понуђена три одговора

27. Да ли су Правобранилаштво и судови везани решењима председника судова којима је утврђена повреда права странке на суђење у разумном року?

- а) да
- б) не

Заокружите један од понуђена два одговора

28. Тужба за новчано обештећење (неимовинску) због повреде права на суђење у разумном року подноси се:

- а) против органа који је водио поступак
- б) против Републике Србије

Заокружите један од понуђена два одговора

29. У ком року се подноси тужба за новчано обештећење?

- а) у року од једне године од стицања права на правично задовољење
- б) у року од 15 дана од правоснажности решења о усвајању приговора

Заокружите један од понуђена два одговора

30. Која су правила поступка по тужби за новчано обештећење?

Упишите одговор

31. Који суд је месно и стварно надлежан за одлучивање о тужби за новчано обештећење?

- а) основни суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, боравиште или седиште
- б) виши суд

Заокружите један од понуђена два одговора

32. Која је висина новчаног обештећења за неимовинску штету?

- а) од 300 евра до 3000 евра у динарској противвредности
- б) 300 евра за сваку годину трајања поступка

Заокружите један од понуђена два одговора

33. Ко је легитимисан да поднесе тужбу за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року?

- а) странка која је стекла право на правично задовољење у року од једне године од дана стицања права
- б) свака странка која сматра да је због трајања поступка који још није окончан претрпела штету

Заокружите један од понуђена два одговора

34. Да ли је суд у поступку по тужби за накнаду имовинске штете везан одлуком председника суда о утврђивању повреде права на суђење у разумном року?

- а) да
- б) не

Заокружите један од понуђена два одговора

35. Каква је одговорност Републике Србије за имовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року?

- а) одговорност по основу кривице
- б) посебан случај одговорности за другог
- в) објективна одговорност

Заокружите један од понуђена три одговора

36. Ко исплаћује новчано обештећење и накнаду имовинске штете?

- а) суд или јавно тужилаштво који су повцредили право на суђење у разумном року
- б) Министарство правде
- в) Високи савет судства

Заокружите један од понуђена три одговора.

ПРИМЕНА ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

3. РЕШЕЊА ТЕСТА

1. - а
2. - а,б,в
3. - а,б,в,
4. - Сложеност чињеничних и правних питања, понашање подносиоца, понашање јавних власти (суда), значај предмета за подносиоца и околности случаја
5. - Из члана 4. Закона о заштити права на суђење у разумном року
6. - а
7. - Из члана 6. Закона о заштити права на суђење у ртазумном року
8. - а
9. - а,б
10. - б
11. - б
12. - У случајевима из члана 8. Закона о заштити права на суђење у разумном року
13. - Из члана 10. Закона о заштити права на суђење у разумном року
14. - б,в,г
15. - а
16. - в,г
17. - а
18. - Из члана 14. став 3. у вези члана 6. Закона о заштити права на суђење у разумном року и разлога за жалбу против решења из ЗПП-а на основу члана 7. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року
19. -а
20. - б
21. - У случајевима из члана 17 Закона о заштити права на суђење у разумном року
22. - Из члана 18. Закона о заштити права на суђење у разумном року
23. - Из члана 20. Закона о заштити права на суђење у разумном року
24. - а,б,в
25. - Из члана 23. став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року
26. - в
27. - а
28. - б
29. - а
30. - Из члана 27. Закона о заштити права на суђење у разумном року
31. - а
32. - а
33. - а
34. - а
35. - в
36. - б

ПРИЛОЗИ

1. ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

(*"Сл. гласник РС", бр. 40/2015*)

І ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет и сврха закона

Члан 1

Овим законом уређује се заштита права на суђење у разумном року.

Сврха овог закона јесте да пружи судску заштиту права на суђење у разумном року и тиме предупреди настајање повреда права на суђење у разумном року.

Судска заштита права на суђење у разумном року укључује и истрагу коју у кривичном поступку спроводи јавни тужилац.

Имаоци права на суђење у разумном року

Члан 2

Право на суђење у разумном року има свака странка у судском поступку, што укључује и извршни поступак, сваки учесник по закону којим се уређује ванпарнични поступак, а оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац само ако су истакли имовинско-правни захтев (у даљем тексту: странка).

Јавни тужилац као странка у кривичном поступку нема право на суђење у разумном року.

Правна средства којима се штити право на суђење у разумном року

Члан 3

Правна средства којима се штити право на суђење у разумном року јесу:

- 1) приговор ради убрзавања поступка (у даљем тексту: приговор);
- 2) жалба;
- 3) захтев за правично задовољење.

Странка не плаћа судску таксу у поступцима у којима се штити право на суђење у разумном року. Они су хитни и имају првенство у одлучивању.

Мерила за оцену трајања суђења у разумном року

Члан 4

При одлучивању о правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року уважавају се све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука.

II ПРИГОВОР И ЖАЛБА

1. Заједничка правила

Члан 5

Приговор и жалба могу да се поднесу док се поступак не оконча.

Решење о приговору и жалби не сме да утиче на чињенична и правна питања која су предмет суђења или истраге.

Решење којим се усвајају или одбијају приговор и жалба мора бити подробно образложено.

2. Приговор и садржина приговора

Члан 6

Поступак у коме се штити право на суђење у разумном року почиње подношењем приговора.

Приговор садржи следеће обавезне елементе:

- 1) лично или пословно име странке и њено пребивалиште, боравиште или седиште;
- 2) лично или пословно име заступника или пуномоћника странке и његово пребивалиште, боравиште или седиште;
- 3) назив суда који води поступак или пред којим се води поступак, као и назив јавног тужилаштва које спроводи истрагу;
- 4) пословни број судског предмета или предмета јавног тужилаштва;
- 5) време трајања поступка, укључујући и време трајања истраге коју спроводи јавни тужилац;
- 6) податке о предмету суђења који указују на то да суд непотребно касни с одлучивањем;
- 7) податке о предмету истраге који указују на то да јавни тужилац одуговлачи спровођење истраге;
- 8) својеручни потпис странке или заступника или пуномоћника странке.

Подношење приговора и поступак по приговору

Члан 7

Странка подноси приговор суду који води поступак или суду пред којим се води поступак ако сматра да је јавни тужилац повредио њено право.

Поступак по приговору води председник суда, који и одлучује о приговору. Годишњим распоредом послова он може одредити једног судију или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о приговорима.

Усмена расправа се не одржава, а на остала питања сходно се примењује закон којим се уређује ванпарнични поступак.

Председник суда дужан је да одлучи о приговору у року од два месеца од дана пријема приговора.

Одлучивање о приговору без испитног поступка

Члан 8

Председник суда решењем одбацује или одбија приговор без испитног поступка, или води испитни поступак.

Приговор се одбацује ако одсуство неког обавезног елемента приговора онемогућава да се по њему поступа, затим ако је приговор поднело неовлашћено лице или ако је преурањен. Против решења о одбацивању приговора није дозвољена жалба.

Приговор се одбија без испитног поступка ако је, с обзиром на трајање поступка које је наведено у приговору, очигледно неоснован.

Испитни поступак

Члан 9

Испитни поступак почиње тиме што председник суда захтева од судије, или председника већа (у даљем тексту: судија), или од јавног тужиоца, да му достави извештај у року од 15 дана или у краћем року, ако је реч о поступку у коме је посебним законом одређено хитно поступање.

Извештај садржи изјашњење о развоју поступка у времену и предлог рока у коме поступак може да се оконча.

Председник суда може захтевати да му се доставе списи предмета ако, с обзиром на садржину приговора, сматра да их треба проучити.

Одлучивање о приговору после испитног поступка

Члан 10

Председник суда проучава извештај и списе предмета и примењује мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4).

После тога, решењем приговор одбија или га усваја и утврђује повреду права на суђење у разумном року.

Судија и јавни тужилац немају право на жалбу против решења којим се приговор усваја.

Налози судији

Члан 11

У решењу којим се приговор усваја и утврђује повреда права на суђење у разумном року председник суда указује судији или јавном тужиоцу на разлоге због којих је повређено право странке и налаже судији процесне радње које делотворно убрзавају поступак.

Истим решењем председник суда одређује и рок у коме је судија дужан да предузме наложене процесне радње, а који не може бити краћи од 15 дана, нити дужи од четири месеца, и примерен рок у коме га судија извештава о предузетим радњама.

У зависности од околности, а посебно ако је поступак хитан, председник суда може одредити првенство у одлучивању, затим одузети предмет судији и доделити га другом, ако је право странке повређено због преоптерећености или дужег одсуства судије.

Налози јавном тужиоцу који спроводи истрагу

Члан 12

Председник суда доставља непосредно вишем јавном тужиоцу и странци извештај јавног тужиоца и решење којим је приговор усвојен и утврђено да је јавни тужилац повредио право на суђење у разумном року.

Непосредно виши јавни тужилац дужан је да у року од осам дана од дана пријема решења донесе обавезно упутство којим јавном тужиоцу налаже процесне радње које делотворно убрзавају поступак. У обавезном упутству он одређује и рок у коме је јавни тужилац дужан да предузме наложене процесне радње, а који не може бити краћи од 15 дана, нити дужи од четири месеца, и примерен рок у коме га јавни тужилац извештава о предузетим радњама.

Обавезно упутство доставља се и председнику суда и странци.

Право на нови приговор

Члан 13

Странка чији је приговор одбијен, а која није поднела жалбу, може да поднесе нови приговор када истекну четири месеца од дана пријема решења о одбијању приговора, странка чији је приговор одбијен, а која је поднела жалбу која је одбијена када истекну четири месеца од дана пријема решења о одбијању жалбе, а странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу - када истекне пет месеци од дана пријема решења о усвајању приговора.

Странка чија је жалба усвојена, и странка чији је приговор усвојен, а жалба одбијена, могу да поднесу нови приговор одмах после истека рока у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме делотворне процесне радње.

Ограничења права на подношење новог приговора не важе у поступку у коме су предложени или одређени притвор или привремена мера, у извршном поступку и у поступку против малолетника.

Странка чији су приговор или жалба одбачени може одмах поднети нови приговор.

3. Жалба и разлози за жалбу

Члан 14

Странка има право на жалбу ако је њен приговор одбијен или ако председник суда о њему не одлучи у року од два месеца од дана пријема приговора.

Жалба може да се поднесе и ако је приговор усвојен, али непосредно виши јавни тужилац није донео обавезно упутство у року од осам дана од дана пријема решења председника суда, затим ако председник суда или непосредно виши јавни тужилац није наложио судији или јавном тужиоцу процесне радње које делотворно убрзавају поступак, или ако судија или јавни тужилац није предузео наложене процесне радње у року који му је одређен.

Поред осталог, жалба садржи исте обавезне елементе као приговор.

Рок за жалбу

Члан 15

Ако председник суда није одлучио о приговору, жалба се подноси у року од осам дана од дана када је истекао рок од два месеца од дана пријема приговора.

Ако је приговор одбијен, жалба се подноси у року од осам дана од дана када је странка примила решење о одбијању приговора.

Ако је приговор усвојен, а странка има право на жалбу (члан 14. став 2), жалба се подноси у року од осам дана:

- 1) од дана истека рока у коме је непосредно виши јавни тужилац био дужан да донесе обавезно упутство - ако се жалба подноси зато што непосредно виши јавни тужилац није донео обавезно упутство;
- 2) од дана када је странка примила решење - ако се жалба подноси зато што председник суда није судији наложио процесне радње које делотворно убрзавају поступак;
- 3) од дана када је странка примила обавезно упутство - ако се жалба подноси зато што непосредно виши јавни тужилац није наложио јавном тужиоцу процесне радње које делотворно убрзавају поступак;
- 4) од дана истека рока у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме наложене процесне радње - ако се жалба подноси зато што судија или јавни тужилац није предузео наложене процесне радње у року који му је одређен.

Надлежност за одлучивање о жалби

Члан 16

Жалба се подноси председнику суда који је одлучивао о приговору.

Он одмах доставља председнику непосредно вишег суда жалбу и списе предмета. Председник непосредно вишег суда води поступак по жалби и одлучује о њој.

Ако поступак у коме странка сматра да је повређено њено право на суђење у разумном року води Врховни касациони суд, поступак по жалби води и о жалби одлучује веће од три судије Врховног касационог суда.

Председник непосредно вишег суда може годишњим распоредом послова одредити једног судију или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о жалбама.

Одлучивање о жалби без испитног поступка

Члан 17

Председник непосредно вишег суда решењем одбацује или одбија жалбу без испитног поступка, или води испитни поступак.

Жалба се одбацује ако је непотпуна, ако ју је поднело неовлашћено лице, ако је преурањена, неблаговремена, ако се лице одрекло права на жалбу или ако је повукло жалбу, или нема правни интерес за њу. Жалба је непотпуна ако није потписана или ако из њене садржине не може да се утврди које решење се побија.

Против решења о одбацивању жалбе није дозвољена жалба.

Жалба се одбија без испитног поступка ако је, с обзиром на трајање поступка које је наведено у жалби, очигледно неоснована.

Одлучивање о жалби после испитног поступка

Члан 18

Председник непосредно вишег суда разматра списе предмета и примењује мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4).

После тога, решењем одбија жалбу и потврђује првостепено решење, усваја жалбу и преиначава првостепено решење, усваја жалбу и одлучује о приговору, или усваја жалбу и доставља је надлежном јавном тужиоцу (члан 19).

Председник непосредно вишег суда може, у зависности од околности, а посебно ако је поступак хитан, одредити првенство у одлучивању, затим наложити председнику суда коме је поднесен приговор да одузме предмет судији и додели га другом, ако је право странке повређено због преоптерећености или дужег одсуства судије.

Ако је жалба поднета зато што председник суда није одлучио о приговору, при доношењу решења којим одлучује о приговору председник непосредно вишег суда има иста права и обавезе као председник суда коме је поднет приговор (чл. 8-11).

Налози јавном тужиоцу који спроводи истрагу

Члан 19

Председник непосредно вишег суда који преиначи првостепено решење о одбијању приговора поднетог зато што странка сматра да је њено право повредио јавни тужилац, и утврди повреду, доставља своје решење непосредно вишем јавном тужиоцу од оног јавног тужиоца коме се доставља решење председника суда о усвајању приговора (члан 12. став 1).

Истом јавном тужиоцу председник непосредно вишег суда доставља жалбу и решење о усвајању жалбе зато што председник суда није о приговору одлучио у року од два месеца од пријема приговора, или зато што јавни тужилац није донео обавезно упутство, или зато што непосредно виши јавни тужилац није јавном тужиоцу наложио процесне радње које делотворно убрзавају поступак, или зато што јавни тужилац није предузео наложене процесне радње у року који му је одређен.

Јавни тужилац коме је председник непосредно вишег суда доставио своје решење има иста права и обавезе као јавни тужилац коме је председник суда доставио решење о усвајању приговора (члан 12. став 2).

Остала правила о поступку по жалби и рок за одлучивање по жалби

Члан 20

Жалба се не доставља на одговор, а усмена расправа се не одржава.

На остала питања сходно се примењује закон којим се уређује ванпарнични поступак.

Председник непосредно вишег суда дужан је да одлучи о жалби у року од 30 дана од дана пријема жалбе.

Надлежни јавни тужилац (члан 19) дужан је да донесе обавезно упутство у року од осам дана од дана када му је председник непосредно вишег суда доставио решење о преиначењу или решење којим се жалба усваја.

Искључење жалбе

Члан 21

Против решења председника непосредно вишег суда о жалби није дозвољена жалба.

III ЗАХТЕВ ЗА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

1. Стицање права на правично задовољење

Члан 22

Право на правично задовољење има странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу, затим странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора и странка чија је жалба усвојена.

Странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу и странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора стиче право на правично задовољење када истекне рок у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме наложене процесне радње, а странка чија је жалба усвојена - када прими решење о усвајању жалбе.

2. Врсте правичног задовољења

Члан 23

Врсте правичног задовољења јесу:

1) право на исплату новчаног обештећења за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року (у даљем тексту: новчано обештећење);

2) право на објављивање писмене изјаве Државног правобранилаштва (у даљем тексту: Правобранилаштво) којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року;

3) право на објављивање пресуде којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

Одговорност Републике Србије за неимовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року је објективна.

При одлучивању о правичном задовољењу, Правобранилаштво и судови везани су решењима председника судова којима је утврђена повреда права странке на суђење у разумном року.

3. Покушај поравнања с Правобранилаштом и могућност подношења предлога за поравнање

Члан 24

Странка може да поднесе Правобранилаштву предлог за поравнање у року од шест месеци од дана када је стекла право на правично задовољење.

У предлогу за поравнање странка наводи да ли тражи исплату новчаног обештећења или издавање и објављивање писмене изјаве Правобранилаштва којом се утврђује да је било повређено њено право на суђење у разумном року, или и једно и друго.

Правобранилаштво покушава да постигне споразум са странком у року од два месеца од дана пријема предлога за поравнање. Ако споразум буде постигнут, оно закључује са странком вансудско поравнање које представља извршну исправу.

Правобранилаштво је дужно да се у поступку поравнања креће у висини новчаног обештећења одређеног овим законом (члан 30. став 1).

Странка је слободна да у свако доба писмено одустане од покушаја поравнања.

4. Објављивање писмене изјаве Правобранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право

Члан 25

Правобранилаштво може, после процене да ли је правично задовољење за неимовинску штету могуће и ако се само објави писмена изјава којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року, предложити странци да јој, уместо исплате новчаног обештећења, изда и објави писмену изјаву којом се утврђује да јој је било повређено право.

Код теже повреде права на суђење у разумном року Правобранилаштво може, на захтев странке да изда и објави писмену изјаву, као и да странци исплати новчано обештећење.

Писмена изјава којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року садржи њено лично или пословно име и пребивалиште, боравиште или седиште, лично или пословно име заступника или пуномоћника странке и његово пребивалиште, боравиште или седиште, назив суда или јавног тужилаштва који су повредили право странке на суђење у разумном року, пословни број судског предмета, односно предмета јавног тужилаштва, и изричиту изјаву којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року.

Правобранилаштво издаје странци писмену изјаву у облику вансудског поравнања и објављује је у "Службеном гласнику Републике Србије".

5. Тужба за новчано обештећење и претпоставке за тужбу

Члан 26

Странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за новчано обештећење у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење.

Тужба није дозвољена док траје покушај поравнања с Правобранилаштвом, нити ако су странка и Правобранилаштво закључили поравнање.

Поступак по тужби

Члан 27

Независно од врсте и висине тужбеног захтева, у поступку пред судом сходно се примењују одредбе о споровима мале вредности из закона којим се уређује парнични поступак.

Суд не може досудити новчано обештећење у висини већој од оне одређене овим законом (члан 30. став 1).

Ревизија није дозвољена.

Стварна и месна надлежност судова

Члан 28

За одлучивање по тужби месно је надлежан основни суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, боравиште или седиште.

Ако тужилац нема пребивалиште, боравиште или седиште у Републици Србији, месно је надлежан основни суд који има седиште у месту седишта суда који је утврдио повреду права на суђење у разумном року.

6. Пресуда којом се утврђује да је странци било повређено право

Члан 29

Код теже повреде права на суђење у разумном року суд може, на захтев странке да донесе и објави пресуду којом се утврђује да је странци било повређено право, као и да јој досуди новчано обештећење.

Пресуда којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року садржи следеће податке о странци: њено лично или пословно име, затим пребивалиште, боравиште или седиште странке, лично или пословно име заступника или пуномоћника странке и његово пребивалиште, боравиште или седиште, и датум рођења ако га је странка навела у тужби.

Суд, односно јавно тужилаштво који су повредили право странке објављују правноснажну пресуду суда у "Службеном гласнику Републике Србије" о свом трошку.

7. Висина новчаног обештећења

Члан 30

Новчано обештећење признаје се у висини од 300 евра до 3.000 евра у динарској противвредности на дан исплате према средњем курсу Народне банке Србије по предмету.

При одређивању висине новчаног обештећења, Правобранилаштво и суд примењују мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4), пре свега сложеност предмета суђења или истраге, поступање надлежног државног органа и странке током поступка и значај предмета суђења или истраге по странку.

8. Тужба за накнаду имовинске штете

Члан 31

Странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року, у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење.

Поред одредаба закона којим се уређују облигациони односи, суд примењује и мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4).

Одговорност Републике Србије за имовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року је објективна.

9. Исплата новчаног обештећења и накнаде имовинске штете

Члан 32

Новчано обештећење и накнаду имовинске штете исплаћује суд или јавно тужилаштво који су повредили право на суђење у разумном року.

Обезбеђивање средстава за исплату

Члан 33

Средства за исплату новчаног обештећења и накнаду имовинске штете обезбеђују се из буџета Републике Србије, у оквиру средстава која су намењена покрићу текућих расхода судова и јавних тужилаштава, од којих се изузимају расходи за запослене и текуће одржавање објеката и опреме.

IV ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Однос Закона о уређењу судова и овог закона

Члан 34

Поступак за заштиту права на суђење у разумном року који је до ступања на снагу овог закона покренут према Закону о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11 и 101/13) наставља се према том закону.

Овај закон примењује се на судске поступке који још нису окончани у време покретања поступка за заштиту права према овом закону, ако је евентуална повреда права на суђење у разумном року настала пре почетка примене одредаба чл. 8а-8в Закона о уређењу судова, а о њој није одлучивао Уставни суд у поступку о уставној жалби.

Овај закон примењује се и на судске поступке који још нису окончани у време покретања поступка за заштиту права према овом закону, ако је евентуална повреда права на суђење у разумном року настала после престанка важења одредаба чл. 8а-8в Закона о уређењу судова.

Могућност поравнања и тужбе ако се води поступак пред Европским судом за људска права

Члан 35

Лица која су Европском суду за људска права поднела представку због тога што сматрају да је повређено њихово право на суђење у разумном року, о којој није донета одлука о прихватљивости или основаности, могу у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона да поднесу Правобранилаштву предлог за поравнање о новчаном обештећењу, уз навођење датума предаје представке Европском суду за људска права и броја представке у предлогу за поравнање. Закључено поравнање представља извршну исправу.

Уместо предлога за поравнање или пошто одустане од покушаја поравнања, странка може у року од једне године од дана ступања на снагу овог закона да поднесе тужбу за новчано обештећење против Републике Србије суду који је надлежан по овом закону. Тужба није дозвољена ако странка и Правобранилаштво закључе поравнање.

Независно од врсте и висине тужбеног захтева, у поступку пред судом сходно се примењују одредбе о споровима мале вредности из закона којим се уређује парнични поступак и одредбе овог закона.

Престанак важења појединих одредаба других закона

Члан 36

Даном ступања на снагу овог закона престају да важе:

1) одредбе чл. 8а-8в Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11 и 101/13);

2) одредба члана 82. став 2. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", бр. 109/07, 99/11 и 18/13 - УС).

Завршна одредба

Члан 37

Овај закон ступа на снагу 1. јануара 2016. године.

2. РЕЛЕВАНТНЕ СЕНТЕНЦЕ ИЗ РЕШЕЊА ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА

АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА ОШТЕЋЕНОГ ДА ЗАХТЕВА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Оштећени је активно легитимисан да тражи заштиту права на суђење у разумном року под условом да је у оквиру кривичног поступка истакао имовинскоправни захтев.

Из образложења:

"Решењем Апелационог суда у Београду од 19.09.2014. године, одбачен је као недозвољен захтев за утврђивање повреде права на суђење у разумном року и накнаду штете пуномоћника оштећеног. Против овог решења, жалбу су поднели пуномоћници предлагача – оштећеног. Одлучујући о изјављеној жалби пуномоћника предлагача, Врховни касациони суд је нашао да је жалба основана.

Првостепени суд је одбацио као недозвољен захтев за утврђивање повреде права на суђење у разумном року и накнаду штете, налазећи да оштећено привредно друштво није активно легитимисано за подношење овог захтева. Образлажући овакав свој став, првостепени суд је навео да су у конкретном случају, у фази истраге, у својству сведока саслушани и законски заступник оштећеног привредног друштва, као и представник оштећеног предузећа, те да ни један, ни други, нису истакли имовинско-правни захтев, те да стога оштећено предузеће није активно легитимисано за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року.

Међутим, из списка предмета, утврђује се да је приликом саслушања представник оштећеног изјавио да он има овлашћење да истакне имовинско-правни захтев, који ће касније определити, те да се придружује кривичном гоњењу против учиниоца кривичног дела.

Како је, представник оштећеног привредног друштва приликом саслушања очигледно истакао имовинско-правни захтев, то је нејасан и неприхватљив став првостепеног суда – да оштећено предузеће у конкретном случају није активно легитимисано за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року, те да захтев за утврђивање повреде права на суђење у разумном року оштећеног предузећа ваља одбацивати као недозвољен.

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 32/2014 од 24.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА ПРАВНИХ ЛИЦА КОЈА СУ ПОД КОНТРОЛОМ ДРЖАВЕ ДА ТРАЖЕ ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИМЕРЕНЕ НОВЧАНЕ НАКНАДЕ

Правна лица која су под контролом државе (држава, покрајина, локална самоуправа, јавна предузећа, државна предузећа, друштвена предузећа) могу да

поднесу захтев за заштиту права на суђење у разумном року и траже убрзање поступка, али не могу остварити право на новчану накнаду због повреде права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда делимично је усвојен захтев предлагача; наложено је Основном суду да предузме све мере како би се поступак извршења окончао у најкраћем року; одбијен је захтев за накнаду; обавезана је Република Србија да предлагачу на име поступка исплати 6.000,00 динара.

Одлучујући о жалби предлагача Врховни касациони суд је утврдио да је жалба неоснована.

Предлагач је захтевом за утврђење повреде права на суђење у разумном року тражио убрзање поступка, и досуђивање новчане накнаде због повреде тог права.

Чланом 8а став 1. Закона о уређењу судова прописано је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року, а ставом 2. да се захтевом из става 1. овог члана може тражити и накнада за повреду права на суђење у разумном року. Према члану 8б став 1. истог закона прописано је да ако непосредно виши суд утврди да је захтев подносиоца основан, може одредити примерену накнаду за повреду права на суђење у разумном року и одредити рок у коме ће нижи суд окончати поступак у коме је учињена повреда права на суђење у разумном року.

Правна лица која су под контролом државе (држава, покрајина, локална самоуправа, јавна предузећа, државна предузећа, друштвена предузећа), сагласно ставу Врховног касационог суда и у складу са праксом Уставног суда РС и Европског суда за људска права у Стразбуру, иако могу да поднесу захтев за заштиту права на суђење у разумном року ради утврђења повреде права и убрзање поступка, не могу остварити право на новчану накнаду као сатисфакцију.

Како је у конкретном случају предлагач правно лице чији је оснивач општина ..., јединица локалне самоуправе, са 100% удела у капиталу предузећа, то је супротно наводима жалбе предлагача, правилно првостепени суд закључио да предлагач није активно легитимисан за остварење права на новчану накнаду. Дакле, и по схватању овог суда, предлагачу не припада накнада, а налагањем првостепеном суду да предузме све неопходне мере како би се поступак окончао у најкраћем року постићи ће се сврха заштите прописана члановима 8а и 8б Закона о уређењу судова".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 395/2014 од 17.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА У ПОСТУПКУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Захтев за заштиту права на суђење у разумном року може поднети само странка у судском поступку, која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, а не њен пуномоћник у своје име.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда, одбачен је као недозвољен захтев за заштиту права на суђење у разумном року пуномоћника странке као предлагача у извршном предмету Основног суда.

Према стању у списима, извршни поверилац, чији је пуномоћник адвокат, овде

предлагач, поднео је Општинском суду предлог за дозволу извршења против извршног дужника. Предлог за извршење је поднет на основу правноснажне и извршне пресуде Општинског суда, пописом, пленидбом и продајом покретних ствари, ради наплате трошкова парничног поступка. Поводом наведеног предлога је формиран предмет, а Општински суд је донео решење о извршењу и овим решењем одредио предложено извршење. Након тога је Основни суд донео решење, којим се огласио месно ненадлежним за поступање у овој правној ствари, па је списе доставио Основном суду.

Одредбом члана 8а став 1. Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“116/2008... 101/2013), прописано је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року.

Захтев за заштиту права на суђење у разумном року може поднети само странка у судском поступку, која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року. Дакле, само оно лице о чијим се правима и обавезама у судском поступку одлучује, има активну легитимацију за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року. У поступку који се води пред Основним судом, подносилац захтева за заштиту на право на суђење у разумном року није странка, већ њен пуномоћник, па нема активну легитимацију за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року у том поступку и не може остваривити заштиту права на суђење у разумном року у судском поступку у коме се не одлучује о његовим правима и обавезама. Истовремено, условно означавање, у напмени захтева, извршни поверилац као странке ако суд „сматра да изрека решења треба да гласи на извршног повериоца“ није дозвољено, супротно је законској обавези из члана 98. став 3. ЗПП у вези члана 30. став 2. ЗВП, доводи у сумњу личност предлагача и захтев чини неразумљивим. Стога је и по оцени Врховног касационог суда правилно одлучено одбацивањем захтева и жалба предлагача против побијаног решења Вишег суда није основана".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 505/2014 од 5.2.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ДЕЈСТВО ПРЕКИДА ПОСТУПКА

Када је одређен прекид поступка, неактивност суда у току трајања прекида поступка не може се узети као пропуст суда у оцени разумне дужине трајања поступка.

Из образложења:

"Из садржине списка, произилази да је предлагач дана 24.10.2008. године, поднео тужбу Привредном суду којом је тражио да се обавезе тужени у стечају, да му исплати на име штете одређени износ са законском затезном каматом и трошковима поступка.

Привредни суд је утврдио да се између парничних странака води још један спор, који представља претходно питање за предметни спор.

Поступак је био у прекиду све до 2014. године, када су се и стекли услови да се прекинути поступак настави. Привредни суд је парницу окончао дана 29.7.2014. године, доношењем пресуде којом је одбио тужбени захтев као неоснован.

По жалби тужиоца овде предлагача, списи предмета достављени су Привредном апелационом суду. На основу прибављених података о прегледу предмета Привредног апелационог суда, утврђује се да је поступак по жалби окончан дана 15.10.2014. године.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, Врховни касациони суд је оценио да предлагачу у предмету Привредног суда није повређено право на суђење у разумном року, јер је предмет окончан како у првостепеном поступку тако и у другостепеном поступку у

кратком року, по испуњењу услова за наставак поступка. Привредни суд, не може бити одговоран због тога што су се стекли услови да се поступак у овој правној ствари прекине и да прекид поступка траје нешто више од пет година, јер такву процесну ситуацију, која је довела до дугог трајања поступка, није изазвао Привредни суд, већ је то последица што је предлагач водио више спорова пред Привредним судом, који су међусобно повезани један са другим. У периоду док је поступак био у прекиду суд није могао предузимати никакве радње у поступку".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 еп 17/2014 од 20.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ДУГО ТРАЈАЊЕ ПОСТУПКА ЗБОГ ПОНАШАЊА ПОДНОСИОЦА

Није повређено право подносиоца захтева на суђење у разумном року ако је дужина трајања поступка узрокована у највећој мери понашањем подносиоца захтева као странке у поступку.

Из образложења:

"Решењем Апелационог суда одбијен је захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року.

Према стању у списима предмета парнични поступак је покренут тужбом од 8.7.2008. године а против туженог - предлагача у овом поступку, ради утврђивања постојања права стварне службености пролаза. Апелациони суд је оценио да се ради о сложеној парници и да је суд имао пропуста у поступању, јер није довољно водио рачуна о процесној дисциплини али је и закључио да је дужина трајања поступка у највећој мери проузрокована понашањем предлагача као странке у поступку, јер је између рочишта за главну расправу суду достављао у кратком временском размаку, два, три или више поднесака, због чега је већи број расправа одлаган, да би се тужилац или геодетски вештак изјаснио по овим поднесцима. Утврђено је да је предлагач тражио изузеће претходног и сада поступајућег судије, што је такође допринело дужем трајању поступка. Посматрајући целокупан ток поступка, који траје 6 година и 3 месеца, као и објективне околности које су узроковале одлагање одређених процесних радњи, Апелациони суд је закључио да нема значајнијег доприноса поступајућег суда у овако дугом трајању поступка, већ да је у највећој мери за то одговоран управо предлагач, па је са свих наведених разлога одбио захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 148/2014 од 27.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА КАО ПОСЛЕДИЦА ПОНАШАЊА ПОДНОСИОЦА ЗАХТЕВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Предлагачу није повређено право на суђење у разумном року ако је својим поступцима и опструкцијама ометао и одуговлачио судски поступак.

Из образложења:

“Решењем Вишег суда одбијен је као неоснован захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року, као и захтев за новчану накнаду и утврђено је да предлагачу није повређено право на суђење у разумном року зајемчено чланом 32. став 1. Устава Републике Србије. Одлучујући о жалби предлагача, Врховни касациони суд је испитао побијано решење и одлучио да жалба није основана.

Поступајући по предлогу предлагача Виши суд је извршио увид у списе предмета Основног суда и утврдио да су четири правна лица поднели Општинском суду предлог за извршење против извршног дужника, овде предлагача и ЈКП ... са предлогом да извршни дужници солидарно отклоне недостатке на инсталацији топловодне мреже у сутурену зграде и изврше повраћај топловодне мреже у функцију грејања, те омогуће повериоцима несметано коришћење грејања у њиховим пословним просторијама, а уколико то не учине у остављеном року од 30 дана овлашћују се тужиоци да исто учине преко других извођача на терет тужених, под претњом извршења. Предлог за извршење извршних поверилаца усвојен је решењем о извршењу. Решење о извршењу је извршено у целости у погледу наплате тражених трошкова, али исто до доношења одлуке Вишег суда није извршено у делу отклањања недостатака на инсталацији топловодне мреже, јер и поред предузетих процесних радњи Основног суда и спремности солидарног дужника да приступи извршењу извршење није спроведено због противљења извршног дужника, овде предлагача. Извршни дужник је Основном суду доставио поднесак којим је оспорио тврдње да се противи извршењу у погледу успостављања топлотне енергије, те је Основни суд од 26.9.2014. године наложио извршном дужнику ЈКП ... да се у року од пет дана изјасни на наведени поднесак овде предлагача. То је била последња радња која је извршена у наведеном извршном поступку.

Код овако утврђених чињеница оцењујући поднети захтев предлагача и разлоге изнете у њему, те ценећи гаранције из члана 32. став 1. Устава Републике Србије и одредбе члана 5. став 1. Закона о извршеном поступку, односно члан 6. став 1. Закона о извршењу и обезбеђењу из којих произилазе начела хитности извршног поступка, Виши суд је утврдио да подносиоцу захтева није повређено уставно право на суђење у разумном року, јер је својим радњама и понашањем у наведеном извршном предмету Основног суда допринео дугом трајању извршног поступка уз напомену да подносилац захтева у том извршном предмету има својство солидарног извршног дужника.

Разумна дужина трајања судског поступка зависи од сложености случаја, понашања подносиоца захтева као странке у поступку, поступања надлежног суда који води поступак, као и значаја и природе постављеног захтева за странку која је покренула поступак. Ценаћи наведене критеријуме правилно је Виши суд закључио да предлагачу није повређено право на суђење у разумном року поступањем извршног суда, већ напротив подносилац захтева је као извршни солидарни дужник био у обавези да омогући спровођење извршења решења отклањањем недостатака на инсталацији топловодне мреже уместо што је својим противљењем и опструкцијама ометао поступак извршења, те обзиром на понашање подносиоца захтева као странке у поступку нису испуњени услови из чл. 8а и 8б за утврђење повреде права на суђење у разумном року, а самим тим и утврђење права на примерену накнаду и трошкове поступка.

Жалбени наводи предлагача да је у поступку извршења продао кућу ради измирења обавеза према извршним повериоцима у погледу плаћања износа утврђене штете и трошкова поступка у засебно формираном извршном предмету нису од утицаја на другачију одлуку по предлогу за заштиту права на суђење у разумном року у предмету, јер се ради о посебним поступцима извршења у којима је предлагач имао својство извршног дужника, а самим тим и обавезу да намири потраживања поверилаца. Предлагач је као извршни дужник имао обавезу да поступи по решењу о извршењу и са другим солидарним дужником пронађе решење за поступање по том решењу, те разлози на које се позивао предлагач као извршни дужник при одбијању да се нарушава ентеријер његовог пословог простора у поступку спровођења извршења нису разлози који утичу на другачији закључак нижестепеног суда о доприносу предлагача дугом трајању поступка извршења. Стога непоступање предлагача као извршног дужника по обавезама из извршног решења не може водити успостављању његовог права на утврђење повреде права на суђење у разумном року”.

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 543/2014 од 22.01.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ИНИЦИЈАЛНИ АКТ КАО ПРАВНО РЕЛЕВАТНА ЧИЊЕНИЦА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПОЧЕТКА СУДСКОГ ПОСТУПКА

Судски поступак је покренут када је поднет иницијални акт, околност што је прво поступао суд посебне, а затим суд опште надлежности, нема значаја за оцену дужине трајања поступка и постојања повреде права на суђење у разумном року, па се разумни рок рачуна од дана подношења иницијалног акта.

Из образложења:

"Предлагач је у својству извршног повериоца Трговинском суду, поднео предлог за извршење на основу веродостојне исправе дана 9.10.2007. године, против извршног дужника, ради наплате новчаног потраживања. Привредни суд је донео решење којим је ставио ван снаге решење о извршењу, обуставио извршење и укинуо све спроведене извршне радње, огласио се стварно ненадлежним за одлучивање о предлогу и предмет доставио Основном суду као стварно и месно надлежном дана 13.5.2010. године. Основни суд је закључком наложио извршном повериоцу да уреди предлог за извршење, што је извршни поверилац учинио поднеском од 26.5.2010. године, потом је извршни суд 1.6.2010. године донео решење о извршењу.

Одредбом члана 8а став 1. Закона о уређењу судова, прописано је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року, а чланом 8б став 1. истог закона прописано је да ако непосредно виши суд утврди да је захтев подносиоца основан, може одредити примерену накнаду за повреду права на суђење у разумном року и одредити рок у коме ће нижи суд окончати поступак у коме је учињена повреда права на суђење у разумном року.

Како је применом цитираних законских одредаба суд утврдио повреду права на суђење у разумном року одредио је накнаду од 20.000,00 динара, при чему је ценио трајање поступка од 13.5.2010. године када је предмет достављен Основном суду, а за период од 9.10.2007. године, када је поднет предлог за извршење Трговинском суду па до 13.5.2010. године, нашао је да није релевантан. По оцени Врховног касационог суда, поступак извршења у конкретном случају траје од 9.10.2007. године, када је поднет акт којим је инициран судски поступак, а околност што је прво поступао суд посебне, а затим суд опште надлежности, нема значаја за оцену постојања повреде права на суђење у разумном року, с обзиром да се разуман рок рачуна од дана подношења иницијалног акта. Погрешна оцена трајања конкретног извршног поступка у вези је са висином одређене накнаде, па како поступак траје од 9.10.2007. године, то је овај суд одредио накнаду од још 10.000,00 динара, поред 20.000,00 динара, тако да укупна накнада износи 30.000,00 динара, у смислу члана 8б Закона о уређењу судова, према свим околностима овог случаја, што уз изречену меру за убразање поступка, представља сатисфакцију предлагачу за утврђену повреду права".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 81/2014 од 01.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ЈЕДНОСТРАНАЧКИ КАРАКТЕР ПОСТУПКА
ЗАХТЕВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ
И ДОЗВОЉЕНОСТ ЖАЛБЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Жалба Републике Србије против одлуке суда о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року није дозвољена, јер се ради о једностраначком поступку у коме Република Србија није странка у смислу Закона о ванпарничном поступку.

Из образложења:

"Чланом 8а Закона о уређењу судова, прописано је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року (став 1), ставом 2. прописано је да захтевом из става 1. овог члана може се тражити и накнада за повреду права за суђење у разумном року, а чланом 8б став 2. прописано је да ће се накнада исплатити из буџетских средстава Републике Србије опредељених за рад судова у року од три месеца од дана подношења захтева странке за исплату. Чланом 8в истог закона, прописано је да се на поступак за заштиту права на суђење у разумном року и накнаде за повреду права на суђење у разумном року сходно примењују одредбе закона којим се уређује ванпарнични поступак.

Ценећи цитиране одредбе Закона о уређењу судова, поступак за заштиту права на суђење у разумном року је једностраначки и странка која сматра да јој је повређено ово право може да тражи и накнаду за повреду права на суђење у разумном року која ће се исплатити из буџетских средстава Републике Србије опредељених за рад судова. Предлагач је у овом поступку тражио накнаду за повреду права на суђење у разумном року и накнаду трошкова поступка.

То значи да се овај поступак покреће по захтеву странке која може да тражи убразање судског поступка који је у току и примерену накнаду, а у случају да је захтев основан предлагач има право на накнаду трошкова поступка.

Како је поступак за заштиту права на суђење у разумном року једностраначки, што произлази из одредаба Закона о уређењу судова, обзиром да се поступак може покренути искључиво по захтеву странке, трошкови овог поступка исплаћују се из буџетских средстава Републике Србије опредељених за рад судова, како је то прописано чланом 8б став 2. Закона о уређењу судова.

У овом поступку жалбу може изјавити подносилац захтева за заштиту права на суђење у разумном року, уколико је незадовољан одлуком суда о његовом захтеву, тако да законски обвезник исплате – Република Србија, није странка у овом поступку. Због тога је жалба Републике Србије против побијаног решења, недозвољена".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 142/2014 од 06.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НАДЛЕЖНОСТ СУДА И ДОЗВОЉЕНОСТ ЗАХТЕВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У
РАЗУМНОМ РОКУ

Суд по службеној дужности води рачуна о својој апсолутној надлежности и дужан је да оцени надлежност и дозвољеност правног средства пре него што приступи мериторном одлучивању.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда одбијен је, као неоснован, захтев предлагача којим је тражио да суд утврди да му је повређено право на суђење у разумном року у предмету Основног суда, да наложи поступајућем суду да предузме све мере ради хитног окончања поступка, као и захтев за накнаду нематеријалне штете због повреде права на суђење у разумном року у висини од 150.000,00 динара.

Одлучујући о жалби предлагача Врховни касациони суд је нашао да је жалба основана.

Предлагач је поднео 23.4.2014. године Вишем суду захтев за заштиту права на суђење у разумном року у предмету Основног суда, али је његов захтев, решењем Вишег суда, одбијен као неоснован, уз закључак суда да је првостепени суд ажурно и савесно поступао, а да је предмет трајао 4,5 године из објективних разлога, имајући у виду сложеност поступка, велики број изведених доказа, посебно вештачења основних и допунских, неопходних ради потпуног и правилног утврђивања чињеничног стања.

Право странке на подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року, предвиђено је Законом о изменама и допунама Закона о уређењу судова Републике Србије („Службени гласник РС“ 101/13), и то одредбом члана 2. овог Закона, којом је прописано да се после члана 8. додају и чланови 8а до 8в, који гласе „Заштита права на суђење у разумном року“. Закон ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику РС“ а примењује се од 1.1.2014. године, осим члана 2. који се примењује по истеку шест месеци од дана ступања на снагу овог закона. Закон о изменама и допунама Закона о уређењу судова, објављен је у „Службеном гласнику РС“ 101/2013, дана 20.11.2013. године.

Имајући у виду, одредбом члана 33, утврђени почетак примене одредаба Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова, у делу којим је регулисано право странака за заштиту права на суђење у разумном року, као и датум подношења захтева предлагача у овој правној ствари, Врховни касациони суд налази да је Виши суд, пре оцене основаности захтева, морао ценити његову дозвољеност, што у конкретном случају није учињено".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 1/2014 од 09.07.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

У поступку за заштиту права на суђење у разумном року, суд не досуђује предлагачу накнаду нематеријалне штете због повреде права на суђење у разумном року, већ само примерену накнаду, у смислу Закона о уређењу судова.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда, усвојен је захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року, утврђено је да је у кривичном поступку који се води пред Основним судом

повређено право предлагача – оштећеног као тужиоца у овом кривичном поступку, које гарантује одредба члана 32. став 1. Устава Републике Србије.

Истим решењем утврђено је право предлагача на накнаду нематеријалне штете у износу од 20.000,00 динара због повреде права на суђење у разумном року, која ће се исплатити на терет буџетских средстава Републике Србије опредељених за рад судова, у року од три месеца од дана подношења захтева предлагача за исплату.

По оцени Врховног касационог суда, Виши суд је правилно поступио када је усвојио захтев за заштиту права на суђење у разумном року предлагача, утврдио да је учињена повреда овог права у кривичном поступку који се води пред Основним судом и одредио предлагачу накнаду у износу од 20.000,00 динара, имајући при томе у виду постојећу праксу Уставног суда Србије, праксу Европског суда за људска права у сличним случајевима, као и саму суштину накнаде због повреде права на суђење у разумном року.

Приликом доношења одлуке, Врховни касациони суд је имао у виду жалбене наводе предлагача, којима се истиче да утврђени износ од 20.000,00 динара не представља правичну новчану надокнаду за повреду права на суђење у разумном року и да би одговарајуће задовољење на име нематеријалне штете представљао износ од 20.000,00 динара месечно од дана подношења захтева за спровођење истраге до дана подношења захтева, али је изнете жалбене наводе оценио неоснованим, имајући у виду да се сходно одредби члана 8б став 1. Закона о уређењу судова предлагачима не досуђује накнада нематеријалне штете коју је подносилац захтева претрпео, већ се досуђује примерена накнада, и то искључиво због утврђене повреде права на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 63/2014 од 12.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕАКТИВНО И НЕЕФИКАСНО СУЂЕЊЕ

Учестало одлагања суђење због: недоласка надлежног тужиоца, спајања и раздвајања поступка, спречености поступајућег судије, прибављања извештаја, непредузимање мера процесне дисциплине и неиспуњености процесних претпоставки за одржавање главног претреса, представља неактивно и неефикасно поступање суда и представља повреду права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Из списка предмета се утврђује да је у току кривичног поступка пред Основним судом претрес заказиван 25 пута и то један главни претрес у току 2007. године, који није одржан, у току 2008. године три главна претреса, од којих је један одржан а два неодржана, у току 2009. године заказана су четири главна претреса, од којих је само један одржан, а три неодржана, у току 2010. године заказана су два главна претреса од којих ни један није одржан, у току 2011. године један главни претрес који није одржан, у току 2012. године два главна претреса од којих ниједан није одржан, 2013. године шест главних претреса од којих су два одржана а четири неодржана, а у току 2014. године шест главних претреса од којих су четири одржана а два неодржана.

Дакле, главни претрес од 2007. до 2014. године одлаган је 17 пута, и то три пута због недоласка окривљеног који је уредно позван и који се није одазвао позиву суда нити свој изостанак оправдао, два пута због спречености поступајућег судије, два пута због недоласка окривљеног или његовог браниоца, једном због захтева браниоца окривљеног да се прибави извештај и утврди ко је овлашћено лице за заступање оштећеног, три пута због недоласка Основног јавног тужиоца, једном због недостављања налаза и мишљења вештака економско-финансијске струке, једном због прецизирања оптужног акта ОЈТ који је уручен окривљенима на главном претресу, два пута због захтева окривљеног за изузеће поступајућих судија и

председника суда, те једном због захтева окривљеног за изузеће вештака и због захтева за спајање, раздвајање поступака поднетих од стране окривљених и њихових бранилаца.

Имајући у виду чињеницу да је главни претрес од 2007. године до краја 2012. године заказан свега тринаест пута, те да је за шест година одржано свега два главна претреса, док остали нису одржани, при чему су главни претреси одлагани, између осталог, због недоласка Основног јавног тужиоца, због захтева за спајање и раздвајање поступака, због спречености поступајућег судије, као и због прибављања извештаја у циљу утврђивања ко је овлашћено лице за заступање оштећеног, при чему очигледно нису предузимане све мере процесне дисциплине у циљу одржавања главног претреса, нису коришћене све процесне могућности за заказивање и одржавање главног претреса, то је неприхватљив став првостепеног суда да се трајање овог поступка од 2007. године до данас не може сматрати неразумним, те да је дужина трајања поступка у великој мери узрокована радњама самог окривљеног.

По оцени Врховног касационог суда приликом оцене да ли је конкретни кривични поступак вођен у разумном року или не, треба узети у обзир целокупни период трајања кривичног поступка од подношења оптужнице Општинског јавног тужилаштва 6.7.2007. године, те чињеницу да поступак у овој кривично-правној ствари још увек није окончан. При томе је евидентно да је у конкретном случају, имајући у виду кривична дела која су окривљенима стављена на терет, надлежни суд требало да расправи и оцени низ сложених чињеничних питања и спроведе доказни поступак, те да је било потребно извести више вештачења и саслушати више лица у својству сведока. Међутим, имајући у виду да се у конкретном случају ради о свега двојици окривљених, а посебно чињеницу да је прва оптужница поднета 6.7.2007. године, у конкретном случају сложеност поступка не може представљати прихватљиво оправдање, имајући у виду да кривични поступак у овом предмету још увек није окончан.

У конкретном случају разлог дугог трајања првостепеног поступка је управо неефикасност и неактивност првостепеног суда, те чињеница да суд није користио све процесне могућности за заказивање и одржавање главног претреса, нити је водио довољно рачуна о процесној дисциплини странака. На то указује, између осталог, и изостанак јавног тужиоца, односно његов недолазак на три главна претреса, а посебно чињеница да првостепена пресуда није донета ни након више од седам година од подношења оптужнице, те је очигледно да је у конкретном случају учињена повреда права подносиоца жалбе на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 8/2014 од 21.10.2014 .године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ ЖАЛБЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА КОЈИМ ЈЕ ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД ОДЛУЧИО О ЗАХТЕВУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Жалбом се не може побијати одлука Врховног касационог суда, јер је жалба редовни правни лек, о коме не одлучује Врховни касациони суд, па је недозвољена.

Из образложења:

"Решењем Врховног касационог суда у првом ставу изреке, утврђено је да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року у поступку пред Апелационом суду. У другом ставу изреке, наложено је Апелационом суду да о жалби парничних странака одлучи у року од 15 дана од дана достављања овог решења. У трећем ставу изреке, предлагачу је одређена накнада за повреду права на суђење у разумном року од 50.000,00 динара. У четвртном ставу изреке, одбијен је захтев предлагача за накнаду нематеријалне штете преко одређених 50.000,00 динара до тражених 2.000 евра. Против наведеног решења предлагач је изјавила жалбу.

Одлучујући о жалби предлагача, на основу члана 8б став 3. Закона о уређењу судова („Сл.гласник РС“116/08... 101/13), Врховни касациони суд је испитао побијано решење, применом члана 387. у вези члана 402. ЗПП („Службени гласник РС“72/11... 55/14), у вези члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку („Службени гласник СРС“ 25/82... „Службени гласник РС“ 46/95... 55/14), који се примењује на основу члана 8в Закона о уређењу судова, па је нашао да је жалба недозвољена.

Надлежност Врховног касационог суда у суђењу, осим наведеном одредбом, одређена је и чланом 30. Закона о уређењу судова, тако што је ставом 1. овог члана предвиђено да Врховни касациони суд одлучује о ванредним правним средствима изјављеним на одлуке судова Републике Србије и у другим стварима одређеним законом, а према ставу 2. истог члана, одлучује о сукобу надлежности између судова, ако за одлучивање није надлежан други суд, као и о преношењу надлежности судова ради лакшег вођења поступка или других важних разлога.

Имајући у виду изнето, произлази да је, одредбом члана 8б Закона о уређењу судова, предвиђено да Врховни касациони суд одлучује о жалбама против решења којима је одлучено о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року, само као другостепени суд, односно само када је у питању жалба поднета против решења којима су нижестепени судови одлучили о овом захтеву, из чега даље произлази да жалба против решења којим је Врховни касациони суд одлучио о заштити овог права странке, није дозвољена".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 26/2014 од 03.09.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕДОЗВОЉЕНА ПРИМЕНА ВАН ПРАВНИХ КРИТЕРИЈУМА ПРИЛИКОМ ОДРЕЂИВАЊА ПРИМЕРЕНЕ НАКНАДЕ

Појам "значајне штете" није законом прописан критеријум за одређивање примерене накнаде, нити је правни стандард заснован на установљеној судској пракси тако да је недозвољена примена тог и сличних критеријума приликом одређивања примерене накнаде.

Из образложења:

"Подносилац захтева је покренула поступак ради заштите права на суђење у разумном року наводећи да јој је право повређено у поступку који се води пред Основним судом. Тим актом подносилац захтева је кумулативно тражила: -да се утврди да је у поступку повређено њено право на суђење у разумном року, -да се одреди рок у коме ће извршни суд окончати поступак принудног извршења -и да јој на име накнаде нематеријалне штете буде досуђен износ од 80.000 динара са законском затезном каматом, као и трошкови поступка. Првостепени суд је усвојио прва два захтева, одлучио је (ставом III изреке) да не досуди накнаду за повреду права на суђење у разумном року, док о захтеву за накнаду трошкова није одлучивао.

Одлуку да подносиоцу захтева не досуди накнаду нематеријалне штете одн. примерену новчану накнаду због повреде права на суђење у разумном року првостепени суд објашњава да је подносилац захтева делимично наплатио своје потраживање те да у примарном поступку (поступку који је претходио извршном поступку) није одлучивано о питањима која би указивала да је подносилац захтева претрпео значајан губитак. За наведени закључак првостепени суд се паушално позвао на став Европског суда за људска права и став Уставног суда, без навођења конкретних одлука тих судова

Зато је нејасно којим чињеницама се првостепени суд руководио када је применом критеријума "значајне штете" одлучио да подносиоцу захтева не досуди новчану накнаду. Исто тако, нејасно је значење наведеног критеријума као и због чега је првостепени суд одлуку о захтеву донео применом критеријума, а не одговарајућег материјалног права.

Првостепени суд заузима став да примена критеријума “значајне штете” зависи од степена озбиљности штете, а која се процењује имајући у виду материјални (финансијски) значај и важности предмета за подносиоца. Позитивно-правни прописи не познају тај правни стандард (као услов за досуђивање накнаде нематеријалне штете), а спорно је и његово суштинско значење, с обзиром да га првостепени суд није јасно и потпуно објаснио. Првостепени суд, наиме, дефинише појам “значајне штете” употребом, исто тако, недовољно одређеног појма “степен озбиљности”, па је стога нејасно на основу ког критеријума је одлучено о захтеву за исплату примерене новчане накнаде због повреде права на суђење у разумном року која повреда је утврђена ставом I ожалбеног решења. Ако се при томе узме у обзир да појмови озбиљна и значајна штете немају идентично значење одн. нису синоними, нејасно је како је првостепени суд одлучио о наведеном захтеву подносиоца захтева”.

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 111/2014 од 23.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕКИ ОД УЗРОКА ДУГОГ ТРАЈАЊА ПОСТУПКА КОЈЕ ЈЕ СКРИВИО ПОДНОСИЛАЦ ЗАХТЕВА

Одговорност због дугог трајања поступка коју је проузроковао подносилац захтева својим поступањем у виду подношења неуредне тужбе и предлагања одлагања рочишта ради мирног решења спора, а затим одустајања од тих предлога, сноси подносилац захтева а не суд, који није имао дугих периода неактивности.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда одбијен је захтев предлагача којим је тражио да се утврди да му је повређено право на суђење у разумном року у предмету Основног суда.

Према стању у списима предмета предлагач је поднео Вишем суду захтев за заштиту права на суђење у разумном року. У захтеву је навео да му је пред Основним судом повређено право на суђење у разумном року. Предмет тужбеног захтева се односи на утврђење удела у заједничкој имовини стеченој у току трајања брака. Тужба је поднета дана 24.5.2013. године и према наводима предлагача, првостепени суд није поступао хитно и у законским роковима прописаним Законом о парничном поступку. Првостепени суд није поступао на начин на који је у обавези с обзиром на то да је предлагач материјално и стамбено угрожен јер из непокретности – куће у којој је са туженим живела, иселила се због његовог насилничког понашања а чијој је адаптацији допринела средствима које у спору потражује.

Виши суд је утврдио да је захтев предлагача неоснован, јер је на основу стања у списима утврдио да је на дужину до сада вођеног поступка утицала и сама тужилца-предлагач у овом поступку будући да је тужба неуредна и да је њена жалба на решење којим је тужба у једном делу одбачена (због тога што није поступила по налогу суда и тужбени захтев определила у складу са прописима материјалног и процесног права), одбијена од стране Вишег суда као неоснована. На дужину поступка је утицало и то што је сама тужилца предлагала да суд одлаже, односно заказује рочишта за покушај мирног решења спора од ког предлога је затим на рочишту за мирење одустајала. Виши суд је закључио да није било дужих периода у којима Основни суд није предузимао никакве радње у поступку по тужби тужилце, па имајући у виду ту чињеницу као и сложеност предметног тековинског спора, закључио је да у конкретном случају није дошло до повреде права на суђење у разумном року због чега је и захтев предлагача одбио у целини као неоснован.

На основу наведених чињеница правилно је закључио Виши суд да је трајању поступка у периоду од подношења тужбе па до дана када је заказано рочиште за главну расправу, допринео искључиво предлагач због неуредне тужбе и непоступања по налогу суда да у одређеном року исправи и допуни тужбу. Имајући у виду датум када је тужба суду поднета и

радње које су до подношења захтева за заштиту права на суђење у разумном року предузете од стране суда пред којим се води поступак, те имајући у виду целокупни протек времена од подношења тужбе до дана подношења овог захтева и Врховни касациони суд закључује да за сада није дошло до повреде права на суђење у разумном року предлагачу у поступку који се води пред Основним судом због чега је и одбијена жалба као неоснована".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 71/2014 од 18.09.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕОКОНЧАВАЊЕ СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА И ПОРЕД АЖУРНОГ ПОСТУПАЊА СУДА

Стечајни поступак је по својој природи сложен и дуг судски поступак, па ако није окончан упркос ажурном поступању суда, не постоји повреда права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Како се повреда права на суђење у разумном року у конкретној ситуацији односи само на поступак стечаја, правилно Привредни апелациони суд као првостепени оцењује да ли је дошло до повреде права анализом само стечајног поступка, а не и поступка који је претходио доношењу извршне исправе за спорно потраживање. Ценећи да је суд предузимао све законом предвиђене радње од тренутка подношења предлога за отварање стечаја, и то у законом прописаним роковима, Привредни апелациони суд налази да није повређено право на суђење у разумном року јер сама чињеница да се подносилац захтева још увек није наплатио то не доказује. У конкретном предмету, према утврђеном стању од стране Привредног апелационог суда и поред ажурног предузимања свих законом предвиђених радњи није дошло до окончања стечајног поступка, јер нема лица која су заинтересована за куповину имовине стечајног дужника, иако је са више покушаја продаје и то различитим начинима продаје, суд предузео све да до наведеног дође.

Из наведених разлога, правилно закључује Привредни апелациони суд да не постоји повреда права суђење у разумном року у поступку стечаја, који је по својој природи веома компликован и дуг, а нема могућности да суд у потпуности утиче на његову дужину, па стога при наведеним околностима у којима је суд предузимао све да се поступак ажурно оконча, без обзира на његову дужину која је пет година, правилно налази да није повређено право предлагача на суђење у разумном року.

Фаза уновчења имовине стечајног дужника је фаза која делимично зависи и од фактора ван самог поступка – тржишта, економске ситуације у земљи и других фактора, те стога дуже трајње уновчења имовине, не може да се припише у повреду права на суђење у разумном року, нити да се припише неажурности суда у случају у коме он предузима све разумне мере да у конкретним економским околностима дође до уновчења имовине, како је то у конкретном предмету случај. Стога, иако је Законом о стечају прописано да је стечајни поступак хитан, правилно налази Привредни апелациони суд да су све радње у њему хитно и предузимане, те да нема повреде права на суђење у разумном року, већ да се ради о тржишним околностима која су у одређеној фази стечајног поступка, који је по својој природи и дуготрајан, заправо условиле и његову дужину, а тиме и остварење права стечајног дужника.

Из наведених разлога, правилно закључује Привредни апелациони суд да у наведеном стечајном поступку није дошло до повреде права на суђење у разумном року, па стога одбија захтев предлагача да се наведена повреда утврди, а самим тим и да се досуди примерена накнада у опредељеном износу.

Нису основани ни жалбени наводи према којима је одлука донета уз апсолутно битну повреду с обзиром да је одлука донета пред Привредним апелационим судом у већу састављеном од тројице судија тога суда, а с обзиром да по одредбама Закона о

ванпарничном поступку треба да суди појединац. Наведено са разлога што зборни састав суда, односно веће тројица судија истог суда по општем принципу да онај ко може више може и мање, не чини апсолутно битну повреду, ако суди и оне предмете у којима би била надлежност судије појединца.

Стога иако постоји став Врховног касационог суда да је примерном одредаба Закона о ванпарничном поступку, одлуке о повреди права на суђење у разумном року доноси судија појединац у првом степену, доношење конкретне одлуке од стране трочланог судског већа не представља апсолутно битну повреду поступка и не утиче на правилност одлуке".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 эп 22/2014 од 18.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕПОШТОВАЊЕ ДУЖНОСТИ ОКРИВЉЕНОГ ДА СЕ ОДАЗОВЕ НА ПОЗИВ СУДА

Нема повреде права на суђење у разумном року, ако је до дугог трајања судског поступка дошло услед предузимања потребних мера ради обезбеђивања присуства окривљеног у кривичном поступку.

Из образложења:

"Решењем вишег суда одбијен је као неоснован захтев предлагача којим је тражио да се утврди да је повређено његово право на суђење у разумном року у поступку пред основним судом, као и захтев да се предлагачу досуди накнада због повреде права.

Наиме, према стању у списима, овде предлагач - окривљени је пресудом Основног суда од 24.08.2011. године, у одсуству, оглашен кривим због извршења кривичног дела тешка крађа из члана 204. став 1. тачка 1. КЗ у вези члана 33. КЗ и осуђен је на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, а која пресуда је постала правноснажна и извршна дана 23.10.2011. године. Након тога је Основни суд решењем од 31.10.2013. године уважио захтев осуђеног и дозволио понављање кривичног поступка, те је донето решење Основног суда од 02.12.2013. године којим је обустављено извршење казне затвора према окривљеном. У међувремену је донет нови Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава, те је предмет достављен другом Основном суду, по којем је вршилац функције председника тог суда донео налог од 15.05.2014. године за хитно прекоредно поступање, решавање и експедовање из Основног суда тог предмета, уз напомену да је наведени предмет потребно решити најкасније до 15.11.2014. године, а по ком налогу је поступајући судија дана 16.05.2014. године заказао главни претрес за 15.07.2014. године који је одржан, а следећи претрес је заказан за 11.09.2014. године ради извођења доказа који су на записнику и констатовани.

По налажењу Врховног касационог суда правилно је првостепени суд, приликом доношења одлуке, разматрајући разлоге и наводе захтева за заштиту права на суђење у разумном року предлагача, имао у виду да оцена разумног трајања судског поступка зависи од низа чинилаца који се морају узети у обзир у сваком појединачном случају према његовим специфичним околностима, а пре свега зависи од сложености чињеничних и правних питања у конкретном предмету, понашања странака, односно овде предлагача као странке у поступку, те понашања надлежних власти, односно судова који воде поступак и других државних органа који су укључени и који поступају у границама своје надлежности, као и

значаја случаја за подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року, односно природе постављеног захтева, а што су све критеријуми који утичу на оцену дужине трајања поступка и одређују да ли је поступак окончан у оквиру разумног рока или није.

Правилно је првостепени суд нашао да је, према стању у списима предмета, дужину трајања поступка до доношења решења Основног суда од 31.10.2013. године којим је уважен захтев осуђеног и дозвољено понављање кривичног поступка окончаног правноснажном пресудом Основног суда од 24.08.2011. године, скривио искључиво окривљени својим понашањем као странка у поступку, те да није било пропуста у поступању надлежних власти, односно судова и органа унутрашњих послова у оном делу који се односи на њихово поступање, односно проверу адресе окривљеног, те реализацију издатих наредби за његово довођење, као и у поступку по наредби којом је тражено издавање потернице, и за наведено је првостепени суд на странама 5. и 6. образложења побијаног решења дао јасне и аргументоване разлоге, које у свему прихвата и овај суд и на њих упућује".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 13/2014 од 15.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕРАЗУМНО ДУГО ОДЛУЧИВАЊЕ О КАМАТИ КАО СПОРЕДНОМ ПОТРАЖИВАЊУ

Подносиоцу захтева је повређено право на суђење у разумном року када поступак неразумно дуго траје, и ако је о главном захтеву правноснажно одлучено, а о камати као споредном потраживању није. У том случају суд води рачуна о природи спорног права-камате, приликом одлучивања о висини примерене накнаде.

Из образложења:

"Одлучујући о поднетом захтеву за заштиту права на суђење у разумном року, Привредни апелациони суд је извршио увид у списе предмета првостепеног суда и утврдио да је тужба поднета Општинском суду 02.03.1998. године, да је у том предмету донета једна пресуда, да је потом поступак у истом предмету прекинут због отварања стечајног поступка над туженим дана 22.10.2004. године, и да до подношења уставне жалбе поступак није правноснажно окончан.

Ценећи цео ток поступка и све околности и критеријуме за оцену поступања у разумном року Привредни апелациони суд је утврдио да је дошло до повреде права на суђење у разумном року што и констатује првим ставом побијаног решења.

Суд посебно цени чињеницу да је реч о радном спору који по својој природи представља посебно хитан поступак, да је поступак још увек у току јер о свим захтевима није донета правноснажна одлука, а да је до дана извршеног увида и оцене основаности захтева протекло више од 16 година. Имајући у виду ове околности, Привредни апелациони суд правилно закључује да поступак није окончан у оквиру разумног рока. Испитујући критеријуме Привредни апелациони суд налази да се ради о релативно једноставном поступку који је усложњен чињеницом да се на страни тужиоца осим предлагача налазило више десетина физичких лица што у процесном смислу усложњава поступак и проузрокује његово дуже временско трајање. Суд је такође посебно ценио и чињеницу да је о главном захтеву тужиоца, решено одлуком Општинског суда од 19.09.2001. године, те да је међу странкама остало спорно само право тужиоца на тражену затезну камату за период од 27.02.1998. године до 23.07.2002. године. Чињеница да је у наведеном спору остало нерешено само питање камате као споредног потраживања тужиоца, док је о главном захтеву донета одлука, доводи до

правилног закључка суда да је повређено право на суђење у разумном року али истовремено и утиче на висину одмерене правичне накнаде.

Имајући у виду све наведено, Привредни апелациони суд констатује да се ради о захтеву посебне хитности с обзиром да је у питању радни спор, али да је суштински давно одлучено о главном потраживању те да је остао предмет расправе само споредно потраживање затезне камате које није од виталног и егзистенцијалног значаја за предлагача".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж гп 13/2014 од 27.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НЕСАНКЦИОНИСАЊЕ ПРОЦЕСНЕ НЕДИСЦИПЛИНЕ ОКРИВЉЕНОГ И ЊЕГОВОГ БРАНИОЦА КАО РАЗЛОГ НЕРАЗУМНО ДУГОГ СУЂЕЊА

Суд је дужан да санкционише процесну недисциплилну окривљеног и његовог браниоца, па ако то не чини и због тога суђење дуго траје, повређено је право странке на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда одбијен је захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року, којим је тражио да суд утврди повреду права и досуди му примерену накнаду и трошкове састава захтева.

Жалбу је изјавио предлагач са предлогом да Врховни касациони суд укине решење Вишег суда и предмет врати првостепеном суду на поновну одлуку или да наведено решење преиначи и усвојио захтев предлагача.

Одлучујући о изјављеној жалби предлагача, Врховни касациони суд је одржао седницу већа, на којој је размотрио списе предмета и испитао побијано решење применом члана 386. у вези члана 402. Закона о парничном поступку, у вези члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку, на чију примену упућује члан 8в Закона о уређењу судова, па је нашао: жалба је основана.

Трајање кривичног поступка и појам разумног трајања судског поступка је релативна категорија која зависи од низа чинилаца које је потребно ценити у сваком појединачном случају према његовим специфичним околностима, а пре свега зависи од сложености чињеничних и правних питања у конкретном предмету, понашања странака, односно овде предлагача као странке у поступку, те понашања надлежних власти, односно судова који воде поступак и других државних органа који су укључени и који поступају у границама своје надлежности, као и значаја случаја за подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року, односно природе постављеног захтева, а што су све критеријуми који утичу на оцену дужине трајања поступка и одређују да ли је поступак окончан у оквиру разумног рока или није.

У конкретном случају првостепени суд је у побијаном решењу правилно утврдио све чињенице и околности које су од значаја за одлучивање о захтеву предлагача за заштиту права на суђење у разумном року и правилно је навео да се у конкретном случају ради о предмету који чињенично није сложен и да није било нарочито сложених спорних чињеничних и правних питања које је требало расправити, те да сложеност чињеничних и правних питања није од утицаја на трајање предметног кривичног поступка, као и да је у поступању основног суда у овом предмету било пропуста који се огледају у томе што суд није водио довољно рачуна о процесној дисциплини странака, те им је дозвољавао да поступак одуговлаче несанкционисањем изостанка пре свега окривљеног и његових бранилаца са заказаних претреса. Међутим, по налажењу Врховног касационог суда, првостепени суд, приликом доношења одлуке да ли је конкретни кривични поступак вођен у разумном року или није,

напред наведене чињенице није правилно ценио и иако је утврдио постојање пропуста у поступању основног суда, извео је погрешан закључак да се трајање предметног кривичног поступка од 2011.године до данас не може сматрати неразумним и да у конкретном случају није повређено право предлагача на суђење у разумном року.

Наиме, имајући у виду целокупни период трајања кривичног поступка од дана 22.10.2011.године када је поднет оптужни предлог оштећеног као тужиоца, те имајући при томе у виду да се ради о предмету који чињенично и правно није уопште сложен, а што су критеријуми који, између осталих, утичу на оцену да ли је конкретан кривични поступак вођен у разумном року или није, по налажењу Врховног касационог суда, очигледно да је разлог неоправдано дугог трајања првостепеног поступка то што основни суд није водио довољно рачуна о процесној дисциплини странака код изостанка окривљеног и његових бранилаца са заказаних претреса, а што је резултирало одлагањем - неодржавањем већег броја главних претреса и то 20. од укупно заказана 23. главна претреса, због чега је повређено право подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року, а на шта се основано указује жалбом предлагача.

С обзиром на напред наведено, Врховни касациони суд је утврдио да је подносиоцу жалбе неефикасним поступањем основног суда и органа унутрашњих послова повређено право на суђење у разумном року зајемчено одредбом члана 32. став 1. Устава Републике Србије, па је усвојио жалбу предлагача и сходно члану 401. тачка 3. ЗПП и члану 30. став 2. ЗВП, а у вези члана 8в Закона о уређењу судова, преиначио побијану одлуку и одлучио као у изреци решења".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 36/2014 од 24.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ОДГОВОРНОСТ ПОДНОСИОЦА ЗАХТЕВА ЗА ДУЖИНУ ТРАЈАЊА СУДСКОГ ПОСТУПКА

Подносилац захтева који је својим процесним радњама и понашањем у току поступка, значајно допринео дужини судског поступка, не ужива правну заштиту због повреде права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда одбијен је као неоснован захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року, којим је тражио да суд утврди повреду права и предлагачу досуди накнаду у износу од 200.000,00 динара.

У наведеном поступку заказано је 12 рочишта, саслушане су странке и одређено је грађевинско вештачење, које није спроведено првобитно због недостатка потребне документације за вештачење, неуплаћеног предудја за вештачење од стране тужиоца, два рочишта су одложена због несагласности странака око личности вештака, једно због траженог изузећа поступајућег судије а било је и одлагања због недостатка документације за вештачење.

Предлагач није истакао захтев за убрзање поступка иако је законска сврха овог поступка првенствено у предузимању мера за хитно окончање судског поступка, изрицањем налога за пресуђење без одуговлачења. Одлуком о усвајању захтева може се одредити примерена новчана накнада због учињене повреде права на суђење у разумном року али је то само могућност а не и кумулативна обавеза суда. У овом случају међутим у окончаном предмету утврђен је значајан допринос предлагача трајању поступка и трајањем парнице од пет година и пет месеци није повређено право предлагача на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 173/2014 од 13.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ОДЛУЧИВАЊЕ О ПРИТВОРУ И ПРОЦЕСНА ОВЛАШЋЕЊА СУДА У ПОСТУПКУ ОДЛУЧИВАЊА О ЗАХТЕВУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Мера притвора, њено изрицање или укидање, може бити предмет одлучивања само у кривичном поступку, а не и у поступку одлучивања о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Решењем Апелационог суда, усвојен је захтев предлагача, па је утврђено да му је у кривичном поступку који се водио код Вишег суда за кривично дело тешко убиство, повређено право на суђење у разумном року зајемчено одредбама чл. 31. и 32. став 1. Устава Републике Србије, те је наложено Вишем суду да у року од десет месеци од дана достављања тог решења оконча кривични поступак доношењем пресуде.

Против наведеног решења предлагач је благовремено изјавио жалбу због повреде права на ограничено трајање притвора из члана 31. Устава Републике Србије, повреде права на слободу и безбедност зајемчено одредбом члана 5. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и повреде права на слободу и безбедност из чл. 26. и 27. Устава Републике Србије са предлогом да Врховни касациони суд донесе наредбу за извршење решења Апелационог суда и укине му притвор да би се бранио са слободе.

Жалба је неоснована.

Предлагач, у жалби указује да је Апелациони суд, пошто је усвојио његов захтев и утврдио да му је у предметном кривичном поступку повређено право на суђење у разумном року зајемчено одредбама чл. 31. и 32. став 1. Устава Републике Србије, требало да му укине притвор у коме се налази дуже од четири године, а да при том првостепени поступак још увек није окончан. Врховни касациони суд налази да су изнети наводи жалбе предлагача неосновани.

Апелациони суд није надлежан да у поступку по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року одлучује и о укидању притвора према окривљеном, овде предлагачу, јер ова мера не може бити предмет одлучивања суда у овом, већ искључиво у кривичном поступку у смислу одредби чл. 210-216. Законика о кривичном поступку".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 81/2014 од 11.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ОДРЕЂЕНОСТ ЗАХТЕВА ЗА ДОСУЂИВАЊЕ ПРИМЕРЕНЕ НАКНАДЕ И ЊЕГОВА АКЦЕСОРНА ПРИРОДА

Захтев за одређивање примерене накнаде мора бити одређен и може се истаћи само уз захтев за утврђивање повреде права на суђење у разумном року (примарни захтев).

Из образложења:

"Решењем Вишег одбијен је захтев за накнаду штете због повреде права на суђење у разумном року.

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода (члан 6. став 1), Уставом Републике Србије (члан 32. став 1) и Законом о парничном поступку (члан 10) прописано је право сваког грађанина на правично суђење у разумном року. Према члану 8а став 1. Закона о уређењу судова странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року. Ставом 2. истог члана је прописано да се захтевом из става 1. може тражити и накнада за повреду права на суђење у разумном року. Из наведеног произилази да досуђење накнаде због повреде права на суђење у разумном року није обавезно и приоритетно правно средство за заштиту већ се првенствено утврђењем повреде права на суђење у разумном року и одређивањем рока за окончање судског поступка спречава даљи ток повреде. Накнада штете може и не мора да се досуди зависно од садржине поднетог захтева и околности конкретног случаја. Потраживање накнаде је условљено претходним утврђењем повреде права на суђење у разумном року и формалним захтевом за утврђење повреде и убрзање поступка.

У овом случају захтев предлагача не садржи предлог за утврђење повреде права на суђење у разумном року, нити захтев за убрзање поступка већ само предлог за досуђење накнаде и то у неопредељеном износу. У ванпарничном поступку се сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку ако овим или другим законом није друкчије одређено (члан 30. став 2. ЗВП). Тужба у парничном поступку мора да садржи одређени захтев у погледу главне ствари и споредних тражења (члан 192. став 1. ЗПП). Са изнетих разлога како предлогом није опредељен захтев за утврђење повреде права и убрзање поступка, нити је опредељена висина тражене накнаде штете правилно је побијаним решењем одлучено одбијањем захтева".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 78/2014 од 01.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ОДРЕЂИВАЊЕ ПРАВИЧНЕ НАКНАДЕ КАО ДИСКРЕЦИОНО ОВЛАШЋЕЊЕ СУДА

Ако нађе да је повређено право на суђење у разумном року, суд ће утврди повреду права, а у зависности од свих околности конкретног случаја суд може да уместо примерене новчане накнаде одреди објављивање одлуке на сајту суда, посебно ако је подносилац захтева и сам допринео дужини поступка.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда усвојен је захтев подносиоца за заштиту права на суђење у разумном року и утврђено да је у поступку, који се води пред Основним судом подносиоцу захтева повређено право на суђење у разумном року зајамчено чланом 32. став 1. Устава Републике Србије. Наложено је Основном суду да предузме све неопходне мере да би се овај поступак окончао у року од шест месеци. Одлучено је да ће се решење по правоснажности објавити на интернет страници Вишег суда. Одбијен је захтев предлагача да му суд досуди динарску противвредност 10.000 евра због повреде права на суђење у разумном року.

Имајући у виду да је предлагачу неефикасним и неделотворним поступањем суда у извршном поступку повређено право на суђење у разумном року, правилно су нижестепени судови одредили рок од шест месеци за окончање поступка и уместо новчане накнаде одредили меру објављивања одлуке о утврђеној повреди права на суђење у разумном року на интернет страници суда. По оцени Врховног касационог суда, изреченим мерама остварује се сврха убрзања поступка и отклања последица повреде разумног рока. Одређивање примерене накнаде због повреде загарантованог права на суђење у разумном року, у

конкретном случају, не би било оправдано, јер је поверилац својим радњама у поступку допринео његовом дугом трајању".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 187/2014 од 26.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ОПТЕРЕЂЕНОСТ СУДА ИЛИ КОНКРЕТНОГ СУДИЈЕ БРОЈЕМ ПРЕДМЕТА

Код оцене дужине трајања поступка који не испуњава захтев разумног рока не узима се у обзир оптерећеност суда или конкретног судије бројем предмета.

Из образложења:

"Када се има у виду да се ради о спору из радног односа, који је хитне природе, то непоступање Управног суда од фебруара месеца 2013. године, односно након пријема одговора на тужбу и достављених списа предмета не испуњава захтев разумне дужине поступања. Посебно ваља имати у виду да је решење туженог органа већ два пута поништено најпре пресудом Управног суда од 22.12.2011. године, а потом и пресудом од 22.11.2012. године, да овај предмет чињенично и правно није сложен, да је хитан, као и да предлагач као тужилац у овом спору није допринео да предмет не буде решен у разумном року, због чега нема разлога за неодлучивање Управног суда у периоду од фебруара месеца 2013. године до дана подношења захтева за заштиту права на суђење у разумном року. Врховни касациони суд је из свих изнетих разлога усвојио захтев предлагача и утврдио да му је радњама Управног суда повређено право на суђење у разумном року, јер није отклоњена правна неизвесност у погледу његовог права које је од суштинске важности.

Код оцене дужине трајања поступка који не испуњава захтев разумног рока не узима се у обзир оптерећеност суда или конкретног судије бројем предмета. Имајући у виду дужину поступка пред Управним судом, као и да је решење туженог органа два пута поништено пресудама Управног суда, ценећи сложеност и хитност предмета, Врховни касациони суд је одлучио као у диспозитиву решења".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 у 28/2014 од 02.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПОДЕЉЕНА НАДЛЕЖНОСТ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ ИЗМЕЂУ СУДОВА УСТАНОВЉЕНИХ ЗАКОНОМ О УРЕЂЕЊУ СУДОВА И УСТАВНОГ СУДА

Пред судовима установљеним Законом о уређењу судова заштита права на суђење у разумном року се остварује ако је судски поступак у току -пре правноснажности, док је Уставни суд надлежан да одлучује о повреди права у правноснажно окончаним суским поступцима.

Из образложења:

"Побијаним решењем одбачен је као недозвољен захтев подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року, којим је тражио да суд утврди повреду наведеног права у поступку пред Основним судом.

Заштита права на суђење у разумном року као дела права на правично суђење (конвенцијско право из члана 6. Европске конвенције) људског и мањинског права из члана 32. Устава ("Службени гласник РС" 98/06) у вези члана 89. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС" 109/07, 99/11 и 18/13), остварује се пред Европским судом за људска права и Уставним судом по правилу када је поступак пред редовним судовима окончан и када су исцрпљена остала правна средства. По чл. 8а, 8б и 8в Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова то право се остварује и пред редовним и специјализованим судом (Привредним апелационим) када је поступак у току.

Дакле, законодавац је регулисао заштиту наведеног права тако што је поделио надлежност између редовних судова и специјализованог суда, са једне стране, и Уставног суда, са друге стране, прописивањем правила да се пред редовним судовима и специјализованим судом заштита права остварује само када је поступак у току. У конкретном случају подносилац захтева је пред редовним судом тражио заштиту права на суђење у разумном року упркос чињеници да је пре покретања овог поступка правноснажно окончан судски спор поводом ког је наводно дошло до повреде права на суђење у разумном року. Тиме је он изабрао суд који је апсолутно ненадлежан да одлучи о његовом захтеву, због чега је правилно другостепени суд одбацио као недозвољен предлог подносиоца захтева".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 252/2014 од 26.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПОСТУПАК ЗА ОПОЗИВ УСЛОВНЕ ОСУДЕ И ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Оштећени као тужилац у кривичном поступку је активно легитимисан за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року, у судском поступку за опозив условне осуде изречене пресудом основног суда, који захтев је поднео пре правноснажног окончања кривичног поступка.

Из образложења:

"Виши суд, у побијаном решењу као разлоге због којих одбацује захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року наводи, да како је предмет захтева за заштиту права на суђење у разумном року који је поднет дана 04.08.2014. године, одлучивање о опозиву условне осуде, која је опозвана пресудом Основног суда, то је по оцени првостепеног суда предлагач доношењем те пресуде изгубио правни интерес за вођење поступка по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року.

Из свега наведеног јасно произилази да је по захтеву оштећеног као тужиоца, овде предлагача, од 22.07.2014. године покренут поступак за опозив условне осуде која је окривљеној изречена пресудом Основног суда, те да је првостепена пресуда поводом наведеног захтева за опозив условне осуде донета 11.09.2014. године, а да је предлагач захтев за заштиту права на суђење у разумном року поднео 04.08.2014. године, дакле пре доношења првостепене одлуке и пре правноснажног окончања предметног поступка за опозивање условне осуде.

Одредбом члана 8а Закона о уређењу судова је прописано да странка у судском поступку, која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року.

Чланом 2. ЗКП, који одређује значење израза употребљених у том закону, и то тачком 5) одређено је да је „тужилац“ јавни тужилац, приватни тужилац и оштећени као тужилац, док је тачком 9) прописано да је „странка“ тужилац и окривљени.

Чланом 545. ЗКП између осталог је прописано да се поступак за опозивање условне осуде покреће на захтев овлашћеног тужиоца пред судом који је судио у првом степену.

Полазећи од наведеног, по оцени Врховног касационог суда, а како се то основано истиче у жалби предлагача, не може се прихватити закључак првостепеног суда да у конкретном случају предлагач нема правни интерес за вођење поступка за заштиту права на суђење у разумном року, будући да поступак за опозив условне осуде изречене пресудом Основног суда, који је посебан судски поступак, није правноснажно окончан даном подношења захтева за заштиту права на суђење у разумном року 04.08.2014. године, а чињеница да је 11.09.2014. године донета првостепена пресуда Основног суда којом је опозвана наведена условна осуда не може утицати, а како то погрешно закључује првостепени суд, на постојање правног интереса за вођење поступка за заштиту права на суђење у разумном року предлагача, који с обзиром на то да има својство странке у предметном поступку за опозив условне осуде самим тим има и правни интерес и активно је легитимисан за покретање и за вођење поступка за заштиту права на суђење у разумном року.

С тим у вези, по оцени овог суда предлагач је активно легитимисан за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року у судском поступку за опозив условне осуде изречене пресудом Основног суда, који је захтев поднео пре правноснажног окончања тог поступка".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 71/2014 од 25.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПОВРЕДА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У ПОСТУПКУ ПРЕД ВРХОВНИМ КАСАЦИОНИМ СУДОМ

О повреди права на суђење у разумном року пред Врховним касационим судом, не одлучује Врховни касациони суд.

Из образложења:

"Одредбом члана 8а Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“ 101/2013), предвиђено је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року. Захтевом из става 1. овог члана може се тражити и накнада за повреду права на суђење у разумном року. Ако се захтев односи на поступак који је у току пред Привредним апелационим судом, Прекршајним апелационим судом или Управним судом, о захтеву одлучује Врховни касациони суд, а одредбом члана 8б став 3. наведеног закона, предвиђено је да против решења о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року може се поднети жалба Врховном касационом суду у року од 15 дана.

Из поднетог захтева произилази да се захтев односи на трајање поступка пред Врховним касационим судом (Врховним судом Србије).

Наведеном одредбом члана 8а став 3. Закона о уређењу судова предвиђено је да Врховни касациони суд одлучује, ако се захтев односи на поступак који је у току пред Привредним апелационим судом, Прекршајним апелационим судом или Управним судом.

Како се поднети захтев односи на трајање поступка пред Врховним касационим судом (Врховним судом Србије), а наведена законска одредба не предвиђа могућност одлучивања по захтеву који се односи на трајање поступка пред Врховним касационим судом, то је Врховни касациони суд сходно члану 16. став 2. Закона о парничном поступку који се примењује сходно члану 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку, одлучио као у изреци решења".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 к 13/2014 од 24.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПОВРЕДА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ ПРЕД ОРГАНОМ УПРАВЕ И НАДЛЕЖНОСТ СУДА

Судови опште и посебне надлежности не одлучују о захтеву за заштиту права на суђење у поступку пред органом управе.

Из образложења:

"Подносилац захтева поднела је захтев за заштиту права на суђење у разумном року у предмету који се води пред другостепеним управним органом. Тражи да Врховни касациони суд утврди да јој је повређено право на суђење у разумном року у предмету који се води пред наведеним другостепеним управним органом.

Одредбом члана 8а став 1. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС" 116/08... 101/13), је прописано да странка у судском поступку, која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду да поднесе захтев за заштиту права на суђење у разумном року.

Имајући у виду цитирану одредбу Закона о уређењу судова, те да у конкретном случају подносилац захтева подноси захтев због повреде права на суђење у разумном року од стране другостепеног управног органа - Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије, што значи не као странка у судском поступку, то, по налажењу Врховног касационог суда, подносилац захтева нема право на заштиту предвиђену одредбом члана 32. став 1. Устава Републике Србије ("Службени гласник РС" 98/06), у вези члана 8а став 1. Закона о уређењу судова, па је захтев подносиоца за заштиту права на суђење у разумном року недозвољен".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 у 66/2014 од 07.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПОВРЕДА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У ПОСТУПКУ ЛИШЕЊА ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ

Због хитности поступка и значаја права која се у поступку за лишење пословне способности штите, суд је дужан да ефикасно спроведе тај поступак, без обзира што је лице о чијем праву се одлучује, својим радњама допринело дужини трајања поступка.

Из образложења:

"Анализирајући дужину трајања поступка, Виши суд је утврдио да поступак за лишење пословне способности није окончан више од 10 година те је утврђено да је повређено право предлагача на суђење у разумном року, наложено Основном суду да предузме све мере како би се поступак окончао у року од шест месеци од правноснажности првостепеног решења. Предлагачу је одређена примерена накнада за повреду права на суђење у разумном року од 300 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате.

По оцени Врховног касационог суда, у поступку за лишење пословне способности суд није поступао ефикасно, без обзира што је лице о чијем праву се одлучује својим радњама допринело дужини трајања поступка. Међутим, доприносом предлагача се не може оправдати дужина трајања поступка преко 10 година, који је по својој природи хитан обзиром да је лице о чијим правима се одлучује од 2004. године у неизвесности да ли ће му бити одузета пословна способност.

Жалбом се неосновано побија висина накнаде за повреду права на суђење у разумном року јер је правна природа ове накнаде, коју суд може али не мора одредити, санкција за учињену повреду права, а не накнада штете због повреде неког личног или имовинског права. Када је странци у судском поступку повређено право на суђење у разумном року примарни циљ је да се судски поступак заврши, а евентуално одређивање накнаде за повреду права је секундарног карактера. Висина накнаде се одређује на основу околности конкретног случаја, као и критеријума за оцену дужине трајања поступка као што су сложеност предмета, поступање суда, понашање предлагача и значај спора за подносиоца захтева".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 257/2014 од 26.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРАВНА ПРИРОДА ПОСТУПКА ЗА ОБУСТАВУ ИЗВРШЕЊА ТАКСЕНЕ ОБАВЕЗЕ

Поступак за обуставу извршавања таксене обавезе не ужива заштиту по основу захтева за заштиту права на суђење у разумном року у смислу члана 8а став 1. Закона о уређењу судова.

Из образложења:

"Решењем Привредног Апелационог суда одбачен је захтев предлагача, којим је тражено да се утврди да је подносиоцима повређено право на суђење у разумном року, те да се одреди рок у коме ће нижи суд окончати поступак који се води пред Привредним судом, као и да се одреди исплата примерене накнаде штете.

У конкретном случају, утврђено је да је поступак у предмету правноснажно окончан, те је Привредни Апелациони суд правилном применом материјалног права одбацио захтев предлагача да се утврди да им је повређено право на суђење у разумном року и да се одреди рок у коме ће нижи суд окончати поступак који се пред Привредним судом, као и захтев за накнаду штете.

Осим тога, поступање по захтеву за обуставу извршења таксене обавезе, процесно не води поступању суда на начин заштићен одредбом члана 32. став 1. Устава Републике Србије ("Службени гласник РС" бр. 98/06), у вези члана 8.а. став 1. Закона о уређењу судова, којом

одредбом је прописано да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року, те је, по оцени Врховног касационог суда, Привредни Апелациони суд правилно одбацио захтев предлагача да се утврди да им је у поступку који је вођен пред Привредним судом, повређено право на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж гп 12/2014 од 14.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРАВНА ПРИРОДА ПРАВА НА ПРИМЕРЕНУ НАКНАДУ

Примерена новчана накнада због повреде права на суђење у разумном року није материјална или нематеријална штета, већ посебна врста накнаде, законом прописана (накнада sui generis).

Из образложења:

"Након утврђења повреде права на суђење у разумном року и одређивања периода од три месеца за спровођење извршења првостепени суд је одбио предлог за накнаду оцењујући да предлагач не трпи штету услед трајања поступка, јер ће у сваком случају остварити камату, а подносилац предлога је допринео дужини извршног поступка те су досуђене мере довољна сатисфакција.

Тражена накнада због повреде права на суђење у разумном року нема правни карактер материјалне штете већ законом прописане накнаде под одређеним условима. Стога код чињенице да је исплатом новчаног износа (на име камате на главни дуг) признато право из извршне исправе, њена будућа исплата не искључује право лица коме је повређено право на суђење у разумном року да тражи новчану накнаду због неоправдане дужине извршног поступка сходно члану 8а став 2. и 8б Закона о уређењу судова. Другостепени суд је ценио и наводе побијане одлуке да је утврђење повреде права и одређивање рока за убрзање извршног поступка за предлагача довољна сатисфакција али их као паушалне и недовољне није прихватио".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 95/2014 од 01.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРАВНОСНАЖНОСТ КАО ЈЕДАН ОД КРИТЕРИЈУМА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ АПСОЛУТНЕ НАДЛЕЖНОСТИ СУДА

Ако је у моменту подношења захтева за утврђење повреде права на суђење у разумном року кривични или други судски поступак у току- није правноснажно окончан, суд није овлашћен да захтев одбаци, па ни онда када је у међувремену дошло до правноснажног пресуђења, већ је дужан да о захтеву мериторно одлучи.

Из образложења:

"Решењем од 03.11.2014. године, Виши суд огласио се ненадлежним за поступање по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року поднетом од стране предлагача, те је одлучено да се поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року у предмету Основног суда одбаци.

Предлагач у жалби је навео да је Виши суд, образлажући у побијаном решењу своју одлуку којом се огласио ненадлежним за поступање по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року и захтев предлагача одбацио, навео, да је пре подношења захтева кривични поступак против предлагача правноснажно окончан доношењем одбијајуће пресуде јер је наступила апсолутна застарелост кривичног гоњења, иако је захтев за заштиту права на суђење у разумном року поднет 29.10.2014. године, а правноснажна пресуда Вишег суда донета дана 30.10.2014. године из чега произлази да у време подношења захтева предметни кривични поступак није био правноснажно окончан, те да је самим тим Виши суд у смислу члана 8а Закона о уређењу судова био у обавези да мериторно одлучи о поднетом захтеву. Врховни касациони суд налази да су наводи жалбе предлагача основани.

Ако у моменту подношења захтева за утврђење повреде права на суђење у разумном року кривични поступак није правноснажно окончан (без обзира да ли је у међувремену до одлуке суда о захтеву поступак правноснажно окончан), суд није овлашћен да захтев одбаци већ је дужан да одлучи мериторно о захтеву и да утврди да ли је до подношења захтева учињена повреда и да, у случају постојања повреде права предлагача на суђење у разумном року, евентуално одлучи о правичном задовољењу које се, осим у смислу убрзања поступка (које је беспредметно ако је поступак у међувремену окончан), може састојати и у примереној накнади (члан 8б став 1. у вези члана 8а став 2. Закона о уређењу судова)".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 70/2014 од 11.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРАВО НА ПЕНЗИЈУ КАО ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНО ПРАВО

Остваривање права на старосну пензију подразумева приоритетно, хитно и ефикасно поступање суда, с обзиром на његов егзистенцијални карактер.

Из образложења:

"Увидом у списе Управног суда и списе туженог органа, Врховни касациони суд је утврдио да је тужилац поднео тужбу против решења, којим је одбијена његова жалба, изјављена против решња, којим му је утврђено право на старосну пензију у номиналном месечном износу, а према признатом пензијском.

Када се има у виду да се ради о спору који је покренут тужбом дана 09.05.2013. године против одлуке туженог органа од 27.02.2013. године, те имајући у виду да је тужени орган доставио одговор на тужбу и списе предмета дана 27.06.2013. године, непоступање Управног суда по пријему одговора на тужбу са списима предмета, по налажењу Врховног касационог суда, не испуњава захтев разумне дужине поступања. Овај суд је, при томе, имао у виду да се у конкретном случају ради о предмету који, по својој природи, захтева хитност одлучивања, јер се ради о егзистенцијалном праву странке у поступку, па је, са изнетих разлога, суд усвојио захтев предлагача и утврдио да му је недоношењем одлуке од стране Управног суда повређено право на суђење у разумном року.

Код оцене дужине трајања поступка који не испуњава захтев разумног рока не узима се у обзир оптерећеност суда или конкретног судије бројем предмета. Имајући у виду дужину трајања овог спора пред Управним судом, као и дужину трајања управног поступка, ценећи сложеност и значај предмета, Врховни касациони суд је нашао да је непоступање Управног суда неоправдано, па је одлучио као у диспозитиву решења".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 у 55/2014 од 19.09.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРИНУДНА НАПЛАТА НОВЧАНОГ ПОТРАЖИВАЊА И ДОСТАВЉАЊЕ РЕШЕЊА О ИЗВРШЕЊУ НБС КАО РЕЛЕВАНТНА ЧИЊЕНИЦА ЗА ОКОНЧАВАЊЕ ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА

Извршни поступак се не може сматрати окончаним достављањем решења о извршењу Народној банци Србије, Одсеку за принудну наплату.

Из образложења:

"Виши суд се огласио апсолутно ненадлежним за поступање по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року и поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року одбацио.

Одлучујући о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року Виши суд је извршио увид у списе предмета основног суда и утврдио да је извршни поступак у наведеним предметима окончан, достављањем решења о извршењу на спровођење Народној банци Србије, Одсеку за принудну наплату Крагујевац, због чега се огласио апсолутно ненадлежним и одбацио захтев за заштиту права на суђење у разумном року у наведеним предметима извршења.

По одредби члана 75. Закона о извршењу и обезбеђењу извршни поступак се окончава обуставом или закључењем. Члан 76. истог закона прописује услове за доношење одлуке о обустави извршења, а чланом 77. истог закона прописано је да се одлука о закључењу поступка извршења доноси по намирењу извршног повериоца. Окончање извршног поступка самим тим не наступа чињеницом достављања решења о извршењу Народној банци Србије, Одсеку за принудну наплату. По члану 187. ЗИО организација за принудну наплату новчаног потраживања са рачуна извршног дужника има обавезу да обавести суд о разлозима неспровођења извршења, што имплицира даљу обавезу суда да позове извршног дужника ради изјашњења о даљем току поступка и тек ако се извршни поверилац у остављеном року не изјасни суд обуставља поступак извршења. То подразумева и активну улогу суда у случају да организација за принудну наплату пропусти достављање обавештења.

Побијаним решењем Вишег суда, поступање суда у поступку спровођења извршења, које се спроводи по службеној дужности, није испитано и оцењено обзиром на погрешан став првостепеног суда да је поступак извршења окончан достављањем решења о извршењу Одсеку за принудну наплату Крагујевац ради спровођења извршења са рачуна извршног дужника".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 389/2014 од 18.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРОМЕНА СУДСКЕ НАДЛЕЖНОСТИ И ДУЖИНА ПОСТУПКА

Промена закона у погледу надлежности за поступање у појединим споровима не представља разлог за оправдано продужење трајања поступка.

Из образложења:

"Решењем Апелационог суда одбијен је захтев предлагача којим је тражио да се утврди да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року у предмету Основног суда и предлагачу одреди накнада због повреде права на суђење у разумном року.

Према разлозима побијане одлуке предлагач је у својству тужиоца поднео тужбу Основном суду против тужених ради утврђења дискриминаторског понашања према предлагачу, да се решењем Основни суд огласио стварно ненадлежним и спис уступио Вишем суду као првостепеном суду, као и да је наведено решење потврђено одлуком Вишег суда као другостепеног суда. У току поступка Основни суд је одредио временски оквир од годину дана за решавање овог предмета и предвидео одржавање три рочишта ради извођења доказа. По уступању предмета Вишем суду тај суд је заказао прво рочиште за 08.09.2014. године.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања Апелациони суд је закључио да захтев предлагача за суђење у разумном року није основан будући да је основни суд радње предузимао у разумном року, да је доставио тужбу на одговор и одређивао рочишта на којима су странке расправљале а да се надлежним огласио због промене закона у току овога спора.

Жалбом предлагача се основано указује да су разлози првостепеног суда нејасни и противречни и да је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено.

Промена закона у погледу надлежности за поступање у појединим споровима не представља разлог за оправдано продужење трајања поступка. Нарочито што је било неопходно природу захтева предлагача оценити и према одредбама Закона о забрани дискриминације које прописују хитност поступања суда у оваквим предметима ради судске заштите због дискриминације и правила о терету доказивања у оваквој врсти спорова, па је сагласно томе требало оценити да ли се ради и приоритетном предмету који захтева предузимање судских радњи у краћим роковима а потом оценити да ли заказивање рочишта од стране вишег суда на рок од четири месеца у приоритетном предмету задовољава стандард правичног суђења у разумном року или не".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж р 5/2014 од 02.10.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПУНОМОЋЈЕ ИЗДАТО У ПАРНИЧНОМ ИЛИ ДРУГОМ СУДСКОМ ПОСТУПКУ И ЊЕГОВО ДЕЈСТВО У ОКВИРУ ПОСТУПКУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Адвокату као пуномоћнику странке у парничном или другом судском поступку није потребно посебно пуномоћје за заступање подносиоца захтева у поступак за заштиту права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Према члану 89. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ 72/11, 55/14), ако је странка издала пуномоћје за вођење парнице, а није ближе одредила овлашћења у пуномоћју, пуномоћник адвокат је на основу оваквог пуномоћја овлашћен да: 1) врши све радње у поступку, а нарочито поднесе тужбу, да је повуче, призна тужбени захтев или се одрекне тужбеног захтева, закључи поравнање, изјави правни лек и да се одрекне или

одустане од њега, као и да предлаже издавање привремених мера обезбеђења; 2) подноси предлог за извршење или за обезбеђење и предузима потребне радње у поступку поводом таквог захтева; 3) пренесе пуномоћје на другог пуномоћника или овласти другог пуномоћника на предузимање само појединих радњи у поступку; 4) од противне стране прими и наплати досуђене трошкове.

Према члану 91. ЗПП пуномоћник је дужан да приликом предузимања прве радње у поступку поднесе пуномоћје. Суд је дужан да у току целог поступка пази да ли је лице које се појављује као пуномоћник овлашћено за заступање. Ако утврди да лице које се појављује као пуномоћник није овлашћено за предузимање одређене радње, суд ће да укине парничне радње које је то лице предузело ако те радње странка није накнадно одобрила.

Врховни касациони суд сматра, да је поступак по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року адхезиони поступак са свим карактеристикама захтева за убрзање поступка и његова основна сврха, намена и циљ је да се текући поступак убрза и оконча у разумном року.

Ако се вратимо на садржину члана 89. Закона о парничном поступку према којој одредби пуномоћник адвокат врши све радње у поступку од подношења тужбе до повлачења тужбе, признања тужбеног захтева, одрицање од тужбеног захтева, закључења поравнања, изјављивања правног лека, одустанак или одрицање од њега и предлаже издавање привремених мера обезбеђења, те на основу истог пуномоћја подноси и предлог за извршење или обезбеђење и предузима потребне радње у поступку поводом таквог захтева, било би потпуно супротно смислу и циљу ове одредбе, да на основу тог истог пуномоћја он не може да тражи и убрзање поступка за који сматра да неразумно дуго траје. Стога се не може прихватити закључак Вишег суда да је пуномоћник предлагача адвокат морао имати посебно овлашћење за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року, већ је суд био дужан да провери да ли је пуномоћник који је поднео предлог за заштиту права на суђење у разумном року имао уредно пуномоћје за заступање странке у предмету чије трајање сматра неразумним".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 51/2014 од 17.09.2014.године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015.године)

РАЗУМНО ВРЕМЕ ЗА ОКОНЧАЊЕ СУДСКОГ ПОСТУПКА

Разумно време за окончање судског поступка је релативна категорија, која се процењује у сваком конкретном случају на основу околности које се тичу сложености чињеничних и правних питања у судском поступку, понашања подносиоца захтева, поступања суда, значаја спора за подносиоца захтева.

Из образложења:

"Апелациони суд је решењем одбио као неоснован захтев предлагача којим је тражио да суд утврди да му је у парничном поступку који се води пред Основним судом повређено право на суђење у разумном року, да се одреди рок од шест месеци за окончање наведеног поступка, а предлагачу досуди новчана накнада у износу од 60.000,00 динара и накнада трошкова поступка. У захтеву се, поред осталог, наводи да је предлагач поднео 13.08.2012. године тужбу ради својине и чинидбе против тужених, те како је поступак још у току а протекло је 7 година, то му је повређено право на суђење у разумном року.

Врховни касациони суд налази да је Апелациони суд анализом дужине трајања поступка као и предузетих процесних радњи од стране суда и понашања тужиоца, овде предлагача у тој ствари, правилно оценио да нису испуњени услови за заштиту права на суђење у разумном року.

С обзиром на наведене критеријуме, Апелациони суд је правилно утврдио да је наведени парнични поступак сложен, предмет спора је утврђивање права својине, поништај купопродајног уговора, као и чинидба, па обухвата веома сложена чињенична и правна питања, чије правилно решавање захтева извођење већег броја доказа и у коме суд треба да одлучи о правима тужиоца и првотужене по основу стицања имовине у ванбрачној заједници и о више тужбених, односно противтужбених захтева. У конкретном случају ради се о предмету у коме није законом прописана хитност у поступању. Два рочишта на којима је требало извести доказе саслушањем странака одложена су у циљу концентрације доказа, односно истовременог саслушања и евентуалног суочавања странака, а одлагање рочишта предлагао је сам тужилац. Једно рочиште одложено је услед успостављања нове мреже судова у Републици Србији, а једно услед обуставе рада од стране адвоката. Имајући у виду да је на рочишту одржаном дана 10.05.2013. године одређен временски оквир за окончање првостепеног парничног поступка у трајању од једне године и шест месеци, а да је захтев за заштиту права на суђење у разумном року поднет пре истека тог временског оквира (захтев поднет 14.10.2014. године), то је правилно нашао првостепени суд да није дошло до повреде права тужиоца на суђење у разумном року и правилно одлучио када је одбио захтев тужиоца".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 331/2014 од 10.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

РЕФОРМА ПРАВОСУДНОГ СИСТЕМА И ОЦЕНА ЊЕНОГ УТИЦАЈА НА ДУЖИНУ ТРАЈАЊА СУДСКОГ ПОСТУПКА

Реформу правосудног система суд не узима у обзир када утврђује разлоге за дуго трајање конкретног судског поступка.

Из образложења:

"Виши суд, у побијаном решењу као разлоге због којих сматра да предлагачу у кривичном предмету Основног суда није повређено право на суђење у разумном року, наводи да је од подношења приватне тужбе 17.09.2013. године, па до подношења захтева за повреду права на суђење у разумном року 23.05.2014. године прошло осам месеци, да је у међувремену заказан главни претрес за 12.09.2014. године, те да је рок апсолутне застарелости кривичног гоњења у конкретном предмету четири године, а да се кривични поступак може окончати на пар главних претреса, јер су сви предложени докази доступни, те да је након подношења приватне тужбе донет нови Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава, па је предмет дат Основном суду, а према иницијалном акту не ради се о старом кривичном предмету који би био хитно прекоредно решаван.

Како из списка предмета Основног суда произилази да је приватна тужба, приватног тужиоца против окривљеног због кривичног дела увреде из члана 170. Кривичног законика за које је као главна казна прописана новчана казна, поднета том суду 17.09.2013. године, те да је наредбом судије од 29.07.2014. године заказан главни претрес за 12.09.2014. године и наложено да се уз позив окривљеном за главни претрес достави и приватна тужба, по оцени Врховног касационог суда, Виши суд у побијаном решењу није ценио процесну неактивност Основног суда у конкретном кривичном предмету, а у смислу цитираних законских одредби, будући да од дана подношења приватне тужбе 17.09.2013. године па до 29.07.2014. године није предузета ниједна процесна радња, при чему, по оцени овог суда, не стоје наводи дати у образложењу побијаног решења да је од дана подношења приватне тужбе, па до

подношења захтева за повреду права на суђење у разумном року прошло осам месеци, а да је у међувремену главни претрес заказан за 12.09.2014. године, јер је из списка предмета утврђено да је захтев за повреду права за суђење у разумном року поднет дана 23.05.2014. године, а да је главни претрес заказан након тог датума, односно 29.07.2014. године и то наредбом поступајућег судије.

Осим тога, код оцене дужине трајања поступка који не испуњава захтев разумног рока не узима се у обзир реформа судског система, „сеоба“ предмета из једног суда у други, оптерећеност суда бројем предмета, као и чињеница у погледу могућности наступања апсолутне застарелости кривичног гоњења, а које чињенице управо првостепени суд наводи у побијаном решењу, као разлоге због којих сматра да у предметном кривичном поступку приватном тужиоцу, овде предлагачу, није повређено право на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 15/2014 од 23.09.2014.године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

RES JUDICATA

Не може се два пута поводом повреде права на суђење у разумном року тражити заштита права на суђење у разумном року ако су захтеви поднети истовремено или у кратком временском периоду, а о једном од њих је правноснажно одлучено.

Из образложења:

“Решењем Вишег суда, допуњеним решењем истог суда, одбачен је, као недозвољен, захтев предлагача и одлучено је да трошкови поступка падају на терет предлагача.

Према стању у списима, предлагач је Уставном суду поднео уставну жалбу због повреде права на суђење у разумном року, повреде права на једнаку правну заштиту и правно средство и повреде права на имовину, учињених у предмету Основног суда. Уставни суд је предмет уступио Апелационом суду ради одлучивања о захтеву предлагача за заштиту права на суђење у разумном року, који је донео решење којим је предмет уступио Вишем суду на даљи поступак.

Поступајући по захтеву предлагача, Виши суд је побијаним решењем одбацио захтев, као недозвољен, применом члана 294. тачка 4. ЗПП, након што је утврдио да је овде предлагач, поднео два истоветна захтева за заштиту права на суђење у разумном року, која су у том суду заведени под различитим бројевима, и да је Виши суд донео решење којим је усвојен захтев и утврђено да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року у предмету Основног суда, наложено поступајућем извршном суду да поступак оконча у року од 6 месеци, а предлагачу, због утврђене повреде права, одређена накнада на терет Републике Србије, у висини од 800 евра у динарској противвредности. Наведено решење је правноснажно.

Имајући у виду да је о повреди права предлагача, на суђење у разумном року учињеном у предмету Основног суда, већ одлучено решењем Вишег суда, које је постало и правноснажно, то Врхвни касациони суд налази да је побијаном одлуком, правилном применом члана 294. тачка 4. ЗПП, одбачен захтев предлагача, уз основан закључак суда да се ради о правноснажно пресуђеној ставри”.

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 22/2015 од 11.02.2015.године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Судови опште и посебне надлежности у поступку по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року одлучује у складу са правилима ванпарничног и сходно правилима парничног поступка, јер их на то обавезује упућујућа одредба члана 8в Закона о уређењу судова.

Из образложења:

"Неосновани су наводи жалбе којима се указује да Прекршајни апелациони суд у ожалбеном решењу није могао примењивати одредбе Закона о парничном поступку обзиром да се ради о прекршајном поступку и налази да су исти неосновани јер је Прекршајни апелациони суд одлучивао по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року а одредбама члана 8в Закона о уређењу судова је прописано да се на поступак за заштиту права на суђење у разумном року и накнаду за повреду права на суђење у разумном року сходно примењују одредбе закона којим се уређује ванпарнични поступак. У ванпарничном поступку се сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку ако овим или другим законом није другачије одређено (члан 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку)".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж уп 10/2014 од 12.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ КАО ПРАВНИ СТАНДАРД

Правилна примена правног стандарда суђења у разумном року подразумева утврђење скупа чињеница као што су сложеност предмета, понашања подносица захтева и других државних органа, значај предмета спора, међу којима чињеница колико дуго траје судски поступак, је показатељ да треба испитати све околности случаја.

Из образложења:

"Првостепени суд је правилно поступио када је основаност захтева ценио с обзиром на сложеност чињеничних и правних питања извршног предмета, понашање извршног повериоца одн. подносиоца захтева, понашање надлежних органа, значај извршног предмета за подносиоца захтева, исход извршног поступка и дужину његовог трајања, па је утврдио: - да је извршни поступак покренут 14.05.2013. године, -да је 10.01.2014. године извршни поверилац делимично намирио новчано потраживање у износима од 172.900 динара и 19.200 динара, -да у поступку није било нарочито сложених и спорних правних питања, -да подносилац захтев није допринео трајању поступка, -да је извршни поступак значајан за подносиоца захтева -и да је било одређених пропуста извршног суда у поступку спровођења решења о извршењу.

Одлучујући о захтеву подносиоца захтева, првостепени суд је правилно закључио да није повређено право подносиоца захтева на суђење у разумном року у поступку који се води пред Основним судом. За свој закључак првостепени суд је дао јасне и потпуне разлоге којима се правилно указује да извршни поступак не траје неразумно дуго, с обзиром да је поступак покренут 14.05.2013. године и да је извршни поверилац делимично наплатио своје новчано потраживање у том поступку. Дужина трајања поступка је једна од чињеница на основу које се одлучује о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року, а првостепени суд је ту чињеницу, као и чињеницу да је подносилац захтева делимично наплатио своје

потраживање, сматрао кључним за одлуку о захтеву подносиоца захтева. Правилна примена правног стандарда суђења у разумном року подразумева утврђивање скупа чињеница (сложеност предмета, понашање подносиоца захтева и државних органа итд.) међу којима одговарајући значај има чињеница дужине трајања судског поступка. Када се утврди да судски поступак траје дужи временски период, приступа се утврђивању и других чињеница које се тичу сложености предмета, понашање подносиоца захтева и државних органа итд. како би се утврдило чијом кривицом се неразумно дуго суди и да ли је подносиоцу захтева повређено право на суђење у разумном року. У предметном случају извршни поступак није још окончан, али како је тај поступак покренут 14.05.2013. године и како је извршни поверилац одн. подносилац захтева делимично наплатио своје новчано потраживање те околности говоре у прилог закључка првостепеног суда да није повређено право подносиоца захтева на суђење у разумном року (упркос одређеним пропустима извршног суда у поступку спровођења решења о извршењу)".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 141/2014 од 05.11.2014.године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

СВРХА ЗАХТЕВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Сврха захтева за заштиту права на суђење у разумном року је убрзање судског поступка, тако да се примерена новчана накнада не мора одредити у свим случајевима када је утврђена повреда права на суђење у разумном року, ако се налагањем убрзања поступка та сврха може остварити.

Из образложења:

"Решењем Вишег утврђено је да је повређено право на суђење у разумном року предлагачу у предмету Основног суда па је наложено Основном суду да предузме све мере да се овај поступак оконча најдуже у року од 6 месеци рачунајући од правноснажности решења. Одбијен је захтев предлагача да му се на име правичне накнаде због повреде права на суђење у разумном року на терет буџетских средстава Републике Србије досуди износ од 70.000,00 динара као неоснован. Предлагач је ослобођен од трошкова плаћања судске таксе.

Према стању у списима, предлагач је дана 17.10.2014. године поднео захтев за заштиту права на суђење у разумном року у предмету Основног суда у коме се расправља о потраживању тужиоца ЈКП ... за неплаћене трошкове грејања у којима је предлагач тужени.

Дуго трајање поступка од 7 година и 10 месеци, настало је због тога што се предлагачу као дужнику - туженом, није могла извршити достава решења о извршењу донетог на основу веродостојне исправе. Предлагач је променио пребивалиште још 1996. године од када више не станује у стану за који је настао комунални дуг, али иако је промене адреса настала пре покретања овог поступка, предлагач се није пријавио на адресу стварног пребивалишта ..., што је допринело да поступак дуго траје. Првостепени суд није предузимао све радње у оквиру својих овлашћења, да би поступак који је по својој природи релативно једноставан поступак, окончао у што краћем року, па је због тога утврђено да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року и наложено Основном суду да предузме мере да се поступак оконча најдуже у року од 6 месеци од правноснажности решења.

Захтев предлагача да му се досуди правична накнада због повреде права одбијен је јер према закључку Вишег суда, иако Основни суд има пропуста у достављању решења о извршењу и решавању приговора, ипак је предлагач на одређени начин скривио немогућност достављања јер не живи на адреси која је пријављена као његово пребивалиште. Поред тога ради се о спору релативно малог значаја за предлагача.

Према оцени Врховног касационог суда, правилно је Виши суд поступио када је одбио захтев предлагача у делу у коме је тражио накнаду због повреде права на суђење у разумном року у износу од 70.000,00 динара.

Сврха захтева за заштиту права на суђење у разумном року је пре свега убрзање поступка, тако да се накнада не мора досудити у свим случајевима када је утврђена повреда права на суђење у разумном року. Имајући у виду да је Виши суд издао налог Основном суду да предузме све мере да се поступак оконча у року од 6 месеци и имајући у виду вредност овог спора и да се спор води против предлагача као дужника зато што није платио комуналну услугу, према мишљењу Врховног касационог суда, на овај начин је постигнута сврха заштите права на суђење у разумном року, јер ће се предузетом мером која је наређена у конкретном случају отклонити последице настале повредом права на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 294/2014 од 11.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

УТИЦАЈ СЛОЖЕНОСТИ ПРЕДМЕТА НА ДУЖИНУ ТРАЈАЊА ПОСТУПКА

Ако је због сложених чињеничних питања спорног односа, суду потребно одређено време да правилно утврди и размотри та питања, протек времена, у том циљу, не представља повреду права на суђење у разумном року, чак и када се ради о предметима који се по закону сматрају хитним.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда одбијен је као неоснован захтев за заштиту права на суђење у разумном року предлагача у парничном поступку који се води пред Основним судом. Врховни касациони суд је испитао побијану одлуку и утврдио да жалба предлагача није основана.

Предлагач је 18.06.2014.године поднео захтев за заштиту права за суђење у разумном року у парничном поступку који се води пред Основним судом по тужби од 27.01.2014. године ради лишења родитељског права против бивше супруге због кршења права детета, злостављања и занемаривања. Сматра да је поступајући судија прекршио одредбу члана 269. став 1. и 2. Закона, због чега је поднео захтев за изузеће поступајућег судије, а из истих разлога подноси и захтев за заштиту права на суђење у разумном року са предлогом да се исти усвоји.

Поступајући по захтеву предлагача у смислу члана 8а. и 8б. Закона о уређењу судова Виши суд као непосредно виши суд у односу на Основни суд је утврдио да је након развода брака предлагача са бившом супругом њихово заједничко дете, рођено 08.08.2005.године, поверено мајци на самостално вршење родитељског права и уређен начин виђања предлагача са дететом. По тужби центра за социјални рад донета је првостепена неправноснажна одлука којом је предлагач делимично лишен родитељског права у делу који се односи на одлучивање о питањима који битно утичу на живот малолетног детета и у делу који се односи на одржавање личних односа подносиоца захтева са малолетним дететом и измењен је начин његовог виђања са дететом у контролисаним условима у просторијама центра за социјални рад у присуству два стручна радника центра и мајке детета и то два пута седмично. Предлагач је поднео дана 27.01.2014.године Основном суду тужбу за лишење родитељског права његовог бившег супружника, у којој се наводи да бивша супруга крши право детета, да га злоставља и занемарује, па је предложио да се усвоји привремена мера забране контакта супруге са дететом до окончања поступка лишења родитељског права. Поступајући суд је најпре заказао рочиште по поднетој тужби за 07.04.2014.године, али је померио тај термин унапред и рочиште заказао за 04.03.2014.године. У међувремену, решењем председника Основног суда одбијен је захтев подносиоца захтева за изузеће поступајућег судије. Затим је пред Основним судом 04.03.2014.године одржано рочиште и донета одлука да се прибави мишљење центра за социјални рад, а након пријема тог мишљења 02.04.2014.године одржано је ново рочиште дана 06.05.2014.године. На овом рочишту предлагач се изјаснио да ће предложити имена сведока, што је и учинио, а ново

рочиште заказано за 17.06.2014.године. На ово рочиште су приступили и тужилац и тужена, али је тужилац-овде предлагач напустио суђење наводећи да ће поднети нови захтев за изузеће поступајућег судије. Нови захтев је поднео, исти је одбачен од стране поступајућег судије као недозвољен 19.06.2014.године, а рочиште је заказано за 30.09.2014.године, те је померено за 08.07.2014.године.

Поступајући судија у предмету Основног суда се изјаснио да се између предлагача и његове бивше супруге воде многобројни парнични, извршни и кривични поступци у вези спорних питања након развода брака и да је против предлагача вођен извршни поступак јер није желео да добровољно врати дете и да га је скривао на разним местима због чега је двома правноснажним кривичним пресудама оптужен због кривичног дела одузимање малолетног лица. На основу тужбе Центра за социјални рад, предлагач је делимично лишен родитељског права, а његово виђање са дететом се одвија у контролисаним условима у просторијама Центра. Имајући у виду све околности случаја и посебно водећи рачуна о томе да ли је угрожен интерес детета, суд је поступао у најразумније могућим роковима.

Виши суд је имао у виду да оцена разумног трајања судског поступка зависи од низа чинилаца, а пре свега од сложености чињеничних и правних питања у конкретном предмету, понашања подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року као странке у поступку, поступање судова који воде поступак, као и значаја права за подносиоца.

Оцењујући критеријуме сложености поступка, Виши суд је утврдио да се парнични поступак води по тужби предлагача за лишење родитељског права бившег супружника у односу за заједничко дете, те да је у том поступку потребно прибавити одговарајући извештај од установа специјализованих за посредовање у породичним односима као и саслушати одређен број сведока. Правилно је Виши суд закључио да се ради о нарочито осетљивом поступку и да је потребно утврдити сложена чињенична питања ради примене правних норми, што указује на потребу да поступак мора да траје одређено време да би се сва питања правилно размотрила. Правилно је Виши суд закључио да је предлагач као тужилац делимично одговоран за то што парнични поступак није још ефикасније текао у погледу извођења доказа. Наиме, од самог почетка предлагач је изражавао сумњу у рад поступајућег судије, па је подносио два захтева за изузеће, а рочиште заказано за 17.06.2014.године је морало бити одложено, иако су биле испуњене претпоставке за одржавање, јер је предлагач напустио суђење.

Оцењујући поступање првостепеног суда, Виши суд констатује да је основна дужност суда да обезбеди да се избегне непотребно одуговлачење и да се предузимају оне радње у поступку које имају за циљ да се поступак спроведе брзо и ефикасно. Правилно је Виши суд закључио да је првостепени суд редовно, у краћим временским интервалима, заказивао и одржавао рочишта, те да је ради утврђивања чињеничног стања прибавио одговарајући извештај Центра за социјални рад и правилно оценио да у конкретном случају нема значајних неажурности нити пропуста у раду суда, а који су допринели дужем трајању оспореног поступка.

Правилно је Виши суд оценио да је парнични суд у поступку у коме није било одуговлачења, до сада предузимао све мере у циљу расправљања основаности тужбеног захтева који се односи на то да се супружник предлагача лиши родитељског права у односу на заједничко дете, водећи при томе рачуна да заштити најбоље интересе детета, те да предлагачу није повређено право на суђење у разумном року зајемчено одредбом члана 32. став 1. Устава и правилно одлучио када је одбио захтев за заштиту права на суђење у разумном року сагласно одредбама члана 8а. до 8б. Закона о уређењу судова".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 5/2014 од 04.09.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ВРЕДНОСТ ПРЕДМЕТА СПОРА КАО ЈЕДАН ОД КРИТЕРИЈУМА ЗА РАЗГРАНИЧЕЊЕ СТВАРНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

О захтеву за заштиту права на суђење у разумном року у поступку који није спор мале вредности, одлучује апелациони суд, као непосредно виши суд.

Из образложења:

"Виши суд се решењем огласио стварно ненадлежним за поступање у поступку који није спор мале вредности и одлучио да се предмет по правноснажности уступи Апелационом суду. Против решења вишег суда предлагач је изјавио жалбу.

Одлучујући о изјављеној жалби у смислу чланова 386, 401. и 402. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ број 72/11 и 55/14), у вези члана 30. став 2. Закона о парничном поступку, Врховни касациони суд је нашао да жалба предлагача није основана.

Законом о уређењу судова („Службени гласник РС“ број 116/2008 и 101/2013), чланом 8а став 1. прописано је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено правно на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року; ставом 2. прописано је да захтевом из става 1. овог члана може се тражити и накнада за повреду права за суђење у разумном року, а чланом 8в истог закона прописано је, да на поступак за заштиту права на суђење у разумном року и накнаде за повреду права на суђење у разумном року сходно се примењују одредбе закона којим се уређује ванпарнични поступак.

Појам непосредно вишег суда одређен је чланом 15. Закона о уређењу судова, којим је у ставу 2. прописано да је апелациони суд непосредно виши суд за виши суд и основни суд, док је ставом 3. истог члана одређено да је виши суд непосредно виши за основни суд када је то одређено овим Законом, као и за питања унутрашњег уређења судова и примене Закона о судијама. Члан 23. став 2. тачка 3. истог Закона прописује да виши суд одлучује о жалбама на одлуке основних судова и то на решења у грађанскоправним споровима, на пресуде основних судова у споровима мале вредности и у ванпарничним поступцима, док је чланом 24. став 1. тачка 3. Закона прописано да апелациони суд одлучује о жалбама на пресуде основних судова у грађанскоправним споровима, ако за одлучивање о жалби није надлежан виши суд.

У конкретном случају, није реч о поступку у спору мале вредности из члана 468. Закона о парничном поступку, јер се тужбени захтев односи на потраживање у новцу које прелази динарску противвредност 3.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе.

Имајући у виду цитиране законске одредбе и вредност предмета спора у овој правној ствари, непосредно виши суд који је надлежан да поступа по захтеву за суђење у разумном року је Апелациони суд, како то правилно закључује Виши суд".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 16/2014 од 10.09.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ВРСТА ГРАЂАНСКОГ-СУДСКОГ ПОСТУПКА КАО ЈЕДАН ОД КРИТЕРИЈУМА ЗА РАЗГРАНИЧЕЊЕ СТВАРНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Када се захтев за заштиту права на суђење у разумном року односи на поступак пред извршним судом, за одлучивање о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року надлежан је виши суд, као непосредно виши суд у односу на основни суд у материји извршења.

Из образложења:

"Предлагач је, као извршни поверилац, Вишем суду дана 27.05.2014.године, поднела захтев за заштиту права на суђење у разумном року у извршном поступку који се води пред Основним судом.

Налазећи да није непосредно виши суд у односу на суд пред којим се води извршни поступак, Виши суд се побијаним решењем огласио апсолутно ненадлежним за поступање по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року у предмету Основног суда.

Одредбом члана 8а. Закона о уређењу судова („Службени гласник Републике Србије“ бр. 116/2008, 104/2009 ... 101/2011 и 101/2013), прописано је да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року. Захтевом из става 1. може се тражити и накнада за повреду права на суђење у разумном року. Ако се захтев односи на поступак који је у току пред Привредним апелационим судом, Прекршајним апелационим судом или Управним судом, о захтеву одлучује Врховни касациони суд. Против решења о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року може се поднети жалба Врховном касационом суду у року од 15 дана, у складу са одредбом члана 8б. став 3. овог закона. Одредбом члана 8в. овог закона, прописано је да се на поступак за заштиту права на суђење у разумном року и накнаде за повреду права на суђење у разумном року сходно примењују одредбе закона којим се уређује ванпарнични поступак.

Чланом 15. став 2. овог закона (између осталог), прописано је да је апелациони суд непосредно виши суд за виши суд и основни суд, док је ставом 3. истог члана одређено да је виши суд непосредно виши суд за основни суд када је то одређено овим законом, као и за питања унутрашњег уређења судова и примене Закона о судијама.

Одредбом члана 23. став 2. тачка 3. истог закона, прописано је да виши суд у другом степену одлучује о жалбама на одлуке основних судова и то на решења у грађанскоправним споровима, на пресуде у споровима мале вредности; у ванпарничним поступцима.

Како се захтев за заштиту права на суђење у разумном року односи на поступање суда у извршном поступку, то је по оцени Врховног касационог суда, сагласно наведеним законским одредбама, за одлучивање о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року надлежан виши суд, као непосредно виши у односу на основни суд у овој материји, а на основу члана 15. став 3. Закона о уређењу судова. При том је надлежан да поступа по таквим захтевима само у предметима који нису правноснажно окончани".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 12/2014 од 03.09.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ВРСТА СПОРА КАО ЈЕДАН ОД КРИТЕРИЈУМА ЗА РАЗГРАНИЧЕЊЕ СТВАРНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Апелациони суд је стварно надлежан да, као непосредно виши суд, одлучи о жалбама на пресуде основних судова у радном спору. Самим тим апелациони суд одлучује и о захтеву за заштиту права на суђење у разумном року у радном спору.

Из образложења:

"Одредбом члана 8а Закона о уређењу судова („Службени гласник РС“ 116/08, ... 101/13), прописано је да странка у судском поступку, која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року. Чланом 15. став 2. овог Закона (између осталог), утврђено је да је апелациони суд непосредно виши суд за виши суд и основни суд, док је ставом 3. истог члана одређено да је виши суд непосредно виши суд за основни суд када је то одређено овим законом, као и за питања унутрашњег уређења судова и примене Закона о судијама. Применом члана 24. став 1. тачка 3. Закона о уређењу судова, апелациони суд одлучује о жалбама на пресуде основних судова у грађанскоправним споровима, ако за одлучивање о жалби није надлежан виши суд, а применом члана 23. став 2. тачка 3. Закона, виши суд одлучује о жалбама на одлуке основних судова и то на решења у грађанскоправним

споровима, на пресуде основних судова у споровима мале вредности и у ванпарничним поступцима.

Имајући у виду да је у овој правној ствари предлагач поднео захтев за заштиту права на суђење у разумном року у радном спору, а да је применом члана 24. став 1. тачка 3. Закона о уређењу судова, апелациони суд надлежан да одлучује о жалбама на пресуде основних судова у радном спору, то је у конкретном случају апелациони суд непосредно виши за основни суд, на основу члана 15. став 2. Закона о уређењу судова".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж р 1/2014 од 26.06.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ДОПРИНОС ПРЕДЛАГАЧА ДУЖИНИ ТРАЈАЊА ПОСТУПКА

Предлагач својим радњама опструира поступак подношењем неоснованих захтева за изузеће поступајућег судије и изузеће судијског сарадника, као и подношењем жалбе против одлука против којих није дозвољено њихово изјављивање.

Из образложења:

"Предлагач је Вишем суду поднео захтев за заштиту права на суђење у разумном року у оставинском поступку пред Општинским судом, сада Основним судом. У захтеву је навео да је оставински поступак иза оставиоца, покренут 2001. године пред општинским судом, да је суд о имовини која представља његову заоставштину обавештен поднеском, а да је предмет одложен у архиву до окончања парнице и одређено да ће се поступак наставити по предлогу учесника. По захтеву предлагача одређено је рочиште за наставак поступка, а предлагач је поднео захтев за изузеће, који је одбијен решењем председника суда. Предметом је, затим, задужен други судија. Предлагач је поднео захтев за изузеће и тог судије, који је одбијен решењем председника суда. Даље је навео да је тим предметом задужен судија, али је записник на рочишту водио и потписао судијски саветник, па је предложио и његово изузеће.

По оци Врховног касационог суда, поступање Основног суда у овом оставинском предмету било је делотворно, а поступак расправљања заоставштине покренут одмах по достављању смртнице. Како је подносилац захтева оспорио правну ваљаност уговора о доживотном издржавању, правилно је суд прекинуо поступак расправљања заоставштине, а учеснике упутио на парницу ради доказивања својих навода. Подносилац захтева се позвао на постојање парнице која се води против учесника ради поништаја уговора о поклону и утврђивања права својине, а из разлога што је оставилац располагао имовином која није његово искључиво власништво, јер је у њеном стицању учествовала и сада пок. мајка подносиоца захтева. Иако је парница правноснажно окончана, предлог за наставак поступка поднео је после пет година. И по наставку поступка предлагач својим радњама опструира поступак подношењем захтева за изузеће поступајућих судија и изузеће судијског сарадника, као и подношењем жалбе против одлука против којих није дозвољено њихово изјављивање, што све указује да је учесник у оставинском поступку, подносилац захтева у овом поступку за заштиту права на суђење у разумном року, сам допринео дугом трајању поступка, због чега је правилно побјаним решењем његов захтев одбијен као неоснован".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 803/2015 од 16.7.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ИЗВРШНИ ДУЖНИК КАО ПОДНОСИЛАЦ ЗАХТЕВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ И ПРАВО НА НОВЧАНУ НАКНАДУ

Извршни дужник који није имао сазнања да је поступак извршења покренут, није могао ни имати било каква трпљења у вези са дужином трајања поступка, због чега се неразумна дужина трајања извршног поступка не може окончати досуђивањем примерене новчане накнаде као сатисфакције за неразумно дуго суђење.

Из образложења:

"Против подносиоца захтева као дужника у извршном поступку пред Општинским судом поднет је предлог за дозволу извршења пленидбом, чувањем и јавном продајом покретних ствари дужника на основу извршне пресуде ради наплате вредности 1/36 дела фабричке цене возила у моменту исплате, трошкова спора са законском затезном каматом и трошкова извршења. Суд је решењем о извршењу одредио предложено извршење и одредио трошкове извршења, које решење није уручено извршном дужнику. Дописом извршни поверилац је позван да се изјасни о даљем току поступка, да би се извршни поверилац поднеском сагласио са наставком поступка, због чега му је закључком наложено да уплати предујум на име трошкова спровођења извршења. Тај закључак није уручен извршном повериоцу, јер је непознат на означеној адреси, због чега је достава извршена преко огласне табле суда. Извршни поступак је обустављен због неплаћања наложеног предујма. Наредбом поступајућег судије одређено је да се извршном повериоцу изврши достава преко огласне табле суда, па је извршни поверилац изјавио приговор на решење о обустави поступка, и предмет је достављен ИПВ већу на даљу надлежност.

Након оцене околности које утичу на дужину поступка, да би се оценило да ли је поступак разумно трајао или не, Виши суд је закључио да у извршном поступку није било сложених правних и чињеничних питања као и да подносилац захтева, иако дужник у овом извршном поступку, има легитимни интерес да судови одлуче о захтеву за спровођење извршења у разумном року, без обзира што се ради о принудној наплати потраживања према извршном дужнику по протеклу парижационог рока, као подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року.

Правилно је одбијен захтев подносиоца за накнаду примерене накнаде због повреде права на суђење у разумном року у смислу члана 86 Закона о уређењу судова, јер је налог Основном суду да предузме све неопходне мере да би се извршни поступак окончао у најкраћем року мера адекватна конкретним околностима. У конкретном случају, извршни дужник није имао никаквих сазнања да је поступак извршења покренут, те се неразумна дужина трајања овог поступка у односу на њега не може окончати досуђивањем новчане накнаде као сатисфакције за дужину трајања извршног поступка, јер он као извршни дужник је знао за постојање правноснажне и извршне судске одлуке по којој је он дужник новчане обавезе, али није имао сазнања да је извршни поступак покренут, па није могао ни имати било каква трпљења у вези са дужином трајања поступка. Зато је убрзање поступка по оцени Вишег суда, довољна мера коју прихвата и Врховни касациони суд као примерену сатисфакцију подносиоцу захтева".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 628/2015 од 13.5.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

КАДА ЈЕ ОКОНЧАН ОСТАВИНСКИ ПОСТУПАК

Правноснажном одлуком о наставку прекинутог оставинског поступка, поступак се не окончава, већ доношењем решења о наслеђивању или обуставом поступка.

Из образложења:

"Побијаном одлуком првостепени суд је одбацио захтев за заштиту права на суђење у разумном року, јер је поднет након што је оставински поступак окончан - утврђењем правноснажности решења о наставку оставинског поступка. Према закључку Вишег суда, одлука којом је оставински поступак окончан је правноснажна одлука о наставку поступка, а како је тек након тога поднет захтев за заштиту права на суђење у разумном року, исти је ваљало одбацивати.

По оцени Врховног касационог суда побијано решење је засновано на погрешној примени члана 8а Закона о уређењу судова. Према члану 8а ст. 1. и 2. Закона о уређењу судова, странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року, а захтевом из наведеног става може се тражити и накнада за повреду права на суђење у разумном року. Из наведеног произилази да је законски услов за остварење права на судску заштиту по наведеном основу да судски поступак, поводом кога се заштита тражи у време подношења захтева није правноснажно окончан. Погрешан је закључак првостепеног суда да је у овом случају, у време подношења захтева за заштиту права, оставински поступак био правноснажно окончан, зато што је оставински суд већ утврдио правноснажност решења о наставку оставинског поступка. Код оваквог стања неприхватљиви су разлози побијане одлуке о одбачају захтева, услед чега је првостепено решење укинута".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 479/2015 од 3.6.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ И ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Накнада материјалне штете која одговара потраживању утврђеном правноснажном пресудом и чије извршење је тражено у поступку извршења, не може се тражити у захтеву за заштиту права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Предлагач је поднео уставну жалбу Уставном суду Републике Србије у којој је тражио да се утврди и повреда права на имовину – накнада материјалне штете у висини износа опредељеног решењем о извршењу Општинског суда и Основног суда. Како о том делу захтева Виши суд својим решењем није одлучио, предлагач је поднео предлог за доношење допунског решења насловивши је жалбом. Врховни касациони суд је решењем вратио списе Вишем суду на допуну поступка – ради доношења решења којем ће уставну жалбу са одлукама донетим у том поступку доставити Уставном суду како би тај суд у оквиру своје надлежности донео одлуку по уставној жалби о повреди права на имовину. Првостепени суд је донео допунско решење којим је уставну жалбу у делу који се односи на повреду права на имовину вратио на одлучивање Уставном суду.

Врховни касациони суд налази да је у конкретном случају Виши суд правилно одлучио када је вратио уставну жалбу у делу који се односи на повреду права на имовину Уставном суду Републике Србије, јер се у поступку пред редовним судом такав захтев не може поставити, због чега је првостепени суд правилно одлучио као у изреци допунског решења. С обзиром да суд у овом поступку може, али и не мора одредити примерену накнаду која представља одређени вид сатисфакције која заједно са изреченом мером за убрзање поступка утиче на убрзање и окончање извршног поступка у коме је дошло до прекорачења разумног рока, као и даље спречавање повреде права. Уставна жалба у делу захтева предлагача којим је тражио накнаду материјалне штете која одговара његовом потраживању

утврђеном правоснажном пресудом и чије извршење је тражено у поступку извршења, се односи на утврђивање повреде права на имовину (члан 58. Устава Републике Србије), о чему Уставни суд одлучује. Одлучивање о повреди уставом загарантованог права из члана 58. Устава Републике Србије – право на имовину, према члану 170. Устава Републике Србије је у његовој искључивој надлежности. Због тога, неосновано у жалби предлагач указује да је првостепени суд требало да одлучи о накнади материјалне штете у висини опредељеној предлогом за извршење".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 1071/2015 од 16.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ И ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Накнада материјалне штете која одговара потраживању утврђеном правоснажном пресудом и чије извршење је тражено у поступку извршења, не може се тражити у захтеву за заштиту права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Предлагач је поднео уставну жалбу Уставном суду Републике Србије у којој је тражио да се утврди и повреда права на имовину – накнада материјалне штете у висини износа опредељеног решењем о извршењу Општинског суда и Основног суда. Како о том делу захтева Виши суд својим решењем није одлучио, предлагач је поднео предлог за доношење допунског решења насловивши је жалбом. Врховни касациони суд је решењем вратио списе Вишем суду на допуну поступка – ради доношења решења којем ће уставну жалбу са одлукама донетим у том поступку доставити Уставном суду како би тај суд у оквиру своје надлежности донео одлуку по уставној жалби о повреди права на имовину. Првостепени суд је донео допунско решење којим је уставну жалбу у делу који се односи на повреду права на имовину вратио на одлучивање Уставном суду.

Врховни касациони суд налази да је у конкретном случају Виши суд правилно одлучио када је вратио уставну жалбу у делу који се односи на повреду права на имовину Уставном суду Републике Србије, јер се у поступку пред редовним судом такав захтев не може поставити, због чега је првостепени суд правилно одлучио као у изреци допунског решења. С обзиром да суд у овом поступку може, али и не мора одредити примерену накнаду која представља одређени вид сатисфакције која заједно са изреченом мером за убрзање поступка утиче на убрзање и окончање извршног поступка у коме је дошло до прекорачења разумног рока, као и даље спречавање повреде права. Уставна жалба у делу захтева предлагача којим је тражио накнаду материјалне штете која одговара његовом потраживању утврђеном правоснажном пресудом и чије извршење је тражено у поступку извршења, се односи на утврђивање повреде права на имовину (члан 58. Устава Републике Србије), о чему Уставни суд одлучује. Одлучивање о повреди уставом загарантованог права из члана 58. Устава Републике Србије – право на имовину, према члану 170. Устава Републике Србије је у његовој искључивој надлежности. Због тога, неосновано у жалби предлагач указује да је првостепени суд требало да одлучи о накнади материјалне штете у висини опредељеној предлогом за извршење".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 1071/2015 од 16.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

НЕАЖУРНОСТ СУДА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ И ПОВРЕДА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

У кривичном поступку против предлагача-окривљеног повређено је право на суђење у разумном року, због неажурног поступања другостепеног суда, који је у поступку по жалби прву одлуку донео тек након десет месеци од дана пријема предмета, док је правноснажну одлуку донео након годину дана од дана пријема предмета.

Из образложења:

"Члан 14. Законика о кривичном поступку прописује да је суд дужан да кривични поступак спроведе без одуговлачења и да онемогући сваку злоупотребу права усмерену на одуговлачење поступка.

Члан 461. став 2. Законика о кривичном поступку прописује да је другостепени суд дужан да своју одлуку са списима достави првостепеном суду најкасније у року од четири месеца, а ако је оптужени у притвору, најкасније у року од три месеца од дана када је судија известилац примио списе тог суда са предлогом јавног тужиоца.

Трајање кривичног поступка и појам разумног трајања судског поступка је релативна категорија која зависи од низа чинилаца које је потребно ценити у сваком појединачном случају, а пре свега од сложености чињеничних и правних питања у конкретном предмету, понашања подносиоца захтева као странке у поступку, поступања надлежних судова који воде поступак и природе захтева, односно значаја права за подносиоца захтева.

Анализирајући поступање Основног суда и Апелационог суда, у кривичном поступку који је вођен против предлагача – окривљеног, Врховни касациони суд налази да је управо због неажурног поступања Апелационог суда повређено право на суђење у разумном року предлагача, обзиром да је Апелациони суд поступајући први пут по жалби Основног јавног тужиоца, одлуку донео тек након десет месеци од дана пријема предмета, док је у поновном поступку, такође поступајући по жалби Основног јавног тужиоца, другостепену одлуку донео тек након годину дана и једног месеца од дана када су му списи предмета достављени на одлучивање по жалби.

Апелациони суд је неоправданом неактивношћу и неефикасним поступањем допринео одуговлачењу поступка, обзиром да према стању у списима у овом периоду суд није предузео ниједну радњу у циљу окончања поступка. У овом конкретном случају је од посебног значаја и околност да се радило о поступку који је окончан ослобађајућом пресудом, у коме је окривљени, иако заштићен претпоставком невиности „трпео“ последице дуготрајног суђења".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 к 11/2015 од 1.10.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

НЕУРЕДНОСТ ЗАХТЕВА

Када иницијални акт не садржи одређени захтев за утврђивање повреде права на суђење у разумном року, као ни захтев за убрзање поступка, у иницијалном акту није

наведен број предмета, ни суд пред којим се води поступак, такав захтев се одбацује као неуредан.

Из образложења:

"По пријему списка предмета Виши суд је нашао да је предметни захтев неуредан - није разумљив, па је решењем, захтев враћен подносиоцу ради допуне и исправке под претњом пропуштања у року од осам дана од дана пријема решења.

Предлагач је Вишем суду вратио захтев без суштинских измена где наводи да се код тог суда води већи број парничних и кривичних предмета. Предлагач је навео да се у појединим предметима и он јавља у својству супарничара и да породица ... трпи дугогодишње насиље од стране ..., са елементима насиља у породици, па предлаже усвајање привремених мера и доношење пресуде којом се уређују имовински односи између ... и ... Такође наводи да су судије које су поступале у бројним парничним, кривичним и извршним предметима поступале незаконито и онемогућавале предлагачу правну заштиту и тиме су му нанели нематеријалну и материјалну штету.

Виши суд је констатовао да у захтеву предлагача не постоји одређени захтев за утврђивање повреде права на суђење у разумном року, као и захтев за убрзање поступка како би суд у смислу члана 8а Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС" 116/08...101/13), о повреди права на суђење у разумном року уопште могао да одлучује.

Према оцени Врховног касационог суда, правилно је Виши суд, применио одредбе члана 192. Закона о парничном поступку ("Службени гласник РС" 72/2011), којим је прописано да тужба мора да садржи одређени захтев у погледу главне ствари и споредног тражења, чињенице на којима тужилац заснива захтев, доказе којима се утврђују ове чињенице, вредност предмета спора као и друге податке које мора имати сваки поднесак".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 1456/2015 од 9.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

НОВЧАНА НАКНАДА И ОБЈАВЉИВАЊЕ ОДЛУКЕ НА ВЕБ СТРАНИЦИ СУДА

Подносиоцу захтева припада примерена новчана накнада независно од чињенице да ли ће решење о повреди права бити објављено на веб страници суда, ако је дужина трајања поступка условљена пропуштањем суда да поступа у складу са законским овлашћењима.

Из образложења:

"Основано се наводима жалбе предлагача указује да је првостепени суд одлучујући о висини примерене новчане накнаде за утврђену повреду права на суђење у разумном року погрешно применио материјално право када је захтев предлагача одбио као неоснован. Наиме, како је у конкретном случају у питању спор из радног односа ради исплате накнаде зараде, који је по својој природи хитан, те иако је у питању релативно сложен поступак који је захтевао извођење доказа вештачењем, према налажењу Врховног касационог суда, предлагачима припада примерена накнада за утврђену повреду права на суђење у разумном року с обзиром да је дужина трајања поступка била условљена пропуштањем поступајућег суда да у складу са законским овлашћењима предузме све мере ради окончања извршног поступка, посебно код чињенице да је главна расправа отворена седам месеци након закључења, а ново рочиште за главну расправу заказано тек након истека још два месеца (период непоступања од девет месеци), а предлагачи својим поступањем нису допринели

дужини трајања поступка. Стога, по оцени овог суда, педагозима припада примерена новчана накнада за утврђену повреду права у износу од по 10.000,00 динара која, независно од чињенице да ће решење бити објављено на веб страници суда, представља правичну примерену накнаду за повреду права коју су предлагачи у конкретном случају претрпели, а изреченим мерама постићи ће се сврха заштите прописана чл. 8а и 8б Закона о уређењу судова".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж р 63/2015 од 9.7.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

НОВИ ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ У КРИВИЧНОМ ИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ

Због хитности и природе истражног поступка, не може се прихватити становиште да је преурањен нови захтев за заштиту права на суђење у разумном року зато што је поднет након шест месеци од правноснажног окончања ранијег поступка за заштиту права на суђење у разумном року.

Из образложења:

"Из списка произилази да је предлагач у својству оштећеног поднео истражном судији Основног суда захтев за спровођење истраге против извршног радника Основног суда због кривичног дела злоупотреба службеног положаја из члана 359. став 1. КЗ, са предлогом да се у том суду спроведе истрага.

Решењем Вишег суда у усвојен је захтев за заштиту права на суђење у разумном року подносиоца, и наложено Основном суду да предузме све неопходне мере како би се поступак окончао у најкраћем року.

Основни суд није поступио по наведеном решењу, па је предлагач поднео нови захтев за заштиту права на суђење у разумном року, који је побијаним решењем одбијен као неоснован.

По оцени Врховног касационог суда разлог дугог трајања првостепеног поступка је неефикасност и неактивност првостепеног суда, чиме је повређено право подносиоца жалбе за суђење у разумном року, а на шта се основано указује жалбом предлагача.

Захтев за спровођење истраге предлагача, поднет је 14.2.2011. године, дакле преко четири године и седам месеци поступак у овом предмету још увек није окончан, а да од 19.12.2014. године, када је донето решење којим је наложено да се предузму све неопходне мере ради окончања поступка у најкраћем року па до подношења захтева предлагача ради заштите права на суђење у разумном року дана 20.5.2015. године није спроведена ни једна радња, и да наведени кривични поступак још увек није окончан, па је подносиоцу жалбе повређено право на суђење у разумном року зајемчено одредбом члана 32. став 1. Устава Републике Србије. Ценећи дужину поступка пред првостепеним судом, Врховни касациони суд је донео одлуку да се предлагачу исплати примерена накнада у износу од 30.000,00 динара из средстава Републике Србије опредељених за рад судова".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж к 139/2015 од 30.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ОБУСТАВА И ПРЕВОЂЕЊЕ ПАРНИЧНОГ У ВАНПАРНИЧНИ ПОСТУПАК

Обустава парничног поступка и превођење поступка у ванпарнични пред судом који је непосредно нижи у односу на суд који је донео ожалбено решење, не може се сматрати правоснажно окончаним поступком.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању предлагач је у својству тужиоца, Основном суду поднела тужбу против туженог ради чинидбе тражећи уједно и да суд одреди привремену меру. Суд је поступао по поднетој тужби све до 2014. године, када је донео решење којим се обуставља парнични поступак и одлучио да ће се даљи поступак спровести по правилима ванпарничног поступка. Решење је достављено странкама и постало је правоснажно. Дописом суда обавештено је ванпарнично одељење Основног суда о достављању списка ради поступања у поступку уређења управљања и коришћења заједничке ствари. Ванпарнично одељење суда је примило наведени предмет и исти је заведен у ванпарнични уписник. По том предмету суд није даље поступао. Код напред утврђеног чињеничног стања првостепени суд налази да је поступак у парничном предмету, а на који се односи захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року правоснажно окончан пре подношења захтева за заштиту права на суђење у разумном року, те је због тога предлог одбачен.

Овакав закључак првостепеног суда се не може прихватити као правилан. Одредбом члана 8а став 1. Закона о уређењу судова је предвиђено да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року. Судски поступак траје све док се о захтеву странке не одлучи правоснажном судском одлуком. Обустава парничног поступка и превођење поступка у ванпарнични пред судом који је непосредно нижи у односу на суд који је донео ожалбено решење, не може се сматрати правоснажним окончањем поступка. Напротив, члан 18. став 2. ЗПП, налаже да се поступак настави по правоснажности решења пред надлежним судом по правилима ванпарничног поступка. Самим тим у таквој ситуацији, захтев предлагача се не може одбацити како је то поступио првостепени суд".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 927/2015 од 16.7.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ПОДНОШЕЊЕ НОВОГ ЗАХТЕВА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ И ПРАВОСНАЖНО ПРЕСУЂЕНА СТВАР

Ако судски поступак није окончан и поред утврђене повреде права на суђење у разумном року, нови захтев за заштиту тог права не може се одбацити као правоснажно пресуђена ствар, с обзиром да временски аспект спора улази у чињенични индетитет потребан за оцену пресуђене ствари.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда, ставом првим изреке, одбачен је захтев предлагача којим је тражила да се утврди да је у поступку који се води пред Основним судом, као извршном повериоцу, повређено право на суђење у разумном року, те да јој се досуди примерена

накнада по уверењу суда, који износ ће се исплатити из буџетских средстава Републике Србије опредељеним за рад судова, у року од три месеца од дана подношења захтева.

Правноснажним решењем Вишег суда одбијен је захтев предлагача у делу којим је тражила да се утврди да је решењем Основног суда повређено право на суђење у разумном року, да се наложи Основном суду да у року од годину дана оконча извршни поступак и да се предлагачу досуди накнада штете за повреду права на суђење у разумном року, као неоснован.

Предлагач је ранији захтев за заштиту права на суђење у разумном року поднела ..., више од пет месеци пре другог захтева. Имајући у виду наведено, по оцени овог суда, не може се сматрати да се ради о идентичном чињеничном стању, с обзиром да предметни извршни поступак, у којем је према наводима предлагача повређено његово право на суђење у разумном року, сада траје пет месеци дуже. Наведени временски период, односно чињеница колико дуго траје поступак у којем је странци повређено право на суђење у разумном року је у конкретном случају од посебног значаја када се има у виду да се ради о поступку извршења, за који је законом прописана хитност у поступању. Због наведеног, овај суд налази да је првостепени суд погрешно закључио да се ради о правоснажно пресуђеној ствари у смислу одредбе члана 356. став 2. ЗПП, а како је из наведеног разлога захтев предлагача погрешно одбачен, а да при том нису утврђене чињенице битне за одлуку у овој правној ствари, побијано решење је морало бити укинато и предмет враћен првостепеном суду на поновни поступак".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 1386/2015 од 16.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ПРИМЕНА ПРИНЦИПА REFORMATIO IN REUIS У ПОСТУПКУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Ако је утврђена повреда права, а подносилац захтева се жали само на одлуку о неодређивању примерене новчане накнаде, Врховни касациони суд у поступку по жалби не може да преиначи утврђујући део одлуке, чак и када је нашао да је подносилац захтева својом кривицом проузроковао дуго трајање поступка, јер би тиме био повређен принцип reformatio in reuis.

Из образложења:

"Делимично је усвојен захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року па је утврђено да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року у том предмету и наложено је Основном суду да поступак оконча у року од 6 месеци од правоснажности решења. Одбијен је као неоснован захтев предлагача да му се досуди примерена накнада због повреде права на суђење у разумном року у износу од 78.000,00 динара који износ би исплатио из буџетских средстава Републике Србије, опредељених за рад судова.

Примерена накнада се досуђује странци у неокончаном судском поступку, ако је повређено право на суђење у разумном року претежно због судске неактивности. Али, ако поступак дуго траје искључиво због кривице предлагача као у овом случају (промена адресе, немогућност уручења) странка нема право на накнаду нематеријалне штете јер би то било противно сврси досуђивања. Врховни касациони суд као жалбени суд не може да преиначи одлуку у ставу првом (у погледу утврђивања права) јер би тиме био повређен принцип reformatio in reius. Из свих изнетих разлога, одређивањем рока за завршетак поступка постићиће се заштита предлагача у извршном поступку.

Како по важећим прописима суд није обавезан да досуди примерену накнаду у случају када утврди да је повређено право на суђење у разумном року, стога је неоснован жалбени навод предлагача да је првостепени суд погрешно применио материјално право када му није досудио накнаду иако је утврдио да му је повређено право на суђење у разумном року".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 297/2014 од 10.12.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

ПРИМЕРЕНА НАКНАДА И МАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА ДОСУЂЕНА ПРЕСУДОМ

Примерена накнада због повреде права на суђење у разумном року представља посебну врсту накнаде, која не садржи новчане износе досуђене правноснажном пресудом.

Из образложења:

"Првостепени суд је утврдио да је подносиоцима захтева повређено право на суђење у разумном року у предмету Основног суда, с обзиром на то да је од доношења решења о извршењу па до доношења решења о прекиду поступка услед отварања поступка стечаја протекло пет година и осам месеци и одредио подносиоцима захтева примерену накнаду у износу од по 10.000,00 динара, имајући у виду дужину трајања поступка, да се ради о поступку који је хитан, као и економске и социјалне прилике у Републици Србији.

Полазећи од дужине трајања поступка, чињеничне и правне сложености конкретног случаја и његов значај за подносиоце захтева, да је поступак извршења прекинут услед отварања поступка стечаја над извршним дужником, која неактивност суда не може се узети као пропуст суда приликом оцене разумне дужине трајања поступка, по оцени овога суда одређена накнада у износу од по 10.000,00 динара подносиоцима захтева представља примерену накнаду, због чега је првостепени суд правилно одбио захтев преко одређеног па до траженог износа на име примерене накнаде.

Примерена накнада због повреде права на суђење у разумном року не садржи новчане износе досуђене правноснажном пресудом, односно представља посебну врсту накнаде предвиђене одредбама чл. 8а и 8б Закона о уређењу судова, и не представља материјалну или нематеријалну штету, а судови опште и посебне надлежности предвиђени чланом 11. Закона о уређењу судова, нису надлежни да одлучују о повреди других права зајемчених Уставом Републике Србије („Службени гласник РС“ 98/06), већ Уставни суд Републике Србије, као што је између осталог и повреда права на имовину, то је у том делу правилно првостепени суд одбацио захтев подносилаца за накнаду материјалне штете у висини износа опредељених решењем Основног суда и затим одлучио да по правноснажности решења предмет уступи Уставном суду Србије ради одлучивања о захтеву подносиоца за повреду права на имовину".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 1486/2015 од 8.10.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ПРОЦЕСНА КОНВЕРЗИЈА УСТАВНЕ ЖАЛБЕ У ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ И ПРАВНА СУДБИНА НЕОПРЕДЕЉЕНОГ ЗАХТЕВА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИМЕРЕНЕ НАКНАДЕ

Подносиоцу уставне жалбе који у складу са Законом о Уставном суду у уставној жалби није определио захтев за одређивање примерене накнаде, не може се накнадно (по наступању процесне конверзије) у поступку за заштиту права на суђење у разумном року одредити примерена накнада.

Из образложења:

"Према садржини поднете уставне жалбе која је по ступању на снагу Закона о уређењу судова постала захтев за заштиту права на суђење у разумном року, Привредни апелациони суд правилно утврђује да подносилац није поднео одређени захтев за накнаду због повреде наведеног права, јер ни у уставној жалби није определио износ накнаде коју тражи, а што је био дужан и према одредби члана 85. Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“ 109/2007 и 99/2011), а и према одредби члана 192. став 1. ЗПП, који се примењује на основу члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку, већ се само позвао на члан 89. став 3. Закона о Уставном суду, што не представља одређени захтев траженог новчаног износа накнаде".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж гп 10/2014 од 14.11.2014. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године)

РАЗУМНИ РОК И ИНСОЛВЕНТНОСТ ДУЖНИКА

Нема повреде права на суђење у разумном року и поред одређених малих пропуста суда ако је примарни разлог трајања поступка инсолвентност дужника.

Из образложења:

"Предлагач је навео је да је 2009. године поднео тужбу ради регреса Општинском суду а да је 2010. године донета пресуда у том поступку којом је усвојен тужбени захтев. Предлагач је 2011. године поднео предлог за доношење решења о извршењу на основу правноснажне и извршне пресуде, који предлог је усвојен.

У конкретном извршном поступку суд је поступао благовремено и ажурно у односу на сваки предлог који је истакао извршни поверилац и није било периода неактивности суда. Првостепени суд је увидом у списе утврдио да је извршни дужник у сталном радном односу и да на своје име нема уписане некретнине, нити поседује возило регистровано на његово име. Према извештају МЗ, где се извршни дужник и даље налази у радном односу, послодавац поступа по решењу о извршењу и закључку суда те редовно обуставља извршном дужнику 2/3 зараде, што је једини начин на који извршење може да се спроведе.

Разумна дужина судског поступка представља оптимално време да се одлучи о праву странке које је спорно, да би се неизвесност отклонила, а странка добила сазнање да ли јој спорно право припада или не, чиме се обезбеђује и правна сигурност странака. Међутим, оптимално потребно време за окончање поступка је релативна категорија која се процењује у сваком конкретном случају на основу околности које се тичу сложености чињеничних и правних питања у судском поступку, понашања подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року, поступање суда, природе захтева, односно значаја предмета спора за подносиоца.

Оцењујући критеријум сложености поступка, виши суд је правилно утврдио да се у конкретном случају не ради о сложеном предмету, да извршни поверилац није својим понашањем узроковао дужину трајања поступка, нити постоје нарочити пропусти у раду суда који би допринели дужини трајања поступка, при чему се не ради о предмету из категорије приоритетних према Европским стандардима. Међутим, пропусти суда на које се предлагач позива у жалби нису узроковали дужину трајања поступка извршења, већ поступак траје због инсолвентности дужника, за коју не постоји одговорност суда".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 1186/2015 од 24.7.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

РАЗУМНИ РОК И НЕАЖУРНО ПОСТУПАЊЕ СУДА

Када је неажурно поступање суда један од главних узрока дугог трајања поступка, који у дужем периоду није предузео није радњу у циљу окончања поступка, пасивно понашање странке у последњих неколико месеци није од битног утицаја на трајање судског поступка.

Из образложења:

"Против подносиоца захтева као дужника у извршном поступку пред Општинским судом поднет је предлог за дозволу извршења пленидбом, чувањем и јавном продајом покретних ствари дужника на основу извршне пресуде ради наплате вредности 1/36 дела фабричке цене возила у моменту исплате, трошкова спора са законском затезном каматом и трошкова извршења. Суд је решењем о извршењу одредио предложено извршење и одредио трошкове извршења, које решење није уручено извршном дужнику. Дописом извршни поверилац је позван да се изјасни о даљем току поступка, да би се извршни поверилац поднеском сагласио са наставком поступка, због чега му је закључком наложено да уплати предујум на име трошкова спровођења извршења. Тај закључак није уручен извршном повериоцу, јер је непознат на означеној адреси, због чега је достава извршена преко огласне табле суда. Извршни поступак је обустављен због неплаћања наложеног предујма. Наредбом поступајућег судије одређено је да се извршном повериоцу изврши достава преко огласне табле суда, па је извршни поверилац изјавио приговор на решење о обустави поступка, и предмет је достављен ИПВ већу на даљу надлежност.

Након оцене околности које утичу на дужину поступка, да би се оценило да ли је поступак разумно трајао или не, Виши суд је закључио да у извршном поступку није било сложених правних и чињеничних питања као и да подносилац захтева, иако дужник у овом извршном поступку, има легитимни интерес да судови одлуче о захтеву за спровођење извршења у разумном року, без обзира што се ради о принудној наплати потраживања према извршном дужнику по протеклу парциционог рока, као подносиоца захтева за заштиту права на суђење у разумном року.

Виши суд је правилно оценио да је један од главних узрочника дужине трајања овог поступка неажурно поступање извршног суда који у дужем периоду времена није предузео ни једну радњу у циљу спровођење извршења. Са друге стране понашање извршног повериоца у последњих девет месеци није битно утицало на трајање извршног поступка, који је пре тога неоправдано, неактивношћу суда, дуго трајао".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж г 628/2015 од 13.5.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

СУКОБ НАДЛЕЖНОСТИ И РАЗУМНИ РОК

Странка може да тражи само заштиту права на суђење у разумном року у поступку у коме се одлучује о њеним правима и обавезама, а не у поступку у којем суд решава позитивни или негативни сукоб надлежности између два суда.

Из образложења:

"Предлагачи су поднели овом суду захтев за заштиту права на суђење у разумном року у предмету Врховног касационог суда Р1 ...

Одлучујући о захтеву предлагача применом члана 294. Закона о парничном поступку, у вези члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку, на чију примену упућује члан 8в Закона о уређењу судова, Врховни касациони суд је нашао да је захтев недозвољен.

У предмету Врховног касационог суда Р1 ..., Врховни касациони је решавао о сукобу надлежности на основу члана 22. став 2. Закона о парничном поступку.

Закон о уређењу судова у члану 8а став 1. прописује да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року, може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року.

Како решавање сукоба надлежности није судски поступак у смислу члана 8а став 1. Закона о уређењу судова, Врховни касациони суд је одлучио као у изреци на основу члана 30. став 2. Закона о ванпарничном поступку, у вези члана 294. Закона о парничном поступку".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Р4 з 177/2015 од 16.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ И НАЛОГ СУДУ

У поступку за заштиту права на суђење у разумном року не може се судовима налагати на који начин ће донети одлуку у конкретној правној ствари већ им се може наложити да поступак окончају у што краћем року, уз могућност досуђивања примерене накнаде.

Из образложења:

"Решењем Апелационог суда у Београду, одбијен је захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року којим је тражено да се: наложи Вишем суду да одмах врати списе Основном суду на надлежност, наложи Основном суду да одмах поступи по предлогу извршног дужника и да допуни своју пресуду тако што ће укинути решење Општинског суда и обуставити извршење у целини и укинути све спроведене радње, Вишем суду одреди рок за доношење допунске пресуде у предмету, као и да извршном дужнику одреди примерену накнаду због двадесетогодишњег кршења права на суђење у разумном року.

У овом поступку предлагач тражи да се Вишем суду и Основном суду наложи да одлуче у конкретним предметима и то на начин како то предлагач у свом предлогу тражи, као и да му се због повреде права одреди новчана накнада.

Одредбом члана 8а ст. 1. и 2. Закона о уређењу судова је предвиђено да странка у судском поступку која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року може непосредно вишем суду поднети захтев за заштиту права на суђење у разумном року, а тим захтевом може да тражи и накнаду за повреду права на суђење у разумном року. Исти закон у члану 8б став 1. предвиђа да када непосредно виши суд утврди да је захтев подносиоца основан може одредити привремену накнаду за повреду права на суђење у разумном року и

одредити рок у коме ће нижи суд окончати поступак у коме је учињена повреда права на суђење у разумном року. Из наведеног произилази да је основни циљ заштите права на суђење у разумном року, а сходно наведеним законским одредбама, да се поступак пред надлежним судом убрза и оконча у што краћем року. То значи да се у овом поступку не може судовима налагати на који начин ће донети одлуку у конкретној правној ствари већ само им се може наложити да поступак окончају у што краћем року.

С обзиром да предлагач у конкретном случају тражи да се надлежним судовима наложи на који ће начин поступити у конкретним предметима, што по наведеним законским одредбама није дозвољено, то је правилно закључио првостепени суд када је захтев предлагача у овом случају одбио као неоснован".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 956/2015 од 16.9.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ КАО ПРИТУЖБЕНА МЕРА

Захтев за заштиту права на суђење у разумном року је по својој правној природи пре свега притужбена мера којом странка захтева убрзање судског поступка који је у току ако сматра да јој је због дужине трајања поступка повређено право на суђење у разумном року.

Примерена накнада за повреду права на суђење у разумном року се досуђује само уколико су за то испуњени услови, односно ако је утврђено да се трајање поступка с обзиром на све околности не може сматрати разумним, те да је због дужине трајања поступка код предлагача настала неизвесност у погледу решавања његовог права или обавеза.

Из образложења:

"Решењем Вишег суда, ставом првим изреке, усвојен је захтев за заштиту права на суђење у разумном року предлагача и утврђено да је у извршном предмету који је у току пред Основним судом повређено право предлагача на суђење у разумном року зајемчено чланом 32. став 1. Устава Републике Србије. Ставом другим изреке, наложено је Основном суду да предузме све неопходне мере и поступак у том предмету оконча у најкраћем могућем року. Ставом трећим изреке, одбијен је као неоснован захтев предлагача у делу којим је тражила да се Република Србија, Високи савет судства – основни суд, обавезе да јој на име накнаде због повреде права на суђење у разумном року исплати износ од 1.000 евра у динарској противвредности.

У првостепеном поступку је утврђено да је предлагач као извршни поверилац поднела са више других лица Општинском суду предлог за извршење против извршног дужника, на основу извршне исправе – пресуде Општинског суда, ради наплате новчаног потраживања. Решењем о извршењу одређено је предложено извршење, решење је достављено Народној банци Србије, Одељењу за принудну наплату у Крагујевцу. Даље је утврђено да је главни дуг извршном повериоцу исплаћен, као и камата на главни дуг, а судске таксе су извршном повериоцу плаћене од стране извршног дужника у току 2005. године. Трошкови парничног поступка исплаћени су непосредно пуномоћнику извршног повериоца. Првостепени суд је нашао да потраживање подносиоца захтева још увек није намирено, али у незнатном делу, уколико уопште и постоји део који није намирен, а што ће бити утврђено након обављеног вештачења које је у току.

Имајући у виду чињеницу да извршни поступак траје девет година, три месеца и девет дана и да у моменту одлучивања о захтеву предлагача још увек није у потпуности окончан, првостепени суд је утврдио да је повређено право предлагача на суђење у разумном року и наложио Основном суду да предузме све неопходне мере да би поступак у том предмету окончао у најкраћем могућем року, али је одбио захтев предлагача за досуђивање примерене накнаде.

Нису основани жалбени наводи којима предлагач тврди да је одбијањем захтева за досуђивање примерене накнаде првостепени суд погрешно применио материјално право.

Основна сврха захтева за заштиту права на суђење у разумном року јесте убрзање поступка и окончање поступка у разумном року. У конкретном случају за предлагача нема неизвесности у погледу решавања њеног права), јер је у току 2006. и 2007. године (предлог за извршење је поднет 2005. године, намирена скоро у потпуности (за сада није утврђено да ли постоји део потраживања предлагача који још увек није намирен). С обзиром да је предлагач у свом потраживању намирена скоро у потпуности и то у року од шест месеци и осам дана главни дуг, 14 месеци и 20 дана камата на главни дуг, а у периоду од две две године и девет месеци споредно потраживање – трошкови поступка, правилно је одбијен захтев предлагача за одређивање примерене накнаде, а првостепени суд је за своју одлуку у том делу дао јасне, правилне и законите разлоге".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Рж з 359/2015 од 29.4.2015. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 27.11.2015. године)

3. СТАВОВИ И ЗАКЉУЧЦИ ОДЕЉЕЊА ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Законом о уређењу судова („Службени гласник Републике Србије“ бр. 116/2008 ... 101/2013) у правни систем Републике Србије уведено је ново правно средство којим се штити Уставом гарантовано право грађана на правну заштиту у разумном року (члан 32 став 1 Устава) и конвенцијско право из Европске конвенције о људским правима (члан 6 Конвенције) која је након ратификације у скупштини постала саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењује у смислу члана 16 став 2 Устава.

Ово правно средство Законом о уређењу судова је регулисано са свега три члана (8а, 8б, 8в) којима се омогућава странкама подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року, обраћањем непосредно вишем суду уз могућност тражења накнаде у случају повреде тог права. Прописана је хитност поступка и сходна примена одредаба којима се уређује ванпарнични поступак.

Изменом Пословника о раду Врховног касационог суда (Су I-7, 32/14-1 од 09.05.2014. године) установљено је Одељење за заштиту права на суђење у разумном року које чине судије и саветници суда који су годишњим распоредом послова одређени да раде у предметима првостепене и другостепене заштите права на суђење у разумном року.

О захтевима за заштиту права на суђење у разумном року одлучују трочлана судска већа. Судска већа су формирана изменом годишњег распореда послова који је утврђен на Општој седници Врховног касационог суда од 09.05.2014. године. Одређен је председник Одељења, заменик председника Одељења, председник Одељења судске праксе, заменик Одељења судске праксе и секретар Одељења.

Одредбе Закона о уређењу судова (8а, 8б, 8в) примењују се од 22.05.2014. године.

Да би се судије благовремено припремиле за поступање по захтевима за заштиту права на суђење у разумном року, Грађанско одељење Врховног касационог суда је на седницама 13.05.2014. године и 20.05.2014. године усвојило одређене ставове по којима ће поступати, које је прихватило Кривично одељење Врховног касационог суда.

Правни ставови Грађанског и Кривичног одељења

1. Поступак за заштиту права на суђење у разумном року је једностраначки.
2. Странка у предмету који није правноснажно окончан - тзв. "живом предмету" може истаћи два захтева: Први је захтев за убрзање поступка; и други за примерену накнаду (у новцу или други вид сатисфакције који може бити усвојен ако је захтев за убрзање основан).

напомена: став је коригован на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року одржаној 15.09.2014. године

3. У погледу активне легитимације раздвајају се правна лица која и поред успеха у погледу првог захтева не могу остварити право на примерену накнаду (држава, покрајина, локална самоуправа, јавна предузећа, државна предузећа, друштвена предузећа).
4. Пред судом првостепене заштите права на суђење у разумном року рочиште се не одржава.
5. У првом степену суди судија појединац. Врховни касациони суд суди у зборном саставу.
6. Одлука мора бити образложена.
7. Све одлуке се доносе у облику решења.
8. Поступак је хитан. Не примењују се правила о застоју, прекиду, упућивању на парницу.
9. На захтев за заштиту права на суђење у разумном року, одлуку и жалбу, такса се не плаћа ако се захтева само одређивање разумног рока за завршавање предмета. Ако се одвојено или заједно са првим захтевом тражи и накнада у новцу (примерена накнада) такса се плаћа у складу са правилима Закона о судским таксама (зависи од новчане висине захтева).

напомена: став је коригован на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року одржаној 15.09.2014. године

10. Имајући у виду да се захтев за убрзање поступка (контролни захтев) сматра притужбом и да одлука има карактер акта судске управе, и из практичних разлога жалба на одређивање рока ради завршетка предмета не задржава извршење решења. У погледу одређивања примерене накнаде жалба има суспензивно дејство.
11. У случају успеха у поступку, странка има право на накнаду трошкова у складу са правилима о накнади трошкова поступка (Глава XII ЗПП).

12. Рок из члана 8б. Закона (три месеца) представља парични рок и тече од дана подношења захтева странке за исплату на основу правноснажне и извршне судске одлуке.

13. У случају када се захтева примерена новчана накнада због кршења права на суђење у разумном року, суд је овлашћен да као сатисфакцију, уместо досуђивања новчане накнаде утврди да је дошло до повреде права на суђење у разумном року и објави одлуку на сајту Врховног касационог суда (пракса ЕСЉП и Уставног суда Србије).

напомена: на сајту Врховног касационог суда се објављују одлуке ВКС, а сваки суд своје одлуке објављује на свом сајту

14. Под појмом "непосредно виши суд" подразумева се суд из члана 15. став 3. у вези чл. 23. и 24. Закона о уређењу судова – стварна надлежност вишег и апелационог суда.

15. У кривичним предметима активно легитимисани за подношење захтева за заштиту права на суђење у разумном року су: приватни тужилац, оштећени као супсидијарни тужилац и окривљени, као и оштећени, уколико је у току поступка истакао имовинскоправни захтев.

Правни ставови и закључци Одељења за заштиту права на суђење у разумном року

ПРАВНИ СТАВ

1. Судови установљени Законом о уређењу судова нису надлежни да поступају по уставним жалбама за заштиту права на суђење у разумном року, поднетим Уставном суду до

22.05.2014. године, од када почиње да се примењује Закон о изменама и допунама Закона о уређењу судова („Сл. Гласник РС“, бр. 101/2013).

2. Уставне жалбе које су поднете Уставном суду закључно са 21.05.2014. године, вратиће се Уставном суду.

заузет на првој седници одржаној 30.05.2014.године (записник усвојен на другој - 02.07.2014.године)

ЗАКЉУЧЦИ

1. Судска писарница ће одмах по завођењу у уписник судске писарнице, захтев за заштиту права на суђење у разумном року изнети судији известиоцу.

2. Судија известилац даје наредбу судској писарници да затражи списе од нижестепеног суда.

3. Управитељ писарнице ће, у складу са наредбом судије известиоца, дописом затражити од нижестепеног суда да Врховном касационом суду достави спис на који се захтев за заштиту права на суђење у разумном року односи.

4. Када списи стигну у Врховни касациони суд, предмет се износи судији у рад.

5. Предмет нижестепеног суда, вратиће се том суду у што краћем року, а најкасније у року од 15 дана.

Наведени ставови и закључци заузети су на првој седници одржаној 30.05.2014.године (записник усвојен на другој – 02.07.2014. године)

ПРАВНИ СТАВ

Против одлуке Врховног касационог суда када одлучује у првом степену није дозвољена жалба.

Став је заузет на другој седници одржаној 02.07.2014. године - записник усвојен на петој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Уколико странка у захтеву за утврђење повреде права на суђење у разумном року није определила новчани износ правичне накнаде, у том случају накнада се не досуђује. Захтев се не враћа на уређење и не досуђује се накнада.

Став је заузет на другој седници одржаној 02.07.2014. године - записник усвојен на петој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Врховни касациони суд треба да се огласи стварно ненадлежним и уступи предмет надлежном суду, а не да само уступи предмет надлежном суду.

Став је заузет на другој седници одржаној 02.07.2014. године - записник усвојен на петој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Почетак разумног рока рачуна се од подношења тужбе управном суду и не узима се у обзир време трајања поступка пред органима управе.

Став је заузет на петој седници одржаној 15.09.2014. године - записник усвојен на шестој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Ако у време подношења захтева за суђење у разумном року предмет у коме се тражи утврђивање повреде права на суђење у разумном року није правноснажно решен, о таквом захтеву се мериторно одлучује.

Став је заузет на петој седници одржаној 15.09.2014. године - записник усвојен на шестој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Захтев за заштиту права на суђење у разумном року, који је поднет након што је у управном спору поништено решење органа управе, одбацује се зато што је поступак (у овом случају управни спор), окончан.

Став је заузет на петој седници одржаној 15.09.2014. године - записник усвојен на шестој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Адвокату који је био пуномоћник странке у поступку у односу на који се тражи утврђивање повреде права на суђење у разумном року није потребно пуномоћје у предмету по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року.

Став је заузет на петој седници одржаној 15.09.2014. године - записник усвојен на шестој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Виши суд је непосредно виши суд, када се захтев за заштиту права на суђење у разумном року односи на извршни поступак.

Став је заузет на петој седници одржаној 15.09.2014. године - записник усвојен на шестој – 15.09.2014. године.

ЗАКЉУЧАК

Ставова утврђени на седницама Грађанског и Кривичног одељења одржаним 13.05. и 20.05.2014. године под тачком 2. и под тачком 9. се коригују:

I

става број 2 се мења и гласи:

У предмету који није окончан, главни захтев је захтев за утврђење повреде права на суђење у разумном року и суд о њему мора одлучити.

Странка може истаћи још два захтева: Први је захтев за убрзање поступка; и други за примерену накнаду (у новцу или други вид сатисфакције који може бити усвојен ако је захтев за убрзање основан).

II

става број 9 се мења и гласи:

На захтев за заштиту права на суђење у разумном року, одлуку и жалбу, такса се не плаћа ако се само захтева одређивање разумног рока за завршавање предмета. Ако се одвојено или заједно са првим захтевом тражи и накнада нематеријалне штете у новцу (примерене накнаде) такса се плаћа у складу са тарифним бројевима 4. и 5. Таксене тарифе Закона о судским таксама („Службени гласник РС“ број 28/94 ... 93/2012).

Закључак је донет на петој седници одржаној 15.09.2014. године - записник усвојен на шестој – 15.09.2014. године.

ПРАВНИ СТАВ

Ако је истог дана поднет захтев за заштиту права на суђење у разумном року и донета одлука којом је окончан поступак у односу на који се тражи утврђивање повреде права на суђење у разумном року, захтев се одбацује.

Став је заузет на шестој седници одржаној 30.10.2014. године записник усвојен на седмој – 05.12.2014. године.

ЗАКЉУЧАК

Ако је поднета уставна жалба којом се, поред повреде права на суђење у разумном року, тражи утврђење повреда других уставних права, а Врховни касациони суд одлучује о жалби на првостепену одлуку донету по тој уставној жалби, у изреку решења Врховног касационог суда се уноси и посебан став да се уставна жалба враћа Уставном суду на одлучивање о повреди осталих уставних права, уколико то већ није учинио првостепени суд изреком своје одлуке.

Закључак је донет на седмој седници одржаној 05.12.2014. године - записник усвојен на првој седници одржаној 20.02.2015. године

ПРАВНИ СТАВ

Када се одлучује досуђивањем примерене накнаде у било ком износу, истим ставом изреке се досуђују трошкови поступка у јединственом року од три месеца.

У случају када се не досуђује примерена накнада или подносилац није тражио накнаду, а основан је захтев за утврђење повреде права и за налагање убрзања поступка, подносиоцу захтева припадају и трошкови поступка ако их тражи. Како се у том случају одлучује само о трошковима поступка, исти се досуђују у року од 15 дана.

Став је заузет на седмој седници одржаној 05.12.2014. године записник усвојен на првој седници одржаној 20.02.2015. године.

ЗАКЉУЧАК

Када је поступак за заштиту права на суђење у разумном року започет уставном жалбом, а судски поступак правноснажно окончан пре 22.05.2014. године (од када почиње да се примењује Закон о изменама и допунама Закона о уређењу судова објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 101/2013), уставна жалба се враћа Уставном суду.

II

Када је захтев за заштиту права на суђење у разумном року поднет пре 22.05.2014. године, захтев се одбацује.

III

Када је захтев за заштиту права на суђење у разумном року поднет на основу Закона о уређењу судова после 22.05.2014. године, а судски поступак на који се односи правноснажно окончан пре 22.05.2014. године или после тога, а пре подношења захтева, захтев се одбацује.

Закључак је верификован 15.12.2014. године.

ЗАКЉУЧАК

1. Ако је предлагач умро пре 22.05.2014. године, а поступак за заштиту права на суђење у разумном року је покренут уставном жалбом, уставна жалба се одбацује.

2. Ако је предлагач умро после подношења предлога за заштиту права на суђење у разумном року или после 22.05. 2014. године ако је поступак покренут уставном жалбом, а пре доношења одлуке суда о предлогу, предлог се одбацује.

3. Ако предлагач умре после доношења одлуке суда по његовом предлогу за заштиту права на суђење у разумном року, а пре истека жалбеног рока, његов правни следбеник нема право жалбе и жалба се одбацује.

Закључак је заузет на првој седници одржаној 20.02.2015. године записник усвојен на трећој – 24.04.2015. године.

ПРАВНИ СТАВ

За суђење по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року у извршном поступку увек је надлежан виши суд у првом степену.

Ако се тражи и заштита права на суђење у разумном року у парници која је претходила извршном поступку, захтевом суду опште надлежности, захтев у том делу није дозвољен.

Ако је такав захтев постављен у уставној жалби, уставну жалбу у том делу вратити Уставном суду.

Правни став је заузет на првој седници одржаној 20.02.2015. године записник усвојен на трећој – 24.04.2015. године

ЗАКЉУЧАК

1. Није дозвољен приговор за убрзање поступка у коме није наведен број предмета и суд пред којим се поступак води.

2. Није дозвољена жалба против решења о одбачају приговора.

3. Није дозвољена жалба против решења о ненадлежности суда када то решење доноси виши суд у односу на нижестепени суд исте врсте.

4. У поуци о правном леку се констатује недозвољеност наведених жалби, а у образложењу решења се дају сажети разлози о недозвољености жалби.

5. Извештај у смислу члана 9. Закона о заштити права на суђење у разумном року саставља судија известилац у предмету поводом ког је изјављен приговор за убрзање поступка.

Закључак је заузет на првом састанку судија, које у првом степену одлучују о приговору за убрзање поступка, одржаном 29.01.2016. године.

ЗАКЉУЧАК

Да се предмети које Уставни суд достави Врховном касационом суду у смислу члана 34. Закона о заштити права на суђење у разумном року врате Уставном суду.

Закључак је заузет на другом састанку судија, које у првом степену одлучују о приговору за убрзање поступка, одржаном 29.03.2016. године.

Милета ПЕТРОВИЋ против Србије

ТРЕЋЕ ОДЕЉЕЊЕ
ОДЛУКА
Представка број 41672/07
Милета ПЕТРОВИЋ
против Србије

Европски суд за људска права (Треће одељење), 6. маја 2014. године на заседању већа у саставу:

Josep Casadevall, *председник*,
Alvina Gyulumyan,
Ján Šikuta,
Dragoljub Popović,
LuisLópez Guerra,
Johannes Silvis,
Valeriu Grițco, *судије*, и
Santiago Quesada, *секретар Одељења*,

Имајући у виду горе наведену представку поднету 14. септембра 2007. године,
Имајући у виду запажања која су странке поднеле,
После већања, доноси следећу одлуку:

ЧИЊЕНИЦЕ

1. Подносилац представке, господин Милета Петровић је српски држављанин, рођен 1955. године и живи у Чачку.
2. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада“) заступао је њен заступник господин С. Царић.

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

3. Чињенице предмета, како су их странке изнеле, могу се сумирати на следећи начин.

A. Парнични поступак због сметања поседа

4. Б. Д. је 15. марта 2003. године порушио део вентилационог система у ресторану подносиоца представке.
5. Подносилац представке је 17. марта 2003. године против Б. Д. поднео тужбу због сметања поседа.

6. Општински суд у Чачку је 14. априла 2004. године пресудио у корист подносиоца представке, наредивши Б. Д. да поново изгради предметни вентилациони систем, у складу са првобитним пројектним решењем и под надзором машинских и грађевинских вештака, као и да плати 109.800 динара (приближно 1.5701 евра у релевантном тренутку) на име трошкова. Износи у еврима су дати само ради позивања, на основу приближне просечне вредности у релевантном времену.

7. До 23. јула 2004. године ова одлука је постала и коначна и правоснажна.

Б. Извршни поступак

8. Након захтева подносиоца представке од 30. јула 2004. године, Општински суд (у даљем тексту: „извршни суд“) је 8. септембра 2004. године, издао решење о извршењу. Решење о извршењу је потврђено по жалби 26. октобра 2004. године.

9. Подносилац представке је 10. новембра 2004. године затражио од извршног суда да наложи Б. Д. да унапред плати трошкове грађевинских радова. Извршни суд је до 30. јуна 2005. године одржао рочиште, одредио 2 вештака и у два наврата затражио њихово мишљење, утврдио трошкове, прикупио понуде, изабрао извођаче грађевинских радова и најзад, на 2 нивоа разматрао и извршио решење, којим се Б. Д. налаже да трошкове исплати унапред, а подносилац представке овлашћује да предузме неопходне грађевинске радове. Подносилац представке је ставио примедбу на извештаје вештака и одбио да подигне предујам депонован код извршног суда.

10. У периоду од 20. септембра 2005. године до 17. маја 2006. године извршни суд је подносиоцу представке наложио да почне грађевинске радове, одредио нове вештаке и добио њихова 2 извештаја о начинима извршења, одржао 3 рочишта и испитао сведоке у вези са првобитним грађевинским радовима на вентилационом систему, и два пута наложио подносиоцу представке да његов извођач радова достави процену грађевинских трошкова. Подносилац представке је ставио примедбу на извештај вештака, поднео захтев за заштиту законитости против решења суда и одбио да по њему поступи.

11. Извршни суд је 2. јуна 2006. године прекинуо извршни поступак. По жалби подносиоца представке, ова одлука је укинута 28. јуна 2006. године, а извршни суд је поучен да странке спречи у злоупотреби процесних права предузимањем неопходних радњи уместо њих.

12. У периоду од 30. јуна 2006. године до 29. јануара 2008. године извршни суд је наставио извршење и заказао 10 рочишта, од којих су 2 одложена због лошег здравственог стања подносиоца представке и Б.Д., једно због грешке у судском позиву, још једно из ненаведених разлога, а последња 2 због захтева подносиоца представке да се предмет уступи другом суду и због пропуста једног од вештака да дође на суд, због чега је новчано кажњен. Осим тога, извршни суд је одредио нове вештаке, затражио стручна мишљења у три наврата, размотрио извештај независног вештака подносиоца представке и консултовао се о предмету са управним органом који је за ресторан подносиоца представке издао грађевинску и употребну дозволу. Извођач радова подносиоца представке није доставио пројектну документацију коју је суд изричито тражио три пута,.

13. Подносилац представке је у међувремену поднео бројне притужбе на дужину извршног поступка председнику Окружног суда у Чачку и Министарству правде, а поднео је и неколико захтева за изузеће и кривичне пријаве против судија и вештака.

14. Извршни суд је 29. фебруара 2008. године прекинуо извршни поступак. Суд је посебно утврдио да је, пошто срушени вентилациони систем није изграђен у складу са оригиналним пројектом, наздор његове поновне изградње немогућ и да се, према томе, одлука Општинског суда од 14. априла 2004. године није могла извршити. Ова одлуке је 30. јуна 2008. године потврђена по жалби.

В. Притужбе подносиоца представке на поступак извршења домаћим властима

1. Парнични поступак

15. Подносилац представке је 6. јуна 2005. године покренуо парнични поступак против Б. Д. и Тужене државе за накнаду штете због претеране дужине извршног поступка.

16. Први општински суд у Београду је 21. априла 2009. године одбацио захтев подносиоца представке за накнаду штете за губитак зараде и прогласио да је захтев подносиоца представке за накнаду нематеријалне штете повучен.

17. Апелациони суд је 25. августа 2011. године укинуо пресуду од 21. априла 2009. године у делу којим се одбацује захтев подносиоца представке против Б. Д., и вратио тај део предмета првостепеном суду на поновно разматрање. Апелациони суд је истовремено потврдио преостали део пресуде од 21. априла 2009. године.

18. Изгледа да је поступак још увек у току.

2. Поступак пред Уставним судом

19. Подносилац представке је 5. августа 2008. године поднео уставну жалбу жалећи се због неизвршења одлуке Општинског суда од 14. априла 2004. године.

20. Уставни суд Републике Србије је 20. априла 2011. године одбацио уставну жалбу подносиоца представке.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

A. Закон о извршном поступку из 2000. године (објављен у „Службеном гласнику Савезне Републике Југославије, бр. 28/00, 73/00 и 71/01)

21. Члан 4. став 1. прописивао је да је извршни суд обавезан да поступи по хитном поступку.
22. Члан 43. је предвиђао да се извршење спроводи у оквирима решења о извршењу.
23. Члан 62. је утврђивао ситуације у којима се извршење прекида по службеној дужности.
24. Члан 203. је предвиђао детаље у вези са извршењем у ситуацијама у којима су радње захтеване од дужника могла обавити друга лица.

Б. Закон о извршном поступку из 2004. године (објављен у „Службеном листу Републике Србије“, број 125/04)

25. Овај закон је ступио на снагу 23. фебруара 2005. године, чиме је Закон о извршном поступку из 2000. године стављен ван снаге. У складу са чланом 304., међутим, сви извршни поступци започети пре 23. фебруара 2005. године морали су се завршити у складу са Законом о извршном поступку из 2000. године.

ПРИТУЖБЕ

26. Подносилац представке се жалио према чл. 6. и 13. Конвенције и члану 1. Протокола број 1 због неизвршења судске одлуке од 14. априла 2004. године, као и због непостојања делотворног домаћег правног лека с тим у вези.

ПРАВО

27. Чл. 6. ст. 1. и 13. Конвенције и члан 1. Протокола број 1, у релевантном делу, гласе како следи:

Члан 6. став 1.

„Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама..., има право на правичну ... расправу ... пред ... судом, ...”

Члан 1. Протокола број 1

„Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересима или да би обезбедила наплату пореза или других дажбина или казни.“

Члан 13.

„Свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира на то да ли су повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.“

28. Влада је ставила један број примедби на допуштеност. Она је посебно тврдила да је представка очигледно неоснована зато што су домаћи судови спровели извршни поступак с дужном марљивошћу и без непотребних кашњења.

29. Подносилац представке је ове аргументе оспорио сматрајући да му је право на реконструкцију вентилационог система признато правоснажном одлуком која је остала неизвршена.

30. Суд подсећа да члан 6. став 1. Конвенције, између осталог, штити спровођење правоснажних, обавезујућих одлука, које, у државама које прихватају владавину права, не могу да остану неизвршене на штету једне странке. Према томе, извршење судске одлуке не може се спречити, поништити или неоправдано одгађати (видети, међу многим другим ауторитетима, *Hornsby против Грчке*, 19. март 1997. године, став 40, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1997-II).

31. У смислу члана 1. Протокола број 1, Суд примећује да „одштетни захтев“ може представљати „имовину“ ако је довољно утврђено да је изршан (видети *Burdov против Русије*, број 59498/00, став 40., ЕЦХР 2002-III) и понавља да према овој одредби, као и према члану 6. став 1. Конвенције, држава има позитивну обавезу да организује систем извршења пресуда који је ефикасан и у праву и у пракси и обезбеђује њихово извршење без непотребних одлагања (видети *Fuklev против Украјине*, број 71186/01, став 84, 7. јун 2005. године).

32. Конвенција, међутим, не одређује држави обавезу да изврши сваку пресуду парничног карактера не узимајући у обзир посебне околности предмета (видети *Sanglier против Француске*, број 50342/99, став 39, 27. мај 2003. године). У предметима као што је овај, који ствара неопходност деловања дужника који је приватно лице, држава, којој су поверена јавна овлашћења, мора ревносно да поступа како би повериоцу помогла у извршењу пресуде (видети *Focias против Румуније*, број 2577/02, став 70, 3. фебруар 2005. године). Једини задатак Суда је да разматра да ли су мере које су применили српски органи у овом предмету биле адекватне и довољне.

33. Ако се вратимо на предметни случај, Суд на почетку примећује да је одлуком од 14. априла 2004. године Б. Д., приватном лицу, одређено да поново изгради вентилациони систем подносиоца представке у складу са оригиналном пројектном документацијом и под надзором машинских и грађевинских вештака, као и да плати одређене износе на рачун трошкова поступка. Ова одлука је постала коначна и правоснажна 23. јула 2004. године, а подносилац представке је извршење у односу на грађевинске радове затражио 30. јула 2004. године. Суд даље примећује да је, скоро после четири године, 30. јуна 2008. године, поступак прекинут.

34. Суд сматра да су, с обзиром на чињенице предмета, домаћи судови предузели хитне и прикладне радње ради извршења одлуке од 14. априла 2004. године и да није било значајних периода неактивности у извршном поступку. Наиме, извршење налога постало је правоснажно само три месеца после захтева подносиоца представке. Судовима је требало додатних осам месеци после захтева подносиоца представке да процене трошкове грађевинских радова, прикупе понуде, изаберу извођаче грађевинских радова и на крају, на две инстанце разматрају и изврше одлуку којом се Б. Д. налаже да положи предујам трошкова извршења. Извршни суд је, међутим, одржао 8 рочишта, одредио 6 вештака и тражио њихова мишљења о трошковима и начинима извршења у 7 разних прилика, и размотрио друге доказе на предлог странака или на сопствену иницијативу (видети ст. 9, 10. и 12. у горњем тексту) да би предмет разјаснио, који је, иако правно није посебно тежак, представљао одређену сложеност у смислу чињеница. Осим тога, Суд сматра да су се домаћи судови бавили великим бројем поднесака странака, укључујући и жалбе без неоправданог кашњења (видети, на пример, ст. 8, 11. и 14. у горњем тексту). Исто тако, Суд даје посебан значај чињеници да су домаћи судови предузели конкретне кораке да спрече и укорје покушаје странака и других учесника да спрече извршење (видети ст. 10, 11. и 12. у горњем тексту). Најзад, Суд примећује да су домаћи судови утврдили, на основу материјалних и доследних доказа, да одлука Општинског суда од 14. априла 2004. године није никада извршена зато што се и сам подносилац представке није придржавао првобитног пројекта када је градио спорни вентилациони систем. Тужена држава, према томе, није одговорна за неизвршење одлуке у питању.

35. У вези са понашањем подносиоца представке, Суд примећује да је пропустио или одбио да испоштује налоге судова у многобројним приликама, и да је посебно пропустио да предузме одговарајућу радњу пошто су га судови овластили да приступи радовима, а такође је и неколико пута пропустио да достави документа и информације које су судови изричито тражили. Осим тога, он је непрекидно оспоравао надлежност вештака и њихова мишљења, и поднео је неколико кривичних притужби против судија и вештака. Према томе, Суд сматра да је својим понашањем подносилац представке јасно значајно допринео продужењу поступка.

36. У таквим околностима, Суд закључује да је у конкретном предмету држава урадила што се од ње могло разумно очекивати да би извршила решење од 14. априла 2004. године. Заправо, Уставни суд Србије је донео исти закључак 20. априла 2011. године (видети став 20.). Произилази да се притужба подносиоца представке према члану 6. став 1. Конвенције и члану 1. Протокола број 1 мора одбацити као очигледно неоснована у складу с чланом 35. ст. 3. и 4. Конвенције.

37. С обзиром на мишљење из става 36. у горњем тексту, Суд сматра да подносилац представке нема аргументовану притужбу према Конвенцији или њеним Протоколима која би захтевала накнаду у смислу члана 13. Сходно томе, ова притужба је такође очигледно неоснована у смислу члана 35. став 3. Конвенције и мора се одбацити сходно члану 35. став 4. Конвенције.

Из тих разлога, Суд једногласно

Проглашава представку недопуштеном.

Santiago Quesada
Секретар

Josep Casadevall
Председник

ЗАСТАВА ИТ ТУРС против Србије

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ОДЛУКА

Представка број 24922/12
ЗАСТАВА ИТ ТУРС
против Србије

Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању већа 9. априла 2013. године у саставу:

Guido Raimondi, *председник*,
Danutė Jočienė,
Peer Lorenzen,
Dragoljub Popović,
Işıl Karakaş,
Nebojša Vučinić,
Paulo Pinto de Albuquerque, *судије*,
и Stanley Naismith, *секретар одељења*,

У вези са горе наведеном представком поднетом 4. априла 2012. године,

После већања, доноси следећу одлуку:

ЧИЊЕНИЦЕ

1. Подносилац представке, *ЗАСТАВА ИТ ТУРС*, је предузеће из Крагујевца. Пред Судом га је заступао г. Д. Јоксимовић, адвокат из истог града. Чињенице предмета, како их је изнео подносилац представке, могу се сумирати на следећи начин.

А. Околности предмета

•
2. Неутврђеног дана, предузеће подносилац представке покренуло је парнични поступак пред Трговинским судом у Крагујевцу против *ГРУПА ЗАСТАВА ВОЗИЛА А. Д. Крагујевац у реструктурирању* (дужник), тражећи, између осталог, утврђивање имовинског обештећења.

3. Трговински суд је 2. марта 2010. године пресудио у корист предузећа подносиоца представке и, даље, наложио дужнику да му исплати 650.000 српских динара за судске трошкове.

4. Ова пресуда постала је правоснажна 3. августа 2011. године.

5. Предузеће подносилац представке је 19. августа 2011. године поднело предлог за извршење горе наведене пресуде на име досуђених трошкова, предложивши да се оно обави банкарском дознаком.

6. Трговински суд је 23. августа 2011. године одбацио овај предлог с обзиром да је дужник био „у реструктурирању“ (види став 14. у даљем тексту).

7. Ова одлука је потврђена 16. септембра 2011. године у другом степену.

8. Подносилац представке је 2. новембра 2011. године уложио уставну жалбу.
9. Предмет је тренутно у току пред Уставним судом.

Б. Предузеће подносилац представке и статус дужника

10. Предузеће подносилац представке и дужник били су предузећа са претежно друштвеним капиталом.
11. Агенција за приватизацију је 16. новембра 2006. године наложила реструктурирање дужника, а тај поступак је још у току.

В. Релевантно домаће право

1. *Закон о извршном поступку из 2004. године (објављен у „Службеном гласнику Републике Србије“ – „Сл. гласник РС“ - број 125/04)*
12. Члан 5. став 1. овог Закона прописује да се сви извршни поступци морају хитно обавити.
13. Чланови 69-153 утврђују релевантне детаље у вези са извршењем путем банкарског рачуна.
2. *Закон о приватизацији (објављен у „Сл. гласнику РС“, бр. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07, 30/10, 93/12 и 119/12)*
14. Чланови 19-20ђ утврђују детаље у вези са реструктурирањем предузећа која ће се приватизовати. Ово реструктурирање је, међутим, опционо и предузеће може бити продато а да није реструктурирано ако тако одлучи Агенција за приватизацију. Члан 20ж прописује да предузећа у поступку реструктурирања не могу бити предмет извршног поступка до краја поступка реструктурирања, али најкасније до 30. јуна 2014. године.
3. *Релевантне одредбе у вези са друштвеним предузећима*
15. Ове одредбе изнете су у предмету *Р. Качапор и друге подносиоце представке против Србије* (бр. 2269/06, 3041/06, 3042/06, 3043/06, 3045/06 и 3046/06, 15. јануар 2008. године, ст. 71-76).

ПРИТУЖБЕ

16. Предузеће подносилац представке жалило се према члану 6. став 1. Конвенције и члану 1. Протокола број 1 због неизвршења правоснажне пресуде од 2. марта 2010. године.

ПРАВО

17. Као што је примећено у горњем тексту предузеће подносилац представке жалило се због неизвршења правоснажне пресуде донете у његову корист. При томе се оно ослонило на члан 6. став 1. Конвенције и члан 1. Протокола број 1.
18. Релевантне одредбе ових чланова гласе како следи:

Члан 6. став 1.

„Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ... има право на

правичну ... расправу у разумном року пред ... судом...“...”

Члан 1. Протокола број 1

„Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права“.

19. Суд, међутим, сматра да је неопходно да се прво размотри да ли предузеће подносилац представке има право да поднесе представку према члану 34. Конвенције (види *Општина Антији против Француске* (одлука), број 45129/98, ЕЦХР 1999-VIII).

20. С тим у вези се примећује да према условима члана 34. Суд може примати појединачне представке само од „лица, невладиних организација или групе појединаца“.

21. У конкретном предмету предузеће подносилац представке је предузеће са претежно друштвеним капиталом и, као такво, њега тесно контролише Агенција за приватизацију, и сама државно тело, и/или Влада (види *Р. Качапор и друге подносиоце представке против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 97.).

22. Суд према томе сматра да предузеће подносилац представке, упркос чињеници да је оно засебно право лице, не ужива довољну институционалну и оперативну самосталност у односу на државу, (види, *mutatis mutandis*, *Р. Качапор и друге подносиоце представке против Србије*, цитиран у горњем тексту, ст. 92-99), и мора се, у сврхе члана 34. Конвенције класификовати као владина организација.

23. Према томе, ова представка је некомпатибилна *ratione personae* са одредбама Конвенције у оквиру значења члана 35. став 3. и мора се одбацити у складу са чланом 35. став 4. истог (види, *mutatis mutandis*, *Општина Антији против Француске*, цитиран у горњем тексту).

Из тих разлога, Суд једногласно

Проглашава представку недопуштеном.

Stanley Naismith
Секретар

Guido Raimondi
Председник

"Овај документ је сачињен за Министарство за међународни развој (ДФИД) и искључиво у сврху и у складу са условима договореним са ДФИД у нашем споразуму од 28. септембра 2015. Не преузимамо правну одговорност (укључујући и немар) према било коме другом у вези са овим документом."